

3—5 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 3 april	Sid.
Höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.	6
Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	40
Interpellation av herr Jonasson om ny tid för ingivande av ersättningsanspråk för skador å 1962 års skörd	91
Anslag under femte huvudtiteln:	
Socialattachéer	111
Den andliga vården vid ungdomsvårdsskolorna	113
Bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet	115
Ferieresor, m. m.	117
Bidrag till driften av semesterhem	118
Stipendier för underlättande av husmoderssemester	118
Överförandet av hälso- och sjukvårdsfrågorna från inrikes- till socialdepartementet	119
Statens arbetsklínik i Stockholm	121
Bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté, m. m.	125
Bidrag till bandspelare för blinda	128
Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor	129
Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning	133
Om sänkning av fordonsskatten för bussar och av brännoljeskat- ten	134
Om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.	137
Om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad	141
Om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem	146
Om den allmänna varuskatten m. m.	149

Fredagen den 5 april

Svar på interpellation av herr Svanström ang. den skattemässiga behandlingen av idrottspriser, m. m.	167
Den samhälleliga lokaliseringpolitiken	170

	Sid.
Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.	172
Om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.	183
Om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften	185
Om helt kostnadsfri sjukvård	188
Behörighetsreglerna för vissa stadsläkartjänster	188
Samhällets PR-verksamhet	191
Anslag under sjätte huvudtiteln:	
Vägunderhåll och vägbyggnader	192
Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar	215
Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar	217
Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs korsningar	218
Statens biltrafiknämnds avlöningsanslag	219
Statens biltrafiknämnds omkostnadsanslag	220
Interpellationer:	
av herr Adolfsson ang. driften vid Oskarshamns varv	222
av herr Sundin ang. livsmedelsförsörjningen under krigstid, m. m.	223

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 3 april

Bevillningsutskottets betänkande nr 30, ang. ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, m. m.	6
Statsutskottets utlåtande nr 42, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	40
— nr 43, ang. anslag till bostadsrabatter	111
— nr 5, ang. utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde	111
Utrikesutskottets utlåtande nr 3, om överenskommelse med Jugoslavien angående reglering av vissa finansiella fordringar	133
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, om införande i svensk tryckfrihetslagstiftning av den s. k. genmälesrätten	134
Statsutskottets utlåtande nr 44, ang. medelsbehovet under anslaget Marinförvaltningen: Avlöningar	134
— nr 45, ang. medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar	134
— nr 46, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark	134
— nr 47, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	134
— memorial nr 49, ang. gemensam votering i fråga om anslag till Försvarets personalvård: Avlöningar	134

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 15, om sänkning av fordons-	
skatten för bussar och av brännoljeskatten	134
— nr 17, om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekost-	
nader m. m.	137
— nr 19, om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för re-	
paration och underhåll av byggnad	141
— nr 22, om ändring av reglerna för beskattning av realisations-	
vinst vid försäljning av egna hem	146
— nr 23, ang. rörelseidkares rätt till avdrag vid beskattningen för	
underskott å fastighet	149
— nr 24, om den allmänna varuskatten m. m.	149

Fredagen den 5 april

Statsutskottets memorial nr 55, ang. gemensam votering i fråga om	
anslag till bidrag till svenska ekumeniska nämnden	170
Bankoutskottets utlåtande nr 12, om den samhälleliga lokaliserings-	
politiken	170
Första lagutskottets utlåtande nr 12, om skärpning av vapenförord-	
ningens bestämmelser om rätt att inneha luftvapen m. m.	171
— nr 13, om tillstånd för juridiska personer att inneha skjutvapen	172
— nr 14, om Sveriges anslutning till de internationella fördragen	
angående godsbefordran å järnväg, m. m.	172
Andra lagutskottets utlåtande nr 23, om ökat skydd för arbetstagare	
mot obefogade uppsägningar, m. m.	172
— nr 24, om överförande på staten av kommunernas kostnader	
för förtidspensionering m. m.	183
Statsutskottets utlåtande nr 48, om statens övertagande av kom-	
munernas kostnader för förtidspensioneringen	185
Andra lagutskottets utlåtande nr 25, om skyldighet för företag att	
underrätta kommun om ändring i driften m. m.	185
— nr 26, om helt kostnadsfri sjukvård, m. m.	188
— nr 27, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om förbud mot ar-	
betstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgö-	
ring m. m.	188
— nr 31, om ökat skydd för den enskilde vid försäkring för	
olycksfall eller yrkesskada	188
— nr 35, om ändring i lagen angående åtgärder mot utbredning	
av könssjukdomar, m. m.	188
Tredje lagutskottets utlåtande nr 12, om lagstiftning angående för-	
bud mot hållande av bandhundar, m. m.	191
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, om tillgodoseende	
av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimations-	
handlingar	191
— nr 16, om samhällets PR-verksamhet	191
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, om ändring av 21 § riks-	
dagsstadgan	192
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna inom kommunika-	
tionsdepartementets verksamhetsområde (punkterna 1—23) ..	192

Onsdagen den 3 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 105, för herr Bengt Folke Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 106, för herr Hans Hagnell att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 107, för herr Gunnar Edvard Heckscher att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 108, för herr Gustav Ingemar Andersson i Linköping att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 109, för herr Sven Harry Gustafson i Göteborg att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 110, för herr Gunnar Hedlund att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 111, för herr Yngve Algot Möller att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 112, för fru Elisabet Sjövall att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 113, för herr Bo Gösta Bohman att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 114, för fröken Lisa Mattson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 115, för herr Per-Olof Hanson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 116, för herr Lars Magnus Eliasson i Sundborn att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 25, angående anslag till stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 94, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 121, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och hänvisades till behandlingen av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 122, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 124, med förslag till lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 129, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 6 §§ förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 651—659 till statsutskottet,

motionerna nr 660—670 till bevillningsutskottet samt motionerna nr 671 och 672 till statsutskottet.

Vid föredragning av motionerna nr 673—675 hänvisades desamma, i vad de avsåge punkten 1 i propositionens hemställan, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 676 till statsutskottet, motionen nr 677 till behandling av lagutskott, motionerna nr 678—681 till statsutskottet samt motionerna nr 682 och 683 till behandling av lagutskott.

Vid föredragning av motionerna nr 684 och 685 hänvisades desamma, såvitt de avsåge det under 2) i propositionen upptagna förordningsförslaget, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 686—688 till statsutskottet, motionen nr 689 till behandling av lagutskott och motionerna nr 690—694 till statsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, statsutskottets utlåtande nr 6, första lagutskottets utlåtande nr 15 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 6 och 7 samt memorial nr 8.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 mars 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 90, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin;

2) förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521); samt

3) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

I propositionen hade föreslagits höjning av de sedan februari 1958 oförändrade skatterna på spritdrycker och vin. Den nu förordade skattehöjningen på spritdrycker skulle medföra en prisökning om cirka 15 procent på de vanligare sorterna. Detta anknöte till den allmänna prisutvecklingen sedan början av år 1958. Den tekniska utformningen av spritbeskattningen hade föreslagits ändrad och skatteskalen mera direkt anpassad till alkoholhalten hos dryckerna. Med riktpunkten att åvåga bringa en pris- höjning av cirka 15 procent på brännvin hade den fasta avgiften på spritdryckerna syntes lämpligen böra bestämmas till 30 öre per volymprocent alkohol. Då omläggningen icke borde leda till pris- sänkning för några slag av spritdrycker erfordrades enligt Kungl. Maj:ts förslag en viss minimiavgift, förslagsvis 9 kronor per liter. Skattehöjningarna på vin beräknades medföra en ökning av priset per helbutelj med 1 å 2 kronor för stark- viner och 50 öre å 1 krona för lättviner. Detta motsvarade 10 å 15 procent respektive 5 å 15 procent.

I propositionen hade bland annat vidare föreslagits, att utskänkningsskatten skulle avskaffas och den särskilda pris- regleringen i fråga om spritutskänkning- en slopas. Även regleringen av utskänk- ningspriset på starköl hade föreslagits borttagen.

De föreslagna skattehöjningarna hade beräknats kunna giva 60 miljoner kro- nor i intäkter per år. Någon effekt på innevarande budgetår torde dock icke uppkomma. Avskaffandet av utskänk- ningsskatten skulle medföra ett inkomst- bortfall för statsverket om cirka 17 mil- joner kronor per år.

I propositionen föreslagna ändringar och tillägg dels i 2 § 3 mom. förordning- en om skatt på sprit och vin, avseende odenaturerad teknisk sprit, dels i 22 kap.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

tulltaxan, avseende spritdrycker eller viner, vilka infördes i den ordning, som avsåges skola gälla för enstaka gåvoförsändelser från utlandet, hade utskottet icke i förevarande utlåtande upptagit till behandling.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 641, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 795, av herr *Rimmerfors m. fl.*, vari hemställts,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande principerna för alkoholbeskattningen, med beaktande av i motionerna anförda synpunkter och med inriktning på att förslag med anledning av utredningens resultat skulle kunna föreläggas 1964 års riksdag;

2) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om utskänkningsskattens slopande liksom samtliga därtill anknutna förslag och sålunda besluta bibehålla nu gällande regler på detta område; samt

3) att riksdagen måtte besluta en höjning av beskattningen på sprit och vin med cirka 25 % och som följd härav — med avslag på Kungl. Maj:ts förslag till ny lydelse av 2 § 1 mom. a) och b) förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin samt 2 § 3 mom. samma förordning — antaga dels i motionerna infört, med A) betecknat förslag till lydelse av nämnda författningsrum, dels i motionerna infört, av den av motionärerna föreslagna lydelsen av 2 § 1 mom. nämnda skatteförordningen betingat, med B) betecknat förslag till ändring av bilagan till tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

II) motionen I: 642, av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Nilsson, Yngve*, vari anhallits att riksdagen måtte besluta, att grundavgiften för spritdrycker skulle fastställas till 28 öre för varje hel volymprocent alkohol, dock minst 9 kronor för liter;

III) de likalydande motionerna I: 643, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 794,

av herr *von Friesen m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta om sådan ändring av skatten på spritdrycker och vin, att dessa drycker beskattades enligt till motionerna fogad bilaga, vilket förslag innebure, att skattesatserna skulle anknytas till alkoholhalten, så att en starkare dryck konsekvent beskattades högre än en svagare;

IV) de likalydande motionerna I: 644, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 793, av herr *Cassel m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta

dels sådan ändring i 2 § av det vid propositionen nr 90 fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, att den i propositionen angivna principen om beskattning enligt en glidande skala i anknytning till alkoholhalten hos dryckerna godtoges, men denna erhöles en sådan utformning, att den nuvarande allmänna prisnivån i fråga om sprit och vin bibehölls,

dels motsvarande ändringar i tulltaxans bestämmelser om schablontull för spritdrycker och vin, som infördes av resande; samt

V) motionen II: 752, av herr *Lundberg*.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 511, av herr *Bengtson* och herr *Hanson, Per-Olof*, samt II: 634, av herr *Wiklund m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta en höjning av beskattningen av rusdrycker, tillräcklig att pressa konsumtionen av sådana drycker nedåt;

2) motionen II: 302, av herr *von Friesen* och fröken *Elmén*, vari anhallits, att riksdagen måtte begära hos Kungl. Maj:t att skyndsamt låta verkställa en utredning om avskaffandet av skatten på läskedrycker, bordsvatten och alkoholfritt vin; ävensom

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

3) motionen II: 440, av herrar *Svensson i Kungälv* och *Zetterberg*.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 90, i vad densamma behandlats i detta betänkande, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med avslag å de inbördes likalydande motionerna I: 641, av herr Bengtson m. fl., och II: 795, av herr Rimmerfors m. fl., I: 643, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 794, av herr von Friesen m. fl., samt I: 644, av herr Virgin m. fl., och II: 793, av herr Cassel m. fl., ävensom motionen I: 642, av herrar Gustaf Elofsson och Yngve Nilsson, samt motionen II: 752, av herr Lundberg — måtte

1) antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521); samt

3) antaga i betänkandet infört förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 511, av herrar Bengtson och Per-Olof Hanson, samt II: 634, av herr Wiklund m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 641, av herr Bengtson m. fl., och II: 795, av herr Rimmerfors m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 643, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 794, av herr von Friesen m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 644, av herr Virgin m. fl., och II: 793, av herr Cassel m. fl.,

5) motionen I: 642, av herrar Gustaf Elofsson och Yngve Nilsson,

6) motionen II: 302, av herr von Friesen och fröken Elmén,

7) motionen II: 440, av herrar Svensson i Kungälv och Zetterberg, samt

8) motionen II: 752, av herr Lundberg,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Den av utskottet förordade ändringen i Kungl. Maj:ts förslag innebar, att den i propositionen föreslagna fasta minimiavgiften av 9 kronor per liter avseende spritdrycker skulle slopas.

Reservationer hade avgivits beträffande omsättningsskatten för sprit och vin m. m.

I) av herrar *Stefanson* och *Gustafson* i Göteborg, vilka på anförda skäl ansett, att riksdagen måtte antaga de vid motionerna I: 641, av herr Bengtson m. fl., och II: 795, av herr Rimmerfors m. fl., fogade författningsförslagen i de i reservationen berörda delarna, innebärande en höjning av de nuvarande priserna på spritdrycker med ungefär 25 procent och även en höjning av vinpriserna utöver förslaget i propositionen, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till förenämnda motioner i denna del måtte

dels besluta, att 2 § 1 mom. a) och b) förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin skulle hava i reservationen angiven lydelse,

dels ock antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

II) av herr *Gustaf Elofsson*, vilken — under återopande av innehållet i motionen I: 642, av herrar Gustaf Elofsson och Yngve Nilsson — ansett, att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen i anledning av motionen I: 642 måtte

dels besluta, att 2 § 1 mom. a) förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin skulle hava i denna reservation angiven lydelse,

dels ock avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

III) av herr *Magnusson* i Borås och fru *Kristensson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

IV) av herr *Lundström*, beträffande minimiavgiften å sprit, 9 kronor, dock utan angiven mening;

V) av herrar *Stefanson*, *Lundström*, *Gustafson* i Göteborg, *Vigelsbo* och *Christenson* i Malmö, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort under B 2 och B 3 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 641 och II: 795 samt motionerna I: 643 och II: 794 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning rörande principerna för alkoholbeskattningen med beaktande av i reservationen anförda synpunkter;

Beträffande utskänkningsskatten m. m.

VI) av herrar *Stefanson* och *Gustafson* i Göteborg, vilka i denna del av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under A 1 och A 2 hemställa,

A 1) att riksdagen med bifall till motionerna I: 641, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 795, av herr *Rimmerfors* m. fl., i denna del måtte besluta

a) att ingressen till förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin skulle hava i reservationen angiven lydelse;

b) att ordet »Skatten» i 2 § 1 mom. första ledet i Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin skulle ersättas med ordet »Omsättningsskatt»;

A 2) att riksdagen med bifall till motionerna I: 641, av herr *Bengtson* m. fl., och II: 795, av herr *Rimmerfors* m. fl., i denna del måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om utskänkningsskattens slopande liksom samtliga därtill anknutna förslag och sålunda besluta bibehålla nu gällande regler på detta område;

Beträffande beskattningen av alkoholfria drycker

VII) av herrar *Stefanson*, *Lundström*, *Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, vilka — under åberopande av innehållet i motionen II: 302, av herr von *Friesen* och fröken *Elmén*, — ansett, att

utskottet bort under B 6 hemställa, att riksdagen med bifall till nämnda motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning rörande avskaffandet av skatten på läskedrycker, bordsvatten och alkoholfritt vin; ävensom

VIII) av herrar *Oscar Carlsson*, *Wärnberg* och *Engkvist*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det finns utan tvekan all anledning att känna en stark oro över alkoholfrågans utveckling i vårt land. Spritkonsumtionen har tilltagit kraftigt, och missbruket har inte kunnat nedbringas. Speciellt oroande är det tilltagande ungdomsfylleriet. Spritkonsumtionen och spritmissbruket kryper allt längre ner i åldrarna, och de pojkar och flickor som omhändertas som första-gångsfyllerister blir allt yngre. Bakom problemet med den särskilt i våra större städer svårbemästrade ungdomsbrottsligheten ligger också ofta spritförtäring.

Personligen tror jag att de positiva åtgärder, som i vårt samhälle vidtas för att bekämpa alkoholmissbruket, är av mycket stor betydelse. Forskning och upplysning om spritens sociala, medicinska och ekonomiska skadeverkningar är viktiga medel. Åtgärder för att ge ungdomen en innehållsrik och meningsfylld fritid är andra medel för att motverka bruket av alkoholphaltiga drycker. De frivilliga, av ideella bevekelsegrunder uppburna insatserna för folknykterheten är värda allt erkännande och allt stöd. Jag tror även på det personliga föredömet när det gäller att påverka ungdomens inställning till spriten. Men dessa positiva åtgärder — upplysning och propaganda — är medel som verkar först på lång sikt. De behöver kompletteras med statliga åtgärder av annat slag. Senare under denna riksdag kommer vi vid behandling av proposition nr 82 att diskutera skilda frågor inom den nykterhetspolitiska lagstiftningen. I dag behandlar vi frågan om skattelagstiftningen som nykterhetspolitiskt medel med anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 30 på grundval av Kungl. Maj:ts proposition

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

nr 90 och i anslutning därtill väckta motioner.

Jag har, herr talman, tagit till orda som reservant till bevillningsutskottets betänkande. Jag vill då först med tillfredsställelse konstatera, att såväl departementschefen som utskottets majoritet accepterat priset på spriten som ett nykterhetspolitiskt medel. Departementschefen anför härom i propositionen: »Den speciella beskattningen av rusdryckerna fyller, som jag i olika sammanhang framhållit, en viktig funktion i de nykterhetspolitiska strävandena som ett värdefullt stöd åt de positiva åtgärderna på området. För att beskattningen skall kunna fylla sin nykterhetspolitiska funktion är det givetvis lämpligt att skattesatserna justeras tid efter annan, så att rusdryckspriserna hålls i nivå med prisutvecklingen på andra varor.» Departementschefen konstaterar sedan, att skattesatserna varit oförändrade sedan februari 1958 och fortsätter: »De höjningar av priserna på rusdrycker, som skett efter denna tid, har i huvudsak föranletts av den allmänna varuskatten och har varit mindre än höjningen av den allmänna prisnivån. En förskjutning har sålunda successivt inträtt i prisrelationerna mellan rusdrycker och andra konsumtionsvaror.»

Jag delar departementschefens uppfattning, att priset på alkoholhaltiga drycker har en nykterhetspolitisk effekt. Det har också vid tidigare höjningar av priset på sprit kunnat konstateras en betydande nedgång av konsumtionen. I den nykterhetspolitiska debatten hör man ibland framföras åsikten, att ett högre spritpris visserligen verkar konsumtionshämmande men knappast begränsar missbruket. Man gör gällande, att alkoholister skaffar sig sprit under alla förhållanden oavsett priset och att en prishöjning i första hand gå ut över de många, som använder sprit på ett måttligt sätt. Jag tror inte på denna argumentering. Man kan inte enligt min mening dela upp dem, som använder alkoholhaltiga drycker, i två skarpt avgränsade grupper, av vilka den ena skulle vara måttlighetsnyttjare och den andra missbrukare. Det går inte att dra en skarp

gräns mellan dem, som använder sprit måttligt, och dem, för vilka spritbruket medför såväl ekonomiska och sociala som medicinska skadeverkningar. Det sker alltid en successiv övergång av personer från den ena till den andra kategorien.

Det torde knappast kunna förnekas, att en minskad konsumtion även medför att ett mindre antal människor blir alkoholmissbrukare och alkoholskadade. Jag tror dessutom, att ett högre pris på alkoholhaltiga drycker avhåller många ungdomar från spritinköp och därmed från tillvänjning till spritdrycker. Har man ännu inte hunnit få spritvanor, betalar man inte hur höga priser som helst för varan i fråga.

Jag är, som sagt, av den uppfattningen, att priset på alkoholhaltiga drycker har en nykterhetspolitisk effekt. När det sedan gäller frågan hur mycket skatten bör höjas, har jag inte accepterat den av departementschefen föreslagna och av bevillningsutskottet tillstyrkta höjningen, som i runt tal motsvarar en höjning med 15 procent av det nuvarande utminuteringspriset. Denna höjning anknyter till den allmänna prisutveckling som ägt rum sedan början av år 1958, säger departementschefen, då skattesatserna på rusdrycksområdet senast ändrades. Jag har tillsammans med herr Gustafson i Göteborg i den med I betecknade reservationen anslutit mig till den uppfattning som framföres i motion nr 641 av herr Bengtson m. fl. i denna kammare och nr 795 av herr Rimmerfors m. fl. i andra kammaren. I dessa motioner föreslås att höjningen av priset på alkoholhaltiga drycker skall anknyta till inkomstutvecklingen i samhället, vilket skulle motivera en kraftigare skattehöjning än den av departementschefen föreslagna.

Om man eftersträvar att genom en prishöjning åstadkomma en nedgång i konsumtionen, är det inte tillräckligt att enbart ta kostnadsutvecklingen som mått för prisstegringen, anser motionärerna. Tack vare en gynnsam inkomstutveckling i förhållande till levnadsomkostnaderna har vi fått en högre levnads-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

standard — ett ökat köpkraftsoverskott. Vill man använda spritskatten i nykterhetspolitiskt syfte, bör skatten i första hand sättas så hög, att man motverkar att detta köpkraftsoverskott tar sig uttryck i större alkoholinköp och större alkoholkonsumtion. Man når detta syfte bättre, om man i stället för prisutvecklingen tar inkomstutvecklingen som utgångspunkt vid bedömningen av alkoholbeskattningshöjd. Vid den debatt som i höstas fördes i denna kammare i alkoholbeskattningsfrågan förordade också flera talare, representerande skilda riksdagspartier, en justering av priset på alkoholhaltiga drycker till det höjda inkomstläget och talade således då för den bedömningsgrund vid fastställandet av skattehöjningen som ligger bakom motionärernas yrkande.

Den av motionärerna föreslagna skattehöjningen ger i runt tal prishöjningar på omkring 25 procent, vilket skulle motsvara inkomstutvecklingen efter 1958. Skulle hänsyn även tagas till den väntade inkomstutvecklingen under år 1963, skulle en prishöjning på 30 procent erfordras, säger man i motionen. Jag ansluter mig alltså i reservation I till den av motionärerna här framförda uppfattningen.

Får jag sedan, herr talman, säga några ord om avskaffandet av utskänknings-skatten, vilket föreslås i propositionen och tillstyrkes av bevillningsutskottet? I reservation VI har herr Gustafson i Göteborg och jag anslutit oss till motion nr 641 av herr Bengtson m. fl. och nr 795 av herr Rimmerfors m. fl., vari hemställes att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag och således besluta bibehålla nu gällande regler på detta område.

Motiveringen till reservationen är huvudsakligen av formell natur. Vi anser att departementschefen vid behandlingen av utskänkningsskattens vara eller icke vara borde ha redovisat det material och det ställningstagande som 1959 års utskänningsutredning lade fram i ett betänkande under senare delen av 1961. Här har en statlig utredning, som arbetat efter av finansministern utfärdade direktiv, ingående prövat frågan om

utskänkningsskatten. Resultatet av denna ingående prövning blev att utredningen förordade skattens bibehållande. Ett flertal remissinstanser lär ha anslutit sig till denna ståndpunkt. Det låg säkerligen många ur nykterhetspolitisk synpunkt tungt vägande skäl bakom utredningens ställningstagande, men någon redovisning inför riksdagen av utredningens prövning i denna fråga har inte förekommit. I andra frågor beträffande utskänkningshöjningen av alkoholhaltiga drycker, frågor som tagits upp i proposition nr 82 till årets riksdag, har departementschefen refererat utskänningsutredningen men inte i den nu behandlade för nykterhetspolitiken synnerligen viktiga frågan. När kammaren i dag har att ta ställning till avskaffandet av den hittills allmänt vedertagna principen om att det enskilda vinstintresset inte skall få påverka utskänkningshöjningen av rusdrycker, borde det ha varit angeläget att få frågan allsidigt belyst genom att framlägga alla de skäl både för och emot som framkom under utredningens arbete.

Herr talman! Jag har även i två reservationer anslutit mig till utredningsyrkanden, det ena gällande principen för alkoholbeskattningshöjningen, det andra rörande avskaffandet av skatten på läskedrycker, bordsvatten och alkoholfritt vin.

Under senare år har många intressanta synpunkter framlagts beträffande alkoholbeskattningshöjningen. De av fru Hamrin-Thorell m. fl. och herr von Friesen m. fl. i motionerna I: 643 resp. II: 794 i anslutning till direktören Isakssons förslag framförda tankegångarna om en starkare anknytning av beskattningshöjningen till berusningseffekten hos olika drycker är intressanta och värda en prövning genom en utredning. Vidare borde en utredning om principen för alkoholbeskattningshöjningen få till uppgift att skapa bättre underlag för en bedömning av spritprisernas nykterhetspolitiska betydelse. Frågan om prisernas inverkan inte endast på konsumtionens storlek utan även på alkoholmissbruket borde kunna klarläggas bättre genom en utredning.

Avskaffandet av skatterna på alkoholfria drycker är inte enbart, som utskot-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

tet anser, en fråga om punktskatt i likhet med de punktskatter som riksdagen på bevillningsutskottets hemställan via Kungl. Maj:t sände till skatteberedningen förra veckan. Frågan har även en nykterhetspolitisk aspekt. Sänkt pris på alkoholfria drycker kan påverka valet mellan sådana drycker och alkoholhaltiga. Frågan är därför värd all uppmärksamhet. Egentligen borde skatten kunna avskaffas direkt utan utredning, men jag nöjer mig med att ansluta mig till utredningsyrkandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna I, V, VI, VII.

Häri instämde herr *Carlsson, Eric*, (cp).

Herr BENGTLSON (cp):

Herr talman! I propositionen står, att syftet med denna höjning är av nykterhetspolitisk art. Det är alltså inte fråga om att öka statsinkomsterna. Man kan då fråga sig, om den av departementschefen föreslagna höjningen verkligen står i överensstämmelse med det nykterhetstillstånd vi har i dag. I denna kammarer får vi ofta, också vid andra tillfällen, omvittnat att nykterhetstillståndet är föga tillfredsställande. Man talar ofta om ungdomens tilltagande alkoholbruk och om att alkoholdrickandet sprider sig ned till de lägre åldersgrupperna. Man måste då fråga sig vilka medel som bör tillgripas, och om priset har någon effekt när det gäller att driva tillbaka konsumtionen och vilka grupper som närmast kommer att beröras.

Naturligtvis finns det invändningar mot detta. Den vanligaste är att alkoholisternas familjer skulle bli mest lidande. Låt mig om igen understryka, att *alkoholisternas* familjer praktiskt taget aldrig får några pengar av familjefadern. Alkoholisterna förbrukar så mycket de har på sprit. Det är alltså inte den gruppens familjer som kommer att påverkas, och moderatisterna kommer sannolikt att minska sin förbrukning. Det finns dock en grupp av familjer som kan komma i viss klämma, och det är familjerna till de grova missbrukarna. Dessa

har kanske givit något till familjen tidigare, men kommer efter en prishöjning att ge ännu mindre.

Höjningen bör enligt min uppfattning ses som en samhällets reaktion mot allt det som spriten ställer till. I förslaget har man bara sett på prisutvecklingen. I likhet med herr Stefanson, som jag helt kan instämma med, borde man också tagit hänsyn till inkomsterna. I finansplanen har redovisats, att vi haft en inkomsthöjning med ungefär 10 procent om året, alltså 33 procent för de senaste tre åren. Till denna starka inkomsthöjning har man inte tagit tillräcklig hänsyn. Det är den som borde ha bestämt hur mycket priserna skulle höjas.

Man borde också ha tänkt på framtiden. Det är ingen enkel sak, som vi vet, att höja spritpriserna med den ordning vi har nu, och detta har föranlett en alltför lång tvekan. Vi får väl hoppas, att vår sammanlagda produktion skall fortsätta att öka, och jag förmodar kammaren anser, att inkomsterna då också kommer att förbättras ytterligare. Skall vi under sådana förhållanden inte ta någon hänsyn till vad som kommer att ske i framtiden? Skall vi behöva varje år ta upp frågan om en höjning av spritpriserna igen för att kunna hålla jämna steg med pris- och inkomstutvecklingen? Det hade väl varit välbetänkt med en större höjning nu. Inom andra områden är det mycket vanligt att man inte bara ser tillbaka utan tar hänsyn också till en någorlunda säker prognos för framtiden. Det har man inte gjort i detta fall, och det är beklagligt. Vi riskerar alltså att ganska snart få upp frågan igen.

Det finns alltså enligt min uppfattning all anledning att göra en betydligt kraftigare höjning än som nu föreslås av departementschefen och som är tillstyrkt från utskottets sida. Vi har motionerat i frågan, och jag måste säga att vi inte tagit till några orimligheter, när vi stannat vid en höjning av ungefär 25 procent. Det är inte så mycket, att någon behöver förskräckas och tala om fanatism, utan det är en helt välbetänkt åtgärd, som riksdagen har all anledning att följa.

Ytterligare ett problem har behandlats

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

här, nämligen övergången från starkare till svagare drycker. Där har vi den ständigt diskuterade vinfrågan. Jag skulle vilja fråga dem som nu är vinets varma försvarare: Varför inte ta upp de vindrickande ländernas exempel och se om det är något för Sverige att följa efter? Är Frankrike det land vi skall försöka efterlikna när det gäller alkoholkonsumtion? I ren alkohol — alltså inberäknat spritdrycker, vin och alkoholhaltiga drycker — har vi nu i Sverige en sammanlagd konsumtion på något över 4 liter per person och år. Frankrike konsumerar 20 liter per person och år. Är det så man önskar att vi skall få det? Vi har i Sverige en vinkonsumtion av 3,6 liter per person och år, medan Frankrike håller sig på ungefär 125 liter per år och invånare. Är det en sådan utveckling man vill förorda när man så starkt propagerar för ytterligare vindrickande? Jag har sagt tidigare, att det går mycket väl att lära svenska folket dricka mer än 3,6 liter vin per år och invånare, men hur skall vi få människorna att samtidigt minska spritkonsumtionen? Det har vi hittills inte sett några prov på.

Det skulle vara intressant med exempel från andra vindrickande länder också, och vi kan visa att det är ungefär som i Frankrike, om än inte fullt så utpräglad tendens.

Den typiska tillvänjningsdrycken för ungdomen är oftast vinet. Det gäller framför allt de unga flickorna — det är inte så vanligt att de ger sig till att dricka det råa och grova brännvinet, men vin i slipade glas kan leda dem in på en väg som kanske sedan går vidare till spritdrycker. Det råder stor okunnighet i fråga om alkoholens verkningar och styrkegrad. Man hör ofta en kvinna avböja ett glas brännvin med en alkoholstyrka på 40 procent, därför att »det är alldeles för starkt för mig», men sedan kan hon dricka ett glas likör, exempelvis grön chartreuse, för att ta ett extremt exempel, med en alkoholhalt av 55 procent. Så stor är okunnigheten om vad det är människorna dricker!

Beskattning efter alkoholhalt är någon-

ting som är värt att överväga, även om man inte vill driva principen dithän att vi får en hög vinkonsumtion i vårt land. Vi har inte avfärdat principen i den motion vi har avlämnat, men vi tycker att den bör bli föremål för en närmare utredning innan man helt går över till en sådan beskattningsform. I så fall vill jag starkt understryka, att utgångstalet bör vara de alkoholhaltiga dryckerna med låg alkoholhalt. Om man skulle utgå från ett annat grundtal, kan man riskera att få så låg beskattning på öl och sådana saker, att den skulle föranleda stora skador.

Vad beträffar de alkoholfria dryckerna tror jag inte man kan räkna med att en person som sitter på en restaurang hellre tar en läskedryck därför att den är billigare än t. ex. ölet. Jag har ingen förhoppning om att reaktionen blir sådan, men likafullt bör samhället se till att inte de alkoholfria dryckerna beskattas, utan endast sådana drycker som innehåller alkohol och medför de skadeverkningar som vi så väl har kunnat konstatera vid olika tillfällen.

Jag är inte tillfredsställd med den prishöjning som finansministern föreslagit. Jag anser att den borde ha varit större.

I fråga om utskänkningsskatten som den nu tillämpas skall jag medge att det finns svårigheter med kontrollen, men vi bör observera, att om vi bifaller utskottets förslag nu, ger vi oss in på en princip, som vi icke har accepterat tidigare, att låta en näringsgren, nämligen restaurangerna, tillämpa en fri prissättning i fråga om alkoholhaltiga drycker. Denna princip är det verkligt allvarliga i det förslag som nu är framlagt och som utskottet har tillstyrkt. I fråga om utskänkningsskatten har vi i motionen föreslagit — och det förslaget har tagits upp i reservationen av herrar Stefanson och Gustafson — att man inte skall ta det steget nu, utan överväga saken närmare.

Jag skall inte gå in på de övriga saker som har behandlats i detta ärende, herr talman! Jag är helt enig med herr Stefanson och ber att få instämma i de yrkanden som han tidigare har framställt.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

I herr Bengtssons yttrande instämde herr *Jacobsson, Per*, (fp).

Herr **SVENINGSSON** (h):

Herr talman! Spritmissbruket och nykterhetspolitiken är frågor av en sådan storleksordning, att debatter omkring dessa bekymmer i regel förekommer vid flera tillfällen varje år här i riksdagen, och i dag har vi ett nytt tillfälle till en sådan nykterhetspolitisk debatt. Att nykterhetsfrågan och missbruket av sprit är ett så allvarligt problem, att det förtjänar att ofta diskuteras ingående, är en uppfattning som säkert delas av alla. Dessa frågor är intressanta också ur den synpunkten, att de inte är vad som kan kallas för partiskiljande frågor — uppfattningarna skär igenom samtliga partier på samma sätt som när det gäller en övergång till högertrafik.

Jag vill också gärna ha sagt att jag, utan att vara ansluten till någon nykterhetsorganisation, har den största respekt för och alltid har uppskattat det arbete nykterhetsorganisationerna utfört. Det torde vara få av våra ideella organisationer som under årtionden har utfört ett arbete av samma stora betydelse som nykterhetsorganisationerna har utfört. Men trots detta har jag aldrig kunnat uppskatta det arbete som utträttades den gången då motboken blev avskaffad. Man trodde att det skulle bli ett bättre nykterhetstillstånd, men denna stora reform ledde inte till ett lyckat resultat. Nykterhetsfrågan har sedan dess kommit i ett sådant läge, att man hela tiden ropar om att spritpriset skall höjas, därför att spritens skadeverkningar har ökat. Under de senaste åren har det förts fram många förslag om höjning av spritpriset, och det har gjorts många uttalanden om att här borde ske en kraftig höjning, då detta skulle verka fördelaktigt ur nykterhetssynpunkt.

För min del kan jag godta finansministerns ändå ganska måttliga förslag till höjning av spritpriserna. Finansministern förtjänar faktiskt ett erkännande för att han inte har låtit sig förledas till ett förslag om vad som har kallats för en

chockprishöjning, men jag tror att alla förhoppningar blir svikna om att denna prishöjning, eller till och med en än större prishöjning på 20, 25 eller 30 procent, skulle ha någon som helst effekt ur nykterhetspolitisk synpunkt på så sätt att det så olyckliga ungdomsfylleriet och missbruket av sprit över huvud taget skulle minska. Jag kan inte dela de förhoppningar härom som man givit uttryck för i denna debatt. Det går enligt min mening en skarpare gräns än vad herr Stefanson markerade i sitt anförande mellan dem som använder sprit men aldrig missbrukar den och de människor som mer eller mindre missbrukar sprit. För att nå det önskade resultatet, ett bättre nykterhetstillstånd, och för att komma åt de verkligt mörka sidorna av sprithanteringen måste det helt säkert till helt andra åtgärder än prishöjningar. Här måste till ännu strängare åtgärder mot langarna, ty med dem som förmedlar och säljer sprit till barn och ungdom och till sådana som har åldern inne men missbrukar spriten kan jag inte känna någon medömkan. Jag har svårt att tro att de kontrollåtgärder är tillräckliga, som föreslås i en annan proposition till årets riksdag.

Om man från nykterhetssynpunkt är belåten med en statistik som visar en minskad total spritkonsumtion, skall priset höjas. Vid varje prishöjning går det nämligen så enkelt till, att oändligt många måttlighetsförbrukare, framför allt de som har låga inkomster, minskar sin förbrukning, men inte de som missbrukar spriten. Jag skulle tro att det i gångna tider talades mycket om klasslagstiftning i olika sammanhang här i riksdagen. Varje gång som spritpriset höjes måste detta dock av oändligt många människor tolkas som en form av klasslagstiftning, som träffar lägre inkomstagare på ett särskilt kännbart sätt.

I dag för åtta dagar sedan talades det i debatten om barnbidragen mycket om en mer familjevänlig politik. När det gäller höjningen av spritpriset kan det inte sägas, att detta är en familjevänlig politik. Denna prishöjning kommer nämligen i många, många fall att gå ut över famil-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

jemedlemmarna, hustru och barn i familjer där husfadern missbrukar sprit. Det blir tyvärr många familjemedlemmar som får lida i hem, där inte någon missbrukar spriten i den omfattning att alkoholism förekommer men där spritkontot ändå är ett dyrbart konto. Vad som offras på spriten betyder mycket även i familjer, där det inte finns någon som är grov missbrukare. Säkert är det alltid oro och bekymmer i många hem inför ett höjt spritpris. Man vet att spritinköpen sker med förtursrätt och att det blir så mycket mindre över till hushållskassan och andra nödvändiga utgifter.

Jag vill, herr talman, gärna i anslutning här till citera ett par rader ur en motion väckt i denna fråga i andra kammaren: »Med en 'nykter' bedömning av nykterhetsfrågan innebär väl varje sprithöjning att vi ytterligare fördjupar den sociala nöden, ångesten och hjälplösheten bland spritmissbrukets offer och deras familjer.» Att det är på det sättet går inte att komma ifrån.

Den av bevillningsutskottet föreslagna prishöjningen kan godtagas med den motivering som här anförts, att någon prishöjning inte har skett sedan 1958 och att det sedan dess har förekommit en väsentlig förändring av den allmänna prisnivån. Däremot är det ingenting som säger att det var en skälighetsprissättning som skedde 1956 och 1958. Då skulle nämligen, förklarade man, den totala spritkonsumtionen pressas ned, och den s. k. nykterhetspolitiska målsättningen var då tungt vägande.

Det har funnits och finns alltså två moment som är avgörande för höjning av spritpriset. Det ena brukar vara att staten behöver pengar. Då har man funnit att här finns en möjlighet att ytterligare öka statens inkomster, och så har man tagit in pengarna genom en höjning av priset på spriten. Det andra är att när man tycker att spritkonsumtionen blivit för stor, tar man till en prishöjning.

Det finns, herr talman, också anledning att vid detta tillfälle framhålla, att den förhoppning inte gått i uppfyllelse

som man hade när motboken avskaffades, nämligen att utvecklingen skulle kunna dirigeras så att det blev en övergång från starkare till svagare drycker, varigenom man skulle få ett bättre nykterhetstillstånd. Den målsättningen har inte uppnåtts, och säkert kommer det att dröja länge innan de förhoppningarna blir infriade.

Målsättningen i det förslag, som i dag behandlas, är densamma som målsättningen var 1954, nämligen att främja en övergång från starkare till svagare alkoholdrycker. Även om bevillningsutskottet framhåller, att det framlagda förslaget främjar denna nykterhetspolitiska målsättning, tror jag inte att vi får uppleva ett lyckosamt resultat av den. Visst har det efter år 1955 blivit en betydligt större vinkonsumtion, men så länge konsumtionen av starksprit är sådan som den är, tror jag inte att glädjen skall vara alltför stor över den vinkonsumtion som tillkommit efter 1955. Jag hör till dem som har den uppfattningen, att det är en farlig nykterhetspolitisk väg som beträdes när en omfattande propaganda förs för en ökad vinkonsumtion. Stor ovisshet måste här råda om huruvida för framtiden ur den propagandan skall växa fram en ökad folknykterhet. En lösning av spritproblemet ligger säkert inte i en omfattande vinpropaganda. Alla är medvetna om att missbruket av sprit och ungdomsfylleriet har blivit mycket värre sedan spriten släpptes fri 1955. Meningarna var också rätt delade när det beslutet fattades.

Om man något studerar debatterna i maj 1954 när den nya spritlagstiftningen tillkom, så måste det erkännas att sällan har någon så klart kunnat bedöma den framtida utvecklingen på detta område som herr Fast, den socialdemokratiska gruppledaren i andra kammaren. Han uttalade den gången bl. a., att beslutet om den fria spriten var ett steg ut i det ovissa, där man inte kom att ha att något annat medel mot spritkonsumtionen än höjda priser. Han ansåg vidare att någon form av kontroll över spritinköpen skulle ge ett bättre resultat än enbart fortsatt prishöjning samt att anledning

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

fanns till stark oro för framtiden, särskilt med tanke på ungdomen. Dessa farhågor har blivit besannade, ingen kan påstå något annat.

Till sist vill jag framhålla, herr talman, att jag hälsar med tillfredsställelse att utskänningsskatten kommer att försvinna. Det kan inte vara riktigt vad som förekommit sedan 1955, att en vara är fri och kan köpas i obegränsade kvantiteter av enskilda personer men att restaurangerna vid sina inköp av samma vara får betala ett högre pris. Denna oformlighet borde ha försvunnit i samband med beslutet om ny nykterhetslagstiftning 1954.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Till det föreliggande utskottsbetänkandet har fogats en blank reservation av herrar Oscar Carlsson, Engkvist och mig. Vi har därmed velat markera att vi inte helt instämmer med utskottet beträffande dess skrivning angående beskattningen av alkoholfria drycker. I stället sympatiserar vi med den motion som avgivits av herr von Friesen och fröken Elmén, vari hemställts om utredning beträffande avskaffande av skatten på alkoholfria drycker. Vi är medvetna om att skattebortfallet här blir stort — det rör sig om 70 eller 80 miljoner kronor, beroende på om man räknar in lättölet eller inte — och därför anser vi oss inte kunna helt instämma i den reservation som gör en beställning om skattens avskaffande. På samma gång anser vi oss dock inte kunna instämma i utskottets kategoriska uttalande, att här ifrågavarande skatt är en punktskatt som saknar nykterhetspolitisk betydelse.

Enligt vår mening ligger det ett motsatsförhållande i utskottets ställningstaganden, när man först i nykterhetspolitiskt intresse konsekvent förordar beskattning av alkoholdryckerna efter berusningseffekt men sedan säger stopp då man kommer ned till drycker med en alkoholhalt i närheten av noll; där vrider man i stället till skatteskruben på

nytt. När det gäller alkoholhaltiga drycker har man ju varit så till ytterlighet konsekvent att man till och med vill slopa den spärr på 9 kronor per liter som finansministern föreslagit. Borttagandet av den spärren innebär faktiskt att några enstaka sorter med begränsad alkoholhalt nu blir billigare än förut — för en spritsort blir priset *väsentligt* lägre än tidigare — men när man kommer ned till de alkoholfria dryckerna är det slut på konsekvensen. Man vill tydligen med prisvapnet minska förbrukningen av alkoholistarkare drycker till förmån för konsumtionen av alkoholsvagare drycker, men så långt som till att uppmuntra bruket av alkoholfria drycker vill man inte gå.

Som jag redan anfört blir skattebortfallet stort om hela läskedrycksskatten avskaffas, men vad vi reservanter önskat oss i denna fråga har varit en mera positiv skrivning, så att allmänna skatteberedningen fått ett ord på vägen av nykterhetspolitisk art när den skall ta ställning beträffande de olika punktskatterna. Utskottet har skrivit att när läskedrycksskatten infördes var skälen helt och hållet fiskala, inte av nykterhetspolitisk natur. Det kan jag hålla med om, men jag kan också instämma med herr Sveningsson på en punkt i hans anförande — märk väl att det är den enda punkten — då han säger att skatten på brännvinet och andra spritdrycker heller inte alltid har tillkommit av nykterhetspolitiska skäl. I stället har det väl varit så att när staten behövt pengar har man som en sinkadus klämt till med höjd spritskatt; och likadant har man gjort i fråga om läskedrycksskatten.

Mot synpunkten att skattebortfallet blir för stort — det försvinner som jag sade 70 eller 80 miljoner kronor — kan anföras att staten tar in netto 43 miljoner kronor på spritskatterna, vilka pengar skulle kunna användas för att lätta beskattningen på de alkoholfria dryckerna. Jag tror att en sådan invändning är oriktig. Konsumtionsminskningen — som torde bli avsevärt större än finansministern har räknat med — innebär att man inte får in de 43 miljonerna. Skulle

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

det visa sig att finansministern verkligen får in dessa 43 miljoner, då är det också fel, eftersom skattehöjningen inte får någon nykterhetspolitisk effekt, vilket den enligt finansministerns egen uppfattning skall få. Önskemålet är en konsumtionsminskning, eller i varje fall att hindra en konsumtionsökning. Och man kan väl inte hoppas att konflikten vid Vin- och spritcentralen kommer att fortsätta så värst länge till — annars hade ju detta varit det effektivaste medlet för att driva ned spritkonsumtionen och främja nykterheten, det är jag övertygad om.

En större höjning av spritskatten är alltså önskvärd, men det önskemålet måste balanseras mot andra faktorer. Jag går med på resonemanget att den konsumtionsminskning, som en större skattehöjning skulle medföra, i första hand åstadkommes av de s. k. måttlighetssuparna. Utan måttlighetssuparna skulle vi inte ha några alkoholister, och om måttlighetssuparna minskar sin konsumtion är det alltså bra. Ur den synpunkten fyller ett högre spritpris en uppgift. Å andra sidan måste detta balanseras mot de olägenheter, som någon talare tidigare här har poängterat, bl. a. den olägenheten att det ändå drabbar vissa anhöriga till stora förbrukare, till missbrukare, på ett särskilt hårt sätt. Man måste också ta i beaktande, om inte prishöjningen ändå måste betalas av respektive kommuners socialvårdsnämnder.

När det gäller utskänkningsskatten har jag gått med på att avskaffa den liksom prisregleringen. Det gäller här en av nykterhetsrörelsens heligaste principer, men mitt ståndpunktstagande grundar sig på att jag anser att denna skatt inte längre fyller någon som helst uppgift. När det i dag har gått så långt att de som dricker alkoholfria drycker subventionerar spritkonsumenterna på restaurangerna, får principerna fara sin kos. Även om den fria prissättningen skulle innebära att en eller annan krona på ett oskäligt sätt råkar hamna i krögarens ficka, finner jag mig hellre i det än att de som dricker alkoholfria dryc-

ker i fortsättningen skall betala för dem som dricker sprit på restauranger.

Med den skrivning utskottet här har gjort och som innebär att vi skall bevara krögarna, så att de inte passar på att ta för sig mer än de verkliga kostnaderna, tror jag inte faran är så särskilt stor. Dessutom kommer utskänkningsskatten ändå med naturnödvändighet att försvinnas med den princip som vi redan har knäsat, nämligen att krögarna av utskänkningsskatten skall få ersättning för kostnaderna för utskänkingen. Den var från början 12 procent och är i dag 18 procent. Med de stigande lönerna och omkostnaderna på restaurangerna kommer säkerligen dessa 18 procent att så småningom gå upp i 25 procent. På det sättet skulle hela utskänkningsskatten ha försvunnit. Jag har som sagt ingenting emot detta, och jag har accepterat prisvapnet när det gäller höjningen av priserna på systembolagen. Under sådana förhållanden accepterar jag också prisvapnet när det gäller prishöjningen på restaurangerna.

Till sist skulle jag vilja säga ett par saker till herr Sveningsson. Jag tyckte att han var nära nog utmanande. Herr Sveningsson konstaterade kategoriskt att det är en mycket skarp gräns mellan missbrukare och måttlighetssupare. Jag skulle vilja veta var den gränsen går. Enligt mitt förmenande finns det över huvud taget inte någon sådan gräns. Man kan naturligtvis säga att den som någon gång tar en sup inte är någon missbrukare, men gränsfallen är många. Det finns en ständigt glidande skala från den som tar en och annan sup till den som tar fem eller sex och den som tar ännu flera och är en verklig missbrukare. Vem är för övrigt missbrukare? Missbrukare är naturligtvis den som råkar bli tagen av polisen för fylleri gång efter annan; en sådan person brukar vi betrakta som missbrukare i första stadiet. Jag kan försäkra herr Sveningsson att vi i dag, tack vare att folk har så gott om pengar att de kan ta droskbil i stället för att gå hem från restaurangerna, statistiskt sett har ett mindre antal missbrukare. Jag upprepar att det således

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

härvidlag inte finns någon bestämd gräns. Däremot finns det klara fall av missbrukare, men det finns ett mycket stort antal gränsfall.

Herr Sveningsson talade om den familjevänliga politik, som skulle ligga i att vi skulle hålla ett mycket lågt pris på brännvinet, så att hustrurna och familjerna finge mera pengar. Jag vågar nog påstå, herr Sveningsson, att instundande påskan, vilket jag hoppas och förmodar, icke kommer att förmörkas av någon spritkonsumtion, kanske kommer att bli den familjevänligaste påsk som vi har upplevt sedan 1914.

Häri instämde herr *Dahl* (s).

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Wörnberg säga att han har missförstått mig när han gör gällande att jag skulle ha sagt, att det går en mycket skarp gräns mellan missbrukare och icke missbrukare av sprit. Jag sade endast att det går en skarpare gräns än vad som tidigare hade markerats i debatten. Jag vill alltså göra gällande att det finns en viss gräns. Det måste vara en skillnad mellan människor som brukar litet sprit men som aldrig är påverkade av starka drycker och dem som berusar sig med sprit. Jag skulle nog anse att om spriten är så farlig för alla som herr Wörnberg här gör gällande så borde väl riksdagen besluta att denna vara över huvud taget icke får tillhandahållas och försälas.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Denna debatt blir väl inte särskilt utdragen, även om jag har märkt att det finns en tendens att behandla även en annan proposition än den som nu föreligger. Som kammaren vet har det framlagts en diger proposition, som gäller diverse viktiga ting i fråga om vår alkohollagstiftning. Propositionen nr 90 rör egentligen endast skattefrågorna. Det har sagts att denna proposition har haft mycket svåra födslovändor och att den har kommit fram efter åtskilliga attacker från olika håll.

Jag såg i en PR-artikel för en motionär i riksdagen, att han bl. a. hade tjänstgjort som barnmorska för att ordna förlösningen i fråga om propositioner från Kungl. Maj:t. Det är ju moderna grepp, men jag tror inte att detta har så mycket med verkligheten att göra. Jag vill nog framföra den åsikten, att riksdagens beslut förra året, som innebar att vi i mer eller mindre klar form krävde höjda spritskatter, är den grundläggande orsaken till att propositionen nu ligger på riksdagens bord.

Jag vill passa på att tacka regeringen och framför allt finansministern för det här förslaget. Det har ju kommit efter en önskan från riksdagens sida, och jag konstaterar med stor tillfredsställelse den stora anslutning som denna proposition har fått i bevillningsutskottet. När vi skulle diskutera spritskatten förra gången, blev det ingen skattedebatt, utan det blev en konstitutionell debatt, men nu har vi inga sådana bekymmer. Det vi var bekymrade för då var hur hamstring skulle kunna undvikas, men det läge vi har i dag är ju det allra mest gynnsamma. Nu kan riksdagen — och den har gjort så — ta den tid den behöver för att besluta om de här skattehöjningarna. Det inträffar inget oväntat ute i landet.

Skattehöjningarna är motiverade med nykterhetspolitiska skäl, alltså inga statsfinansiella, och det är nog en allmän enighet om att den uppläggningsen är riktig. Vad man diskuterar är främst vad som skall vara grunden för beräkningen av skattehöjningarna. Finansministern har gått på kostnadsutvecklingen. Det finns de som hävdar att det i stället borde vara inkomstutvecklingen som skulle ange hur pass stor höjningen skulle bli. Regeringen har ansett att man bör följa den metod som man använt tidigare, nämligen att höja spritskatten i större utsträckning än skatten på vin och öl. Regeringen har föreslagit en mycket måttlig höjning i fråga om vinerna och ingen höjning alls i fråga om ölet. Man syftar ju till att gynna de alkoholsvaga dryckerna, och med den ändring av skattesystemet som finansministern nu föreslår får vi en bättre anpassning än

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

tidigare till alkoholstyrkan hos dryckerna. Vi har tidigare haft femprocentiga intervaller mellan skattesatserna, och hos fabrikanterna har funnits en benägenhet att gå så långt man kan upp till en viss gräns utan att drabbas av en högre skatt. Detta har lett till att man har utnyttjat möjligheten att tillverka drycker med hög alkoholhalt — detta gäller framför allt importerade varor — som då har sluppit ifrån med relativt lindrig beskattning.

Herr Wärnberg anmärkte på att det föreslagna systemet leder till att en dryck kommer att gå ned i pris. Jag vill vitsorda det, men jag vill komplettera med att säga, att det finns drycker som kommer att stiga i pris med tre gånger så mycket som sänkningen på den dryck herr Wärnberg tänker på, och det är just de drycker som har hög alkoholstyrka. Jag ser det här systemet som ett mycket effektivare system än det vi nu har. Det vilar på en sådan grund att vi kan vara tämligen säkra på vad vi beslutar om, när vi bestämmer alkoholbeskattningen efter alkoholstyrkan, i motsats till vad som blir fallet om man skall försöka åstadkomma ett skattesystem efter berusningseffekt. Inom parentes skall jag kanske säga, att det sistnämnda förslaget har ingen vågat yrka bifall till i nuvarande läge. Man har nöjt sig med krav på en utredning. Motivet till att man inte vågat yrka bifall till det förslaget är helt enkelt att det skulle medföra så våldsamma rubbningar i vårt nuvarande system. Jag förstår därför mycket väl att man i stället säger att vi först bör utreda saken.

Vad som har hänt efter 1954 års rusdrycksreform tror jag i stort sett är att spritkonsumtionen per capita inte har ökat, men i stället har däremot vinkonsumtionen stegrats. Riksdagens målsättning var ju att man skulle försöka bringa ned spritkonsumtionen genom att ha en lindrigare beskattning på de svagare alkoholdryckerna, och jag tycker nog att tendensen är riktig. Det är klart att priserna spelar en väsentlig roll, och när vi inte har höjt priserna sedan 1958 — med det undantaget att varuskatten har till-

kommit — så tyder allt på att vi för närvarande har en relativt sett för låg prisnivå.

Jag antydde tidigare att det i anslutning till propositionen har väckts motioner, men de motionärer som yrkar på en kraftigare höjning har inte fått någon anslutning i bevillningsutskottet, utan där är fyra femtedelar av ledamöterna för propositionens linje. Två ledamöter har tagit en ståndpunkt som innebär att det i huvudsak skall vara oförändrade priser. Herr Gustaf Elofsson företrädde den meningsriktningen. Jag vågar sålunda säga att det har blivit en betydande uppslutning kring Kungl. Maj:ts förslag.

Den ändring utskottet har gjort i propositionen innebär i sak att man konsekvent fullföljer den nya skattemetod som regeringen föreslår. Det är sant att det kan bli enstaka prissänkningar, men jag vill poängtera att det då gäller alkoholsvaga drycker, som tidigare har varit relativt högt beskattade i förhållande till andra drycker. Utskottet har varit tämligen enigt om att den förändringen skulle ske. Jag hyste en förhoppning om att man skulle kunna finna en metod varmed inga priser skulle sänkas, men jag måste erkänna, herr talman, att vi inte fann någon möjlighet att författningstekniskt ge uttryck för detta, och då fick det förfalla.

När det gäller den andra delen av propositionen, nämligen utskänkningsskattens avskaffande, har herr Wärnberg argumenterat på ett sådant sätt att jag skulle vilja instämma i hans anförande. Jag har liksom han den uppfattningen att denna skatt är en kvarleva från ett gammalt system, en kvarleva som håller på att vittra sönder därigenom att tre fjärdedelar av skattesatsen redan har efterskänkts till restauratörerna. Varför har vi gjort det? Det måste väl vara en medveten åtgärd. Vi erkänner att restaurangnäringen kanske har rätt att få ersättning för sina kostnader, och då har 18 procent av 25 försvunnit ifrån statskassan. Jag tror detta är det bästa beviset för att det här gäller en åtgärd som går i rätt riktning. I övrigt har jag samma uppfattning som herr Wärnberg, att

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

det är en felaktig ordning att man på restaurangerna skall behöva sälja relativt billig sprit och sedan kompensera sig när det gäller vatten, kaffe, juice och vad det nu är frågan om. Ingen kan beklaga denna justering av priserna. Jag kan inte heller tänka mig att de personer protesterar som säger att vi skall gå över från alkoholstarka till alkoholsvaga drycker. Det är en sund åtgärd. Jag tror inte det finns anledning att säga, att vi först skall utreda problemet.

Jag läste i en tidning i dag att denna reform skulle komma att bli föga genomgripande, och det reklamerades för det s. k. Isakssonska systemet. Det skall jag dock inte uppehålla mig mera vid. Där emot förekom i denna artikel en mycket anmärkningsvärd insinuation, nämligen att de statliga monopolbolagen, alltså Vin- och spritcentralen och Nya systembolaget, med ett enkelt penndrag kan ändra vad riksdagen beslutat. Det vore illa ställt, om statliga företag skulle känna sig ha fullständigt fria händer att vidtaga åtgärder, som ledde till rakt motsatt effekt mot de åtgärder riksdagen har beslutat. Enligt ett avtal som gäller mellan staten och bolagen skall man anpassa marginalerna med hänsyn till kostnadsutvecklingen, men då rör det sig om en eller en halv procent. Det är alldeles uppenbart att dessa företag skall täcka sina kostnader. I princip skulle man kunna säga att de inte skall ha något överskott, men det är inte så enkelt att få ned detta överskott till plus minus noll. Vi måste i varje fall åstadkomma ett överskott som gör det möjligt att på vanligt sätt klara investeringar och konsolideringar i företagen. Det måste vara naturligt att företagen sköts så rationellt som möjligt. Jag erkänner gärna att det med den metod som Vin- och spritcentralen använder när det gäller inköp av varor gång efter annan kan inträffa att priser och kostnader nedbringas. Har vi då ett procentuellt påläggssystem i fråga om skatter, inverkar det i priserna. Men att säga att dessa två företag med ett penndrag kan ändra på vad riksdagen har beslutat tycker jag är oförsynt. Jag utgår ifrån att denna artikel är skriven med ett visst

syfte. Det skrivs så mycket i dessa dagar om just spriten.

Här har, som jag antydde, särskilda förhållanden inträffat. Vi skall väl inte önska att sådana förhållanden återkommer, i varje fall gör inte jag det. Det är dock klart att vi, sett ur riksdagens synvinkel, har kvar problemet hur vi skall hantera dessa skattefrågor för att undvika vad vi alla, tror jag, vill undvika, nämligen stora hamstringsköp. Vi får väl på nytt ta upp detta spörsmål eftersom vi alla vill att riksdagen skall behålla sin beskattningsrätt och att ledamöterna i riksdagen skall kunna bevara sina rättigheter i dessa sammanhang. Nu har vi ju haft god tid på oss, vilket ju som sagt var ändamålsenligt. Det fanns ju också folk som trodde att riket skulle komma i gungning om brännvinet tog slut i butikerna, men vi har nu fått en ny erfarenhet. Vi har fått uppleva att det svenska folket i allmänhet har tagit detta periodiska uppehåll med fattning, och det gläder mig. Denna fattning är så mycket mera beaktansvärd som allehanda media, såsom tidningar, radio och TV, inte har försummat en enda chans att tala om hur det sett ut i alla avseenden. Det är ett gott betyg åt svenska folket att det har hållit sig så relativt lugnt. Nu blir dessa åtråvärda varor dyrare, när butikerna får påfyllning igen, och det är därför som jag tycker att det är ett stort framsteg, om riksdagen kunde under mycket stor enighet gripa detta tillfälle som är utomordentligt lämpligt. Då fattar man det klokaste beslutet, om man bifaller utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Var gång vi behandlat spritpriserna här i kammaren har det varit olika motiveringar som framförts. Jag minns att de första gångerna jag var med och vi hade spritpriserna under diskussion gällde frågan det statsfinansiella läget, och det höll man på med så länge kriget varade. Men numera har man klätt sina krav i en annan kappa när man kräver att en höjning skall ske. Nu

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

är det inte det statsfinansiella läget, utan det nykterhetspolitiska läget som gör att man skall vidtaga en höjning av spritpriserna. Man säger att denna höjning skall vara av sådan storlek att den överensstämmer med de höjda inkomster, som folk har fått.

Jag skulle vilja säga, att jag inte tror att många här i kammaren anser att man ur nykterhetspolitiska skäl når det mål som man vill vinna genom att höja spritpriserna. Jag tror att det skulle vara ganska angenämt om man från nykterhetsfolkets sida en enda gång ville erkänna att det största fel man begått var när man avskaffade motboken. Men man vill inte höra på det örat.

Vad är det då som sker? Efter påsk kommer här en ny proposition, som visar att man från regeringens sida ämnar vidta åtgärder för att begränsa spritinköpen för ungdomarna såväl som för många andra.

Jag har ingenting emot detta. Jag vill bara säga, att ingen skall föreställa sig att jag är någon spritmissbrukare. Jag vill bara tala om varför jag anser att man inte skall öka spritpriset bara för att man skall få in en massa pengar i statskassan. Det är den saken som jag anser att man skall ha klart för sig. Man skall inte alltid tro, att om en person inte kan bifalla ett förslag om höjning av spritpriserna, så skulle han vara anhängare av stor konsumtion av den varan. Därför blir jag mäkta förvånad, när min partikamrat herr Bengtson kör med det gamla temat, att vi får nykterhet här i landet genom att höja spritpriserna. Nej, herr Bengtson! Det går inte så lätt att lösa problemen på det området.

Här begicks ett misstag, när motboken avskaffades. Varför kan man inte erkänna detta? Jag tycker det vore det rätta att säga, att man vet att man begick ett misstag när motboken avskaffades, men att man skall rätta till det genom att begränsa och kontrollera inköpen och på så sätt klara det hela.

Herr Stefanson förklarade att bara priset på spriten höjs, så är all rättfärdighet nådd, men jag tror alltså inte alls att det ligger till på det viset. Herr Stefanson

påpekade att skattesatsen inte ändrats sedan 1958 och att en ganska stor förändring i fråga om inkomsterna skett sedan dess. Det är mycket möjligt att det har skett en stor förändring i fråga om inkomsterna, men det har också skett en avsevärd förändring när det gäller nykterheten genom att ungdomarna i mycket stor utsträckning av olika och även okända skäl börjat missbruka spritvaror och därigenom blivit en belastning på samhället på ett sätt som inte är önskvärd.

Låt oss tillgripa andra åtgärder när det gäller denna punkt och inte motivera den med att man genom en prishöjning kan nå resultat, ty ungdomarna har alltför stora inkomster nu för tiden för att en sprithöjning i någon större grad skulle påverka konsumtionen.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla mig länge vid denna prishöjning. Jag har tillsammans med herr Yngve Nilsson avlämnat en motion, där vi yrkat en mycket blygsam nedsättning av finansministerns förslag. Den höjning som vi föreslagit i vår motion borde vara tillräcklig. Den är uträknad efter löneutvecklingen. Finansministern har nog gått i överkant. Kanske är det många som säger, att vi i vår tur har gått i underkant. Det tror jag dock inte att vi har gjort, utan vi har hållit oss i huvudsak till löneutvecklingen och därför har vi i stället för finansministerns förslag om 30 procents höjning föreslagit 28 procent. Det är alltså 2 procent som skiljer vårt förslag från propositionens.

Jag skall inte här ta upp någon polemik med de olika talarna. Jag har bara velat säga, att jag inte tror att man når det önskade syftet genom att endast tillgripa höjda spritpriser. Jag tror man når det syftet som man här vill nå först om man begränsar inköpsrätten för spritmissbrukarna och om de helt avstängs när så behövs. Det tror jag är den effektivaste nykterhetspolitiken.

Jag vill rikta en fråga till både herr Stefanson och till min partikamrat herr Bengtson: Tror herrarna, att svenska folket helt och hållet klarar av sina nykterhetsproblem genom denna höjning?

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

Jag tror inte det, utan jag tror att vi nog får ta en annan väg. Jag är den förste att beklaga att ungdomsfylleriet fått en så oroväckande utbredning. Men jag vill också säga, att man måste tillgripa andra åtgärder för att nå resultat — resultat när man inte enbart genom pris-höjningar.

Herr Ericsson i Kinna sade, herr talman, att han var glad över att samhället inte kommit i gungning på grund av strejken och vad som nu förevarit. Jag tror inte, att svenska folket kommer i gungning så lätt, utan jag tror att folket tar det så att säga ad notam. Det är ju mycket glädjande att se hur återhållsamma de är, både i pressen och på andra sätt. Begränsningen av tillgången till sprit har faktiskt inte medfört några större problem.

Jag tror inte heller att vi med måttliga höjningar kommer att nå det resultat vi önskar, men jag tror i alla fall att vi kommer att nå ett resultat som vi kan känna oss tillfreds med. Man predikar varenda dag och framhåller olika synpunkter som talar för att varupriserna skall sänkas och sänkas. Men här har man en helt annan uppfattning: spritpriserna skall höjas, nämligen i takt med höjningen av inkomsterna. Andra varor skall däremot inte följa höjningen av inkomsterna, utan de skall i stället gå ned. Det är kanske rätt att se på det sättet den ena gången och på det andra sättet den andra gången — vad vet jag?

Jag vill till sist bara säga, herr talman, att om vi genom att höja spritpriserna kunde nå ett resultat, som vore tillfredsställande för hela svenska folket, skulle jag vara den förste att gå med på en sådan höjning. Men jag har suttit i denna kammare i 24 år, och vi har haft denna fråga uppe vid många olika tillfällen, utan att det har skett någon större förbättring i nykterhetstillståndet under dessa år. Jag tror inte heller, herr talman, att så kommer att ske i fortsättningen. Så länge man genom de författningar och lagar som finns har rätt att försälja den vara, som det här gäller, tror jag inte man når det resultat man vill nå. Vill man nå ett gott resultat,

är det enda sättet att man genom någon sorts inköpsbevis begränsar inköpsmöjligheterna för dem som missbrukar denna vara.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nilsson*, *Yngve*, (h) och herr *Ringaby* (h).

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det har förekommit en rad undersökningar om prisets inverkan på konsumtion över huvud taget, och det har företagits åtskilliga undersökningar som just gäller prisets inverkan på spritkonsumtionen. Men det tycks inte komma min partivän herr Elofsson så värst mycket, utan han sysslar mest med vad han »tror» i alla möjliga avseenden. Det är emellertid så, herr Elofsson, att man både i vårt land och i andra länder gjort stora undersökningar som visar, att priset har en gynnsamt nedpressande effekt på konsumtionen. Sedan är det klart, att man inte kan höja priset hur mycket som helst, ty det kan tänkas uppkomma andra avarter, såsom hembränning och smuggling, som man får beakta i detta sammanhang.

Herr Elofsson sade, att det inte är så många i denna kammare som tror att priset skulle inverka på spritkonsumtionen. Om herr Elofsson och herr Sveningsson tror att priset inte har någon som helst inverkan, förstår jag inte varför ni inte helt och hållet yrkar avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Då både departementschefen och utskottet säger, att nykterhetspolitiska motiv talar för höjningen, blir den enda konsekvensen av herr Elofssons inställning att säga: Det bör inte bli någon höjning alls.

Herr Elofsson lär bli grundligt korrigerad, när vi voterar om en liten stund. Han kommer att bli tämligen ensam om sin uppfattning. Och om han skulle yrka avslag på varje sprithöjning, så kommer han att bli ännu mera ensam. Det är kanske bäst att få den saken korrigerad nu innan den blir ytterligare vederlagd senare.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

Herr Elofsson säger sedan, att vi själva egentligen inte tror, att svenska folket blir nyktert bara man höjer spritpriset. Nej, det tror vi inte! Men en höjning skulle i alla fall kunna dämpa herr Elofssons ambitioner att sälja denna vara, så att konsumtionen minskas på detta sätt.

Jag begärde ordet för att säga en sak till. Herr Elofsson ställde en direkt fråga om motbokens avskaffande. Jag skall inte svara på hela nykterhetsrörelsens vägnar, men eftersom jag är med i högsta ledningen för ett av våra största nykterhetssällskap kan jag säga, att vi inte anser att det var fel att ta bort motboken — tvärtom har det visat sig att åtgärden var riktig. Vi skulle inte vilja införa motboken igen.

Så har vi talat om »de andra åtgärderna», som alltid framskymtar och som även kom fram både i herr Elofssons och herr Sveningssons anföranden. Man gör alltid gällande, att det är så enkelt att vidta sådana andra åtgärder. Men varför får vi då inte förslag om sådana åtgärder? Jag har sett, att herrarna har motionerat om någon åtgärd, och något ligger väl i det, men riktigt effektiva åtgärder är det inte. Vi måste nog åstadkomma en samverkan mellan prishöjningar och andra åtgärder för att nå fram till den effekt, som vi önskar, nämligen att få ett nyktert Sverige.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtson menade att eftersom vi inte i vår motion yrkat avslag på förslaget i dess helhet, så hade vi i viss mån anslutit oss till tanken att prishöjningarna har en viss nykterhetseffekt.

Jag yttrade, herr Bengtson, i mitt anförande, att vi i vårt förslag har beräknat våra priser efter den höjning av det allmänna prisläge som skett sedan spritpriserna senast höjdes. Vi kan sägas ha gått en medelväg, när vi kommit fram till vårt resultat. Prishöjningar kan ha en effekt, men de gäller *inte* dem som missbrukar sprit, utan endast dem, som an-

vänder sprit med måtta och förstånd. Det är därför vi anser att om det är den prishöjande effekten, som är det verkliga värdet, så bör man — enligt vår motion — inte följa propositionens förslag utan göra en anpassning efter inkomstutvecklingen.

Det skall bli ganska intressant att se vem som får rätt, herr Bengtson eller jag. Som jag nämnde i mitt första anförande kommer ju att framläggas en proposition med förslag om vissa åtgärder för begränsning av inköpsrätten. Att döma av herr Bengtsons anförande nyss förmodar jag, att man från nykterhetsfrämjande håll kommer att avstyrka den propositionens förslag. På detta håll vill man inte ha någon kontroll. Man gör gällande att motboken var ett otyg, och herr Bengtson trodde inte att den kommer att införas igen. Men jag tror i alla fall inte att man kommer någon vart, om man inte genomför en begränsning av inköpen i någon form.

Herr Bengtson frågade, vilka åtgärder vi egentligen ville föreslå och vilken effekt dessa åtgärder kunde ha. Vi har föreslagit en begränsning av inköpsrätten. Hade vi, herr Bengtson, haft motboken kvar i dag, skulle alla de ungdomar, som man jämt nämner i detta sammanhang, inte haft möjlighet att skaffa sig sprit. Det skulle enligt min mening ha varit en viss effekt.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtson uttalade med anledning av mitt anförande sin förvåning över att vi inte yrkar avslag på den kungl. propositionen, eftersom vi anser att prishöjningen inte skulle ha någon konsumtionshämmande effekt. Jag har emellertid tidigare yttrat, att den totala konsumtionen säkert kommer att minska till en del, men missbruket och ungdomsfylleriet kommer *inte* att minska på grund av prishöjningen. Det är min bestämda uppfattning.

Jag delar herr Elofssons uppfattning, att vad som i detta sammanhang betyder någonting är en inköpsregistrering. Jag förde i en interpellationsdebatt under

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

höstriktsdagen 1961 fram tanken att man borde anordna det så, att alla, som inköper spritdrycker, skulle ha ett legitimationsbevis med fotografi, på vilket skulle antecknas den kvantitet som inköpts. På det sättet skulle man enligt min mening lättare kunna komma åt langarna och deras affärer, som till varje pris bör hindras att bedriva sin verksamhet.

Herr Bengtson frågade, vilka förslag till åtgärder som vi lagt fram. Jag kan därför tala om, herr Bengtson, att i går avlämnades en motion, som jag under-tecknat tillsammans med herr Kaijser, i vilken vi föreslår att man åtminstone skulle påbörja en försöksverksamhet med inköpsregistrering.

Jag vill slutligen till herr Wärnberg säga något som jag glömde i min tidigare replik. Han gjorde gällande, att jag ville ha ett otroligt lågt pris på brännvinet. Det förhåller sig inte på det sättet. Jag har ju sagt, att jag inte har någon erinran mot utskottets förslag, och jag har yrkat bifall till detsamma.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har flera gånger tagit upp påståendet om måttlighetssuparnas minskade konsumtion men bör kanske understryka igen, att den rekrytering till alkoholister och missbrukare, som finns i vårt land, måste ske någonstans. Vilken väg går missbrukarna? Blir de missbrukare direkt, eller går de från en mycket måttlig konsumtion till ett successivt ökat missbruk?

Ju mindre antal människor, som över huvud taget använder alkohol, desto bättre blir förutsättningarna enligt min mening att undvika missbruk och alkoholism.

Beträffande inköpskorterna vill jag bara tillägga, att 1944 års nykterhetskommitté framlade ett par förslag i detta avseende. Inköpskorterna visade sig emellertid medföra åtskilliga olägenheter, och man har därför inte velat införa dem. Jag vill inte avfärda tanken på någon form av legitimation eller inköpsregistrering men vill alltså erinra om att tanken redan varit under prövning. Förslag om obli-

gatorisk legitimation vid vin- och spritinköp har framlagts i år i en motion, som vi väl får ta ställning till senare.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag tillhör dem, som har sitt namn under detta utskottsbetänkande. Jag står bakom den motivering, som föreligger, och även den kläm som avslutar betänkandet, och jag kommer vid avslutningen av detta mitt lilla inlägg att hemställa om bifall till utskottets betänkande, avseende såväl dess motive-ring som dess kläm.

Jag vill emellertid inte underlåta att för kammaren redovisa — för det intresse saken hava kan — att jag på ett par punkter skulle önskat en något mer nyanserad bedömning än den som kommit till uttryck i propositionen och kanske också i utskottets skrivning i visst hänseende. Det gäller här en ganska central fråga, nämligen vilken roll, som beskattningen spelar såsom nykterhetspolitiskt instrument. Här rör man sig med tesser och antaganden från olika håll utan att kunna redovisa några verkligt härande motiv, några verkliga undersökningar eller några verkliga vetenskapligt hållbara resultat. Man går nämligen ut ifrån, att så *måste* det helt enkelt vara, att om man skärper beskattningen på spritdrycker, så uppnås därigenom en nykterhetspolitisk effekt.

Detta låter självfallet bestickande, men jag är inte så alldeles säker på att frågan kan betraktas så entydigt som ibland sker, helt enkelt därför att man *vet* så litet på detta avsnitt. Forskningen i dessa socialt och samhällsekonomiskt väsentliga ting är, som vi alla vet, tyvärr bristfällig — man vet endels och tror endels, men man tror det mesta.

Finansministern gör i inledningen till sin diktamen i propositionen följande uttalande: »Den speciella beskattningen av rusedryckerna fyller, som jag i olika sammanhang framhållit, en viktig funktion i de nykterhetspolitiska strävandena som ett värdefullt stöd åt de positiva åtgärderna på området.»

Som jag antydde, är min bedömning

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

kanske något mera nyanserad härvidlag än finansministerns. Jag vill dock ingalunda avsäga mig bruket av beskattningen såsom ett nykterhetspolitiskt instrument, men jag tror inte, att man bör överskatta dess betydelse.

Jag har ju haft anledning att åtskilligt handskas med dessa problem och har därvid kommit fram till den meningen, att de mera avgörande faktorerna numera för att nå en hyfsning av dryckesderna är att finna dels i den organiserade nykterhetsrörelsens kontinuerliga och effektiva verksamhet och dels — jag beklagar att jag ännu en gång från denna plats måste upprepa det — den ofta med orätt klandrade propaganda som det nya systembolaget driver för att främja en övergång från starkare till svagare spritdrycker. Personligen tillmäter jag dessa faktorer ett större värde för att få ett bättre tillstånd på nykterhetsområdet. Men därifrån till att avsäga mig bruket av beskattningen är ett steg som jag inte vill ta, utan jag anser att man klart bör hålla i minnet beskattningens begränsade möjligheter härvidlag. Jag anser mig därför kunna godta propositionen i denna del — med den nyansering i bedömningen som jag här redovisat inför kammaren.

Sedan är det en annan punkt, där jag är något tveksam, och den gäller den tidpunkt som man här utgår ifrån. I propositionen har ju framhållits att en viss uppgång i prisutvecklingen ägt rum sedan februari 1958, och nu vill man anpassa beskattningen till denna prisuppgång.

Nu är frågan: Varför just februari 1958? Vad säger, att beskattningen av spriten vid den tidpunkten var den riktiga? Det är en fråga som man över huvud taget inte har sysslat med vare sig i propositionen eller i utskottsbetänkandet. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att den proposition, som lades fram 1958, inte alls var betingad av nykterhetspolitiska skäl; den hade uteslutande en statsfinansiell motivering. Syftet var som bekant att man bl. a. genom att höja statens intäkter av alkoholbeskattningen skulle få pengar att täppa

till ett hål i budgeten, som uppstod genom den bekanta försvarsöverenskommelsen. Man kan välja vilket datum som helst — det är lika riktigt eller oriktigt om man vill se rationellt på dessa förhållanden.

Man har ju här talat om att man bör anpassa sig efter den allmänna prisutvecklingen. Varför just den allmänna prisutvecklingen? Varför inte den allmänna löneutvecklingen? Jag har hört någon fråga: Varför inte anpassa priset efter utvecklingen i fråga om jordbrukets inkomstförhållanden? Var och en av dessa utgångspunkter kan nog anses lika riktig eller oriktig som de andra.

Jag tror inte, att det tjänar mycket till att fixera beskattningen vid dylika vaga begrepp, utan jag tycker att det vore riktigare att medge, att man gör en skönsmässig bedömning och ingenting annat.

Jag vill också erinra om att vi fått mottaga åtskilliga propositioner, som inneburit en skärpning av beskattningen av spritdrycker under senare år, men vi har endast vid ett tillfälle tidigare haft en kungl. proposition som använde en nykterhetspolitisk motivering — det var år 1956. Vi har också höjt beskattningen 1950, 1954 och — som jag nyss nämnde — 1958, men i samtliga dessa fall var höjningen uteslutande statsfinansiell. Jag har tolkat detta som att man i varje fall då och då haft den uppfattningen, att de nykterhetspolitiska skälen kanske inte var så starka som önskvärt vore.

Det stora framsteget med den nu föreliggande propositionen och som gjort att jag godtagit densamma, är den målmedvetna strävan som departementschefen lagt i dagen att fullfölja riksdagens målsättning, nämligen att — som redan tidigare påpekats — främja en övergång från starkare till svagare alkoholhaltiga drycker. Här har man nu på ett klart sätt knutit beskattningen till 30 öre per volymprocent alkohol och har alltså en glidande skala. Det anser jag vara ett värdefullt framsteg, som enligt min bedömning borde mottagas med sympati.

Samma målsättning har departementschefen lagt i dagen när det gäller ut-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

skänkningsskattens avskaffande. Det är måhända inte alldeles klart för alla kammarens ledamöter att så är förhållandet, men motiveringen, då departementschefen här föreslår utskänkningsskattens avskaffande, ligger helt i linje med den tidigare motiveringen, nämligen att man även på den vägen kan främja en övergång från starkare till svagare drycker. Departementschefen framhåller nämligen, att prisrelationen mellan spritdrycker och viner på grund av utskänkningsskattens förhandenvaro i betydande mån förändrats till nackdel för vinerna, genom att dessa — för vilka prissättning varit fri — fått bära en större del av kostnadsstegringen inom restaurangnäringen. Detta har i sin tur lett till en konsumtionsförskjutning mot starkare spritdrycker. Detta har riksdagen aldrig avsett, men utskänkningsskatten har kommit att verka på det sättet. Finansministern gör då det enda resoluta i det sammanhanget: han avskaffar utskänkningsskatten i syfte att nå denna övergång från starkare till svagare drycker.

Sedan har bevillningsutskottet med be gagnande av sin initiativrätt tagit ytterligare ett steg i samma riktning. Detta har, såvitt jag har kunnat uppfatta, inte redovisats inför kammaren under den hittills förflutna delen av debatten, och jag vill gärna påpeka vad utskottet här föreslår.

Det gäller en mindre jämkning. Enligt utskottets mening bör den i propositionen uppdragna riktlinjen att anknyta beskattningen till dryckernas alkoholhalt fullföljas mera konsekvent. Utskottet föreslår därför att den i propositionen föreslagna fasta minimiavgiften av 9 kronor per liter avseende sprit slopas. Härigenom tillgodoses även syftet att främja en övergång från starkare till svagare alkoholdrycker. Utskottet fullföljer, som sagt, här på ett som jag menar riktigt sätt den linje, som främjar en övergång från starkare till svagare drycker.

I övrigt vill jag erinra om att denna proposition kommit till kamrarna efter en direkt hemställan därom av förra årets bevillningsutskott, som hade ett ganska intressant betänkande i ämnet,

nr 61. Utskottet uttryckte som sin mening angelägenheten av att gällande skattesatser anpassades så, att man medelst dem skulle kunna främja en övergång från starkare till svagare drycker. Denna bevillningsutskottets hemställan, understruken av riksdagen i dess beslut, har departementschefen efterkommit, vilket jag menar är tillfredsställande.

Herr Bengtson talade om undersökningar, som skulle peka i en viss riktning, d. v. s. vara gynnsamma för den uppfattning han har. Jag är emellertid inte alldeles säker på att det förhåller sig så, ty herr Bengtson försummade att omnämna den senaste och mest aktuella undersökningen, som gjorts i vårt land, nämligen kontrollstyrelsens undersökning av förhållandena under år 1962. Den har ganska nyligen refererats i tidningarna, och den tillställdes bevillningsutskottet i fullständigt skick. Den rubriceras »Alkohol försäljning och alkoholmissbruk under 1962». I ingressen finns en sammanfattning av det resultat, som kontrollstyrelsen har kommit till, och jag skall be att få för kammaren föredra den sammanfattningen.

»Konsumtionen av olika rusdrycker ökade något under 1962. Ökningen föll huvudsakligen på andra spritdrycker än brännvin samt på lättvin och starköl. Antalet fylleriförseelser minskade däremot i samtliga åldrar med undantag för en obetydlig ökning i åldrarna under 18 år. Antalet fall av rattfylleri och lönnbränning minskade även något under 1962, medan däremot fortsatt kraftig ökning inträffade i fråga om olovlig försäljning och anskaffning av rusdrycker.»

Det sista avsnittet utgör ett allvarligt kapitel i vår nykterhetspolitik — vi har alltså inte kunnat komma till rätta med det avskräckande problem, som kallas langningen. Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid denna sak här. Vi får tillfälle i kammaren att diskutera den i anslutning till en annan Kungl. Maj:ts proposition, om vilken bevillningsutskottet kommer att uttala sig något senare.

Denna undersökning, som kontrollstyrelsen alltså redovisar, ger vid handen att det knappast går att sätta likhetstec-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

ken mellan en minskad konsumtion och ett minskat missbruk. Det är givetvis bestickande att resonera så här: pressar vi ned konsumtionen, följer därav också en nedgång av missbruket. Det finns ingenting som bevisar ett sådant orsakssammanhang. En massa skiftande omständigheter kan medverka till en uppgång av konsumtionen, och en massa skiftande omständigheter kan medverka till en minskning av missbruket. Kontrollstyrelsens siffror är intressanta och väl förtjänta av beaktande på alla håll, oavsett hur man ser på dessa ting.

I den undersökning kontrollstyrelsen gjort beträffande förhållandena förra året redovisas bl. a. följande i fråga om spritdrycker. Försäljningen av spritdrycker för konsumtion uppgick under år 1962 till 47,3 miljoner liter mot 45,8 miljoner liter under 1961, vilket innebär en ökning med 3 procent. Sedan kommer man till fylleriförseelserna. Antalet omhändertaganden för fylleri i städerna minskade från 97 790 under 1961 till 93 221 under 1962 eller med 5 procent. Minskningen gäller dock endast första halvåret. Under andra halvåret var siffrorna praktiskt taget lika stora som under samma tid 1961. Antalet omhändertaganden av kvinnor minskade under förra året från 2 940 till 2 841 eller med 3 procent. Antalet avdömda, under år 1962 i hela riket begångna fylleriförseelser kan på grundval, säger kontrollstyrelsen, av hittills inkomna och bearbetade uppgifter beräknas ha uppgått till cirka 75 000 och motsvarande antal sakfällda personer till 46 600. »I förhållande till den vuxna befolkningen är dessa siffror de lägsta som förekommit sedan 1955», framhåller kontrollstyrelsen.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid kontrollstyrelsens uppgifter. De är intressanta och väl förtjänta att studeras.

Jag vill säga även något om avskaffandet av utskänkningsskatten. Jag har försökt visa, att det är en nykterhetsfrämjande åtgärd som finansministern här föreslår, och jag tror att det är svårt att gendriva den uppfattningen. Men mycket hänger naturligtvis på hur res-

tauratörerna själva reagerar i detta sammanhang. De har ju fått ett ökat ansvar, och jag vill gärna hoppas, att de förstår vad detta ansvar för dem innebär. Jag har med tillfredsställelse noterat de rekommendationer som nyligen har offentliggjorts av Hotell- och restaurangförbundet till dess medlemmar beträffande hur de bör förfara i fortsättningen. Där föreslås 30—40 procents prishöjning på spriten, vilket innebär ungefär en femtioöring på fyracentiliterglas brännvin, eau de vie, gin och whisky, medan priserna på alkoholsvaga och alkoholfria drycker i princip skall sänkas. Detta är organisationens rekommendation till sina medlemmar.

Jag vill gärna desslikes erinra om vad organisationens ledare, direktören J. H. Örtengren, har framhållit i detta sammanhang. »Alla restauratörer bör», säger han, »ägnas största uppmärksamhet åt att öka försäljningen av lättöl, alkoholfria bordsdrycker, juicer och dylikt.»

Ävenledes vill jag understryka vad bevillningsutskottet självt här skriver, därtill animerat från organiserat nykterhetshåll, då det direkt vänder sig till de övervakande organen och fäster deras uppmärksamhet på angelägenheten av att de kontinuerligt och ingående följer utvecklingen på detta område.

Ett antal reservationer är fogade till utskottsbetänkandet. När det gäller reservation VII vill jag göra meddela, att jag hyser sympati för den. Denna reservation är undertecknad av herrar Stefanson, Lundström, Gustafson i Göteborg och Christenson i Malmö och går ut på en anhållan om skyndsamt utredning rörande avskaffandet av skatten på läskedrycker, bordsvatten och alkoholfritt vin.

Jag delar, som jag redan antydde, reservanternas uppfattning härvidlag. Det är riktigt, som här har påpekats, att dessa ting aldrig har beskattats från nykterhetspolitiska synpunkter utan tillkommit av fiskala skäl. Man har klämt till med en skatt på dem därför att man ansåg att det där fanns en viss skattekraft, som man kunde ta i anspråk.

Att jag inte har kunnat sälla mig till

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

reservationen beror på den omständigheten, att riksdagens båda kamrar för blott någon vecka sedan har beslutat en stor allmän utredning rörande hela punktbeskattningens vara eller icke vara. Till punktskatterna räknas ju även beskattningen av de ting som här omnämnes. Såvitt jag kan erinra mig, rådde inte i denna kammare några meningsskiljaktigheter om detta, utan man godtog bevillningsutskottets betänkande, som innefattade en rekommendation till allmänna skatteberedningen att ta sig en titt på detta problem med målsättning en att, om möjligt, få punktskattesystemet avskaffat.

Det betänkande från bevillningsutskottet, som alltså godkändes av kamrarna häromdagen, var frukten av en kompromiss inom utskottet, där vi blev helt eniga, och även kamrarna var eniga. Vid sådant förhållande tror jag nog inte att det är alldeles logiskt att i detta läge efter någon vecka komma och kräva en särskild utredning om dessa ting, när riksdagen redan har beslutat en sådan utredning.

Herr talman! Detta är egentligen endast några kommentarer till den överläggning som här har ägt rum. Jag slutar, som jag förutspådde i inledningen av detta lilla anförande, med att hemställa om bifall till bevillningsutskottets betänkande både i avseende å dess motivering och i avseende å dess kläm.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Utskottets talesman har här sagt att proposition nr 90 är betingad av nykterhetspolitiska skäl. Det är en höjning av spritpriset som här föreslås. Jag skulle till dagens debatt vilja göra några kommentarer.

Jag har med stort intresse lyssnat på herr Hagberg och hans synpunkter när han ger sin anslutning till utskottets skrivning. Herr Hagberg anmälde en mycket stor tveksamhet inför frågan om denna prishöjning kunde ha nykterhetspolitiska aspekter, om den alltså var motiverad nykterhetspolitiskt. Han förde en lång debatt omkring vilken bedöm-

ning man skulle gå ut ifrån, om hur man skulle komma fram till en rimlig höjning av spritpriset ur nykterhetspolitisk synpunkt.

Jag förstår delvis dessa synpunkter och jag har därför av det sagda fått det intrycket, att det finns anledning att sluta upp kring reservation V i detta utskottsbetänkande. I denna reservation säger man nämligen, att man vill ha till stånd en utredning för att få en klarare bild av verkningarna av en beskattning som bygger på dryckernas olika alkoholhalt. Man har då närmast tänkt på vinet. Jag tror liksom herr Bengtson att vin är en farlig tillvänjningsdryck. Erfarenheterna från Frankrike är ganska dystra i fråga om resultatet av en stor vinkonsumtion. Det står nu något av en gloria kring vinet. Det är fint att dricka vin. Vin anses ofarligt. Man bör därför driva propaganda för vin, säger man. Erfarenheten har emellertid lärt oss att konsumtionen av vin är en farlig inkörsport. Man börjar ofta med svaga viner för att sedan övergå till starkvin, och från starkvin övergår man så småningom till sprit. Jag kan mot denna bakgrund ge min anslutning till förslaget om en utredning för att få till stånd en kartläggning av vinets roll just ur nykterhetssynpunkt. Vi kommer därigenom kanske att kunna få bort något av den gloria som i dag finns kring vinet och tron att vin är något så ofarligt.

I reservation V förklaras vidare, att utredningen bör söka att närmare belysa verkningarna av prishöjningar på alkoholdrycker inte endast beträffande den allmänna konsumtionen utan speciellt beträffande alkoholmissbrukarnas konsumtion. Detta är säkert både riktigt och nödvändigt. Jag tycker nog att herr Elofsson och de som instämde med honom har anledning att sluta upp bakom reservation V. Herr Elofssons hela anförande rörde sig framför allt kring att herr Elofsson trodde så väldigt mycket. På punkt efter punkt hade herr Elofsson en stark tro. Om jag får tro något är det att vi här behöver veta mer. Herr Elofsson åberopade att han hade en 24-årig erfarenhet av dessa frågors behandling

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

här i kammaren. Men det räcker som sagt inte bara med att tro, utan vi måste veta, och därför hoppas jag att herr Elofsson och de som instämde med honom kommer att stödja reservation V.

Herr Elofsson yttrade vidare att han själv använde sprit med måtta och förstånd. Ja, det förslag som vi i dag diskuterar har väl inte tillkommit med tanke på herr Elofsson, utan det har framlagts för att man vill nå en nykterhetspolitisk effekt.

De orden kan jag också rikta till herr Sveningsson, som höll ett långt lovtal över finansministern, vilken hade avstått från den chockprishöjning som herr Sveningsson tydligen fruktat.

Det har här diskuterats, var gränsen egentligen går, om den går mellan absolutister och nykterister eller måttlighetsbrukare och missbrukare. Det sades att gränsen går mellan brukare och missbrukare av sprit och inte mellan absolutister och missbrukare. Jag blev en aning förvånad att höra det uttalandet. Jag har svårt att förstå att den som gjorde detta påstående verkligen menar vad han sade. Det är väl ändå på det sättet att bruket av sprit leder till missbruk. Den saken har erfarenheten lärt oss.

Här i riksdagen har vi inte minst under föregående år diskuterat hur vi skall kunna åstadkomma större trygghet för människorna i vårt samhälle. Vi har beslutat en rad åtgärder för att söka skapa denna större trygghet. Jag tänker på den socialbalk som vi beslutade i fjol, på beslutet om skolans utbyggnad o. s. v. Båda dessa stora reformer syftar till att skapa större trygghet för människorna och hemmen. Men det finns ett område där vi inte kommer åt att ge den trygghet som vi skulle önska. Jag tänker här på den oro och otrygghet som skapas i många hem och familjer genom spriten och de olyckor som spriten kan åstadkomma i hemmen. En familjevänlig politik innebär inte ett lågt spritpris, utan tvärtom att man söker förskona familjerna från att någon i familjen använder sprit. Det målet når man inte genom att sänka spritpriset. Varje åtgärd som kan minska spritkonsumtionen måste väl

från familjernas synpunkt vara att hälsa med tillfredsställelse. I dag är ett flertal systembolag i landet stängda. Man har då kunnat göra en ganska intressant iakttagelse. Från en stad i mitt eget län rapporteras i en tidning att man under de sista dygnen inte haft en enda fyllerist anhållen och finkad. Från Stockholms stad meddelas att de s. k. fredagsfylleristerna minskat högst väsentligt i antal. Familjebråken i hemmen på grund av spritförtäring har också visat en markerad minskning. Det har här redovisats ett siffermaterial över antalet anhållna för fylleri etc. Jag hoppas att vi också skall få fram ett siffermaterial som klart visar effekten härvidlag av den nuvarande stängningen av systembutikerna. Det vore säkert värdefullt att få detta material framlagt.

I samband med de låga spritpriser, som man påyrkat, kan det vara av intresse att se vilken roll spriten ändå spelar i vårt samhälle i dag. En stor konsumtionsförening i mitt eget län redovisar t. ex. en omsättning på 13 miljoner kronor, vilket var nytt rekord. Systembolaget på orten hade samtidigt en omsättning på 8,6 miljoner kronor — även det en ny rekordsiffra. Om man ställer dessa båda omsättningssiffror mot varandra tror jag att man får en klar bild av vad spriten ändå betyder och vad den kostar många hem, där man säkerligen ofta får sitta emellan just på grund av att sprit används i så stor omfattning som faktiskt sker.

Samtliga som har yttrat sig från denna plats i dag har varit ense om att läget på nykterhetsfronten är besvärligt, att det i viss omfattning har försämrats och att bekymren även gäller allt yngre åldersgrupper. Man frågar sig vad som bör ske. Det är naturligt att man kommer in på den frågan när man ser de svårigheter som finns i dag.

Jag skulle vilja stryka under vad herr Stefanson här har sagt om det personliga ansvaret. Jag tror också det har stor betydelse att man försöker få bort glorian kring spritförtäring både i offentliga sammanhang och vid sammankomster i hemmen.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

Jag måste bekänna att jag blev beklämd när jag häromdagen läste intervjuer med företrädare för studentnationer som hade tillfrågats hur det skulle bli med valborgsmässofirandet och om man inte fick sprit i tillräcklig omfattning. Man försäkrade att man hade lager, och man hoppades att de skulle räkna så att man på ett värdigt sätt skulle kunna fira valborgsmässan. Nog är det beklämande att vi anno 1963 skall få läsa sådana uttalanden från personer, som har fått en förmån som många skulle önska men aldrig har fått, att man för att värdigt kunna fira vårens ankomst behöver sprit i tillräcklig omfattning. Få gånger har jag varit lika beklämd som när jag fick läsa detta. Jag frågar, vilket intryck det måste göra på ungdomar som läser sådana uttalanden av andra ungdomar, som fått utbildning och skolning och som bedömer spritens värde på detta sätt.

Liksom nykterhetsförbundet i mitt län måste jag också säga att det är beklämande att ta del av den propaganda för sprit och den glorifiering av spritförtäring som förekommit i television och radio i samband med den systembolagsstrejk som nu råder. Jag trodde att man ändå skulle kunna ställa anspråken högre på dem som har ansvaret för dessa massmedia. De borde kanske tänka litet mer på verkningarna av den propaganda som de trots allt bedriver.

Man talar om alkoholismen som en sjukdom. Får jag säga på den punkten, att alkoholismen i dag är en sjukdom för många människor, men varför har de drabbats av den? Det beror väl på att de inte kunnat klara måttlighetssupandet och att spritkonsumtionen har fått en omfattning som de inte längre kan behärska. Det finns ingen som är född med den sjukdomen, utan den har kommit som följd av en konsumtion, som så småningom har blivit alltför stor. Det har sagts att det behövs forskning om alkoholismen som sjukdom. Jag tror att den forskningen också bör ta upp orsakerna till att människor drabbas av den sjukdomen.

Utskottet har liksom finansministern

funnit att ett medel för att komma till rätta med de bekymmer som vi i dag har på nykterhetsområdet är en höjning av spritpriset. Det råder delade meningar i utskottet om hur stor den höjningen bör vara. För min del, herr talman, ber jag att på den punkten få ge min avslutning till de reservationer som herrar Stefanson och Gustafson har avlämnat till detta utskottets betänkande.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Om man skulle dra ut konsekvenserna av vad herr Eric Carlsson nu säger, skulle man gå in för totalförbud. Här har sagts tidigare av herr Sveningsson, att man på det sättet kunde garantera att det inte blev några måttlighetsförbrukare. Erfarenheterna från våra grannländer både i öster och i väster har dock givit oss klart besked om att den vägen inte är framkomlig.

Herr John Ericsson sade tidigare i dag, att riket inte har råkat i gungning därför att systembutikerna har varit stängda. Det har faktiskt i själva verket på sätt och vis blivit lugnare i riket än det har varit på mycket länge. Den här tiden har på den sjukvårdsinrättning där jag har min verksamhet utmärkt sig därigenom att fredags- och lördagskvällarna varit lugna och fridfulla. Det har varit en helt annan situation än det annars brukat vara. Den tjänstgörande personalen har haft mindre att göra, störande fyllerister har inte kommit till olycksfallsmottagningen, och man har inte varit tvungen att belägga vårdplatser, som andra vårdbehövande är i stort behov av, med personer som har skadat sig i berusat tillstånd.

Vi har under den här tiden inte sett några allvarliga förgiftningar på grund av intagande av giftiga ersättningsmedel för sprit. Medicinalstyrelsen har varit orolig för att sådant skulle inträffa och har sänt ut meddelande om att dylika fall skall rapporteras. Vi har visserligen i år haft två dödligt förlöpande fall av träspritförgiftning, liksom man också har haft här i staden, men på båda stäl-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

lena hände olyckorna innan strejken kom.

Vi har alltså en erfarenhet från de senaste veckorna som överensstämmer med den erfarenhet som polisen i Stockholm har och som herr Eric Carlsson redogjorde för, nämligen att brott — både inbrott och våldshandlingar — under den senaste tiden förekommit i mycket mindre antal än eljest.

Vad betyder detta? Jag kan inte se annat än att det bevisar att de s. k. positiva åtgärderna för att bekämpa spritmissbruket har mycket liten betydelse i jämförelse med de restriktiva. De positiva åtgärderna i all ära — jag vill visst inte på något sätt bestrida att undervisning i skolan och propaganda genom nykterhetsorganisationerna, rådgivning, medicinsk vård, vetenskaplig forskning o. s. v. har sitt värde — men det är en orealistisk utopi att tro att man med dem skall kunna nå några avgörande resultat. Det visar enligt min mening erfarenheten från den senaste tiden. Även tidigare erfarenhet visar detta, men den senaste tidens erfarenhet bestyrker den saken.

Herr Gustaf Elofsson sade för en stund sedan att det mest okloka beslut i nykterhetsfrågan som fattats var när motboken togs bort år 1954. Jag var inte med på den tiden, men enligt min uppfattning är det riktigt. Det finns ju också åtskilliga nykterister här i kammaren som var med på den tiden och som är av den uppfattningen. Jag tänker t. ex. på herr Nils Elowsson och herr Näsström. På den punkten skiljer sig min uppfattning från min ärade partikamrat herr Hagbergs.

När herr Hagberg talar om utvecklingen i fråga om fylleriförseelserna vill jag bara avge den reservationen, att man får bedöma den med ganska stor kritik. Det är många olika omständigheter som kan influera på de siffror man får fram. Jag har också använt dem många gånger i min argumentering, men jag har alltid påpekat att siffrorna har ett begränsat värde. Det är alldeles riktigt att det är en omständighet som man kan glädja sig över, att det under första delen av år

1962 var en så betydande sänkning av antalet fylleriförseelser. Under den andra hälften av året blev det emellertid återigen en ökning. Siffrorna för det första kvartalet i år känner jag inte till, men sannolikt har en betydande minskning inträtt just tack vare svårigheterna att komma åt sprit på den senaste tiden.

Enligt min mening bör kampen mot spritmissbruket föras på alla fronter; höjningen av spritpriserna är en åtgärd. Jag tror att en sådan höjning har en nykterhetspolitisk betydelse. Den för naturligtvis med sig vissa avigsidor men är ett medel att använda i kampen. Jag anser också att sloandet av utskänkningsskatten har sin betydelse.

Herr Hagberg sade att borttagandet av utskänkningsskatten var ett led i kampen att vända konsumtionen mot alkoholsvagare drycker. Jag tror att det tillkommer ytterligare en sak. Den omständigheten att sprit kan köpas billigare i spritbutikerna än på restaurangerna gör att en hel del av konsumtionen äger rum i hemmen, där den ger anledning till lägenhetsbråk o. s. v. Det är lättare att övervaka att konsumtionen håller sig inom måttliga gränser, om den äger rum på restauranger, men jag delar herr Hagbergs uppfattning att detta kommer att innebära ett betydande ansvar för restauratörerna.

De positiva åtgärder mot alkoholmissbruket, som jag tidigare har talat om, är en annan väg på vilken missbruket kan bekämpas, men en försvarad tillgång till sprit är enligt min mening en mera effektiv väg än någon av de andra. Fortfarande tror man och anför i olika sammanhang, att motboken hade en till ökad konsumtion stimulerande betydelse. Det fick den i början tack vare att systemet handhades på ett så oklokt sätt, men under senare år var dess hämmande betydelse mycket större än dess stimulerande. Det märktes bl. a. på vad som hände när motboken togs bort och de gamla, om jag får använda uttrycket, måttliga alkoholisterna fick så mycket som de ville och relativt snart strök med. Den uppfattningen, att motboken huvudsakligen hade en återhållande betydelse,

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

har inte bara jag, utan den har också framförts av personer som mera direkt hade med sprithandeln att göra.

Om det resonemang som jag här har fört är riktigt, vore det också riktigt att återinföra ett system med begränsning av möjligheterna att köpa sprit, men det är så vitt jag förstår i dagens läge en politisk omöjlighet. Den som just nu vill se hela problemet i ansiktet måste emellertid komma till den slutsatsen. En återgång till någonting som är likt det gamla som togs bort år 1954 men som kan utformas bättre kommer att medföra betydande kostnader och besvärigheter för det stora flertalet av vårt folk, för vilka spriten inte är något problem. Men det blir kanske en gång den börda som de måste bära för att klara problemet för det relativa fåtal som inte kan handskas riktigt med spriten.

Att återinföra ett motbokssystem är för närvarande en politisk omöjlighet, och det är ju egentligen inte den saken vi diskuterar i dag, men vi kommer att få diskutera den när en annan proposition snart nog kommer upp till behandling. I dag gäller det spritpriserna, och enligt min uppfattning har de också en nykterhetspolitisk betydelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsbetänkandet.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag lyssnade med ett visst intresse till bevillningsutskottets ärade ordförandes beröm åt herr finansministern för att denne framlagt propositionen; och jag vill inte förneka att det är tillfredsställande att förslaget har kommit. Dock vill jag konstatera att finansministern uppenbarligen inte är sämre karl än att han kan ändra sig — förra året lovade han ju temperamentsfullt, dyrt och högt att inte ta något initiativ till höjning av spritskatten, men nu har förslaget i alla fall kommit. Och det är väl bara som sig bör om man fullständigar historieskrivningen beträffande finansministerns agerande med ett påpekande, att det dock satt ganska långt inne med propositionen, som fram-

lades först sedan frågan aktualiserats motionsvägen i riksdagen och bevillningsutskottet icke kunde undgå att ta upp frågan till behandling. Jag tycker att också det bör sägas i sammanhang med skildringen av finansministerns berömliga gärningar på detta område.

Sedan ber jag, herr talman, att få göra några kommentarer till den hittillsvarande debatten. Låt mig börja med några ord om det gamla kära ämnet, huruvida något samband råder mellan pris och konsumtionsvolym. Det skulle ju vara ganska märkligt om något sådant samband inte skulle finnas här, till skillnad från alla andra områden inom det ekonomiska livet. I själva verket har också en lång rad undersökningar även i vårt land belyst att det föreligger ett samband mellan prisnivå och konsumtionsvolym. Den saken är så pass klarlagd att det inte tjänar mycket till att argumentera emot. Naturligtvis kan man diskutera *hur* starkt sambandet är, men att det existerar och att prisinstrumentet hör till de verkningsfulla instrumenten i nykterhetspolitiken kan vi knappast komma ifrån, trots att detta förnekas t. ex. av herr Elofsson med instämmande av herr Yngve Nilsson och herr Ringaby. Jag tycker att deras ställningstagande är ganska orimligt och dessutom inkonsekvent så till vida att åtskilliga, som här synes vilja förneka ett sådant samband, utan att blinka accepterar att spritpriserna graderas i förhållande till alkoholhalten. Detta senare ställningstagande innebär ju i själva verket att man erkänner, att det finns ett samband av den art jag här antytt.

Här har redan sagts att alkoholmissbrukarna rekryteras bland måttlighetsförbrukarna. Därför är det en godtycklig och i detta sammanhang mycket vilseledande och farlig argumentation när man försöker dra en skarp gräns, som inte kan överskridas, mellan s. k. sköt samma och s. k. missbrukare. Någon sådan gräns kan inte dras.

Jag tror att faran med dagens förslag från utskottet snarast är att det hela har blivit så modulerat och försiktigt att man riskerar att tappa bort poängen i sam-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

manhanget genom att inte använda prisinstrumentet med tillräcklig konsekvens och kraft. Men något som har berört mig direkt illa när jag läst de föreliggande motionerna och lyssnat till en del yttranden i debatten är att man stundom vill framställa en prishöjning såsom närmast asocial och särskilt riktad mot de lägre inkomsttagarna. Man vill liksom klargöra för oss, att alla prishöjningar i detta sammanhang är av ytterligt klandervärd natur och inte kan godtas ur sociala synpunkter. Detta är såvitt jag förstår — jag kan inte läsa motionerna på annat sätt — innebörden i t. ex. herrar Virgins och Cassels motion, där man resonerar så att medelnivån på alkoholpriserna bör hållas oförändrad. Man kan uttrycka den tankegången också på det sättet, att medan praktiskt taget alla andra priser stiger skall spritpriserna hållas oförändrade, d. v. s. sänkas relativt. Vad är nu detta för nykterhetspolitik? Den frågan har man verkligen anledning att ställa, och det vore av värde att få klarhet i om motionärernas uppfattning har en bred förankring inom högerpartiet.

I debatten har också rätt mycket talats om den pågående strejken. Låt mig bara tillägga ett par saker. Denna strejk har utvecklat sig till någonting så ovanligt som ett slags socialt laboratorieexperiment, som vi praktiskt taget aldrig tidigare haft tillfälle att göra. Detta experiment är ytterst värdefullt. Man har ju kunnat konstatera, såsom redan framhållits, att vi har fått ett bättre nykterhetstillstånd på våra gator och att färre fyllerister finkas. Vi har vidare fått en sjunkande inbrottsfrekvens åtminstone här i Stockholm, vilket på ett intresseväckande sätt belyser det förhållandet att ett starkt samband råder mellan alkoholkonsumtion och brottslighet. Det är mycket värdefullt att vi tack vare detta sociala experiment får ett sådant förhållande belyst, och ur den synpunkten har jag för min del ingenting emot om denna rätt ovanliga arbetskonflikt fortsätter ett tag till. På det sättet skulle vi ju vinna ytterligare erfarenheter. Och jag

anser att det är viktigt att vi nu begagnar tillfället att samla alla erfarenheter vi kan få för att ytterligare belysa sammanhangen. Man bör försöka samla så mycket statistiskt material som möjligt — det är ju sällan vi har möjlighet att göra det under så gynnsamma förhållanden som just nu.

När jag säger detta innebär det naturligtvis inte på något sätt att jag uttalat någon mening beträffande en helt annan sida av saken, nämligen vad en arbetskonflikt alltid innebär i form av svårigheter, tråkigheter och bekymmer för enskilda människor vilka för sitt levebröd är beroende av den verksamhet det här gäller. Det är en helt annan aspekt, som naturligtvis även den är mycket viktig.

Herr talman! De yrkanden jag vill ställa är redan framförda, och jag behöver därför inte upprepa dem.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Per-Olof Hanson vill göra gällande att det tack som jag riktade till finansministern hade fel adress. Det var motionärerna som skulle tackas, ansåg han. Jag tror att herr Per-Olof Hanson väl känner till bakgrunden till de här motionerna. De gav inte bevillningsutskottet något som helst nytt material. Det förekom inga ståndpunkts-taganden i motionerna. Motionärerna sade att utskottet bör utnyttja sin initiativrätt, men den rätten hade utskottet tidigare. Att motionerna inte föranledde någon åtgärd berodde ju på att denna proposition kom före den ordinarie propositionstidens utgång den 20 mars. Det var den tidpunkten utskottet avvaktade, och när propositionen kom var saken klar. Och så vet väl herr Hanson att det låg litet politiskt lurpassning i det där motionerandet, så det är felaktigt att framställa motionärerna som alldeles oskyldiga i det här sammanhanget.

Vad sedan beträffar konflikten och herr Per-Olof Hansons uppskattning av det sociala »laboratorietillstånd» som har uppnåtts, måste jag säga att jag inte med

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

honom kan önska att konflikten skall fortsätta, detta med tanke på de personer som ofrivilligt har drabbats och drabbas av konflikten och som icke i likhet med dem som är direkt berörda kan påräkna inkomster under tiden konflikten pågår.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! På den sista punkt som bevillningsutskottets ordförande tog upp är vi alldeles eniga. Jag sade i mitt föregående anförande, när jag talade om detta »laboratorieexperiment», att jag såg det som värdefullt endast ur den synpunkten. Jag tillfogade i slutet av mitt anförande att saken naturligtvis ter sig helt annorlunda ur de enskilda människornas synpunkt, eftersom deras försörjning blir lidande på konflikten. Därvidlag är vi alltså helt överens, och det behöver inte bli någon missuppfattning om den saken.

Sedan till propositionens förhistoria! Låt mig säga några saker. Fullmaktslagen har tidigare skyttat i debatten, och jag skall inte ta upp den, men jag konstaterar liksom i mitt tidigare anförande att det är obestridligt att finansministern, när hans förslag föll i riksdagen, lovade att han minsann aldrig skulle återkomma mera utan att i fortsättningen skulle riksdagen få ta initiativet i den här frågan. Riksdagen har tagit initiativet. Det är sant att det inte fördes fram pristabeller och konkreta förslag, men vad som skedde var att det väcktes motioner i vilka bevillningsutskottet uppmanades att utnyttja sin initiativrätt. Visst hade utskottet den rätten ändå, men det blev ju nu nödvändigt att fatta *något* beslut i *någon* riktning, när dessa motioner hade väckts. Bevillningsutskottet kunde då inte låtsas som om det regnade utan tvingades att bestämma sig med anledning av motionerna eller av något annat skäl att antingen utnyttja initiativrätten eller också säga ifrån att trots dessa motioner bryr sig utskottet inte om att utnyttja sin initiativrätt.

Om de sedan finns något samband mellan motionerna och den proposition som

efter hand kom, kan givetvis inte jag bedöma, men man kan ju privatim få gissa, även om jag inte skall göra det här i kammaren.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill för det första säga att så långt jag har kunnat följa med har finansministern aldrig sagt att han skulle överlämna initiativet åt riksdagen. Diskussionen gällde riksdagens arbetsformer, och vad finansministern ville ha sagt var att om finansministern framlägger en proposition så kommer han att utgå ifrån att riksdagen använder de traditionella formerna, d. v. s. att man avvaktar motionstidens utgång.

För det andra vill jag bara ha sagt att det gläder mig att herr Per-Olof Hanson för en gångs skull säger att det var socialdemokratiska motionärer som tog initiativet, ty de var ju först.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Att bestrida att det föreligger ett samband mellan konsumtion och pris när det gäller rusdrycker lär väl inte gå. Om man helt och hållet slopade skatten på exempelvis brännvin vore det väl högst sannolikt att det skulle bli en betydande konsumtionsökning. Om man exempelvis höjde priset på brännvin till 100 kronor per liter vore det väl också sannolikt att man därigenom skulle få en sänkning av konsumtionen. Sedan kan man naturligtvis röra sig hur mycket man vill mellan dessa ytterligheter.

Vi har nu kommit att låsas fast i ett läge där man ansett det vara lämpligt att hålla ett spritpris som man sedan gång efter annan har höjt i samma mån som penningvärdet har sjunkit. Det har skett under olika motiveringar, men avsikten med skatten över huvud taget och även i de flesta fall med de höjningar som vidtagits har väl åtminstone i allmänhet varit att man skulle nå en nykterhetspolitisk effekt. I varje fall har ju alltid nykterhetsfolket hävdad att man ge-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

nom en höjning av priset på brännvin och övriga spritdrycker när en minskad konsumtion. Detta beror dock utan tvivel på i vilken utsträckning priset höjs. Blir höjningen inte större än vad finansministern i dag har föreslagit och vad motionärerna har föreslagit, tror jag för min del inte att man når någon större nykterhetspolitisk effekt, utan det blir nog i stället på samma sätt som vid alla föregående tillfällen att det blir en kraftig minskning av konsumtionen omedelbart efter det att man höjt priset. Den minskningen har dock ganska fort ändrats så att man har återgått till ungefär samma konsumtionsmängd som tidigare.

Det är väl sannolikt att strejkens upphörande kunnat leda till en kraftig ökning av konsumtionen om inte någon prishöjning skett, men om det kommer att bli en konsumtionsminskning när priset höjes kan man naturligtvis inte veta någonting om. Jag tror inte att det kommer att få någon nämnvärd inverkan på alkoholisternas konsumtion att man höjer spritpriset så relativt litet som det nu är fråga om denna gång. De kommer att ha ungefär lika lätt att skaffa sig sprit som nu, när priset är något lägre. Jag tror för min del inte att en höjning kommer att medföra någon ändring. En del av dessa alkoholister har ju nått upp till folkpensionsåldern, och i samma mån som folkpensionerna höjs, ökas också deras möjligheter att köpa sprit. Till detta kommer att vi har fått en sjukförsäkring, som inte så sällan utnyttjas av alkoholisterna på så sätt att de först arbetar en tid och sålunda skaffar sig säkerhet för att få ut en hygglig sjukpenning. Sedan går de till en läkare, som finner att det fattas dem ett och annat, varefter de går sjukskrivna en tid. Under den tiden använder de en del av pengarna till spritinköp. De tar också en del tillfälliga arbeten. De får även pengar till sprit ifrån sina arbetande hustrur, som antingen själva använder sprit eller också ger pengarna för att få litet fred i huset eller för att inte gubben skall ligga hemma och vara sur och besvärlig, som ofta är fallet. De får likaså pengar från sina barn till inköp av sprit.

En alkoholist skaffar sig över huvud taget pengar till sprit på de mest underliga sätt, i varje fall på många olika sätt. Dessa sätt kommer att effektiviseras så långt det finns möjlighet, och det har visat sig att möjligheter alltid föreligger. Därför kommer alkoholisterna mycket snart att ta igen den eftersläpning som det brukar bli fråga om efter varenda höjning av spritpriset — åtminstone har det varit så hittills.

Man kan fråga sig huruvida man skall höja priset på sprit av nykterhetspolitiska skäl eller av andra skäl. Eftersom jag inte tror på att en höjning kommer att få någon vidare nykterhetspolitisk effekt röstar jag inte för propositionen eller utskottets förslag av den anledningen, utan därför att jag anser att sprithanteringen bör bära åtminstone de samhällseliga utgifter som är förknippade med förbrukningen av alkohol. Den vållar som vi alla vet en hel del skadeverkningar, som samhället måste bota på det ena eller andra sättet så långt det kan. Jag tycker det är riktigt att man av alkoholkonsumtionen tar ut kostnaderna för detta, vilket är min motivering för att jag röstar med Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan komme att framställas *först* särskilt beträffande punkten A 1, såvitt avsåge 2 § 1 mom. a förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, *därefter* särskilt angående punkten A 1, i vad gällde 2 § 1 mom. b i samma förordningsförslag, *vidare* särskilt rörande punkten A 1, i vad anginge ingressen till samt första ledet i 2 § 1 mom. förordningsförslaget ävensom punkten A 2, *ylterligare* särskilt i fråga om punkten A 3, *därpå* särskilt avseende punkterna A 1, A 2 och A 3 i övrigt, *härefter* särskilt gällande punkten B 1, *sedermera* särskilt vidkommande punkterna B 2 och B 3, *än vidare* särskilt vad beträffade

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

punkterna B 4 och B 5, *härpå* särskilt i vad avsåge punkten B 6 samt *slutligen* särskilt såvitt rörde punkterna B 7 och B 8.

Punkten A 1, såvitt avsåge 2 § 1 mom. a förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin (skatten på sprit).

I fråga om utskottets hemställan i denna del, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att densamma skulle bifallas; 2:o), av herr *Stefanson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del; samt 3:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom vid betänkandet anförda reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Stefansons* yrkande.

Herr *Elofsson, Gustaf*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevilningsutskottets betänkande nr 30 punkten A 1, såvitt avser 2 § 1 mom. a förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, antager godkännande av det förslag, som in-

nefattas i den av herr *Stefanson* och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Gustaf Elofsson* avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elofsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 29.

Därjämte hade 84 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevilningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkten A 1, såvitt avser 2 § 1 mom. a förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Gustaf Elofsson* avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

Då emellertid herr *Elofsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 122;
Nej — 14.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten A 1, i vad gällde 2 § 1 mom. b förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin (skatten på vin)

Beträffande utskottets hemställan i denna del gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Stefanson* och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkten A 1, såvitt avser 2 § 1 mom. b förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;
Nej — 20.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten A 1, i vad anginge ingressen till förslaget till förordning angående ändring i förordningen om skatt på sprit och vin samt första ledet i 2 § 1 mom. samma förslag till förordning, ävensom punkten A 2 (utskänkningskatten m. m.)

I avseende å utskottets hemställan såvitt nu vore i fråga gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Stefanson* och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till vad utskottet hemställt, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkterna A 1 och A 2, såvitt avser utskänkningskatten m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med VI betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;
Nej — 23.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten A 3

I vad gällde denna punkt, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Stefanson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del; samt 3:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, att kammarerna skulle godkänna den av honom vid betänkandet anförda reservationen, såvitt nu vore i fråga.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammarerna ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Stefansons* yrkande.

Herr *Elofsson, Gustaf*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsut-

skottets betänkande nr 30 punkten A 3 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* och herr *Gustafson* i Göteborg vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen i förevarande del, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av den av herr *Gustaf Elofsson* avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elofsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 25;
Nej — 31.

Därjämte hade 84 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkten A 3, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr *Gustaf Elofsson* vid betänkandet avgivna reservationen, såvitt nu är i fråga.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna A 1, A 2 och A 3 i övrigt

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. höjning av skatterna på spritdrycker och vin, m. m.**Punkten B 1**

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna B 2 och B 3

I vad rörde förevarande punkter, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkterna B 2 och B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med V betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 31.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B 4 och B 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B 6

I vad anginge denna punkt gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkten B 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med VII betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 30.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B 7 och B 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963, föreslagit riksdagen, att

A. beträffande anslag å driftbudgeten

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad föredragande statsrådet föreslagit;

II. godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranleddes av vad föredragande statsrådet föreslagit;

IV. godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

V. godkänna av föredragande statsrådet förordade ändringar i bestämmelserna om räntebidrag;

VI. godkänna av föredragande statsrådet förordad ändring i reglerna för invalidbostadsbidrag;

VIII. för budgetåret 1963/64 under elfte huvudtiteln anvisa

1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 568 000 kronor;

2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 980 000 kronor;

3) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 7 205 000 kronor;

4) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 901 000 kronor;

5) till Räntebidrag ett förslagsanslag av 240 000 000 kronor;

6) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor; samt

B. beträffande anslag å kapitalbudgeten

I. godkänna av föredragande statsrådet förordade ändringar i bestämmelserna om statliga bostadslån;

II. medgiva att lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge beviljas intill 710 000 000 kronor, under tiden 1 juli—31 december 1963 samt 1 270 000 000 kronor under år 1964;

III. godkänna av föredragande statsrådet framlagda förslag angående utestående kapitalsubventioner till flerfamiljshus och egnahem;

IV. medgiva att beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill belopp av 10 000 000 kronor under tiden den 1 juli—31 december 1963 samt 15 000 000 kronor under år 1964;

V. för budgetåret 1963/64 anvisa

a) under statens utlåningsfonder

1) till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 740 000 000 kronor;

2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin ett investeringsanslag av 1 000 kronor;

b) under fonden för låneunderstöd

till Räntefria lån till bostadsbyggande ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 45, av herrar *Adolfsson* och *Lager*,

I: 79, av herr *Adolfsson*,

I: 80, av herr *Lager*,

I: 81, av herr *Petersson*, *Bertil*, och herr *Larsson*, *Herbert*,

I: 131, av herrar *Adolfsson* och *Lager*,

I: 133, av herr *Bergman m. fl.*,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I: 134, av herrar *Boheman* och *Hilding*,

I: 141, av herr *Pettersson, Gunnar*,

I: 174, av herr *Eriksson, Einar*, och *Svensson, Axel*,

I: 229, av herr *Johansson, Knut m. fl.*,

I: 239, av herr *Sörlin, m. fl.*,

I: 343, av herr *Hagberg m. fl.*,

I: 347, av herr *Lundström m. fl.*,

I: 348, av herr *Lundström m. fl.*,

I: 491, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 492, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 493, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 494, av herr *Hagberg m. fl.*,

I: 495, av herr *Lundström m. fl.*,

I: 549, av herr *Åkerlund*, samt

från andra kammaren

II: 53, av herrar *Nilsson* i Gävle och *Hermansson*,

II: 95, av herrar *Nilsson* i Gävle och *Holmberg*,

II: 96, av herrar *Nilsson* i Gävle och *Holmberg*,

II: 97, av herrar *Svenning* och *Lindkvist*,

II: 162, av herr *Kristenson* i Göteborg m. fl.,

II: 165, av fru *Nettelbrandt m. fl.*,

II: 166, av herr *Nilsson* i Gävle m. fl.,

II: 167, av herr *Svensson* i Ljungkile m. fl.,

II: 206, av herr *Bengtsson* i Halmstad m. fl.,

II: 266, av herr *Blomkvist m. fl.*,

II: 279, av herr *Lundmark m. fl.*,

II: 400, av herr *Heckscher m. fl.*,

II: 405, av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 406, av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 595, av herr *Heckscher m. fl.*,

II: 596, av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 597, av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 598, av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 606, av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 664, av fröken *Wetterström m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 45 (av herrar *Adolfsson* och *Lager*) och II: 53 (av herrar *Nilsson* i Gävle och *Hermansson*) hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till upprättandet av en bostadsbyggnadsfond, ur vilken kommunala, koope-

rativa och andra samhällsnyttiga bostadsbyggnadsföretag ägde rätt att för bostadsbyggande erhålla långsiktiga lån till en ränta av förslagsvis högst två procent.

I de likalydande motionerna I: 79 (av herr *Adolfsson*) och II: 96 (av herrar *Nilsson* i Gävle och *Holmberg*) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att en utredning snarast möjligt måtte göras i syfte att i samhällelig ägo överföra hyreshus och tillhörande tomtmark.

I de likalydande motionerna I: 80 (av herr *Lager*) och II: 95 (av herrar *Nilsson* i Gävle och *Holmberg*) hade anhållits,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utformning av anvisningar till statliga myndigheter rörande prispolitiken vid försäljning av staten tillhörig mark i enlighet med vad i motionerna angivits, inklusive möjligheten av ett upplåtande av statlig mark med tomträtt, samt

att frågan om skapandet av en lånefond eller andra åtgärder för att underlätta kommunernas förvärv av tomtmark samt finansiering av markinnehav för bostadsbebyggelse skyndsamt måtte utredas.

I de likalydande motionerna I: 81 (av herrar *Bertil Petersson* och *Herbert Larsson*) och II: 97 (av herrar *Svenning* och *Lindkvist*) hade hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för en sådan differentiering av de statliga belåningsvärdena för bostadshus, att produktion av kvalitetsbostäder främjades.

I de likalydande motionerna I: 131 (av herrar *Adolfsson* och *Lager*) och II: 166 (av herr *Nilsson* i Gävle m. fl.) hade yrkats att riksdagen skulle

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändringar i bestämmelserna om räntebidrag,

b) till räntebidrag för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 133 (av herr *Bergman m. fl.*) och II: 162 (av herr *Kristenson* i Göteborg m. fl.) hade före-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

slagits, att riksdagen skulle besluta, att Kungl. Maj:t skyndsamt skulle pröva de förslag till markpolitiska åtgärder, som bostadsstyrelsen föreslagit i sin skrivelse av den 24 augusti 1962, och för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

I de likalydande motionerna *I: 134* (av herrar Boheman och Hilding) och *II: 165* (av fru Nettelbrandt m. fl.) hade hemställts att riksdagen måtte i samband med bostadsfrågornas behandling besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om lämpliga åtgärder från statens sida att stimulera byggande av servicehus måtte ingående prövas av 1959 års bostadsbyggnadsutredning.

I de likalydande motionerna *I: 141* (av herr Gunnar Pettersson) och *II: 167* (av herr Svensson i Ljungskile m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts yrkande i statsverkspropositionen bil. 13 punkt 105 a.

I de likalydande motionerna *I: 174* (av herrar Einar Eriksson och Axel Svensson) och *II: 206* (av herr Bengtsson i Halmstad m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till en kreditfond ur vilken kommun, som önskade köpa mark avsedd för upplåtelse mot tomträtt, kunde få låna medel samt villkoren härför.

I de likalydande motionerna *I: 229* (av herr Knut Johansson m. fl.) och *II: 266* (av herr Blomkvist m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning angående åtgärder för att säkra kommunernas penningbehov i samband med markförvärv samt förhindra markvärdestegring och därav följande hinder för önskvärd samhällsbebyggelse.

I de likalydande motionerna *I: 239* (av herr Sörlin m. fl.) och *II: 279* (av herr Lundmark m. fl.) hade yrkats, att riksdagen vid behandling av punkt D 9 under elfte huvudtiteln skulle besluta, att inkomststreck för erhållande av bostadsförbättringslån skulle höjas till 7 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 343* (av herr Hagberg m. fl.) och *II: 400* (av herr

Heckscher m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att belåningsvärdet för flerfamiljshus måtte ökas med ett belopp om 400 kronor för varje lägenhet som vore avsedd för pensionärsbostad.

I de likalydande motionerna *I: 347* (av herr Lundström m. fl.) och *II: 405* (av herr Ohlin m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts,

A. att riksdagen måtte besluta,

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts beträffande

a) att bostadsbyggnadsprogrammet för 1963 med hänsyn till konjunkturavmattningen borde omfatta cirka 90 000 lägenheter;

b) att det ordinarie bostadsbyggnadsprogrammet för 1964 borde omfatta 85 000 lägenheter men utökas i den mån konjunkturläget så medgäve;

c) att det finge ankomma på Kungl. Maj:t att på tilläggsstat begära de höjningar av ramarna för igångsättningen, som kunde bli erforderliga;

2. att tertiärlån för privatägda småhus skulle förräntas och amorteras genom fast annuitet, att tillämpas från och med den 1 juli 1963;

3. att tertiärlånets övre gräns för fastigheter, som påbörjats efter den 1 juli 1963, skulle vara 97 procent för företagsformer, som nu finge låna 100 procent, samt 92 procent för kooperativa företag, som nu finge låna 95 procent;

4. omläggning av lånevillkoren för att stimulera amorteringssparandet och innebärande att räntesubventionen ersattes med ett enhetligt schablonbidrag enligt i motionerna angivna riktlinjer;

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om tillämpning av kreditgarantisystem för bostadsfinansieringen;

6. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte i samverkan med på kreditmarknaden verkande företag och institut förbereda och för riksdagen framlägga de förslag, som kunde erfordras för att introducera värdebeständiga lån för bostadsbyggandet;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

7. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att en parlamentarisk bostadsberedning skyndsamt måtte tillsättas för att behandla i motionerna angivna uppgifter och avgiva förslag till den statliga bostadspolitikens utformning; samt

B. att riksdagen måtte beakta vad som i övrigt anförts i motionerna.

I de likalydande motionerna *I: 348* (av herr Lundström m. fl.) och *II: 406* (av herr Ohlin m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, anhängits, att riksdagen måtte besluta att slopa de spärrar för beviljande av invalidbostadsbidrag, som bestode i att tillämpningsområdet för bidraget vore begränsat till att avse endast vissa bostadshus, nämligen hus vilka uppfördes eller ombyggdes med statliga lån samt nybyggda hus till vilka statligt räntebidrag utginge, från och med den 1 januari 1964, och som följd härav anslå ytterligare 2 000 000 kronor till invalidbostadsbidrag under nästa budgetår och således till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 491* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 597* (av herr Hedlund m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle

A. besluta,

1) att nuvarande inkomstgräns för erhållande av räntefri stående del av förbättringslån, 6 000 kronor beskattningsbar inkomst, från och med den 1 juli 1963 skulle höjas till 8 000 kronor beskattningsbar inkomst,

2) att statliga bostadslån, såvitt gällde flerfamiljshus, till enskilda skulle beträffande lån som preliminärt beviljades från och med den 1 juli 1963 utgå upp till 90 procent av belåningsvärdet i stället för nu gällande 85 procent av belåningsvärdet;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1) att förslag rörande plan för fortsatt successiv avveckling av de generella subventionerna snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen.

2) att förslag rörande ersättande av den statliga bostadslångivningen med statligt kreditgarantisystem måtte föreläggas snarast möjligt,

3) att frågan om bostadsfinansieringens utformning, särskilt vad gällde omläggning av nuvarande ränte-, amorterings- och annuitetsbetalningar i syfte att avjämna höga inledande kostnader samt införande av värdebeständiga bostadslån i syfte att genom lägre ränta få förmånligare boendekostnader, snarast måtte utredas;

C. beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna *I: 492* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 596* (av herr Hedlund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte

A. besluta,

1) att statligt lån till småhus beträffande lån som preliminärt beviljades från och med den 1 juli 1963 skulle utgå intill 95 procent av belåningsvärdet i stället för nu gällande 90 procent av belåningsvärdet,

2) att nuvarande särskilda villkor för lån till småhus — att bostadsytan ej finge överskrida 125 m² — skulle upphöra att gälla från och med den 1 juli 1963;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1) att den av 1962 års riksdag beslutade ändringen av nedre lånegränsen för statligt lån för småhus, från 50 till 70 procent av belåningsvärdet, vars tillämpning avsåges att efter viss övergångstid bli successivt införd, ej måtte tillämpas förrän de statliga bostadslånen ersatts av ett statligt kreditgarantisystem, samt att amortering och förräntning av de statliga lånen till småhus måtte erläggas genom lika stora årliga annuitetsbelopp,

2) att vid ersättande av den statliga långivningen med kreditgarantisystem sådana ränte- och amorteringsvillkor måtte eftersträvas, att de höga initialkostnaderna utjämnades, förslagsvis genom att de första fem låneåren bleve amorteringsfria och genom att amorte-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ringsplikten därefter successivt inträdde, så att erforderlig full amortering uppnåddes efter ytterligare fem år,

3) att frågan om införande av särskilt stöd till barnfamiljernas småhusförvärv, genom lämpligt avvägd räntefri stående lånedel eller på därmed likvärdigt sätt, måtte prövas under beaktande av de i motionerna angivna riktlinjerna, så att förslag i ärendet snarast kunde föreläggas riksdagen,

4) att nu förekommande restriktiva prövning och vägran av statliga lån till småhusbyggande som tillämpades på grundval av vissa arbetsmarknadspolitiska skäl, måtte upphöra samt att statligt lån till småhus på grund av kreditvärdesskäl måtte vägras endast om uppenbart olämplig plats valts i enlighet med riksdagens tidigare uttalanden, samt

5) att berörda myndigheter på samhällsplaneringens område genom anvisningar måtte meddelas, att behovet av ett ökat småhusbyggande borde iakttagas i planeringen;

C. beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna *I: 493* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 598* (av herr Hedlund m. fl.) hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

1) att sådana ändringar i gällande regler och anvisningar för beräkning av låneunderlag m. m. vid bostadsbyggande måtte vidtagas, att dels koncentrerat storhusbyggande och hård markexploatering motverkades, dels tillkomsten av trafikskyddade fritids- och lekplatser, grönområden, stimulerades, dels lokaler för tillgodoseende av de boendes behov av fritidsverksamhet kunde inräknas i låneunderlaget, samt

2) att en parlamentarisk beredning med erforderlig expertis måtte tillkallas för att utforma riktlinjer för den framtida bostadspolitiken och för en samordning av bostadspolitiska åtgärder med olika åtgärder på samhällsplaneringens områden i enlighet med motionerna och allt i syfte att främja en god bomiljö

med särskilt beaktande av familjernas och det uppväxande släktets behov.

I de likalydande motionerna *I: 494* (av herr Hagberg m. fl.) och *II: 595* (av herr Heckscher m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle

A. besluta, att de såsom allmännyttiga betecknade bostadsföretagen skulle åläggas redovisningsskyldighet för sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad samt för de principer efter vilka dels fonderna uppbyggdes, dels hyressättningen skedde;

B. uttala, att en grundprincip för den fortsatta bostadspolitiken borde vara, att de boende själva skulle betala vad deras bostäder kostade;

C. besluta,

1) att den statliga bostadslångivningen från och med den 1 juli 1963 skulle ersättas av ett kreditgarantisystem;

2) att i anledning därav varken preliminära beslut skulle meddelas angående lån från lånefonden för bostadsbyggande eller anslag anvisas till samma fond från nämnda datum;

3) att för erhållande av kreditgaranti en engångsavgift av 0,5 procent skulle erläggas;

4) att från och med den 1 juli 1963 ränteeftergift ej längre skulle medgivas beträffande hus som påbörjats före ingången av 1958;

5) att räntegaranti, avseende räntor å underliggande lån, som hänförde sig till tiden från och med den 1 januari 1962, skulle grundas på en räntesats av 4,5 procent vad avsåge hus påbörjade från och med den 1 januari 1958;

6) att tertiärlån mellan 70 och 85 procent av belåningsvärdet för hus påbörjade från och med den 1 januari 1958 skulle för tid från och med den 1 januari 1963 förräntas efter en räntesats av 5,5 procent;

7) att tertiärlån till den del de överstege 85 procent av belåningsvärdet för hus påbörjade från och med den 1 januari 1958 skulle för tid från och med den 1 januari 1963 förräntas efter en räntesats av 6 procent;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

8) att egnahemslån och förbättringslån avseende hus som påbörjats från och med den 1 januari 1958 skulle för tid från och med den 1 januari 1963 förräntas efter en räntesats av 5 procent;

9) att avslå Kungl. Maj:ts förslag att eftergiva återbetalningsskyldigheten beträffande tilläggs lån, vilka icke enligt beslut av tidigare års riksdag gjorts amorteringspliktiga;

10) att de tilläggs lån, som enligt beslut av 1953, 1957 och 1959 års riksdagar gjorts amorteringspliktiga, skulle för tid från och med den 1 januari 1963 förräntas efter en räntesats av 5,5 procent;

11) att de tilläggs lån, som avsåge hus påbörjade före den 1 januari 1958, skulle till den del de icke på grund av tidigare riksdagsbeslut redan vore amorteringspliktiga bli ränte- och amorteringspliktiga från och med den 1 juli 1963 efter en räntesats av 5,5 procent och med en amorteringstid av 25 år;

12) att riksdagen i överensstämmelse med senast år 1962 fattat beslut måtte uppskjuta ställningstagandet till frågan om att efterskänka utestående ränte- och amorteringsfria delar av egnahemslån;

D., om förslagen under B. 1)—3) icke vunne riksdagens bifall, besluta,

1) att tertiärlån, till vilka tillstånd lämnades tidigast den 1 juli 1963, skulle beviljas upp till 85 procent av den totala produktionskostnaden mot enbart in-teckningssäkerhet, oavsett förvaltningsformerna, upp till 95 procent för s. k. allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 90 procent för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industriföretag eller annat företag av motsvarande ekonomisk styrka samt till den del de överstege 85 procent av belåningsvärdet amorteras på 25 år;

2) att tertiärlån till egnahem skulle beviljas upp till 90 procent av lånevärdet oavsett företagsform;

3) att vid utgivande av statliga bostadslån en förvaltningsavgift om 0,5 procent skulle uttagas i samband med lånets utbetalande;

4) medgiva att lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge beviljas intill 650 000 000 kronor under tiden den 1 juli—31 december 1963 samt 1 180 000 000 kronor under år 1964;

F. i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 495 (av herr Lundström m. fl.) och II: 606 (av herr Ohlin m. fl.) hade hemställts, att riksdagen i överensstämmelse med senast år 1962 fattat beslut måtte uppskjuta ställningstagandet till frågan om att efterskänka utestående ränte- och amorteringsfria delar av egnahemslån ävensom utestående oreglerade tilläggs lån till flerfamiljshus, vilket innebure, att ränte- och amorteringsfriheten tills vidare skulle kvarstå.

I de likalydande motionerna I: 549 (av herr Åkerlund) och II: 664 (av fröken Wetterström m. fl.) hade, såvitt nu vore i fråga, anhallits, att riksdagen måtte beakta vad i motionerna anförts angående bland annat ett ökat småhusbyggande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. beträffande bostadsbyggandets omfattning med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 347 och II: 405, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförte;

2. beträffande bostadsbyggandets inriktning med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 347 och II: 405, I: 492 och II: 596 samt I: 549 och II: 664, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 134 och II: 165 godkänna vad utskottet anförte;

3. beträffande vissa markpolitiska frågor i anledning av motionerna I: 133 och II: 162, I: 80 och II: 95, I: 229 och II: 266 samt I: 174 och II: 206, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförte;

4. avslå i motionerna I: 347 och II: 405, I: 494 och II: 595 samt I: 491 och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 597 framställda yrkanden angående införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet;

5. avslå i motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 491 och II: 597 framställda yrkanden angående värdebeständiga lån för bostadsbyggandet;

6. avslå i motionerna I: 491 och II: 597 framställt yrkande om utredning angående ändrad utformning av bostadslångivningen;

7. avslå i motionerna I: 494 och II: 595 framställt yrkande beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade bostadsföretag;

8. avslå i motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 493 och II: 598 framställda yrkanden angående tillsättande av en parlamentarisk bostadsberedning;

9. avslå i motionerna I: 79 och II: 96 framställt yrkande angående utredning i syfte att i samhällelig ägo överföra hyreshus och tillhörande tomtmark;

10. avslå i motionerna I: 494 och II: 595 framställt yrkande angående en förvaltningsavgift för bostadslån;

11. avslå i motionerna I: 347 och II: 405, I: 494 och II: 595, I: 492 och II: 596 samt I: 491 och II: 597 framställda yrkanden beträffande bostadslånets storlek och amorteringstid;

12. avslå i motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 492 och II: 596 framställda yrkanden om nya regler för förräntning och amortering av vissa bostadslån;

13. avslå i motionerna I: 45 och II: 53 framställt yrkande om upprättande av en bostadsbyggnadsfond;

14. beträffande bestämmelsen om maximi för småhus, som beboddes av låntagaren, med bifall till motionerna I: 492 och II: 596, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

15. beträffande bestämmelserna om låneunderlag i anledning av motionerna I: 81 och II: 97 samt I: 493 och II: 598, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 343 och II: 400, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

16. avslå i motionerna I: 491 och II: 597 samt I: 239 och II: 279 framställda

yrkanden beträffande inkomstgränsen för erhållande av räntefri stående del av förbättringslån;

17. beträffande ränte- och amorteringsfria tilläggs lån för flerfamiljshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 495 och II: 606, I: 494 och II: 595 samt I: 141 och II: 167, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

18. beträffande räntefria stående delar av egnahemslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 495 och II: 606, I: 494 och II: 595 samt I: 141 och II: 167, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

19. avslå i motionerna I: 494 och II: 595 framställda yrkanden angående höjning av räntorna för vissa tilläggs lån, tertiärlån, egnahemslån och förbättringslån;

20. beträffande bestämmelserna om räntebidrag m. m. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 347 och II: 405, I: 491 och II: 597, I: 494 och II: 595 samt I: 131 och II: 166, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

21. beträffande bestämmelserna om invalidbostadsbidrag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 348 och II: 406, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

22. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till främjande av bostadsförsörjningen, såvitt de ej behandlats under 1—21 eller av utskottet behandlats i särskilt utlåtande, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anfört godkänna i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 förordade ändringar;

23. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 131 och II: 166, såvitt nu vore i fråga, till Räntebidrag för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 210 000 000 kronor;

24. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 348

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

och II:406, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till viss bostadsförbättringssamhet för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

25. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:494 och II:595, såvitt nu vore i fråga, medgiva att lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge beviljas intill 710 000 000 kronor under tiden 1 juli—31 december 1963 samt 1 270 000 000 kronor under år 1964;

26. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:494 och II:595, såvitt nu vore i fråga, till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1963/64 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 740 000 000 kronor;

27. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien för budgetåret 1963/64 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kronor;

28. medgiva, att beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill 10 000 000 kronor under tiden 1 juli—31 december 1963 samt 15 000 000 kronor under år 1964;

29. till Räntefria lån till bostadsbyggande för budgetåret 1963/64 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor;

30. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 föreslagit;

31. godkänna under punkten införd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

32. till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 568 000 kronor;

33. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranledes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1963 föreslagit;

34. godkänna under punkten införd avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

35. till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 205 000 kronor;

36. till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 980 000 kronor;

37. till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1963/64 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 901 000 kronor;

38. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna 1—37 särskilt berörda eller av utskottet behandlats i annat utlåtande, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadsbyggandets omfattning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 347 och II: 405, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anför;

2) beträffande bostadsbyggandets inriktning

a) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

måtte beträffande bostadsbyggandets inriktning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 492 och II: 596 ävensom i anledning av motionerna I: 549 och II: 664 samt I: 134 och II: 165, de sex förstnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

b) av herrar *Sundin, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadsbyggandets inriktning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 492 och II: 596 samt i anledning av motionerna I: 347 och II: 405, I: 549 och II: 664 samt I: 134 och II: 165, de sex förstnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

3) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin, Staxäng* och *Turesson*, vilka beträffande vissa markpolitiska frågor ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

4) beträffande införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet

a) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Edström, Sundin, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte beträffande införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet med bifall till motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 491 och II: 597 ävensom med avslag å motionerna I: 494 och II: 595, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte beträffande införande av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet med bifall till motionerna I: 494 och II: 595 och i anledning av motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 491 och II: 597, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanternas anförts;

5) av herrar *Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Edström, Sundin, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande värdebeständiga lån för bostadsbyggande samt utredning angående ändrad utformning av bostadslånggivningen ansett, att utskottets yttrande i berörda delar bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 5 och 6 hemställa, att riksdagen måtte

5. beträffande värdebeständiga lån för bostadsbyggandet med bifall till motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 491 och II: 597, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

6. beträffande utredning angående ändrad utformning av bostadslånggivningen med bifall till motionerna I: 491 och II: 597, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförts;

6) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson, Virgin, Per Jacobsson, Edström* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Turesson*, vilka beträffande redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade företag ansett, att utskottets yttrande i nu ifrågavarande del bort lyda på sätt i reservationen angivits samt att utskottet bort under 7 hemställa, att riksdagen måtte beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga beteck-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nade bostadsföretag med anledning av motionerna I: 494 och II: 595, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

7) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Turesson*, vilka beträffande tillsättande av en parlamentarisk bostadsberedning ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 8 hemställa, att riksdagen måtte beträffande tillsättande av en parlamentarisk bostadsberedning med bifall till motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 493 och II: 598, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

8) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka beträffande en förvaltningsavgift för bostadslån ansett, att utskottets yttrande i denna fråga bort erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 10 hemställa, att riksdagen måtte beträffande en förvaltningsavgift för bostadslån med bifall till motionerna I: 494 och II: 595, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

9) beträffande bostadslånets storlek och amorteringstid

a) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 11 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadslånets storlek och amorteringstid med bifall till motionerna I: 347 och II: 405 samt med avslag å motionerna I: 494 och II:

595, I: 492 och II: 596 samt I: 491 och II: 597, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i nu ifrågasatt del bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 11 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadslånets storlek och amorteringstid i anledning av motionerna I: 494 och II: 595 samt I: 347 och II: 405 ävensom med avslag å motionerna I: 492 och II: 596 samt I: 491 och II: 597, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

c) av herrar *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande i berörda del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadslånets storlek och amorteringstid med bifall till motionerna I: 492 och II: 596 samt I: 491 och II: 597 ävensom med avslag å motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 494 och II: 595, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

10) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Turesson*, vilka beträffande förräntning och amortering av bostadslån ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 12 hemställa, att riksdagen måtte beträffande förräntning och amortering av bostadslån med bifall till motionerna I: 347 och II: 405 samt I: 492 och II: 596, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

11) beträffande bestämmelsen om maximiyta för småhus, som beboddes av låntagaren

a) av herrar *Näsström, Gillström, Rikard Svensson, Pettersson* i Degerfors, *Gustafsson* i Stockholm, *Blidfors* och *Johansson* i Norrköping samt fru *Holmberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande i angiven del bort hava den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelsen om maximiyta för småhus, som beboddes av låntagaren, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 492 och II: 596, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Almgren, Kellgren* och *Fagerlund*, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 14 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelsen om maximiyta för småhus, som beboddes av låntagaren, i anledning av motionerna I: 492 och II: 596, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

12) beträffande bestämmelserna om låneunderlag

a) av herrar *Sundin, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 15 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om låneunderlag med bifall till motionerna I: 493 och II: 598, såvitt nu vore i fråga, i anledning av motionerna I: 81 och II: 97 samt med avslag å motionerna I: 343 och II: 400, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevaran-

de del bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 15 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om låneunderlag i anledning av motionerna I: 81 och II: 97, I: 343 och II: 400 samt I: 493 och II: 598, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

13) av herrar *Sundin, Nils-Eric Gustafsson, Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande inkomstgränsen för erhållande av räntefri stående del av förbättringslån ansett, att utskottets yttrande i berörda del bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 16 hemställa, att riksdagen måtte beträffande inkomstgränsen för erhållande av räntefri stående del av förbättringslån med bifall till motionerna I: 491 och II: 597, såvitt nu vore i fråga, samt i anledning av motionerna I: 239 och II: 279 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

14) beträffande ränte- och amorteringsfria tilläggs lån för flerfamiljshus

a) av herrar *Åxel Johannes Andersson, Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte beträffande ränte- och amorteringsfria tilläggs lån för flerfamiljshus med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 494 och II: 595 och med bifall till motionerna I: 495 och II: 606 samt I: 141 och II: 167, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 17 hemställa, att riksdagen måtte beträffande ränte- och amorteringsfria tilläggs lån för flerfamiljshus med avslag

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 494 och II: 595 ävensom i anledning av motionerna I: 141 och II: 167 samt med avslag å motionerna I: 495 och II: 606, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

15) beträffande räntefria stående delar av egnahemslån

a) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i berörda reservation angivits, samt att utskottet bort under 18 hemställa, att riksdagen måtte beträffande räntefria stående delar av egnahemslån med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 495 och II: 606, I: 494 och II: 595 samt I: 141 och II: 167, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

b) av herr *Bergman* och fru *Wallentheim*, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 18 hemställa, att riksdagen måtte beträffande räntefria stående delar av egnahemslån med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 495 och II: 606 samt I: 494 och II: 595 ävensom i anledning av motionerna I: 141 och II: 167, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

16) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka beträffande höjning av räntorna för vissa tilläggs lån, tertiärlån, egnahemslån och förbättringslån ansett, att utskottets yttrande i berörda del bort erhålla den lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 19 hemställa, att riksdagen måtte beträffande höjning av räntorna för vissa tilläggs lån, tertiärlån, egnahemslån och förbättringslån med bifall till motionerna I: 494 och II: 595, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

17) beträffande bestämmelserna om räntebidrag m. m.

a) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda på sätt i reservationen angivits samt att utskottet bort under 20 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om räntebidrag m. m. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 347 och II: 405 samt med avslag å motionerna I: 491 och II: 597, I: 494 och II: 595 samt I: 131 och II: 166, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 20 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om räntebidrag m. m. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 494 och II: 595 ävensom med avslag å motionerna I: 347 och II: 405, I: 491 och II: 597 samt I: 131 och II: 166, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

c) av herrar *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort erhålla den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 20 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om räntebidrag m. m. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 491 och II: 597 ävensom med avslag å motionerna I: 347 och II: 405, I: 494 och II: 595 samt I: 131 och II: 166, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförte;

18) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå, An-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dersson i Knäred och *Turesson*, vilka beträffande bestämmelserna om familjebostadsbidrag ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits;

19) beträffande bestämmelserna om pensionärsbostadsbidrag

a) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i angiven del hava den lydelse, reservationen visade;

b) av herrar *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits; ävensom

20) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Turesson*, vilka beträffande medelsanvisningen till bostadsrabatter ansett, att utskottets yttrande bort, under förutsättning av bifall till den med 18 betecknade reservationen, i viss del lyda så, som i denna reservation angivits.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen vid förevarande utlåtande jämväl finge omfatta statsutskottets utlåtande nr 43.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! Efter den lätta berusningseffekt som man väl kan förmoda att det föregående ärendet har åstadkommit övergår vi nu till att behandla mera vardagliga och triviala ting, nämligen frågan om bostadsförsörjningens ordnande och vad som sammanhänger härmed.

Det förslag i denna fråga som återfinnes i det statsutskottsutlåtande vi nu behandlar skiljer sig väl inte på något

avgörande sätt från de förslag vi har haft att ta ställning till tidigare. På några punkter är dock tendensen tydligt markerad. Det gäller den fortsatta avveckling av räntesubventionerna och den kraftiga uppräknings av familjebostadsbidragen, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition. En nyhet som väckt berättigad uppmärksamhet är ju också regeringens förslag att efterskänka vissa ränte- och amorteringsfria tilläggs lån samt räntefria stående delar av egnahemslån. Jag återkommer till dessa punkter senare, men jag har inledningsvis velat erinra om dem, då dessa avsnitt — åtminstone de två sistnämnda — är speciellt kontroversiella.

I såväl propositionen som utskottsutlåtandet förs ett inledande resonemang om bostadsbyggandets omfattning och förutsättningarna härför. Beträffande omfattningen hänvisar propositionen till bostadsstyrelsens undersökningar rörande det behövliga bostadsbyggandet ävensom de beräkningar 1959 års långtidsutredning kommit fram till. Enligt dessa beräkningar skulle en årlig nyproduktion av åtminstone 85 000 lägenheter vara erforderlig. Härtill är väl endast att tillägga att om vi inom en rimlig tid skall kunna få balans på bostadsområdet, behöver vi bygga mera. Detta bör ju också vara möjligt och alldeles särskilt motiverat under den period av konjunkturavmattning vi för närvarande befinner oss i. Därest detta konjunkturläge blir bestående under de närmaste åren — därom vågar man väl inte ha någon bestämd mening — bör det enligt vår bedömning vara möjligt att under år 1963 nå upp till samma igångsättningsvolym som under 1962 eller omkring 90 000 lägenheter samt till en ytterligare ökning under år 1964.

För att ett så omfattande byggnadsprogram skall kunna fullföljas erfordras en god planering och att exploateringsfärdig tomtmark finns disponibel. På detta område är det angeläget att statliga organ i samarbete med kommunerna bemödar sig att hålla undan, för att inte ett bostadsbyggande som annars skulle vara möjligt stoppas upp. Här vå-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gar kanske en lekman också ge uttryck åt en hädisk tanke, nämligen att den långa tid som erfordras för att få en stadsplan utarbetad, granskad och fastställd skulle kunna förkortas genom en något mer informell handläggning. Jag tror inte att det — åtminstone i våra mindre tätorter — skulle behöva medföra några större vådor.

När det sedan gäller frågan om bostadsbyggandets inriktning nödgas man konstatera att andelen småhus i den totala nyproduktionen skulle minska något enligt propositionens beräkningar jämfört med närmast föregående år. För vår del anser vi att en utveckling i motsatt riktning borde eftersträvas. Som vi framhållit i vår reservation i denna punkt, är det angeläget att bostadsproduktionen får en sådan inriktning att de bostadssökandes behov och värderingar så långt möjligt blir tillgodosedda. Det gäller med andra ord att skapa förutsättningar för ett fritt val. Visserligen må det medges att vi saknar tillförlitliga undersökningar om hur konsumtionsvalet under dessa förutsättningar skulle fördela sig, men gjorda undersökningar beträffande bostadsefterfrågans framtida utveckling visar nog en stark dragning mot småhus. Vi har heller ingen anledning frångå vår tidigare uppfattning att det även ur allmänna familjesociala synpunkter är angeläget, att egnahemmet som boendeform stimuleras.

I sammanhanget bör påpekas att det kan ligga frestande nära till hands att från arbetsmarknadspolitiska synpunkter ge en viss prioritet åt de större husen. Inte minst ur landsbygdens synpunkt är det angeläget att sådana motiveringar inte får påverka långivningen till egnahem ävensom att rigorösa bedömningar ur lokaliseringssynpunkt, i strid med riksdagens uttalade mening, inte får förekomma.

Sedan många år har från oppositionspartiernas sida framförts krav på införande av kreditgarantisystem för bostadsbyggandets finansiering. Vi har upprepat detta förslag i år men måste tyvärr konstatera att utskottsmajorite-

tens envisa och egendomliga motstånd på denna punkt alltså håller i sig. Jag skall inte tynga protokollet med någon historik över hur denna fråga har handlagts, men jag vill peka på att de huvudinvändningar man tidigare gjort mot förslaget i dagens penningpolitiska läge knappast kan återopas.

Beträffande finansieringen upprepar vi tidigare förslag angående värdebeständiga lån till bostadsbyggandet ävensom ändrade ränte- och amorteringsbestämmelser genom övergång till fast annuitet för småhus i syfte att utjämna de höga initialkostnaderna för bostadsbyggarna. I likhet med bostadspolitiska kommittén förordar vi en sänkning av lånegränserna för tertiärbelånade hus till 97 procent för hus som nu får belånas till 100 procent samt till 92 procent för kooperativa företagsformer, som nu får låna upp till 95 procent. Detta skulle innebära att man inom samma lånegränser skulle kunna bereda utrymme för ett större bostadsbyggande.

Jag kommer nu, herr talman, in på de speciellt kontroversiella frågor jag inledningsvis berörde, i första hand då regeringens överraskande förslag att efterskänka utestående ränte- och amorteringsfria tilläggs lån och räntefria stående delar av egnahemslån, sammanlagt 1 125 miljoner kronor. Det är alltså inte fråga om småpotatis precis, och man måste förvåna sig över att departementschefen anser sig kunna presentera ett förslag av den storleksordningen för riksdagen utan någon som helst motive-ring eller siffermässig belysning. Förslaget kan väl inte till äventyrs böra ses som en oundviklig konsekvens av en i hastigt mod företagen kollektivanslutning av egnahemsägarna till det socialdemokratiska partiet? Om så skulle vara förhållandet måste jag anmäla att åtminstone vi i folkpartiet nödgas underkänna en sådan motivering.

Problemet blir ju inte mindre intressant när man ser att en av regeringspartiets mera prominenta företrädare i en reservation till detta utlåtande anmält en emot departementschefen alldeles avvikande mening. Vad resultatet kan bli

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

av denna aktion skall jag inte profetera om, men uppenbara risker måste ju föreligga att den kan vålla oro och sömnlösa nätter bland det socialdemokratiska egendomsfolket.

För vår del hänvisar vi till det uttalande som gjordes av riksdagen i fjol att någon slutgiltig ställning till denna fråga inte bör tagas förrän huvuddelen av ifrågavarande lånedelar utestått i tio år. Detta är inte fallet ännu, och därför anser vi att detta uttalande alltför kan åberopas.

För övrigt anser vi att när man skall ta ställning till en ekonomisk fråga av denna storleksordning bör det föreligga någon utredning om hur en sådan åtgärd påverkar hyresläget i olika årgångar av hus o. s. v.

Den andra stora fråga där meningarna skiljer sig gäller familjebostadsbidragen, där buden har varit många och olika konstruktioner presenterats.

Det märkliga med regeringens förslag på denna punkt är att man föreslagit en kraftig utökning av den bidragsberättigade kretsen och därmed kommit upp i grupper med relativt höga inkomstlägen. Samtidigt föreslås icke någon höjning för de lägsta inkomstgrupperna, trots att den sänkning av räntesubventionerna vi i dag kommer att besluta ofelbart måste leda till höjda hyreskostnader även för dessa grupper. Denna konstruktion har vi funnit orimlig och orättvis, och vi har inom oppositionen enats om ett förslag som visserligen också innebär en höjning av inkomstgränserna, ehuru inte på långt när i samma utsträckning som regeringsförslaget, men som framför allt tar sikte på en förbättring av de lägsta inkomstgruppernas situation. Beträffande de olika förslagens verkningar ber jag få hänvisa till den redovisning som ges i utskottets utlåtande.

När vi för en vecka sedan diskuterade frågan om en höjning av de allmänna barnbidragen hävdades med stor energi från regeringspartiets företrädare att man borde lugna ned sig och avvakta pågående utredningar på familjepolitikens område innan man överväger vidare åtgärder. Det förefaller som om det rådet

med fördel skulle kunna ges även i denna fråga, innan man går att fördubbla kretsen av bidragsberättigade, företrädesvis inom de inkomstlägen där ändamålsenligheten med ett generellt bostadsstöd i denna form måste starkt ifrågasättas. Vi anser att vägande principiella invändningar kan göras mot att bygga ut familjebostadsbidragen som en generell familjepolitisk stödform i den omfattning regeringen föreslår. I varje fall bör en sådan åtgärd föregås av mera ingående överväganden än vad här synes ha varit fallet.

Till sist, herr talman, skall jag be att få säga några ord om reservation nr 7, gemensam för de tre oppositionspartierna, som behandlar frågan om tillsättande av en parlamentarisk bostadsberedning med syfte att utreda och dra upp riktlinjer för den framtida bostadspolitiken.

På denna punkt görs det från utskottsmajoritetens sida knappast några principiella invändningar mot förslaget om en beredning i och för sig. Från reservanternas sida har vi dock ansett att man i utskottets motivering på denna punkt klarare borde ange vilka områden beredningen närmast bör syssla med. De problem som i första hand bör uppmärksammas är enligt vår mening miljöfrågorna, frågan om den yttre bostadsmiljön och bostadsområdenas utformning med hänsyn till olika åldrars och gruppers behov. Bostadsproduktionens inriktning och möjligheterna för bostadskonsumenter att välja bostadsform, lånevillkorens utformning, amorterings- och finansieringsregler o. s. v. är spörsmål bland många andra som en dylik beredning skulle ha anledning att penetrera. Vi föreslår alltså på denna punkt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet anför.

Trots att till detta utskottsutlåtande har fogats ett betydande antal reservationer — dock färre än tidigare år — bör vi ha klart för oss att enighet ändå råder om mycket väsentliga avsnitt i denna stora fråga. Att meningarna är delade på vissa punkter kan bero på att dessa delar icke blivit tillräckligt genomlysta. Vi tror att en parlamentarisk utredning som gri-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

per sig an dessa uppgifter förutsättningslöst och med god vilja skulle kunna skapa klarhet och samförstånd på de många punkter som i dag ter sig dunkla och kontroversiella.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till samtliga de reservationer i utskottsutlåtandet där mitt namn förekommer.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman: Statsutskottets utlåtande jämte reservationer rörande bostadspolitikerna får väl sägas spegla de olika meningsriktningarnas uppfattning om vilken inriktning bostadspolitiken bör ha.

På vårt håll är det vissa åtgärder och avsnitt inom bostadspolitiken som vi fäster särskild vikt vid. Bostadspolitiken skall främja nyproduktionen, det är angeläget särskilt med tanke på den bostadsbrist som alltfjämt finns på sina håll. Den skall främja en god bostadsstandard; den skall möjliggöra för inkomstsvaga grupper att få tillgång till goda bostäder, och den skall tillgodose de alltmer växande miljöbehoven på bostadsområdet, inte minst vad det gäller en ökad småhusbebyggelse.

Vårt parti har varit kritiskt inställt till den växande generella subventioneringen. Den har inte kunnat anses motiverad av de bostadspolitiska målsättningarna. Det har sagts att denna subventionering gynnat nyproduktionen, men det är nog en sanning som ger utrymme för en betydande modifiering. Jag kan inte förstå hur dagens bostadsproduktion kan gagnas av generella subventioner till hus som är inemot 20 år gamla. Snarare förhåller det sig väl så att subventionerna till dessa äldre hus medför att utfallet blir negativt för de nya husen vid jämförelse med de äldre — vilket ju inte kan vara stimulerande för nyproduktionen.

Nu skall en avveckling av vissa äldre subventioner företagas. Det gäller 1940-talshusen, och det gäller en avtrappning beträffande 1950-talshusen. En sådan inriktning på avveckling ligger helt i linje med vad vi har hävdad. Den ligger ock-

så helt i linje med vår uppfattning att man vid ett sådant här tillfälle särskilt bör uppmärksamma det speciella bostadsstödet åt barnfamiljerna.

I princip är inte den generella subventioneringen riktig. Tillgodoser man dem som har särskilt behov av stöd, må det sedan ligga inom konsumtionsfrihetens ram för den enskilde att avgöra hur mycket pengar som skall läggas på bostadsändamål och hur mycket på annan konsumtion. Mycket tillspetsat skulle jag vilja säga att man kan fråga sig om det är boende eller t. ex. bilanskaffning eller semesterresor söderut som hjälpts av subventioneringen, detta särskilt med hänsyn till bostadsbristen.

Ett direkt slopande av alla generella subventioner skulle dock medföra sådana kostnadsökningar i de hus som nyligen byggts och i dem som skall byggas, att det skulle få betydande menliga inverkan på nyproduktionen, vilket med hänsyn till den bostadsbrist som råder framför allt i de större städerna skulle vara mycket beklagligt. Vi har därför förordat en successiv avveckling av de generella subventionerna med början i de äldre subventionerade husen. Vi har inte framfört något avvecklingskrav beträffande de senaste husårgångarna. På längre sikt bör dock en avveckling av alla de generella bostadssubventionerna eftersträvas. Man bör dock samtidigt eftersträva att på annat sätt skapa goda betingelser för nyproduktionen, så att den blir av tillräcklig omfattning.

Alltsedan andra världskriget har vi haft stigande arbetslöner och stigande materialkostnader men också högre standard inom bostadsproduktionen. Detta har medfört högre boendekostnader för varje nytillkommande husårgång. 1958 t. ex. ansågs kostnaderna i de då nyuppförda husen höga, medan kostnaderna i 1954 års hus då framstod som rätt hyfsade. I dag anser vi att kostnaderna i 1958 års hus är rätt hyfsade, detta bl. a. till följd av att inkomsterna stigit avsevärt sedan 1958, men också till följd av att det är betydligt dyrare att bo i de nu nyuppförda husen. Det är denna tendens, nämligen att kostnaderna i de ny-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

uppförda husen alltid ter sig höga i förhållande till de något äldre husen, som kan bli en hämmande faktor på nyproduktionen på en friare marknad med avvecklade generella subventioner.

Det bör dock finnas goda möjligheter att eliminera en sådan olägenhet. Den negativa faktorn är ju penningvärdeförsmringen. Byggnadskostnadsindex och penningvärdet har i stort sett följts åt under efterkrigstiden. Penningvärdesfaktorn kan reduceras om man i viss utsträckning går in för värdebeständiga bostadslån. Då ingen penningvärdesrisk finns skulle sådana kunna erhållas till lägre ränta och medföra minskade boendekostnader. Faller penningvärdet ökar kostnaden, men endast nominellt — inte reellt. Det skulle vara en garanti för lägre kostnad under den första s. k. dyra tiden av ett hus. Den andra faktorn är att man allmänt räknar med successivt stigande realinkomster. Om kostnaden för att bo i ett nyuppfört hus motsvarar såg 20 procent av en viss persons inkomst, kommer en fortgående inkomstökning att medföra att procentsatsen sjunker, till 19 och till 18 procent. Man bör anpassa finansieringen till även denna faktor och medge en lägre amortering under de första åren. Det bör således finnas förutsättningar att anpassa systemet till de faktorer som gör sig gällande i den ekonomiska utvecklingen och därigenom skapa goda betingelser för de nyuppförda husen och därmed för produktionen.

Ett sådant system låter sig förena med ett kreditgarantisystem. Tidigare har man ju i princip varit ense om att ett sådant system bör ersätta den statliga långivningen, när förhållandena på kreditmarknaden kan anses tillräckligt goda. Den frågan har nu aktualitet. Vi har begärt en plan för utveckling av bostadspolitik i den här riktningen, alltså en successiv avveckling av de generella subventionerna och övergång till ett sådant finansieringssystem som jag här berört.

I det sammanhanget bör behovet av kompensation till bl. a. och kanske framför allt barnfamiljer i måttliga inkomst-

lägen uppmärksammas. En uppräknig av stödet till barnfamiljerna är ju aktuell och har motiverats av den subventionsavveckling som skall företas. För min del vill jag säga att förbättringen för barnfamiljerna är mera motiverad av allmänna familjepolitiska skäl än av just subventionsavvecklingen. Bl. a. bör det noteras att boendekostnaden i de hus där subventioner avvecklas inte blir högre än i de nya husen. Den högre hyresnivån har redan fått accepteras av åtskilliga barnfamiljer.

Har man den inställningen är det givet att det påverkar uppfattningen om hur förbättringen för barnfamiljerna skall utformas. Vi delar inte regeringens uppfattning att man skall gå långt högre upp i inkomstskikten med bostadsrabatterna utan att familjerna i de lägre inkomstskikten får någon förbättring alls. Vi anser att man dels bör särskilt förbättra för familjerna i de lägre skikten genom höjning av bostadsrabatternas bidragsbelopp, dels skall ge alla barnfamiljer en förbättring genom höjning av det allmänna barnbidraget. Vid en fortsatt avveckling av de generella subventionerna är vi beredda till liknande åtgärder. Men vi är inte övertygade om att dessa förbättringar till någon del skall anknytas till bostaden och således ha formen av ett speciellt bostadsstöd. Bostadsförmanerna för barnfamiljerna bör kunna omvandlas till ett allmänt familjepolitiskt stöd. Här för talar bl. a. de skäl för konsumtionsfrihet som jag tidigare nämnt.

I statsverkspropositionen framhålles även i år att småhusbyggandet skall tillgodoses med lånemedel så att det svarar mot efterfrågan. Jag vill minnas att detta framhållits flera år i rad. Men ändå får man konstatera att någon ökning av småhusbyggandets andel blir det inte. Internationellt sett ligger vi lågt i det avseendet. Länder som vi brukar jämföra oss med i andra sammanhang har en småhusandel som är dubbelt så stor som vår eller ännu större.

Inte heller utskottsmajoriteten tycks tro på det där att det skulle räcka med tillräckligt med lånemedel. Man antyder

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

försiktigt att man kanske borde se över belåningsvärdena.

Man får väl ha klart för sig att det inte räcker med de mest välfriserade proklamationer om småhusbyggandets värde, om småhusens betydelse ur miljösynpunkt, för barnfamiljerna o. s. v. Skall det bli en ökning måste förutsättningarna förbättras.

I en av gårdagens huvudstadstidningar, som står regeringen mycket nära, kunde läsas att 10 000 stockholmare står i kö vid småstugebyrån men också att det kommer att dröja mycket länge innan dessas önskemål kan tillgodoses. Det är brist på tomtmark, och byggnadskostnaderna har skjutit i höjden. Här stöter man alltså på de båda huvudsakliga hindren för småhusanskaffningen. De hindren bör så långt möjligt elimineras genom att samhällsplaneringen på ett effektivare sätt inriktas på att tillgodose småhusbyggandet och genom bättre finansieringsvillkor.

I fråga om finansieringsmöjligheterna är både generella åtgärder och speciella åtgärder för barnfamiljerna erforderliga. Högsta belåningen för enskilda bör höjas från 90 till 95 procent av belåningsvärdet. 95 procent gäller ju för bostadsrättsföreningar, och det finns enligt vår mening ingen anledning att erbjuda de enskilda småhusägarna sämre villkor. En sådan ändring skulle minska de nuvarande höga kraven på kontantinsats, men i det syftet behöver också belåningsvärdesreglerna överses och förbättringar vidtagas.

Genom beslut i fjol har ju amorteringsreglerna för småhus ändrats. Ändringen innebar en direkt försämring. Man kräver nu mer av egnahemsägarna under de första dyra åren än man gjort tidigare. Vi vidhåller vårt krav att man bör gå i motsatt riktning, nämligen anpassa reglerna så att man under de första åren kräver mindre än vad man gör längre fram.

Dessa allmänna förbättringar skulle betyda en hel del, men man bör ha klart för sig att det finns människor vilkas möjligheter till småhusanskaffning är starkt begränsade. Jag tänker på barn-

familjer i de vanliga, måttliga inkomstlägena. Man måste nog säga att det är hart när omöjligt för sådana familjer att klara kontantinsatsen och de första årens dryga kostnader. Det är ju beklagligt. Det är främst barnfamiljerna som man vill tillgodose med småhus. I stället håller småhusboendet på att utvecklas allt mer till en exklusiv boendeform, där de vanliga barnfamiljerna inte gör sig besvär.

Detta måste motverkas. Vi har föreslagit ett särskilt stöd till dessa barnfamiljers småhusanskaffning. Vi har främst avsett en räntefri stående lånedel som helt eller delvis kunde läggas ovanför eljest gällande övre länegräns, så att man reducerade kravet på kontantinsats. Att spara ihop till en kontantinsats är inte lätt för dessa familjer — och det är inte lättare att klara saken genom ett kortfristig banklån. Det är därför vi menar att ett särskilt stöd genom en räntefri stående del skulle vara lämpligt, men också andra former kan övervägas. Huvudsaken ur vår synpunkt är att man verkligen gör något på den här punkten.

I utskottsutlåtandet behandlas också en motion från vårt håll angående bostadsstödet till pensionärerna. Dessa hör ju till de inkomstsvaga grupper där ett direkt ekonomiskt stöd är befogat. Men man måste säga att det nuvarande stödet inte är ändamålsenligt utan orättvist utformat. Detta gäller både stödformererna, det statliga pensionärsbostadsbidraget och de kommunala bostadstilläggen.

Pensionärsbostadsbidragen kan utgå endast till hyresupplåtna bostäder som uppförts efter 1946 — under förutsättning att pensionärens ekonomiska situation så motiverar. Vi vill att både hyresupplåtelsekravet och tidsgränsen omedelbart skall slopas. Avgörande skulle då bli dels bostadens standard, dels pensionärens ekonomi. Standardkravet är behövligt — men det gör det nödvändigt med ett förbättringsstöd av förbättringslånens karaktär, så att det finns goda möjligheter att rusta upp sådana bostäder som inte fyller standardkraven.

Beträffande de kommunala bostads-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tilläggen drabbar orättvisan både skattebetalare och pensionärer. Vi har en typ av kommuner med låg skattekraft och relativt stort antal pensionärer. Trots en hög utdebitering till bostadstilläggen, en utdebitering som drabbar skattebetalarna, blir bostadstilläggen låga, vilket drabbar pensionärerna. I kommuner av motsatta typen, d. v. s. med hög skattekraft och relativt litet antal pensionärer, kan man konstatera den motsatta effekten. Trots en låg utdebitering till bostadstilläggen ligger dessa på en förhållandevis hög nivå.

Vi anser att detta måste rättas till. Pensionärsbostadsbidragen och bostadstilläggen bör sammanföras till en stödform. Sådana faktorer som skattekraft och relativt antal pensionärer i kommunen får inte påverka kostnads- och förmånsnivå, utan verkningarna måste elimineras genom avvägningen av statens andel av kostnaderna. Däremot motsätter vi oss inte en likvärdig andel av kostnaden i olika kommuner och givetvis inte heller likvärdiga förmåner.

Låt mig sammanfattningsvis säga att den bostadspolitiska inriktningen spelar en mycket stor roll för de framtida boendebetingelserna. Man måste nog ifrågasätta om dagens bostadsproduktion är den bästa ur framtidssynpunkt. Bland annat syftar jag på den koncentrerade högshusbebyggelsen, på den hårda markexploateringen, på brister i fråga om grönområden och fritids- och lekutrymmen, på bristande anpassning till modern trafik o. s. v. Här finns åtskilligt som behöver rättas till. I stor utsträckning gäller det samhällsplaneringen, såväl i stort som lokalt, men det gäller också bostadspolitikens åtgärder, t. ex. länareglernas utformning och möjligheterna för småhusbyggandet. Från vårt håll har vi velat föra fram dessa miljöfrågor i den bostadspolitiska debattens brännpunkt. Man får nog konstatera att frågan mognat, och en omsvängning kan skönjas i den allmänna debatten. Det gläder oss. Vi tror att här kommer en annan, en bättre miljöinriktning att tränga sig fram, även om utskottsmajoriteten är kallsinnig också i år.

Med det anförda vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn finns med.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! I den här kammaren har det tidigare varit mycket korta bostadspolitiska debatter, och det har väl haft sina orsaker. En orsak är måhända att den som tidigare försvarat högerreservationerna, herr Ragnar Bergh i Luleå, har haft en förmåga att lapidariskt sammanfatta den mängd reservationer som ständigt är fogade till utskottsutlåtandet om bostadspolitiken.

Men jag undrar om det ändå är detta som har begränsat debatten. Fråga är om det inte har funnits en viss ovilja hos regeringen och den socialdemokratiska majoriteten mot en längre och mera ingående debatt om den politiskt ömtåliga fråga som bostadspolitiken är och har varit under det senaste decenniet.

Bostadsfrågan är självfallet besvärande för regeringen. Trots att majoriteten under hela efterkrigstiden har talat om allt som gjorts på detta område så måste fortfarande mer än 100 000 människor — och då tar jag en låg siffra — konstatera att de inte har någon bostad eller att de vill ha en annan och bättre bostad.

Förklaringarna till det är naturligtvis mångahanda. Det tycks dock nu ha visat sig att den bostadspolitik som har byggt på generella subventioner, på hyreskontroll och inte minst på prioritering av det s. k. allmännyttiga byggandet inte har löst problemet med bostadsköerna. Detta kan sägas vara en logisk utveckling och ett logiskt resultat av att bostadsområdet är det område där fri företagsamhet och konsumenternas valmöjligheter effektivast satts ur spel.

Det är självfallet att de här förklaringarna inte godtas av regeringen, utan där söker man ge mera smakliga och väljudande motiv för den rådande situationen. Förklaringarna varierar också mycket. Man skyller på bristande marktillgång. Det är ett argument som onekligen i dag har börjat få en större betydelse.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

delse och kan få det framöver åtminstone i de större städerna. Men ej heller detta räcker som skäl för bostadspolitikens misslyckanden om man ser tillbaka på de senaste 15 åren: till och med i storstaden Stockholm har ju tidigare funnits betydande markreserver, som emellertid nu är tagna i anspråk.

Tidigare skyllde man också — åtminstone i vulgärpropagandan — på den enskilda byggnadsföretagsamheten. Det fanns måhända anmärkningar att rikta gentemot den tidigare, men sedan nu mer än 80 procent av nyproduktionen av bostadslägenheter i flerfamiljshus uppförs av vad vi kallar allmännyttiga bostadsföretag eller kooperativa företag hänger ju det argumentet i luften.

Slutligen finns det sådana som säger att produktionsökningen och levnadsstandardförbättringen här i landet varit så stor, att efterfrågan på just den nytthet som bostäder utgör inte har kunnat tillgodoses utan fått stå tillbaka.

Vi tycker naturligtvis från högerpartiets sida att de här förklaringarna är skäligen tunna och uppenbarligen inte täcker utvecklingen på bostadsmarknaden. Vi fäster oss vid läget beträffande bostadsköerna. Dem har vi ju resonerat mycket om under de senaste åren och alltid hoppats att den statistik, som man år efter år får del av, skall visa en förbättring i form av färre bostadssökanden. Någon betydande eller nämnvärd förbättring har dock uppenbarligen inte inträtt. Jag har tittat på bostadsstyrelsens senaste sammanställning av den årliga enkätundersökningen inom 80-talet kommuner beträffande antalet anmälda bostadssökande. Den avser läget i början av föregående år, och det finns säkerligen nyare statistik, men denna undersökning visar att vi har över 100 000 sökande utan bostad. Inte mindre än 20 000 av dessa har minderåriga barn eller är gifta utan barn. Dessutom har vi den stora gruppen av unga människor som vill gifta sig men inte kan göra det därför att de inte har någon bostad; den gruppen omfattar enligt statistiken 27 000 sökande och är alltså betydande.

Jag skulle också vilja ta upp en annan

fråga som inte har diskuterats så mycket, nämligen hur våra bostäder egentligen är beskaffade i utrymmeshänseende. Gör man en internationell jämförelse med särskild hänsyn till länder som har hög standard — och det skall vi naturligtvis inte vara rädda för — måste nog lägenheterna i våra flerfamiljshus bedömas såsom små i förhållande till utlandets. Internationellt sett skulle man alltså våga påstå, att utrymmesstandarden här i landet inte är tillfredsställande.

Ett liknande omdöme torde vara riktigt i fråga om hyresnivån — jag tror att inte ens regeringen är beredd att påstå, att våra nybyggda lägenheter skulle vara billiga.

Slutligen är andelen för egnahem och småhus internationellt sett liten, en sak som herr Nils-Eric Gustafsson redan nämnt. Denna andel har varit 20 à 25 procent, men i Belgien, Holland, Norge, Storbritannien, Danmark, Västtyskland och Förenta staterna är andelen för småhusbyggandet fortfarande över 50 procent, om man även medräknar tvåfamiljshusen.

Jag skulle vilja fråga om det är någon form av ideologisk motvilja mot egnahemsbyggande som gjort att regeringen på ett förtäckt och mycket skickligt sätt i realiteten har förhindrat en betydande ökning av egnahemsbyggandet? Är det den ideologien som ligger bakom exempelvis föregående års beslut om ett lånemässigt gynnande av de företagare som bygger småhus för uthyrning, medan den som själv genom idogt sparande försöker skaffa sig det nödvändiga kapitalet för att bygga ett eget hem får sämre lånemöjligheter, högre hyra och högre boendekostnader?

Det är sådana synpunkter som legat till grund för de reservationer högerledamöterna avgivit till utskottets utlåtande. Men vi har också försökt vända på problemet, försökt koppla ur myndigheterna, regeringen och planeringen en liten stund och som utgångspunkt uteslutande tagit de bostadssökandes egna önskemål och behov. Vi finner då att det finns stora både standardmässiga och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kvantitativa önskemål för framtiden. Jag tänker på det stora antalet ungdomar i åldrarna 20—24 år, som kraftigt kommer att öka under 1960-talet. Låt mig göra en siffermässig jämförelse. Under åren 1946—1960 minskade antalet mäniskor i åldrarna 20—35 år med över 200 000 personer, men från 1960 till 1975 kommer dessa åldersgrupper att öka med över 400 000 personer. Vad detta betyder för efterfrågan på nya bostäder inser var och en, eftersom just dessa åldrar svarar för den största hushållsbildningen.

Reservanternas utgångspunkt har alltså varit bostadskonsumenternas önskemål, och det är efter dem de bostadspolitiska åtgärderna måste anpassa sig. Men dessa önskemål bör förenas med åtminstone två grundförutsättningar — naturligtvis finns det även andra — som vår bostadspolitik måste uppfylla. Den första grundprincipen är, att man i den fortsatta bostadspolitiken måste utgå från att det är de boende själva som skall betala vad deras bostäder kostar. För det andra måste man komma bort från den medvetna diskriminering av enskild byggnadsverksamhet och enskilda initiativet, som skapats av den nuvarande bostadspolitiken. Jag är som sagt medveten om att åtskilliga andra saker kan dras in i sammanhanget — planeringsfrågorna och allt vad därmed sammanhänger, kommunernas relationer till staten o. s. v. — men jag tror att de två nämnda förutsättningarna är de viktigaste.

Vilka åtgärder skall man då kunna vidtaga för att redan nu tillgodose dessa önskemål? I första hand förordar vi en snabbare avveckling av de generella subventionerna, snabbare än den regeringen redan beslutat sig för. Självfallet tog vi med stor glädje del av Kungl. Maj:ts förslag i år, där vi fann att regeringen nu i stor utsträckning har accepterat de förslag som inte minst högerpartiet arbetat med under tidigare år och som ju innebär att de generella subventionerna successivt skall minskas; men avvecklingen bör kunna gå fortare.

Vidare gäller det hyresregleringen. I

det sammanhanget beklagar jag att vi inte har tillfälle att diskutera även den frågan nu utan får den till behandling den 21 maj enligt en föreliggande plan för kammarens arbete. Frågan om hyresregleringens avveckling borde ha förts till det nu föreliggande sammanhanget, men hos regeringspartiet har det ju funnits en tendens att söka förhindra samlade diskussioner om problem som hör ihop.

För det tredje förutsätter detta också på längre sikt lika lånevillkor för alla som bygger hus, oavsett om de rubriceras som allmännyttiga byggare eller som kooperativa byggare. Jag är medveten om att regeringen inte ännu är beredd att öppet beträda denna väg, men det ger en egendomlig bismak av alltför överdriven försiktighet, när utskottsmajoriteten i nuvarande läge försöker krypa bakom den redan år 1959 tillsatta byggnadsutredningen för att slippa ta ställning till dessa frågor. Denna utredning arbetar nu på sitt femte år, och den har ett mycket omfattande program. Det är en expertutredning, en teknisk utredning, som praktiskt taget kan hålla på hur länge som helst, om den skall uppfylla de direktiv den arbetar efter. Det har också sagts att denna utredning är opolitisk. Det är naturligtvis bara en lek med ord. I utredningen ingår förutvarande socialdemokratiska riksdagsmän, framträdande företrädare för s. k. allmännyttigt bostadsbyggande och även representanter för den av regeringen tidigare förkättrade men numera omhuldade storfinansien. Jag har en känsla av att den statliga bostadsbyggnadsutredningen kan betraktas som en ytterligare uthyggnad på den s. k. Harpsundsdemokratien. Regeringen har här ännu en möjlighet binda upp de stora enskilda och s. k. allmännyttiga byggnadsföretagarna för att sedermera kunna ställa riksdagen och oppositionen inför fullbordat faktum.

Det är särskilt på en punkt som jag skulle vilja ställa en fråga i anslutning till bostadsbyggnadsutredningens arbete. Enligt direktiven skall utredningen inte syssla med finansieringen av bostadsbyggandet. Detta är synnerligen klart ut-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tryckt i direktiven. Är man emellertid på det klara med om bostadsbyggnadsutredningen kan undvika att komma in på finansieringsfrågorna? Tvingas inte utredningen trots allt att laborera med olika alternativ för den framtida finansieringen när det gäller byggande av bostäder? Här föreligger uppenbarligen en klar risk för att även finansieringsfrågan kan komma att ryckas undan de politiska instansernas inte formella men praktiska beslut. Inte minst mot denna bakgrund finns det anledning att redan nu gardera sig mot en sådan utveckling, och denna gardering tycker jag bör kunna ske genom att regeringen tillsätter en parlamentarisk bostadsberedning med uppgift att utarbeta riktlinjer för den statliga bostadspolitikens på längre sikt. Det saknas inte uppgifter, och tidigare talare har redan utvecklat vad den parlamentariska bostadsberedningen skulle kunna syssla med. Frågan är om inte utskottsmajoritetens ovilja mot tillsättande av en parlamentarisk bostadsberedning måste bero på dåligt samvete. Tål man inte en politisk okulärbesiktning av bostadspolitikens resultat intill dags datum?

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 7, som avser den parlamentariska bostadsberedningen.

Man får dock självfallet inte sitta med armarna i kors bara med hänvisning till att en dylik parlamentarisk beredning skall tillsättas. Av de 15 reservationer, som högerpartiet antingen ensamt eller gemensamt med folkparti- och centerpartirepresentanter har framlagt, syftar därför de flesta till att redan nu få en snabbare anpassning till en bättre och friare bostadsmarknad.

Jag tänker inte minst på reservation nr 6 med förslag om redovisningsskyldighet för de såsom allmännyttiga betecknade bostadsföretagen. Det är ett gammalt yrkande som har avvisats av majoriteten flera gånger men bakom vilket i dag står de två största oppositionspartierna. Den bostadsproduktion, som staten har främjat, har i stigande omfattning lagts under s. k. allmännyttig

och kooperativ förvaltning. Det har skett samtidigt som en allt större del av produktionen undanryckts den hårda och fria konkurrensens regler. Det är inte uteslutet att byggnadskostnaderna, till följd av prioriteringen av just denna form för bostadsbyggande, har stigit snabbare än vad eljest skulle ha blivit fallet.

Man frågar sig också självfallet hur de statliga subventionerna just på detta område har kommit till användning. Har exempelvis de gynnsammare belåningsförhållandena för dessa företag lett till generellt lägre hyror för hyresgäster som bor i dessa fastigheter? Svaret på den frågan är nej. En genomgång av hyrorna för samtliga fastigheter — jag tänker då på hyresfastigheter som är byggda 1901—1960 i Linköping, Jönköping, Karlskrona, Uddevalla, Karlstad, Sundsvall och Östersund — visar att de allmännyttiga bostadsföretagen generellt sett ingalunda har lägre hyror. Hyreskillnaden är alltså inte sådan som man borde förvänta sig. I Linköping ligger exempelvis hyrorna för två- och tre-rumslägenheter, byggda 1947—1950 och 1956, genomsnittligt högre i de av kommunen eller av de som allmännyttiga betecknade företagen ägda husen i jämförelse med motsvarande enskilt ägda statsbelånade hus. Samma förhållande kan konstateras beträffande tvårummare som är färdigställda 1942—1946 och 1947—1950 i Jönköping. Sedan kan man gå vidare år efter år från stad till stad.

Jag betonar att denna undersökning, som är publicerad i en skrift som heter Fri hyresmarknad, endast visar att de allmännyttiga bostadsföretagen *generellt inte har lägre hyror*, trots att de har bättre finansieringsvillkor och alltså högre subventioner. Det är därför naturligt att man frågar sig hur subventionerna kommer till användning i dessa fastigheter. Man frågar sig varför de inte tagit sig uttryck i lägre hyror, och man frågar sig på vilket sätt hyresgästerna har fått del av subventionerna. Det är legitima frågor. Jag är övertygad om att det finns någon förklaring, och jag är också övertygad om att de allmännyttiga

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostadsföretagen med deras goda, effektiva och, som jag tror tillförlitliga administration och redovisning i och för sig inte hesiterar inför att lägga korten på bordet. En sådan redovisning inför riksdagen skulle ge denna kammare ett klart underlag för en bedömning av subventionspolitikens betydelse för hyresgästerna och självfallet också för statsbudgeten.

Det är också angeläget att man nu klarlägger de principer som de allmännyttiga bostadsföretagen tillämpar för sin hyressättning. Denna hyressättning är ju dessbättre fri. Hyresnämnderna och hyresrådet har ju inte att befatta sig med den. Detta gör att de hyresgäster och skattebetalare som inte bor i fastigheter som är särskilt prioriterade och subventionerade är särskilt intresserade av hur hyressättningen sker och vart pengarna tar vägen. Jag är medveten om att man inte kan begära att alla de allmännyttiga bostadsföretagen skall lämna en redovisning. Då fick vi nog bygga upp ett nytt verk för kontroll och genomgång av materialet, vilket självfallet inte är något önskemål. Vi har därför i en reservation föreslagit att redovisningsskyldigheten skulle begränsas till ett urval företag, lokaliserade till ett mindre antal orter i olika delar av landet. Sedan får det ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, hur dessa orter skall fördelas och vilka företag som skall prövas. En sådan sampling av företag är tillräcklig för att man skall kunna få en klar bild av situationen.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservation nr 6 av fröken Ebon Andersson m. fl.

Det finns en mängd andra reservationer om förräntning och amortering av bostadslån samt genomförande av förvaltningsavgift och kreditgarantisystem och dylika saker. Alla dessa reservationer är avsedda att inleda en snabbare övergång till en fri bostadsmarknad i avvaktan på den definitiva utformningen av den nya bostadspolitiken. Jag skall inte gå in på dessa reservationer; det skulle föra alldeles för långt, utan jag skall ta upp den ekonomiskt stora sak

som gäller den speciella form av »muta», som regeringen föreslår nu skall utgå till den stora grupp egnahemsägare som byggde sina fastigheter till lägre kostnader än vad de kunde göra nu. De bor alltså relativt billigt. Det gäller de 900 miljoner kronorna i utestående räntefria delar av egnahemslånen, som föreslås efterskänkta till egnahemsägarna.

Regeringen har i propositionen inte kostat på sig någon längre motivering till att dessa lån efterskänkes och det har inte heller utskottets majoritet gjort. Redan detta är självfallet anmärkningsvärt, då man här är beredd att avskriva över en miljard kronor, om hänsyn även tas till tillägglånen till flerfamiljshus. Det är möjligt att orsaken till sättet att behandla denna fråga är ett sedvanligt utslag av regeringens maktfullkomlighet eller regeringens nonchalans i vissa lägen gentemot de folkvalda.

Det finns enligt min mening ingen rättvisa i denna avskrivning.

I dag är byggkostnaderna högre än någonsin.

I dag ges till dem som skall bygga egnahem över huvud taget inte något statligt räntefritt lån på 4 000 eller 8 000 kronor som det var när det var som högst.

I dag är också bostadsbristen större än den varit under vissa tider, men trots detta får alla de som tidigare byggt billigt en skattefri gåva på 4 000 kronor respektive 8 000 kronor.

Man kan också fråga sig vad det blir av det hypotek som staten på detta sätt frigör när lånen nu efterskänkes. Det är väl troligt att egnahemsägarna på något sätt tillgodogör sig inteckningarna, som ju kan belånas och användas för att stimulera egnahemsägarnas egen konsumtion. De kan köpa en bil, de kan köpa en frysbox, en utlandsresa eller något annat. Detta gör de alltså med pengar som staten med frikostig hand skänker dem, pengar som staten plockar av skattebetalarna.

Jag trodde att statens bostadspolitik var avsedd att förbättra boendeförhållandena och framför allt att se till att de grupper av medborgare som inte har bostäder får sådana, att de som har dåliga

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostäder får bättre sådana. Den miljard som staten nu efterskänker till en en alldeles speciell grupp boende är uppenbarligen inte ägnad att generellt förbättra boendeförhållandena. En omprövning av de generella subventionerna, som jag hoppas kommer att göras, vare sig det tillsätts någon parlamentarisk bostadsberedning eller inte, borde ha avvägtats innan man tar definitiv ställning till frågan om inkrävande eller efterskänkande av de räntefria stående delarna av egnehemslånen.

Dessutom några få ord om familjebostadsbidraget. Vi är självfallet medvetna om att det behövs undantag från självbetalningsprincipen. Det finns människor med låga inkomster och speciella bostadsbehov som måste få hjälp från samhället. I statsverkspropositionen föreslås emellertid inte en sådan hjälp, utan det föreslås en höjning av familjebostadsbidragens inkomststreck, som ger 140 000 nya familjer i högre inkomstlägen familjebostadsbidrag. Däremot får de sämst ställda familjerna, alltså de som nu har förhöjt familjebostadsbidrag, ingen förbättring. Orsaken till åtgärden är redovisad såväl i propositionen — och egentligen mera utförligt — i utskottsutlåtandet. Man kan likväl inte komma ifrån misstanken att mycket av motiveringen för den här åtgärden har varit att regeringen på något sätt vill styra eller dirigera konsumtionen av bostäder.

Vi kan självfallet inte gå med på förslaget; det står alldeles uppenbart i strid mot det fria konsumtionsval som vi hoppas skall kunna genomföras även på bostadsområdet. Det här är också fråga om en familjepolitisk åtgärd. Det är vår uppfattning att tyngdpunkten i en förstärkning av familjepolitiken inte bör ligga på detta område utan bör ske i mera generell form, exempelvis i en betydande lindring av beskattningen för barnfamiljer, utformad på så sätt att flerbarnsfamiljer får större förmåner än övriga. Vi har framställt det förslaget, och det kommer senare att behandlas i riksdagen.

Herr talman! Jag skall inte beröra flera punkter utan endast hänvisa till den

argumentering som de två tidigare talarna har anfört på de punkter där vi har gemensamma motioner. Slutligen ber jag att få yrka bifall till samtliga de övriga reservationer som jag tidigare inte nämnt och som avgivits av fröken Andersson m. fl.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är inte utan viss tveksamhet som jag går in i den här debatten, ty det har under årens lopp erbjudits många tillfällen att lyssna till de många verkligt kunniga och erfarna ledamöter som behandlat denna fråga. Självfallet har jag inte alltid kunnat dela de framförda åsikterna, men jag har ändå kunnat hysa respekt för dem som frejdigt givit sig in i debatten. Jag skall inte ens göra något undantag för herr Holmberg, även om han kanske i någon mån avvek åtminstone från den stil som kännetecknade herr Bergh i Luleå.

Vi är intresserade av en debatt också i bostadsfrågan, herr Holmberg, och vi är också beredda att ta upp den.

Jag vill också säga, herr talman, att jag också hyser en mycket stor respekt för mina företrädare i regeringen, som fört upp frågan om människornas boende till en samhällspolitisk angelägenhet av högsta rang. Det skulle naturligtvis vara utomordentligt frestande att här omedelbart ge sig in i en diskussion med herr Holmberg om tiden före det att en socialdemokratisk regering så att säga tog fatt i bostadsproblematiken och lyfte den upp på det samhällspolitiska planet, att tala om en tid då väl ändå det privata initiativet hade en fullständig rörelsefrihet, då vi hade kommit i ett läge, där bostadssituationen för många människor i vårt land var kort sagt eländig. Visst skulle det varit intressant att resonera om 1940 och 1941, för att ta ett par år. 1940 byggdes det 16 000 lägenheter i detta land. Det var tiden innan man genomförde subventionssystemet för att stimulera till bostadsbyggande. Men jag skall inte göra det nu. Jag har bara velat uttala min respekt för dem som fört fram bostadsfrågan till en central

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sådan. Men jag vill också säga att lika betydelsefullt är att bostadsfrågan i så hög grad har kunnat flyttas över till att bli en så betydelsefull fråga i modern kommunalpolitik. Därmed har den engagerat många värdefulla krafter såväl i centrala som i lokala instanser av skilda slag. Dåliga bostäder och trånga bostäder är hälsofarliga bostäder såväl ur fysisk som ur mental synpunkt. Med hänsyn härtill är jag övertygad om att för alla som önskar befrämja trivseln i tillvaron framstår bostadsmiljöns utformning som ytterst väsentlig.

Till det värdefulla hör också att diskussionen under årens lopp avancerat från att ursprungligen röra sig om frågan om någorlunda rymliga bostäder med dagsaktuell utrustning till att bli en fråga om bostäder i ett mera allmänt miljöpolitiskt sammanhang med stimulans åt en standard som hellre ligger något före i tiden än efter med hänsyn till att bostaden ju ändå skall bestå under flera årtionden framåt.

Om det således finns all anledning att känna en viss glädje över mycket, grumlas denna glädje emellertid till en del av det faktiska förhållandet att alltför många fortfarande saknar bostäder, att många fortfarande bor i alltför dåliga och trånga bostäder och att många inte kan få den bostad de önskar. Vi kan påvisa rimliga skäl till dessa förhållanden. Jag skall redovisa några av dessa: en avvägning har måst göras i fråga om användningen av de samlade resurserna, omflyttningen av människor från landsbygden till tätorterna. Man kan nog räkna med att kanske 100 000 bostäder har övergivits, bostäder som inte alltid varit bra men ändå har varit använda. Om detta är ingenting att säga. Vi stimulerar ju gemensamt en politik avseende att åstadkomma en rationalisering inom vårt jordbruk och skogsbruk, och då får vi finna oss i konsekvensen, att människor flyttar från landsbygden till städerna och tätorterna. Att de också efterfrågar bostäder är ganska självklart.

Vi har vidare efter krigsåren till vårt land fått ytterligare 150 000 människor, som flyttat hit från andra länder. Vi har

att ta hänsyn till befolkningstillväxten, nytillskotten av hushåll. Som vi ser i långtidsutredningens prognoser för perioden 1961—1965 beräknas nytillskottet bli inte mindre än 237 000 nya hushåll. Det betyder att nybildningen av hushåll varje år under den femårsperiod som vi nu är inne i kräver ungefär 47 000 lägenheter. Vi ser det nödvändiga i att sanera en del av våra äldre städer. Den saneringsverksamhet som är i gång men som egentligen bort ha en ännu större omfattning än nu, skall ses mot långtidsutredningens beräkning att det behövs ungefär 15 000 lägenheter om året för att ersätta de bostäder som på det sättet saneras bort. Vi har också självfallet att ta hänsyn till de äldre människornas önskemål om att få stanna kvar i sina bostäder så länge som det är möjligt. Här underlättas ju genom en ökad folkpension och genom en tjänstepensionerings genomförande för de äldre människorna att kunna behålla sina bostäder. Sedan tillkommer, herr talman, den ökade efterfrågan efter bostäder från människor som med hänsyn till den allmänna ekonomiska lyftningen har möjlighet att nu efterfråga bättre utrustade bostäder, större bostäder o. s. v.

Herr talman! Jag säger inte allt detta för att göra en saldoberäkning med debet- och kreditposter utan fastmer för att konstatera att bostadspolitiken som så mycket annat i vår tillvaro har såväl en ljus som en mörk sida, och även om den mörka sidan har en förklaring, utgör den en sporre till ansträngningar för att eliminera bristerna.

Om vägarna härtill har diskussionen under flera år rört sig. En viss enighet har i huvudsak uppnåtts beträffande en successiv anpassning av bostadskostnaderna till det faktiska kostnadsläget och övergången till en något friare hyresmarknad. Dagens debatt här innefattar ytterligare steg på dessa vägar, och när jag nu går till en granskning av de delar av statsutskottets utlåtande nr 42 och därtill hörande reservationer som berör det fögderi, som inrikesdepartementet efter hand kommer att ha, så vill jag gärna också här uttrycka en uppskatt-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ning av att det numera beträffande bostadsbyggandets omfattning råder en nära samstämmighet. För bara några år sedan förekom rätt stora meningsmotsättningar. Högern och centerpartiet försökte hålla igen när regeringen föreslog en ökning av bostadsbyggandet. Folkpartiet försökte under en följd av år göra gällande inte bara att bostadsproduktionen skulle ökas mer än regeringen föreslog utan att en sådan ökning skulle åstadkommas genom att staten minskade sina bostadslån till allmännyttiga och kooperativa bostadsföretag.

I det föreliggande utlåtandet har statsutskottet uttalat sin tillfredsställelse över utvecklingen av bostadsproduktionen. Endast en reservation har avgivits av folkpartiet. En politisk tekniker beskrev i vintras situationen ungefär som så att socialdemokraterna har höjt sitt bostadsbyggnadsprogram så att herr Ohlin behövde få sitt överbud indexreglerat. Jag tror att även om denna karakteristik är en smula elak så är den icke desto mindre ganska träffande. Vi har ju under de gångna åren upplevt huru som folkpartiet ansett sig nödsakat försöka få en så lång distans som möjligt från vad regeringen föreslår. Nu har det nästan tappat andan men i någon mån återfunnit fattningen med det lilla överbud som här presterats.

Bostadsbyggandet har ökat till en rekordnivå, som vi bara för några år sedan trodde vara omöjlig att uppnå på så kort tid. Regeringen och statsutskottet är ense om att den uppnådda produktionsnivån skall hållas och om möjligt höjas. År 1961 påbörjades i hela landet byggnadsföretag med 55 100 lägenheter i flerfamiljshus. År 1962 påbörjades 66 900 lägenheter. Det betyder en ökning med inte långt ifrån 12 000 lägenheter på ett år. Den ökningen är större än den praktiskt taget kontinuerliga ökning som ägt rum år 1954—1961. På ett år ökade igångsättningen lika mycket som under en tidigare sjuårsperiod. I småhus påbörjades i fjol 23 000 lägenheter. Det är 2 200 mer än under 1961. Totalt har sålunda igångsättningen av nya bostäder under ett år ökat med 14 000 lägenheter.

Nu säger folkpartiet, att regeringens bostadsprogram för 1963 innebär en faktisk inskränkning av igångsättningen jämfört med 1962. Jag är glad att folkpartiet i år har avstått från sina tidigare försök att öka bostadsbyggandet genom att skära ned den statliga långivningen. Igångsättningen av bostadsbyggandet i höstas påskyndades med tanke på sysselsättningen under vintern. Antalet lägenheter i pågående byggen vid årsskiftet var för flerfamiljshusens del uppe i 81 000, vilket är 14 000 mer än vid föregående årsskifte. Detta betyder, att resurserna redan vid årets ingång var tagna i anspråk i mycket stor utsträckning. Antalet lägenheter under byggnad har sedan gått ned genom att igångsättningen har hållits tillbaka. Även om vi nöjer oss med att påbörja 85 000 lägenheter, kommer emellertid antalet »pågående» lägenheter under förutsättning av oförändrade byggtider att under hela år 1963 ligga högre än under 1962. Vid årsskiftet 1963/64 skulle enligt dessa beräkningar vara i gång 80 000 lägenheter, d. v. s. praktiskt taget samma antal som vid föregående årsskifte. Denna utveckling skildrar folkpartiet som om regeringen hade föreslagit en nedskärning av bostadsproduktionen.

Alla vet att vintern har varit ovanligt sträng, och för en hel del byggen, särskilt i de södra delarna av landet, har ett stillastående under kortare eller längre tid inte kunnat undvikas. Vi har därmed fått en förskjutning i byggprogrammet, som inte kunnat undgå att påverka både årsprogrammet och möjligheten att påbörja nya byggen under året. Regeringen är emellertid inställd på att medverka till en så hög produktionsnivå som möjligt. Men vi måste se till, att vi inte spränger den ram som obönhörligen utstakas av tillgången på arbetskraft och byggnadsmaterial. Vi har nyligen fått varningssignaler från arbetsmarknadsstyrelsen. Säsonguppgången inom byggnadsfacket kan bli så snabb och intensiv, att det finns risk för en rubbning av balansen på arbetsmarknaden. Det är klart, att det kommer att vidtas en rad av åtgärder med anledning härav, men vi vet,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att en del av åtgärderna inte är så förfärligt populära. När vi diskuterar möjligheten att flytta över arbetskraften exempelvis från de norra delarna av landet till de södra, där efterfrågan på bostäder är störst, reser man sig som en man — höll jag på att säga — norr om Dalälven för att under alla omständigheter söka bromsa en sådan åtgärd. I viss mån kan vi begripa det. I viss mån är vi intresserade av att få diskutera rimliga omflyttningar. Jag säger detta bara för att peka på svårigheterna att alltid vinna gehör för de åtgärder som man är beredd att vidta.

Vi skall vara på det klara med att vinterns förseningar av byggena har medverkat till att skärpa de svårigheter som vi nu har kommit in i. Antalet pågående byggen är därför fortfarande så stort, att igångsättningen av nya byggen måste hållas tillbaka. Annars blir resultatet att vi får en överansträngning vid användandet av våra resurser. Det kan innebära att vi då inte får flera lägenheter färdiga, utan färre, eftersom arbetskraften inte skulle räckas till och byggtiderna förlängs. Alla som är intresserade av kostnadssidan här har all anledning att mycket vaksamt följa utvecklingen. Vi behöver bara se på andra byggnadsföretag än bostadsbyggen. Skolbyggnadskostnaderna inom Storstockholmsområdet är — enligt vad kommunalmännen i det här området säger i sina alarmerande rapporter och vid sina uppvaktningar — på väg att stiga över de gränser som man på kommunal sida anser sig kunna klara. Jag tror därför att det inte finns något intresse att åstadkomma en forcering på byggmarknaden. Den skulle driva upp kostnadsnivån.

För regeringen har igångsättnings-siffran för ett visst kalenderår inte samma magiska klang som för folkpartiet. En minskning av det faktiska produktionsutfallet innebär att de bostadssökande inte kan flytta in i påbörjade lägenheter; de måste vänta tills lägenheterna blir färdiga. Jag kan nämna, att igångsättandet under sista kvartalet 1962 översteg 1961 års motsvarande siffra med 4 000 lägenheter i flerfamiljshus. Det är självfallet

att produktionsutfallet inte hade påverkats så mycket om dessa 4 000 lägenheter i stället hade startats på denna sida av årsskiftet. Men om det hade varit fallet, skulle igångsättningen i fjol ha stannat vid 86 000. I gengäld hade vi kanske fått en något snyggare statistik för detta kalenderår.

Jag har inte velat ge denna belysning av frågan för att diskutera, om den ena eller andra siffran för igångsättning av byggen i år är riktig. Syftet har varit att visa vad folkpartiets tal om en inskränkning av igångsättningen är värt. Naturligtvis är jag medveten om att folkpartiets reservation är ett propagandainslag, ty i grund och botten tycks alla partier vara eniga om att vi skall bygga så mycket bostäder som vår produktionsapparat förmår med bibehållen frihet i fråga om produktionsinitiativen inom andra sektorer av byggnadsverksamheten.

Om det politiska målet för bostadsproduktionens rent kvantitativa omfattning är vi i stort sett ense, i varje fall principiellt, och också om bostadsproduktionens inriktning. Få personer vill väl i dag bestrida tesen att bostadsproduktionen måste ges en inriktning, som svarar mot de boendes behov och värderingar på längre sikt. Detta har betydelse när det gäller både bostadsbyggandets planering och utformningen av medlen för den samhälleliga bostadspolitiken. Jag skall återkomma till planeringsfrågan. Men låt mig först med några ord beröra vilken betydelse den bostadspolitiska utvecklingen har för bostadsproduktionens inriktning!

Samhället besitter i dag betydelsefulla instrument för att påverka bostadsbyggandets inriktning — jag tänker närmast på de kvalitativa villkor av olika slag som kan knytas till rätten att få statliga bostadslån men också på det stimulansmedel som kan ligga i bostadssubventionerna och bestämmelserna om lånetak. Det är viktigt att samhället driver på en utveckling av bostadsbyggandet som befordrar en kvalitetshöjning och en anpassning av byggandet till bostadskonsumternas efterfrågan på längre sikt. Men vi får akta oss för att styra alltför

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mycket. Det är ingen lätt sak att veta vad bostadskonsumenterna kommer att efterfråga om 20 eller 30 år — bostädernas livslängd är minst det dubbla. En viss försiktighet i produktionsstyrningen är därför på sin plats. Låt oss gärna medverka till sådana regler för de olika bostadsstödjande inslagen i form av lån och bidrag, att tekniska förbättringar stimuleras! Låt oss främja goda planlösningar av lägenheterna och privilegiera dem som bygger väl utrustade och funktionella bostäder utan onödig lyx! Jag vågar säga att regeringen är beredd att pröva olika uppslag beträffande t. ex. lånetaketts konstruktion, som kan leda till att kvaliteten i bostadsproduktionen blir lönnande. Men låt oss akta oss för att lägga in speciella stimulansmoment när det gäller sådana egenskaper hos bostäder som vi av erfarenhet vet att skilda bostadskonsumenter värderar olika!

Frågan om småhusens andel av bostadsproduktionen har i många år blöts och stötts i den politiska debatten. Låt mig säga att vi i den frågan knappast skall behöva ha olika uppfattningar! Jag sade förut att de boendes värderingar och önskemål skulle vara avgörande för produktionsinriktningen. Innebörden är naturligtvis att småhus bör byggas i en omfattning som motsvaras av de boendes verkliga efterfrågan på sådana bostäder. Vi vet emellertid att bostadskonsumenternas värderingar när det gäller olika hustyper är mycket växlande. Småhus har sina förespråkare, flerfamiljshus sina. Det är därför inte lämpligt att bygga ut det statliga finansieringssystemet för bostäder med särskilda åtgärder, som tar sikte på att ge en viss hustyp en förmånligare behandling än andra. Den statliga låne- och bidragsgivningen bör vara neutral med avseende på hustypen. Frågan om fördelning av hustyper hör däremot hemma i planeringen. Den kan — vilket jag skall återkomma till — vara beroende av tillgången på mark inom kommunen. Det är klart att de som exempelvis varit nere i Göteborg kanske satt ett litet frågetecken inför det omfattande byggandet av stora hus, flerfamiljshus och höghus, i Göteborg och frågat sig,

om man inte här borde ha byggt fler småhus. Ja, hur har situationen varit för kommunalmännen i Göteborg? Det har framför allt rått brist på mark. Det är möjligt att detta problem kan lösas nu genom de diskussioner som förts i fråga om kommunindelning eller samarbete mellan kommunerna i göteborgsområdet. Kanske kommunindelningsfrågan löser denna problematik, men i det stycket har vi inte haft mycket hjälp av vare sig högern eller centerpartiet. Men dessa frågor har ett visst samband, och det är en sak som man bör fundera över när man nu ställer sig upp här och förmenar att det är regeringen och våra kommunalpolitiker som sysslar med bostadsbyggnadsfrågor och andra som dragit till bromsarna för byggande av småhus.

På regeringens förslag har under de senaste åren vidtagits en rad ändringar i bestämmelserna om bostadslån för att ge olika hustyper en så enhetlig behandling som möjligt i fråga om det statliga finansieringsstödet. Syftet har varit att eliminera det s. k. lånetänkandet vid val av hustyp och bostadsform.

En annan åtgärd med samma syfte har varit att den tidigare begränsningen av lånebidrag till småhusbyggen har upphört. Inom den ram riksdagen årligen har angivit för långivning till bostadsbyggande har lån till småhusbyggande under de senaste åren kunnat beviljas i en omfattning som svarat mot bygginitiativet. En icke oväsentlig ökning av småhusbyggandet har också ägt rum under senare år, och en ytterligare ökning kan väntas. Både folkpartiet och centerpartiet har traditionellt velat markera en speciell småhusvänlighet genom att i sin reservation uttala sig för ett ökat småhusbyggande, och nu sluter också herr Holmberg från högerpartiet upp kring den linjen. Det gäller här att hitta någon plattform för enighet, och vi gratulerar varje sådant tillfälle som kan erbjuda sig för den samlade oppositionen. Eftersom vi i sak är överens om att produktionen bör stämma överens med konsumenternas efterfrågan, kan vi väl säga att sådana uttalanden är meningslösa, men tradition är nu en gång tradition.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag nämnde nyss, att frågan om bostadsbyggandets inriktning och därmed också speciellt småhusbyggandets omfattning hör hemma på planeringsområdet. Låt mig övergå till att något beröra ett par aktuella planeringsproblem.

Den uppgång vi upplever på bostadsbyggandets område kan väl utan överdrift karakteriseras så att vi förfogar över resurser för bostadsbyggandet i en sådan omfattning att dess uppgång totalt sett är snabbare än efterfrågan. Detta innebär teoretiskt att balans borde kunna uppnås inom en icke alltför avlägsen framtid. Jag säger med avsikt »teoretiskt», eftersom bostadsmarknaden inte är densamma över hela landet utan består av delmarknader med sinsemellan stora olikheter. Även om totalbilden av produktionsutvecklingen jämfört med efterfrågesituationen kan betecknas som tämligen ljus, stämmer beskrivningen inte särskilt väl på alla delar av vårt land. Vi vet att bostadsbyggandet i de delar av landet, där bostadsbristen är mest framträdande, inte har utvecklats så gynnsamt, att en bristavveckling kan skönjas inom de närmaste åren. I detta läge, där de totala produktionsresurserna av allt att döma är tillräckliga för att åstadkomma det ökade bostadsbyggande som är behövligt men ökningen av bostadsbyggandet ändå inte förslår i de stora bostadstörtena, finns anledning att fästa särskild uppmärksamhet vid bostadsbyggandets planering. Det är alldeles tydligt, att planeringen av bostadsproduktionen inte har varit fullt effektiv på alla håll. Skälen härtill är flera, och det skulle föra för långt att ge sig in på en analys av dessa i detta sammanhang. Att en förbättrad planering är nödvändig kan vi utan vidare fastslå. Åtgärder har också vidtagits för att skapa resurser för en sådan förbättring. I fjol beslöt riksdagen, att kommunerna skulle åläggas att upprätta femåriga bostadsbyggnadsprogram, som skulle revideras varje år. Det skulle alltså bli ett slags rullande planering, som ständigt skulle vara aktuell. Regeringen har bestämt, att sådana rullande femårsprogram skall uppgöras av alla kommuner med kontinuerligt bostads-

byggande av någon betydelse. Sammanlagt gäller det omkring 450 kommuner. Syftet är inte bara att kommunerna skall bedöma behovet av bostäder med hänsyn till befolkningstillväxten, näringslivets utveckling och tillgången på färdiga stadsplaner, utan framför allt är det meningen att de konkreta hinder, som kan föreligga för att förverkliga byggandet eller med andra ord klyftan mellan behov och kapacitet, skall kartläggas och belysas. Det kan gälla svårigheter att skaffa mark eller försening i stadsplaneringen, kanske beroende på brister i samordningen mellan berörda myndigheter, brist på stadsplanerare eller hinder i samband med projekteringen. Sedan man fått klarhet om vilka företeelser, som utgör hinder för bostadsbyggande i den omfattning som behövs för att tillgodose efterfrågan, skall åtgärder vidtas för att undanröja hindren. Det blir fråga om ett samspel mellan statliga och kommunala myndigheter för att skyndsammast möjligt komma till rätta med de aktuella svårigheterna.

Även på anant sätt har planeringsfrågan aktualiserats. Jag vill här erinra om att regeringen helt nyligen på kommunikationsministerns initiativ beslutat uppdraga åt byggnadsstyrelsen att i samråd med bostadsstyrelsen göra en inventering av stadsplaneberedskapen i kommunerna. Syftet härmed är att på grundval av denna inventering överväga åtgärder för att förbättra planberedskapen, där den visar sig otillräcklig.

Som statsutskottet har påpekat i sitt utlåtande hör planeringsfrågorna också till de problem som bostadsbyggnadsutredningen har till uppgift att undersöka. Utredningens arbete kan komma att ge uppslag, som kan visa sig vara värdefulla när det gäller att åstadkomma en god och effektiv planering av bostadsbyggandet.

Markfrågan spelar en central roll i planeringssammanhanget. Statsutskottet har med all rätt i sitt utlåtande fäst uppmärksamheten vid den betydelsefulla frågan, hur mark för bostadsbyggande på ett effektivt sätt i tillräcklig omfattning och på skäliga villkor skall kunna ställas till bostadsbyggandets förfogande.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag finner det mycket glädjande, att alla partier utan nämnvärda meningsskiljaktigheter har kunnat finna gemensamma nämnare i detta aktuella ärende. Det är också min förhoppning, att vi skall kunna enas om lösningar på de många problem, som markfrågan inrymmer.

Som utskottet påpekat i sin skrivning lade bostadsstyrelsen i höstas fram en rad olika förslag i sina petita för att underlätta kommunernas markförvärv. I statsverkspropositionen uttalade jag, att jag då inte var beredd att ta ställning till styrelsens förslag. Anledningen var närmast den, att förslagen i den form de då förelåg hade gett upphov till så starka meningsbrytningar i remissyttrandena, att vi på vårt håll ställde oss tveksamma till hur staten bäst skulle bidra till att lösa de markpolitiska problemen. Att staten i den ena eller andra formen lämnar medverkan för att underlätta kommunala markförvärv tror jag emellertid är nödvändig. Det är min avsikt att pröva alla tänkbara alternativ för statliga åtgärder på detta område vilka kan ge en så god effekt som möjligt. Den meningsyttring, som framkommit i statsutskottets utlåtande, ger ett stöd från riksdagens sida i strävandena att nå så goda lösningar som möjligt av detta bostadspolitiska nyckelproblem.

Jag övergår sedan till den borgerliga reservation, i vilken man begär tillkallande av en parlamentarisk bostadsberedning, som skulle få till uppgift att ompröva bostadspolitiken och utarbeta riktlinjer för denna politik på längre sikt. De ärade talare, som tidigare yttrat sig i denna sak, har samtliga mycket starkt gått in för denna reservation.

Låt mig erinra om att centerpartiet enbart av oppositionspartierna i föl begärde att en parlamentarisk utredning i vissa bostadsfrågor skulle tillkallas. Den gången avsåg emellertid reservanterna inte att utredningen skulle sättas i gång förrän bostadsbyggnadsutredningen hade lagt fram sitt material. Vad är det nu som gör att frågan om en parlamentarisk utredning har blivit så brådskande, att vi inte kan avvakta resultatet av den på-

gående expertutredningen, vars sakmaterial och slutsatser väl ändå måste bilda utgångspunkt för de värderingar en parlamentarisk utredning kan bidra med? Är det rädsla från oppositionens sida för att regeringen skall operera på egen hand och lägga fram bostadspolitiska förslag i riksdagen utan att oppositionen fått vara med i beredningsarbetet, eller är det regeringsförslaget om räntesubventionerna och bostadsrabatterna som spökar?

Jag vill gärna deklarerat att jag är varm anhängare av systemet med parlamentariskt förankrade utredningar. Det är som vi alla vet en djupt rotad politisk tradition i vårt land. Det utgör också en förnuftig och ekonomisk metod för politiskt handlande. Så långt tror jag att vi alla är överens. Det kan emellertid inte få bli så att regeringen skall vara förhindrad att föreslå någon som helst politisk reform, om inte förslaget har föregåtts av en parlamentarisk beredning. Den politiska värderingen, den politiska diskussionen kan ske i utskotten och i riksdagens kamrar. Det måste i varje given situation vara regeringens sak att avgöra, vilken form av beredning som är den för ändamålet mest lämpade. I flertalet av de större utredningsfrågorna har den nuvarande regeringen brukat tillkalla kommittéer med parlamentarisk anknytning. Någon ändring i denna praxis är mig veterligt inte påtänkt, men liksom hittills kommer även i fortsättningen andra beredningsformer att anlitas alternativt.

Vad nu beträffar de bostadspolitiska frågorna har det hela tiden varit meningen att en parlamentarisk utredning skall tillkallas för att bl. a. på basis av bostadsbyggnadsutredningens material överväga medlen för samhällets bostadspolitik. Som framgår av statsutskottets utlåtande kan man räkna med att bostadsbyggnadsutredningen blir klar med sina huvudfrågor i år. För egen del räknar jag därför med att den bostadspolitiska utredningen skall tillkallas före årsskiftet. Oavsett om kammaren följer utskottet eller reservationen kommer alltså utred-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ningen till stånd. Därmed vill jag bara säga att reservanternas med andra ord slår in öppna dörrar.

Låt mig så till slut, herr talman, ta upp en fråga som ägnats åtskillig uppmärksamhet i denna debatt. Det gäller självfallet de räntefria stående delarna av egnahemslånen. Som vi vet är dessa lån förbundna med villkor om att staten skall kunna kräva ränta och amortering på dem sedan de varit stående i tio år, om så motiveras av fastighetsvärdenas och bostadskostnadernas utveckling. Det är emellertid också allmänt omvitnat att egnahemsägarna i gemen har uppfattat läget så att de räntefria lånedelarna är ett faktiskt bidrag och statens återkravs rätt övervägande formell. Inte minst har högern och i viss mån även folkpartiet medverkat till att bibringa egnahemsägarna den uppfattningen.

Det kanske är skäl att något erinra om den historiska gången i denna fråga. Låt mig börja med att påminna om att 1951 års bostadsutredning, vari företrädare för de tre oppositionspartierna ingick, föreslog att den räntefria delen av egnahemslånen skulle vara räntefri och stående under hela egnahemslånens löptid, d. v. s. på den tiden 25 år, och där- efter efterskänkas om egnahemmet all- jämt befann sig i den ursprungliga inne- havarens hand. Regeringen och riksdagen godtog inte detta förslag utan ville ha en återkravsmöjlighet efter en period av tio år. Utredningens förslag kom igen i en partimotion från högern till 1953 års riksdag. Motionen avvisades av stats- utskottet, men högern och folkpartiet avgav en gemensam reservation, där de bl. a. anförde: »Såsom 1951 års bostads- utredning föreslagit synes det fullt rik- tigt att låta egnahemsbyggarna få en ex- tra trygghet därigenom att man låter dem behålla den subvention de en gång fått även om den allmänna hyresnivån skulle komma att stiga.»

Med ungefär samma motivering åter- kom samma reservation av högern och folkpartiet riksdag efter riksdag t. o. m. år 1957. Detta år lade regeringen fram förslag om att vissa räntefria delar av

äldre lån till egnahem borde efterskän- kas. Propositionsförslaget grundade sig på ett förslag av bostadspolitiska utred- ningen, som även den innehöll represen- tanter för oppositionen. Regeringens för- slag godtogs i riksdagen utan invänd- ningar från borgerligt håll. Högern och folkpartiet ville emellertid alltjämt ut- ställa ett löfte också till de egnahems- ägare som hade fått de nya egnahems- lånen.

År 1958 förändrades bilden något. Hög- ern återkom med sitt gamla förslag men fick nu inte längre folkpartiet med sig. Någon hade tydligen talat folkpar- tiet till rätta. Högern fortsatte emeller- tid att reservera sig för att egnahems- subventionerna generellt skulle efter- skänkas. Denna hållning från högern stod sig även under 1959 års riksdag. År 1960 blev det återigen en förändring av läget. Nu förelåg besparingsutredningens förslag att de räntefria delarna skulle återkrävas med ränta och halvt belopp men i övrigt efterskänkas. Förslaget av- slogs av riksdagen men högern och folk- partiet reserverade sig för bifall, och sedan har högern och folkpartiet kommit tillbaka med samma yrkande 1961 och 1962.

Som kammaren lätt kan se, finns det i allt detta hoppande mellan olika stånd- punkter ändå en klar linje. Högern har inte någon gång under åren 1953 till 1962 ansett ett uppskov med stånd- punktstagandet i subventionsfrågan på- kallat. Man har varit fullt beredd att ta ställning, under de första åren till en fullständig avskrivning, sedan efter vändningen helt om till att det inte bor- de bli något uppskov med avskrivning- en. Folkpartiet har intagit en något an- norlunda ställning. Både högern och folkpartiet har vidare under flertalet av dessa år varit fullt beredda att lova egnahemsägarna ett efterskänkande av de räntefria lånen, men när nu regering- en till slut velat infria vad flertalet eгна- hemsägare uppfattat som ett löfte, då vill man inte längre vara med. Folkpartiet med sin småhusvänliga etikett törs inte rikta något återbetalningskrav utan fin-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ner det helt plötsligt behövt med betänketid. Det är den historiska gången av ärendet.

Det skall tillfogas ytterligare något. Jag är fullt medveten om att man kan ha delade meningar i en fråga och att det finns skäl både för och emot det förslag vi har lagt fram. Regeringen har emellertid tagit fasta på att de räntefria lånedelarna har uppfattats som en ren subvention och att låntagarna fått stöd för denna uppfattning genom det sätt, på vilket denna fråga behandlats i den offentliga debatten. Det skulle naturligtvis, herr talman, vara av utomordentligt intresse att få återvända till den tidpunkt då beslutet togs. Först beslutades litet försiktigt subventioner med 2 000 kronor, sedan blev det höjningar till 4 000 och 8 000 kronor. Vad var det verkliga skälet? Jo, vi hade Koreakrisen, om jag får sammanfatta den ekonomiska situationen under 1950-talets början i det ordet. Vi utnyttjade då världsmarknadens möjligheter att betala för våra skogsprodukter på ett sätt, som kanske en och annan varit litet tveksam om i efterhand. Låt mig anföra några siffror. Under något av åren tog vi för pappersmassan ut upp till 2 000 kronor per ton. Genomsnittspriset under något av åren var 1 800 kronor per ton, och en skogsman räknade ut att cellulosaindustrierna skulle ha kunnat betala ungefär 200 kronor per kubikmeter för massaveden och ändå kunnat köra sina företag med vinst. Det var den ena sidan av saken: det strömmade in pengar i landet. Men den andra sidan var ju den väldiga kostnadstegringen som kom att drabba praktiskt taget alla skogsprodukter men i första hand sådana varor som vi behövde för byggandet. Under loppet av två år steg priserna med 35 å 40 procent, och vi höll på att få en sådan nedgång i bostadsproduktionen, att ingen vågade sig på att säga annat än att vi måste försöka göra något för att på nytt få upp den. Vad var då rimligare än att man så att säga på en omväg tog en del av de pengar, som strömmade in på grund av de höga priserna på våra skogsprodukter, och genom de subventioner, som fram-

för allt utgick till egnahemmen, ställdes i utsikt såsom en avskrivningsdel för att därmed stimulera folk att bygga bostäder och inte minst egnahem? Jag känner många av dessa egnahemsbyggare, som gjorde en verklig uppoffring under dessa år, när de satte i gång att bygga sina egnahem, stimulerade till det framför allt av den kapitalsubvention som regering och riksdag ställde i utsikt.

När vi nu ansett, att man bör infria ett sådant utställt löfte, är väl inte detta något märkligt. Jag skall villigt säga, att jag ryckte till en smula när herr Holmberg talade om muta. Är det ett lämpligt ord i sammanhanget? Herr Holmberg är företrädare för ett parti, som talar om egendomsägande demokrati, om spridning av ägandet. Hade han velat vara elak, skulle han kunnat säga, att här sitter den socialistiska regeringen och sprider ägandet till tusentals egnahemsägare. Nej, här finns inget annat motiv än en renhårig politik. Har man ställt ut ett löfte, har man ställt i utsikt en avskrivning och under årens lopp bibringat vederbörande den uppfattningen att det verkligen är ett löfte, då skall man hålla det. Det är kanske den stora skillnaden mellan oss och högern, att vi verkligen försöker hålla de löften vi har utställt.

Herr talman! Jag skulle också vilja säga några ord om en fråga, som inte har ägnats någon uppmärksamhet i de tidigare inläggen och där regeringen ju i år inte haft något förslag utan har lämnat frågan vid vad den är. Jag tänker självfallet på frågan om maximeringen för egnahem till 125 kvadratmeter. Det är klart att man här kan ha delade meningar. En del tycker, att maximeringen medför ett visst krångel för en del av bostadsbyggarna, men det finns en synpunkt på den här frågan, som man inte kan förbise, och det är den bostadsbrist vi ändå befinner oss i. Det gäller att söka stimulera till ett så omfattande byggande som möjligt för att inte minst hjälpa alla dem som saknar bostad. Här måste man ställa sig den frågan, om olägenheten med maximeringsregeln är så stor, att man bör ta bort den även om

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

konsekvensen blir, att man exempelvis stimulerar till byggande av 5 000 egna- hem med 25 kvadratmeters större bo- stadsyta. Det innebär ju dock att man tar bort möjligheten att bygga 1 000 nya egna- hem eller 1 000 andra lägenheter. Genom förstoring av egna- hemmen på det sättet undandrar man, om jag tar exem- plet med 5 000 lägenheter, material och arbetskraft till byggande av 1 000 andra lägenheter.

Anser man verkligen att olägenheterna med denna regel är så stora att man är beredd att ta konsekvenserna att på det sättet undanhålla möjligheterna för dem som står i bostadskön att få ett ytterli- gare tillskott av kanske 1 000 lägenheter, om vi utgår från exemplet med 5 000 egna- hem, och 2 000 nya bostadslägenhe- ter om vi utgår från 10 000 förstora- de egna- hem? Vi har ansett att man tills vi- dare bör kunna bibehålla denna regel, till dess att vi nått ett bättre balansläge i fråga om tillgång och efterfrågan på bostäder.

Herr talmannen tillkännagav, att an- slag utfärdats till sammanträdets fortsät- tande kl. 19.30.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort gen- mäle:

Herr talman! När man har varit med här i riksdagen i åtskilliga år och haft tillfälle att följa bostadsdebatterna år ef- ter år är det med en viss spänning som man hör en ny bostadsminister utveckla sin syn på bostadsfrågorna.

Vi har ofta haft tillfälle att lägga mär- ke till att bostadsfrågan är politiskt in- flammerad på ett alldeles speciellt sätt, och det framgick i viss mån också av inrikesministerns anförande här — han använde en litet mer polemisk ton än vi vanligtvis hör från honom, och det vitt- nar om att den här frågan alltså har en politiskt kontroversiell innebörd som många andra frågor inte har.

Inrikesministern gick här tillbaka till förhållandena i början på 1940-talet och därefter, och han talade om den bety- delse som regleringarna och de politiska

ingripandena har haft. Jag har inte så mycket att invända mot vad han där sade. Jag vill bara säga att det i dag kan vara svårt att bedöma var vi skulle ha stått, om den fria sektorn haft större rörelsefrihet och vi haft mindre regle- ring på detta område än vi under årens lopp har fått.

Statsrådet uppehöll sig rätt mycket vid folkpartiets propaganda för ett stör- re bostadsbyggande än vad regeringen i allmänhet har velat gå in för, och han erinrade om någon skämtteckning, som gick ut på att vi numera kanske också behövde indexreglera våra anspråk på den här punkten. Hur det nu än har va- rit på det området, så har regeringen ändå i huvudsak följt våra propåer, och ibland har man kanske nästan kommit längre än det program som vi för vår del har ansett möjligt att förverkliga. Det är en utveckling som vi noterar med tillfredsställelse. Om vi i dag an- ser att vi kan våga uttrycka förhopp- ningen att det skall vara möjligt att kom- ma fram till något högre produktion det här året och det närmast följande året än vad regeringen här har ifrågasatt, så finns det väl ingen anledning att tro an- nat än att utvecklingen skall komma att ge oss rätt denna gång liksom så ofta förr.

Så var det småhusbyggandet! Här har talats om egna- hems- och småhusroman- tik. Jag tror inte man får överbetona vad diskussionen här har gällt. Det är väl så att vi behöver olika boendefor- mer i det här landet — vi behöver hög- hus lika väl som småhus — men jag tror inte att man nödvändigtvis behöver anse att det ligger några politiska biavsikter bakom om någon vill betona att det ur familjesociala och andra synpunkter finns starka skäl för att försöka stimu- lera småhusbyggandet i samhället. Det är en utveckling som på längre sikt kan anses vara i överensstämmelse med den allmänt familjesociala utveckling som vi eftersträvar.

Vad sedan gäller frågan om en parla- mentarisk bostadsberedning tycker jag nog att diskussionerna i bostadsfrågan här ger belägg för behovet av en sam-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ordnad beredning. I många frågor talar vi liksom förbi varandra utan att riktigt träffa hjärtpunkten i det problem vi diskuterar. Jag tror därför att en samordnande ledning är i högsta grad påkallad. Jag tycker inte heller vi slår in öppna dörrar, såsom statsrådet säger. Det här är väl en dörr, som statsrådet har öppnat i dag, och det är bara att med tillfredsställelse konstatera, att hans planer överensstämmer med våra önskemål på den här punkten.

Vad sedan till sist gäller de räntefria stående delarna av egnahemslånen skall jag inte göra några större invändningar mot den historieskrivning som statsrådet har presterat. Jag vill bara säga, att kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggnad väl ändå har gått i sådan riktning, att man i dag kan ha anledning att pröva skäligheten i att dessa räntefria lån återkrävs.

Vi har inte i vår reservation uttalat oss om hur man bör förfara på den punkten. Vi har hänvisat till riksdagens uttalande i fjol, att frågan om ett eventuellt återkrävande bör få anstå tills huvuddelen av dessa räntefria lån har varit inestående i 10 år. Vi har alltså inte uttalat oss om hur man i det läget bör gå till väga. Vi bedömer saken så, att det kan finnas anledning att allvarligt pröva huruvida någon del av dessa lån bör återkrävas, men vi har för dagen inte ansett oss, med det material som här har presterats, kunna ta ställning till frågan.

Jag tycker för övrigt att den här saken inte ens av statsrådet själv borde betraktas som så enkel som han ville göra gällande, med hänsyn till den opposition som uppenbarligen föreligger också inom hans eget parti.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet började lugnt och behagligt med att säga, att han var intresserad av debatt, även om formuleringen föll sig på det sättet att statsrådet tydligen var mer intresserad av att debattera vad som hänt på bostadsområdet innan socialdemokraterna,

som han uttryckte det, »tog fatt i bostadsfrågan».

Det är klart att varje historisk debatt är intressant. Ett betydande avsnitt av statsrådets anförande hänförde sig också till vad som hade hänt under 1950-talet. Vad som dock har större betydelse är en bedömning av bostadsfrågan från nuläget och vad som skall hända i framtiden. Jag tänker då i första hand på de områden, där statsrådet alldeles påtagligt höjde rösten. Jag förstår också varför han gjorde det. Det gäller den räntefria stående delen av egnahemslånen och avskrivningen av dem.

Jag vill inte på något sätt bestrida, att formellt var referaten av högerpartiets inställning under 50-talet till dessa frågor riktiga, även om jag inte kunde frigöra mig från känslan av att regeringen här stått inför tvånget att genomföra denna avskrivning eftersom högerpartiet varit inne på den linjen under 50-talet. Men statsrådet glömde en väsentlig sak, nämligen att vårt ståndpunkts-tagande under 50-talet på denna punkt måste ses i belysning av *hela* det bostadspolitiska program som vi arbetade med vid den tiden. Vid den tidpunkten hade inte bara vi, utan jag hoppas också regeringen, förhoppningar om att bostadsbyggnadskostnaderna så småningom skulle kunna återföras till något av vad de var före Koreakrisen. Så skedde emellertid inte alls, utan vi fick genomlida en utomordentligt kraftig kostnadsökning under 50-talet. Denna utveckling måste betraktas som ett direkt resultat av regeringens bristande handlag vid behandlingen inte bara av bostadsfrågan utan även av många andra ting — även om jag naturligtvis är fullt medveten om att det också fanns orsaker som låg utanför landets gränser.

Men nu är situationen en annan. Nu är spänningen, skillnaden, mellan byggnadskostnaderna år 1963 och de byggnadskostnader som de årgångar egnahemsbyggare hade, vilka nu skall komma i åtnjutande av efterskänkta lån, så stor att man blir ytterligt betänksam över det lättvindiga sätt på vilket regeringen handlagt denna fråga.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag skulle också kunna uttrycka saken på det sättet, att här har vi ett klart erkännande av de misslyckanden som regeringen har gjort beträffande bostadsbyggnadskostnaderna och därigenom boendefrågorna över lag.

Sedan säger statsrådet, att jag bör ta mig i akt, eftersom högerpartiet talar om ägardemokrati och att det nu är regeringen och inte högerpartiet som slår vakt om ägardemokratien genom att sprida ägandet till tusentals nya människor. Ja, man sprider ägandet till tiotusentals, kanske hundratusentals människor genom att ta skattemedel och betala 4 000 respektive 8 000 kronor i form av efterskänkta lån till människor, som i dag har sina boendefrågor skäligen bra lösta till skäligen låga kostnader. Det är inte vår linje, utan vår ägardemokrati är inriktad på att se till de nya grupper som i dag inte har bostäder och försöka bereda dem möjlighet att få önskade bostäder. Enligt regeringens uppläggning kommer de nu få mindre möjligheter än tidigare att klara den saken.

Det sammanhänger även med uttalandena om småhusbyggandet. Jag fick en känsla att statsrådet var behagligt berörd av att byggandet av 23 000 nya småhuslägenheter hade satts igång föregående år. Det är naturligtvis i och för sig bra, men denna siffra skall ställas i relation till det totala byggandet. Då finner man att antalet småhus inte har ökat i förhållande till tidigare utveckling.

Det finns alltid en stor skillnad mellan praktik och teori i bostadsfrågan. Det sägs, att man bygger småhus efter de initiativ som finns. Men jag vet att det existerar många människor som har egna önskemål, egna initiativ, att använda sina egna sparmedel för att förvärva ett egna hem, men som inte har någon möjlighet att göra det. Jag har många i min umgängeskrets, som är i det dilemma att de kanske sparat ihop 20 000 kronor, vilket är en ansevärd summa, men det finns ingen möjlighet för dem att lösa sin bostadsfråga.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr inrikesministern konstaterade i början av sitt mycket skickligt disponerade anförande, att boendet har blivit en samhällspolitisk fråga av mycket hög rang. Jag vill instämma i det och tillägga, att vi troligen på alla håll är synnerligen glada över att så har blivit fallet.

Sedan kom statsrådet in på en fråga där jag inte kan instämma med honom utan vill ge en annan mening till känna, och det gällde bostadspolitikens inriktning. Vi har i vår reservation föreslagit särskilda stödformer för att underlätta barnfamiljernas förvärv av småhus, eftersom vi trots oss kunna konstatera att småhusens speciella lämplighet som bostäder för barnfamiljer motiverar åtgärder av detta slag. Detta vårt konstaterande har starkt understrukits av den artikel i Aftonbladet för i går, som jag tidigare citerade litet av. Vi har i motionerna tillåtit oss konstatera att ett stort antal barnfamiljer saknar de ekonomiska förutsättningar som numera krävs för anskaffande av ett eget hem. De rådande tendenserna till att egna hemmet alltmer blir en exklusiv boendeform måste enligt vår mening kraftigt motverkas och åtgärder vidtagas för att bereda även barnfamiljerna i de vanligaste inkomstlägena godtagbara möjligheter att förvärva eget hem.

Statsrådet uttalade sig med viss emfas beträffande återbetalningen av de räntefria stående delarna. Jag har precis samma mening som han, att man här haft en stimulans i de räntefria stående delarna som också uppfattats och fortfarande betraktas som en sådan. Detta har varit ett av skälen till att jag för min del biträtt regeringens förslag om avskrivning av dessa räntefria stående delar. Vår reservation till detta utlåtande bygger nämligen på den grunden, att vi nu föreslår en räntefri stående del som skulle provas utgå helt eller delvis ovanför eljest gällande lånetak och kunna uppsägas till amortering och förräntning, helt eller delvis, om en förändring

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i låntagarens ekonomiska situation så motiverar.

Jag tycker nog att herr statsrådets anförande på slutet gav ett mycket starkt stöd åt den reservationen, och jag hoppas och tror att det i detta fall skall kunna gå på samma sätt som nu ibland förekommer, att det som ett år står i reservation kan återkomma som regeringsförslag ett annat år. Enligt min mening skulle man på denna väg verkligen stimulera barnfamiljerna att skaffa sig egna hem.

Herr statsrådet sade också att han ville liksom utnämna ett ridderskap för egnahemsägarna — det hade börjat med folkpartiet och centerpartiet, fortsatt med att även högerpartiet slutit upp, och nu var alltså treklövern ett faktum. Till det skulle jag bara vilja säga, att om jag inte minns fel gjorde en regeringskamrat till herr statsrådet i förra höstens valdebatt ett mycket mera långtgående uttalande än vad vi någonsin vågat skriva i några reservationer, när han på ett enda ögonblick kollektivanslöt egnahemsägarna till det socialdemokratiska partiet.

Jag säger inte detta som någon elakhet till statsrådet Rune Johansson utan bara för att fullständiga bilden av våra olika partiers önskemål på den här punkten.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Till herr Gustafssons sista uttalande kan jag inte göra någon annan kommentar än den, att eftersom valhemligheten är fullständig i detta land är det naturligtvis svårt att säga någonting om vart egnahemsägarna politiskt taget vägen; men det är möjligt att man med utgångspunkt från valutslaget 1962 kan göra vissa beräkningar. Någon kollektivanslutning har det naturligtvis inte varit fråga om — en skämtsam vändning i ett diskussionsinlägg finns det väl inte anledning att göra något alltför stort väsen av.

Vi har ett intresse för småhusbyggnad. Vi tror att den boendeformen är värdefull för många, inte minst barn-

familjerna, och det gäller ju här framför allt att undanröja hindren för ett mer omfattande byggande av småhus.

Visst kunde man ställa frågan varför det inte byggs flera småhus i Stockholm eller Göteborg, som jag nyss nämnde. Ja, det är kanske fler än jag som i gårdagens tidningar läste, att Stockholms stad lär ha träffat avtal med en närbelägen kommun om byggande av framför allt småhus. Och jag har erinrat om att de överenskomelser som träffats mellan Göteborg och dess grannkommuner har inneburit, att stadens planeringsresurser kan utnyttjas helt och hållet. Man planerar där att bygga inemot 10 000 småhus och hoppas kunna påbörja byggenskapen någon gång 1965 om planeringen går enligt beräkningarna. Därmed har enligt min mening de verkliga krafterna gjorts för att åstadkomma ett småhusbyggande som så långt möjligt tillgodoser efterfrågan. Och det är ingenting annat vi har sagt — låt oss tillmötesgå konsumenternas efterfrågan sådan vi möter den. Vad det gäller är att undanröja de hinder som hittills stått i vägen för ett tillgodoseende av denna efterfrågan.

Låt mig i anslutning till detta säga till herr Holmberg, att vi ändå är medvetna om att det råder en mycket stor efterfrågan på småhus, en efterfrågan som i jämförelse med förhållandena under åren 1951 eller 1952 — då vi var överens om att försöka stimulera byggandet av småhus och egna hem liksom familjebostäder genom dessa speciella subventioner, vilkas avskrivning vi nu diskuterar — säkerligen är mer än dubbelt så stor. Ändock har vi inte dessa stimulerande åtgärder.

Vad beror det på? Det beror på att människorna har helt andra ekonomiska förutsättningar och i en helt annan utsträckning än tidigare kan realisera sina önskemål.

Därför gör man sig skyldig till en felvärdering när man granskar problemet om att avskriva de räntefria stående delarna. Man vill nämligen göra en mätning med hänsyn till de faktiska kostnaderna för bostadsbyggandet i dag

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

utan att ta hänsyn till de väsentligt ändrade förutsättningarna för människorna att betala de kostnader som de ådrager sig. Därför vågade jag i mitt första anförande säga, att det för många av dem, som vi genom subventionsmedel stimulerade till att bygga bostäder, blev fråga om verkliga uppföringar.

Herr Holmberg frågade, vad dessa människor kommer att använda pengarna till. Han såg framför sig ett bilköpande — jag hörde inte om han nämnde utlandsresor — och han talade om kylskåp och andra ting. Jag skulle vilja säga att många av dessa människor kanske står i den belägenheten, att de som byggde sina egnahem i början av 50-talet inte kunde uppföra dem med samma standard på husen som vi har i dag. Många står inför uppgiften att rusta upp och kanske modernisera sina hus, och då kan dessa pengar komma till utomordentligt god användning, om det nu är den saken man anser vara så besvärande. Vi sticker ju inte här helt plötsligt bara kontanta medel i händerna på folk, utan vi säger endast, att vi nu avskriver den fordran, som ingår i byggnadskostnaderna och som de fick såsom en räntefri stående del, i stället för att ytterligare öka deras byggnadskostnader utöver vad förändringen av räntegarantien i och för sig medför. Vi skulle enligt reservanternas mening alltså vara beredda att ge ett extra tillskott. Det anser vi inte vara möjligt. Vi har genom de utställda löftena och genom den debatt som förts bibringat egnahemsägarna den uppfattningen, att det här är fråga om en avskrivningsdel och att därför den här saken bör klaras upp på ett så hederligt sätt som möjligt.

Av de repliker som har förekommit drar jag bara den slutsatsen, att vi fortfarande i stort sett är eniga om bostadsbyggandets omfattning. Det är ändå en ganska väsentlig fråga att vi bygger med hänsyn till tillgängliga resurser. Jag har inget behov av att gå tillbaka i tiden för att diskutera dessa frågor. Om jag gjorde ett utspel i den riktningen, var det mest för att snabbt polemisera mot herr Holmberg, som ville

göra gällande att regeringen var räddhågad för att ta upp en bostadspolitisk debatt. Vi är beredda att göra det, och vi diskuterar ju ändå om framtiden och byggandet för framtiden. Vi kan vara överens om — och det är mycket glädjande — att vi skall bygga så långt det är möjligt. Vi skall planera för ett mera omfattande byggande, och vi skall undanröja de hinder som ligger i vägen för att såvitt möjligt eliminera de bristfenomen som vi har. Detsamma gäller i fråga om småhusbyggandet, och därvidlag är vi ju i stort sett eniga. Låt oss tillmötesgå konsumenternas efterfrågan så långt det är möjligt och därmed klara den uppgiften.

Vi är också eniga i fråga om den samordnande beredningen, eller vad man nu vill kalla den. Herr Jacobsson säger att här har hänt någonting nytt, nämligen att vi i dag är beredda att tillsätta denna beredning. Vi säger, att eftersom vi nu har fått besked om att bostadsbyggnadsutredningen blir färdig under året, så kan vi i anslutning till det arbetet påbörja den utredning som därefter skall följa. Det bör konstateras att vi är ense även om den saken.

Jag finner, herr talman, ingen anledning till fortsatt polemik beträffande övriga frågor.

Herr **HOLMBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara göra en liten kommentar.

Jag har en känsla av att statsrådet Johansson kom med nytt intressant motiv för niohundramiljonersavskrivningen, nämligen att tillståndet beträffande just de småhus det här gäller var så »erbarmerligt», att småhusägarna behöver dessa pengar för att köpa kylskåp och för att göra reparationer.

Jag vill inte bestrida att det kan finnas vissa småhusägare, för vilka pengarna kommer mycket lägligt för att göra reparationer, men det skulle förvåna mig om det verkligen föreligger någon utredning från departementets eller bostadsstyrelsens sida, som kan vitsorda vad som statsrådet Johansson framhållit.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Sedan är det en annan sak att här ta hänsyn till, nämligen att det finns folk som köper gamla egnahem. De kommer då inte i åtnjutande av detta efterskänkande, utan de får i stället betala 4 000 resp. 8 000 kronor mera i köpeskilling för det egnahem de vill förvärva.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Statsrådets senaste anförande innehöll ju ett uttalande, vari han ytterligare fastslog att man för att vara småhusvänlig skall försöka ta bort hindren för ett ökat småhusbyggande.

Det vill vi också. Men kan man inte också tänka sig att därutöver stimulera ett sådant byggande? Det är vad vi har menat i vår reservation. Vi anser att man inte bara på det markpolitiska området och när det gäller kommunernas möjligheter skall göra allt, vad som är möjligt, utan att man också från statens sida skall göra en insats med stimulerande effekt. Stimulansen skulle enligt vår mening förslagsvis ligga i att man fick en räntefri stående del av egnahemslånet.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Till det sista som sades vill jag bara säga, att den frågan ju är lämplig att ta upp i den utredning som vi är med om att tillsätta.

Till herr Holmberg vill jag säga att det måste höras förfärligt dåligt på hans plats. Jag har inte talat om något »erbarmligt tillstånd» hos de egnahem som byggdes omkring 1950. Herr Holmberg spekulerade i vad de egnahemsägare, som får en del av sina lån nedskrivna kommer att använda pengarna till. Jag har till detta konstaterat, att det inte blir några kontanta pengar som sticks i händerna på dem. Om de emellertid därigenom anser sig ha möjlighet att lösgöra några pengar, så kan dessa kanske — i stället för, som herr Holmberg antar, gå till bilar eller andra motsvarande ting — behöva användas till reparationer för att i någon mån förbättra standarden i egnahemmen.

Herr ADOLFFSSON (k):

Herr talman! Sitt eget och högerpartiets motstånd mot ränteeftergifterna hängde herr Holmberg upp på deklARATIONEN, att en boende skall betala vad bostaden kostar, en formulering som ju har hämtats från högerns motioner.

Jag undrar: Kan herr Holmberg möjligen upplysa kammaren om vad en bostad rätteligen borde kosta? I så fall vore vi naturligtvis mycket tacksamma för en sådan information. Bör den, såsom exempelvis i min hemstad Göteborg, kosta mer än de 4 000 kronor om året för relativt små trerummare, som numera är priset i nya hus eller kanske de 10 000 kronor eller mera, som en sådan lägenhet betingar i smyghandeln?

Det som gör bostäderna så kostsamma är den våldsamma tomtprisuppskörtning, som vi har bevittnat, det är monopolpriserna på byggnadsmaterial, det är de under mycket lång tid höga räntorna, det är profiterandet på byggarbetet, det är också det privata ägandet av hyresfastigheter och diverse sådana omständigheter. Och jag vill gentemot herr Holmberg säga, att skalade vi bort alla de profitelement, som jag nu räknat upp, skulle man finna att t. o. m. den människa som har både ett individuellt bostadsstöd och samtidigt åtnjuter fördelarna av ränteeftergiften betalar ett överpris för sin bostad, alltså mer än vad bostaden rätteligen skulle vara värd.

Följaktligen hänger allt detta tal, som bland andra herr Holmberg här har fört, helt i luften; det finns icke något som helst socialt element i resonemanget, men däremot raka motsatsen.

Det bör vara samhällets plikt att i åtminstone någon mån kompensera hyresgästerna för sin oföretagsamhet när det gäller att komma till rätta med de problem som jag litet grand har belyst. Vi vill för vår del inte medverka till att den viktiga sociala del av bostadspolitiken, som ränteeftergifterna utgör, skall komma att raseras, vilket delvis redan har påbörjats. Därför har vi också i en motion yrkat avslag på regeringens förslag om en försämrad räntegaranti, och jag får kanske, herr talman, med en enda

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gång yrka bifall till de två motioner som det här är fråga om.

Så skulle jag vilja ha framhållet, att vad vi behöver diskutera här är inte bara bostadsbyggandets omfång för det närmaste året och några år därefter, och inte heller bara bostadsbyggandets struktur, utan vi bör samtidigt se hela frågan i ett större perspektiv. Jag skall be att få återkomma till den frågeställningen. Vad angår det bostadsbyggande, som signaleras i propositionen, så kan 85 000 lägenheter för ett år inte anses vara någon imponerande siffra i betraktande av att bostadsfrågan utgör ett av de dominerande sociala problemen i vårt land. Folkpartiets platoniska bekännelse till någon procents ökning imponerar emellertid inte alls. Partiet vill nämligen konservera de hinder för en sund bostadspolitik som finns och föreslår därtill i en motion i år, att det samhälleliga och i övrigt icke-privata bostadsbyggandet skall försvåras genom försämrade lånevillkor.

85 000 lägenheter bör vägas mot den siffra som herr Holmberg nämnde beträffande antalet bostadssökande. Enligt uppgifter som jag har stört dygt 350 000 bostadssökande i landets bostadsköer, och mot den siffran bör de 85 000 nyproducerade lägenheterna för ett år vägas.

I min egen hemstad, Göteborg, finns det över 65 000 bostadssökande och antalet ökar med några tusen för varje år som går. Det finns i Göteborg över 6 000 familjer med barn som saknar egen bostad, och det samlade antalet sökande utan egen bostad är i min hemstad 20 000. Med tanke på detta oerhörda sociala nödtillstånd, som jag nu bara har exemplifierat med dessa siffror från Göteborg — det finns andra likartade platser — måste man betrakta siffran 85 000 nyproducerade lägenheter som i vart fall förhållandevis liten.

Det kan ju sägas, att bostadsnöden delvis orsakats av för stark industriell och kommersiell expansion i vissa orter och koncentrationsområden. Det kan vara sant, men hade vi en verkligt effektiv och socialt inriktad lokaliseringspolitik,

skulle det kunna tillses att expansionen inte skedde fortare i dessa områden än att bl. a. bostadsbyggandet hann med.

Det hävdas i en enklare agitation att vi bygger till sista muraren, och statsrådet Johansson anförde här de resurser som enligt hans uppfattning stod till förfogande för denna del av byggandet. Jag hävdar bestämt, att vi *inte* bygger till siste muraren. Jag vill påpeka att det inte gäller en omfattande arbetslöshet många gånger blossar upp bland byggnadsarbetarna i vårt land, och förra vintern hade vi i Göteborg under flera månader i sträck 700—800 byggnadsarbetare arbetslösa. Jag vill påpeka att det inte gällde s.k. köldpermitteringar. Många likartade exempel kunde ges från andra områden och andra tidpunkter. Enligt vår uppfattning har vi de arbetskraftsresurser som behövs för ett ytterligare ökat bostadsbyggande. Vi har också de ekonomiska resurserna och resurser i fråga om de material som bostadsbyggandet kräver.

Antalet nyproducerade lägenheter per innevånare och år är faktiskt litet i vårt land i förhållande till många andra länder. Det gäller ju heller inte nettoökning. Det har sagts att 822 000 lägenheter byggdes här i landet under femtonårsperioden närmast efter krigsslutet. Det måste medges att detta var ett mycket betydande tillskott, särskilt i betraktande av att utrymmesstandarden i lägenheterna samtidigt höjdes. Vi skall inte nedvärdera det. Men materialet från 1960 års bostadsutredning, som nu äntligen tagits fram, visar att under samma tid 324 000 lägenheter försvann genom konfiskering i städerna och genom att hus i avdöende bygder övergavs eller förvandlades till fritidshus. Det var denna senare sak som statsrådet nyligen var inne på här.

Nettotillskottet för den period som jag nämnde blev alltså inte 822 000 lägenheter utan endast 498 000. Denna tendens till en stark reducering av nettotillskottet fortsätter, särskilt till följd av att man nu på sina håll börjar komma i gång med de stadsdelssaneringar som så länge varit aktuella och ange-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

lägna. Ett faktum är alltså, vad man än må säga, att bostadsbyggandets andel av våra totala investeringar har minskat. Ett faktum är också att storbolagens industriutbyggnad i vissa koncentrationsområden ofta går före omsorgen om människornas bostadsbehov samt att bostadsbyggandets ökning inte svarar mot nationalinkomstens stegring.

I det sammanhanget vill jag säga några ord också om markproblemet, fast jag gärna med anledning av den debatt, som här har förts, vill anse att frågan om småhusbyggandets möjligheter inte enbart eller huvudsakligen sammanhänger med markanskaffning utan framför allt med möjligheterna för vanliga människor att kunna ekonomisera ett friliggande familjebostadshus. Sålunda tror jag för egen del att småhusbyggandet i exempelvis Göteborg inte kan tillfredsställande lösas enbart med den hänvisning, som statsrådet här gjorde till de möjligheter till inkorporering som nu uppenbarligen föreligger för staden. Det löser inte någon ekonomisk fråga för den som skall bygga hus.

Beträffande markproblemet i övrigt kan noteras, att bostadsförsörjningen och bostadsbyggandet för städer och för andra tätorter ofta är mindre ett produktionsproblem än ett markproblem. Detta sistnämnda i sin tur — alltså markproblemet — leder till ett finansiellt problem för kommunerna.

Under hänvisning till våra motioner här om samhälleliga åtgärder för markförsörjning och om en bostadsbyggnadsfond för samhällsnyttiga bostadsbyggnadsföretag vill jag erinra om en sak, som kan verka stötande för somliga. Ett trettioårigt socialdemokratiskt regeringsinnehav har inte medfört någon lösning på tomtprisuppskörtningens problem, utan detta problem har tvärtom oavbrutet förvärrats. Utredningarna har varit så många, att jag inte tagit mig tid att räkna hur många de varit, och under tiden har markpriserna fortsatt att raka i vädret och kommunernas möjlighet att förvärva mark har blivit allt mer beskurna. Konsekvensen har till och med blivit att kommunerna sett sig nödsakade

att av finansiella skäl försälja mark som de förfogat över.

Det snart klassiska exemplet från Stenungsund om tomtfördyringarna är ju rätt belysande. En godsägare som har köpt ett markområde för 120 000 kronor fick senare sälja det tillbaka till Stenungsund för 1 200 000 kronor. Han tjänade sålunda 1 080 000 kronor under loppet av några få år. Ett annat exempel är att Stenungsund är villigt att betala 725 000 kronor för ett visst markområde vilket är ett mycket gott pris, men ägaren begär 1 miljon mera, och Stenungsunds kommun måste nu gå in i ett mycket tidsödande expropriationsförfarande som är till hinder för planerandet av bostadsbyggandet i kommunen.

I reservation 2 a) sägs: »Det är i stor utsträckning kommunernas stadsplanepolitik som avgör omfattningen av småhusbyggandet.»

Nu frågar jag: Är verkligen allting sagt med de orden? Hellre borde väl sägas, att det många gånger är förseningen i markförsörjningsfrågorna som utgör hinder för en rationell stadsplanepolitik och att detta tillsammantaget är hinderligt för bostadsbyggandet i dess helhet, inte bara för småhusbyggandet.

Vår motion om markanskaffning — och det finns flera motioner än vår — har på sidorna 13 och 14 i utskottets utlåtande fått någonting som brukar kallas för en välvillig skrivning. Skrivningen är så välvillig, att jag inte har mycket att polemisera mot vad som står där. I allt väsentligt är motionens och utskottets tankar identiska, men jag undrar vad det skall bli för resultat av det som så vackert sägs i formuleringarna. Det får väl bli en senare fråga. Jag finner med hänsyn till motionens behandling i utskottet inte skäl att framställa något särskilt yrkande i anslutning till motionen, men jag har som sagt mina dubier beträffande resultatet av utskottets skrivning.

När det på något ställe i utskottsutlåtandet sägs, att det för kommunerna inte existerar några kapitalanskaffningsproblem nu, blir frågeställningen enligt min mening och erfarenhet helt otill-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

räckligt belyst. Det är väl sant, att det äntligen har lättat litet för kommunerna när det gäller möjligheterna att låna pengar för investeringsändamål, således också för markköp, men det är ju bara en sida av denna sak. Hur många kommuner i vårt land är det egentligen som har råd att låsa fast sitt kapital genom köp av mark som avses för kommunens behov under flera årtionden framåt? Det är inte många.

Det var inte minst detta problem som vi hade för ögonen när vi skrev motionen om en lånefond för markinköp och för all del också motionen om en bostadsbyggnadsfond. I fråga om den sistnämnda motionen säger utskottet, att det inte är berett att nu förordna någon ändring i räntan för de statliga bostadslånen.

Jag undrar, om utskottet i den föreliggande brådskan har observerat vad vi föreslog i vår motion — en *bostadsbyggnadsfond*. Det är riktigt, att vi i motionen också nämnde frågan om en låg ränta, eftersom vi inte kan godta att bostadsbyggandets kapitalkostnader tillåtes fluktuera med de räntepolitiska åtgärder som av och till utlöses med den ena eller andra motiveringen. Huvudärendet med motionen var emellertid bostadsbyggnadsfonden för samhällelig bostadsproduktion. Här är det ju också en fråga om åtgärder för att i någon mån motverka den våldsamma hyresstegring som vi har bevittnat.

Jag passar här på tillfället att beträffande bostadsbyggnadsfonden yrka bifall till de likalydande motionerna nr 45 i första kammaren och nr 53 i andra kammaren.

Herr talman! Jag ber att få runda av här genom att återkomma till det som jag började mitt anförande med, nämligen att det gäller inte bara byggandets omfång och inriktning för ett eller annat år framåt. Vi måste se hela denna stora sociala fråga i perspektiv och inte bara nödtorftigt hanka oss fram med konventionella och delvis till och med osociala bedömanden som riktmärke. Dessa osociala bedömanden i bostadspolitik, även i riksdagen, kommer up-

penbarligen framför allt från högerpartiet.

En principell syn på saken präglar, tycker vi, vår motion om hyreshusens gradvisa överförande i det allmännas ägo. Från en sådan utgångspunkt ber jag att få tillägga några ord om en framtid utan bostadsnöd och utan hyresocker.

Utskottet ägnar denna vår motion en och en halv rad, och större sparsamhet än den kan man naturligtvis inte begära. Det skall jag inte försöka att göra, ty sådan sparsamhet kan tillfredsställa till och med en smålänning.

Egentligen har utskottet, tycker vi, också placerat motionen på fel ställe. Det är *bostadsbyggandets* frågor vi behandlar. Att vår motion bakades in på detta ställe får väl tolkas som en önskan att fortast möjligt bli av med den. Men inte tar man död på denna tanke i arbetarrörelsens efterkrigsprogram vare sig med en sådan metod eller med någon annan metod heller, ty frågan om hyreshusens ägande av det allmänna är en fråga som kommer att återkomma tills den blir löst. Vi och andra kommer igen i denna fråga. Men för övrigt begränsar jag mig alltså till att yrka bifall till den motion vi framlagt, nämligen nr I: 79 och II: 96.

I bostadsfrågan som helhet får man en känsla av att vi trasslat in oss i en djungel av regleringar, och vi har intrycket att planeringen för framtiden antingen är obefintlig eller också så diffus att det inte går för någon att skönja vad som avses.

Främsta anledningen till detta torde vara den märkliga föreställningen, att tillhandahållandet av bostäder åt människorna skall vara en privat födkrok och ockrande på människors bostadsbehov en legal hantering.

Så tycker vi inte det skall vara. Hur skall man kunna planera en verkligt social framtida bostadspolitik när sådana överlevade föreställningar ligger i botten för bedömningarna och för vad man gör i de bostadspolitiska angelägenheterna.

Vår motion om hyreshusen, d. v. s.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

överförande av de större hyreshusen i det allmännas ägo, antyder hur vi ser på saken i stort. Bostäder skall inte vara spekulationsobjekt, utan det allmänna bör äga och förvalta dem. Om detta skedde slapp vi ifrån mängden av detaljregleringar, markproblemen skulle lösas, de många saneringsproblemen som privatägandet för med sig likaså, och det byråkratiska maskineriet beträffande bostadsstödet och mycket annat skulle försvinna. Vi skulle sålunda komma ut ur den djungel, där vi befinner oss och där det rekommenderats så många olika slags metoder för att komma ut ur den. Ingen av dessa leder till den avsedda effekten, oftast har motsatsen varit fallet.

Det vi pläderar för i nuet är självfallet att bostadsnöden byggs bort, att ingripanden sker mot markspekulanter, mot hyresskojare och mot byggmateralfördyrare, att bostadslåneräntorna hålls låga — mycket låga — och att det påbörjade nedrivandet av ränteeftersgiftssystemet upphör.

Denna fråga har vi funnit vara av stor social betydelse, men vi måste också få en annan målsättning beträffande bostadsförsörjningen, nämligen samhällets *totala* ansvar för denna angelägenhet, inklusive det allmännas ägande av hyreshusen.

På den grunden är en 20-årsplan, kanske t. o. m. en 30-årsplan för bostadsbyggandet, varigenom också det myckna detaljreglerandet skulle kunna upphävas, ett mål att inrikta oss på också med hänsyn till de förändringar beträffande bostadsbehovet som kan komma att förutses, de förändrade önsksningar som kan finnas hos de bostadssökande och diverse andra sådana omständigheter, som nu icke är tillfredsställande kartlagda eller kanske inte kartlagda alls.

Ja, detta är enligt vår mening den enda grundvalen för en verkligt social bostadspolitik, och en sådan grundval borde den bostadspolitiska utredning som statsrådet här talade om enligt vår uppfattning arbeta på.

Herr talman! Det är en fråga som jag inte tagit upp i mitt anförande — frågan om ränteeftersgifterna och deras föreslagna försämring — men som jag självfallet i och för sig skulle önska belysa med hänsyn till sakens socialt negativa effekt. Men jag avstår från det för ögonblicket och begränsar mig i det avseendet till att yrka bifall till våra motioner nämligen motionerna I:131 och II:166, och därmed avslag på rege- ringsförslaget.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Då herr Bergman tyvärr är förhindrad att delta i dagens sammanträde, må det kanske tillåtas att jag framför några synpunkter i detta ärende, trots att mitt namn ej finns under utskottsutlåtandet. Jag har emellertid deltagit i behandlingen av denna fråga inom den avdelning som handlagt bostadsfrågan i statsutskottet.

Jag vill inledningsvis i anslutning till herr Holmbergs anförande säga, att hans påstående att man från utskottsmajoritetens sida inte skulle vara intresserad att få debatt i denna fråga torde vara helt oriktigt i den mån det gäller herr Bergman. Om jag har uppfattat honom rätt och känner honom rätt skulle han närmast bli besviken om det inte blir en ordentlig debatt i denna fråga, vilken ligger honom mycket varmt om hjärtat.

Eftersom inrikesministern redan har gjort ett inlägg i debatten här i kammaren och i stor utsträckning bemött de argument, som framförts i reservationerna till utskottsutlåtandet, kan jag begränsa mig till några kortare kommentarer i marginalen.

Låt mig då inledningsvis konstatera den glädjande företeelsen att betydelsen av en hög produktionsnivå för bostadsbyggandet nu är allmänt erkänd! För inte så många år sedan framställdes bostadsproduktionen såsom en besvärande konkurrent till näringslivets investeringar. Dessa synpunkter har nu försvunnit ur debatten, och alla tycks inse att bo-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

stadsbyggandet måste tillskrivas en hög prioritet både på grund av dess sociala betydelse och på grund av att bostadsinvesteringarna indirekt har en produktivitet, som väl kan mäta sig med investeringar i näringslivet. Låt mig bara erinra om att det vid en industrilokalisering framför allt är två faktorer som väger tungt! Den ena är tillgången på arbetskraft och den andra tillgången på bostäder.

De olika meningar som kommit till uttryck i fråga om bostadsproduktionens inriktning behöver jag inte uppehålla mig vid. Inrikesministern har ingående belyst detta problem i sitt anförande. Låt mig bara framhålla en liten detalj! I anledning av en motion från centerpartiet har statsutskottet gjort ett uttalande om länsbostadsnämndernas kreditvärdesprövning vid behandlingen av ansökningar om bostadslån till småhus på landsbygden. Utskottet har erinrat om riksdagens tidigare uttalande om att låneansökningar inte skall avslås av kreditvärdesskäl annat än då en uppenbart olämplig tomtplats för huset har valts.

Centerpartiet anser, att de statliga länsmyndigheterna i sin tillämpning har gått längre än statsmakterna har avsett. Centern syftar på att länsbostadsnämnderna i samråd med arbetsmarknadsorganen i länen försöker bedöma sysselsättningsbetingelserna på orten och låter denna bedömning bestämma ställningstagandet i lånefrågan. I centerns reservation göres gällande att en sådan arbetsmarknadsbedömning inte var avsedd, när riksdagen gjorde sitt uttalande i kreditvärdesfrågan.

Nu kan man ju fråga sig, hur en kreditvärdesprövning skall gå till, om man bortser från arbetsmarknadsförhållandena. Det är väl ändå av grundläggande betydelse för kreditvärdesbedömningen att det finns goda sysselsättningsmöjligheter på orten för de människor, som skall bo i de statsbelånade husen. Det är självklart att länsmyndigheternas bedömning måste vara nyanserad så att inte bostadsbyggandet på landsbygden systematiskt motarbetas. Det har också utskottet särskilt betonat. Men att helt

avstå från att ta hänsyn till arbetsmarknadsförhållandena vore väl ändå något äventyrligt.

Inrikesministern har uppehållit sig en del vid planeringsfrågorna och även berört de markpolitiska problemen. Statsutskottet har ju ägnat en hel del uppmärksamhet åt de markpolitiska frågorna i sitt utlåtande. Vi har också på denna punkt uppnått en hög grad av enighet, vilket jag tycker är särskilt glädjande. Inrikesministerns ord om att markfrågorna skall tas upp till allvarlig prövning inom regeringen vill vi tacka för. Jag är liksom inrikesministern övertygad om att spörsmålet om kommunernas markförvärv är något av en nyckelfråga inom bostadspolitiken, inte minst genom den roll markproblemen spelar i samband med planeringen av byggandet. Det är därför min förhoppning, att positiva förslag från regeringens sida mycket snart skall ligga på riksdagens bord.

I reservationerna förekommer en hel del frågor, som vi känner igen från tidigare år och som jag inte skall gå närmare in på. Jag tänker här på yrkandena om kreditgarantisystemet, de värdebeständiga bostadslånen, redovisningsskyldigheten för allmännyttiga företag och lånegränserna. De tre oppositionspartierna har mot vanligheten lyckats skriva ihop sig på en del punkter i år. En av dessa punkter gäller metoden för förräntning och amortering av bostadslån. Reservanterna vill här gå tillbaka till ett system med fasta annuiteter, som riksdagen så sent som förra året avskaffade. Utskottsmajoriteten har inte velat vara med om en sådan ryckighet i bostadspolitiken. När nu bestämmelserna ändrades så sent som förra året i syfte att få reglerna om lån till småhus och till flerfamiljshus så likartade som möjligt, finns det inte tillräcklig anledning att återgå till den gamla ordningen.

Ett annat skäl för att inte nu genomföra några mera genomgripande ändringar i lånereglerna är att en bostadspolitisk utredning — vilket vi hört tidigare här i dag — relativt snart kommer att tillställas för att se över bostadsbyggandets finansiering.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Låneunderlaget för småhus ökas inte för bostadsyta, som överstiger 90 kvadratmeter. I utskottsutlåtandet har vi fäst uppmärksamheten vid det förhållandet och gett uttryck åt önskemålet, att man vid en blivande översyn av bestämmelserna skall ta sig en funderare på småhusens ställning i lånesystemet. Vi har en känsla av att småhusen är snävare behandlade än flerfamiljshusen när det gäller att bestämma låneunderlagets storlek. En sådan skillnad är inte befogad. Naturligtvis skall lånetaket hjälpa till att hålla igen kostnadsstegringarna, men klyftan mellan låneunderlag och faktiska kostnader får inte bli så stor, att bostäder i småhusens form blir oåtkomliga för vanliga inkomsttagare. Jag hoppas att utskottets synpunkter i den frågan blir beaktade av bostadsstyrelsen och regeringen. Detsamma gäller utskottets skrivning en differentiering av lånetaket efter bostädernas kvalitet. Det är angeläget att lånebestämmelserna befordrar en utveckling mot högre kvalitet i bostadsproduktionen. Kan man åstadkomma låneunderlagsregler som har sådan effekt, skulle säkerligen mycket vara vunnet.

I reservationerna har också reglerna om förbättringslån och pensionärsbostadsbidrag tagits upp. Båda dessa stödformer håller på att ses över genom bostadsförbättringsutredningens försorg. Utskottsmajoriteten har ansett, att utredningsresultatet bör avvaktas, innan några ändringar i bestämmelserna genomföres. Vi har också trott oss kunna räkna med att den pågående översynen skall kunna färdigställas inom en relativt snar framtid.

Låt mig till sist, herr talman, säga några ord om den föreslagna reformen av bostadssubventionerna.

Reformen består av två delar: en minskning av räntesubventionerna och en utbyggnad av familjebostadsbidraget. Utskottet har ansett att en sådan förändring av det offentliga bostadsstödet i riktning är riktig. Avvecklingen av räntesubventionerna är ganska försiktig. Den medför vissa hyreshöjningar men inte större än att hyrorna i de berörda husen ändå framstår som relativt måttliga vid

en jämförelse med det hyresläge, som råder i nyuppförda hus.

I och för sig hade man kunnat företa en sådan hyreshöjning utan att några ändringar i fråga om familjebostadsbidragen hade behövt bli aktuella. Vi har emellertid inom utskottet ansett det vara en klok och riktig avvägning att använda de resurser, som frigöres genom subventionsavvecklingen, till att förstärka de selektiva stödåtgärderna inom bostadspolitiken.

Familjebostadsbidragen har en mycket viktig uppgift att fylla. De skall göra det möjligt för barnfamiljerna, framför allt familjer med flera barn som behöver stora bostadsutrymmen, att efterfråga bostäder, vilka är tillräckligt rymliga och väl utrustade, men vi skall också indirekt påverka bostadsproduktionen i samma riktning. Jag tror att familjebostadsbidragen har haft en betydelse, som inte kan skattas nog högt när det gäller att driva på utvecklingen i fråga om barnfamiljernas bostadskonsumtion. Den gamla trångboddheten är på god väg att försvinna, även om det fortfarande och särskilt bland familjer med många barn råder en trångboddhet, som inte kan accepteras ur sociala synpunkter. Med den höga nivå bostadsproduktionen har nått upp till måste det vara en primär uppgift att också ge produktionen en sådan inriktning att vi på sikt får en verklig höjning av barnfamiljernas bostadsstandard inte bara till den miniminivå, som passerandet av de statistiska trångboddhetsgränserna innebär. Det är därför en riktig väg, när regeringen nu genom att föreslå en höjning av inkomstgränserna utökar bostadsrabatternas verkningskrets och gör dem till mera effektiva hjälpmedel i kampen mot trångboddheten. En höjning av bidragens belopp kan inte vara påkallad med hänsyn till bidragsgivningens syfte. Däremot har vi inom utskottsmajoriteten gärna velat ge uttryck åt önskemålet, att samhällets familjepolitiska stöd skall byggas ut på annat sätt. Vi har särskilt velat peka på behovet av ett förbättrat stöd åt flerbarnsfamiljerna med knappa arbetsinkomster och de ensamstående mödrarna. Det är

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

min förhoppning, att regeringen i sina kommande överväganden om familjestödets utformning tar fasta på de synpunkter utskottet har fört fram.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under samtliga punkter utom punkt 14, där jag yrkar bifall till reservationen 11 b av herr Almgren m. fl.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag spejade förgäves efter något uttalande från inrikesministerns sida beträffande det nya förslaget om familjebostadsbidrag. Utskottets talesman kom emellertid alldeles nyss in på den frågan, och det är med anledning härav som jag ville säga några ord.

Centern och folkpartiet har ju framlagt ett samlat förslag rörande barnbidrag och bostadsrabatter. *Detta förslag i sin helhet utgör alternativet till regeringens och socialdemokratiens linje i dessa frågor.*

Jag skall här bara ge ett par exempel, som visar hur regeringens förslag kommer att utfalla i jämförelse med det som vi har lagt fram i reservationen.

Jag vill göra en jämförelse som bygger på en tvåbarnsfamilj. Enligt regeringsförslaget skulle en sådan familj i inkomstlägena under 12 500 kronor inte få någon förbättring. Enligt vårt förslag blir förbättringen i runt tal 500 kronor. Går vi högre upp, till inkomstlägen upp mot 17 000—18 000 kronor är vårt förslag i runt tal 100 kronor bättre än regeringens. Tyngdpunkten ligger alltså i de lägre inkomstlägena där pengarna bäst behövs. När det gäller familjer med högre inkomstlägen är regeringen frikostigare än vi; det är vi medvetna om, men socialdemokraterna kan väl inte mena att behovet är särskilt stort just i dessa inkomstlägen. Härtill kommer att kombinationen i vårt förslag av både bostadsrabatter och barnbidrag är bättre ur det stora flertalet barnfamiljers synpunkt än regeringsförslaget.

Eftersom man från regeringens och utskottsmajoritetens sida har talat med yt-

terligt små bokstäver i denna fråga, tar jag detta som ett uttryck för att man är medveten om att vårt förslag, reservationsvis framfört, faktiskt är det bästa.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Gustafssons inlägg om bostadsrabatterna vill jag bara konstatera, att om herr Gustafsson läser statsutskottets utlåtande, s. 28 nederst, skall han kunna finna, att det i sak egentligen inte finns någon skillnad mellan reservanterna och oss. Vad som skiljer är väl närmast att vi, som utgör majoriteten inom statsutskottet, inte har velat binda stödet för de mindre bemedlade med låga arbetsinkomster enbart till bostaden.

Jag skall be att direkt få citera vad som står i utskottsutlåtandet. Där anfördes: »Utskottet kan av anförda skäl ej tillstyrka någon höjning av familjebostadsbidragens belopp. Denna ståndpunkt innebär ej att utskottet anser det nuvarande familjepolitiska stödet tillräckligt effektivt i alla avseenden. Det framstår tvärtom som angeläget att ytterligare förstärka detta stöd. Därvid bör dels de ensamstående mödrarnas uppenbara behov av ökat stöd tillgodoses, dels flerbarnsfamiljernas behov av ett förstärkt bistånd uppmärksammas. Nivån för stödet till barnfamiljerna bör bli sådan att de barnfamiljer som lever på knappa arbetsinkomster får en reell förbättring av sin situation.

Utskottet förutsätter, att dessa frågor blir föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och att de synpunkter utskottet anfört därvid blir beaktade.»

Det torde väl vara en tämligen klar text som säger ifrån att utskottsmajoriteten är mycket angelägen om att slå vakt om och stödja de ekonomiskt svaga bland barnfamiljerna, men vi är, som sagt, inte beredda att utan vidare skriva under att stödet skall anknytas till bostaden. Det kan komma att ges under andra former som lämnar större valfrihet. Det jag nyss citerade är väl närmast att uppfatta såsom en beställning av en utredning i detta avseende.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Petersson läste upp texten ur utlåtandet. Det är alldeles riktigt att texten säger en hel del, men vi hade i förra veckan tillfälle att ge barnfamiljerna ett stöd där man inte begränsat sig till, som herr Petersson säger, enbart bostaden. Jag vill endast peka på det voteringsresultat som i samband med behandlingen av förslaget om höjda barnbidrag förelåg här i kammaren. Man kan inte bara lita till texten, utan det avgörande är nog hur man trycker på knapparna vid de voteringar som förekommer här i kammaren.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vid denna tidpunkt skall man kanske inte fresta kammarens tålmod för mycket med repliker, men eftersom herr Petersson har citerat utskottet kan det var skäl att fortsätta något på denna punkt.

I denna diskussion har just frågan om familjebostadsbidraget tilldragit sig mycket liten uppmärksamhet, men när herr Petersson säger att även utskottets mening är att man genom olika åtgärder bör försöka tillgodose barnfamiljernas intressen, blir vi förvånade över att man samtidigt är så angelägen att ge bostadsbidragen en så omfattande generell form som utskottets förslag onekligen innebär.

Emellertid tycker jag utskottets formuleringar här ganska klart stöder den ståndpunkt vi har intagit när vi anser att man bör begränsa det bostadspolitiska stödet på det sätt som vi har föreslagit.

Utskottet säger på sidan 26: »Spörsmålet om en lämplig utformning av det bostadspolitiska stödet till barnfamiljerna bör enligt utskottets mening ses i samband med de familjepolitiska åtgärderna i övrigt. De inkomstfördelningar, som är samhällets viktigaste instrument för att utjämna barnförsörjningskostnaderna, har sin tyngdpunkt i de allmänna barnbidragen.» Längre ned skriver ut-

skottet: »Sådana flerbarnsfamiljer, som till följd av förhållandena på bostadsmarknaden eller av andra skäl inte bebor en för bidrag godtagbar bostad, får inget inkomstillskott genom denna bidragsgivning.» Även detta tycker jag är ett stöd för den ståndpunkt vi har intagit.

Slutligen skriver utskottet nederst på sidan: »Enligt utskottets mening förtjänar det emellertid att närmare övervägas om inte behovet av en förbättring av det allmänna ekonomiska stödet till flerbarnsfamiljerna bör tillgodoses i annan ordning än med familjebostadsbidrag.»

All denna argumentering i utskottsutlåtandet utgör enligt min mening ett kraftigt argument för den begränsning av familjebostadsstödet som vi har föreslagit i vår reservation.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jacobsson vet lika väl som jag att den nuvarande utformningen av bostadsrabatterna otvivelaktigt har skapat åtskillig irritation, ty en mycket stor del av dem som har bidrag kommer med tiden upp i sådana inkomstlägen att de hamnar utanför bostadsbidragets ram. Ur den synpunkten tror jag att denna reform kommer att bli värdefull, därför att all den irritation som otvivelaktigt uppstår och som har sina negativa verkningar även ute i arbetslivet elimineras. Det råder väl ingen tvekan om att vi i sak faktiskt är överens när det gäller stödet åt de mindre bemedlade. Det gäller bara frågan om formerna, och där har utskottsmajoriteten hemställt att regeringen skall göra en allmän översyn. Man torde kunna räkna med att det skall komma ett förslag i frågan som är genomtänkt och som kommer att bli till gagn för barnfamiljerna.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Det finns många synpunkter att anföra i anledning av den diskussion som här har förts i de olika

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

punkterna. Jag skall emellertid begränsa mig till endast en fråga, men först vill jag beträffande familjebostadsbidragen erinra om en sak.

Det s. k. tröskelproblemet spelade en mycket stor roll i valdiskussionerna i början av 1950-talet. Det var folkpartiet som reagerade med sakliga men också tämligen osakliga argument. Folkpartiets påpekande att det fanns ett tröskelproblem ledde emellertid till att man så småningom fick inte bara en form av bidrag utan ytterligare en — detta hände 1952 eller 1953 — som innebar att den vars inkomst med begränsat belopp översteg gränsen för helt bidrag inte förlorade hela bidraget utan fick behålla halvt bidrag. Detta initiativ togs av regeringen efter förslag från bostadsstyrelsen.

Från socialdemokratiskt håll påpekade man samtidigt att tröskelproblemet började icke där uppe vid gränsen för helt familjebostadsbidrag utan i botten. Det fanns ett tröskelproblem som medförde att helt familjebostadsbidrag inte räckte för de minst bemedlade. Av denna anledning kom de förhöjda bidragen till för sådana familjer som hade lägre inkomster. Jag vill endast påpeka detta i denna diskussion. Det gläder mig att också folkpartiet så småningom har fått upp ögonen för detta problem.

När det gäller diskussionen om de olika formerna för stöd åt barnfamiljerna vill jag peka på att om jag förstått syftet med familjebostadsbidragen rätt så avser de att barnfamiljerna skall få en sådan subvention, att de kan ha en lika god bostadsstandard som en familj utan barn men till samma kostnad som för en sådan familj. Detta innebär att man vill subventionera barnfamiljerna så att de kan bo i lika god bostad som familjerna utan barn. En familj bestående av man, hustru och två barn behöver naturligtvis ha ett rum mer än en familj utan barn för att ha samma standard. Jag tror inte att avsikten har varit någon annan. Därför är det väl värt att diskutera vilka former som i fortsättningen skall användas när man vill ge barnfamiljerna ytterligare stöd, om

det skall ske i form av ökat familjebostadsbidrag med hänsyn till det ursprungliga syftet eller höjning av barnbidragen eller båda delarna. Jag skall inte utveckla detta närmare.

När det gäller avskrivningen av den räntefria stående delen av egnahemslånen vill jag påpeka att de som byggt tertiärbelånade en- och tvåfamiljshus under åren 1942—1948 fick tilläggs lån med 10 procent av den godtagbara kostnaden. Det blev ganska stora räntefria stående lån och dessa är avskrivna. Jag vill ytterligare påpeka att en del av tilläggs lånen för flerfamiljshusen också är avskriven. Jag vill vidare tillägga att bestämmelserna om hur man skulle förfara med den räntefria stående delen i framtiden gick ut på att den skulle återbetalas endast om bostadskostnadsnivån motiverade detta, i annat fall skulle den avskrivas eller efterskänkas.

Vi har fått en stor splittring i fråga om bostadskostnaderna. Bostadskostnaderna på en del orter är inte alls desamma som på andra orter. Skulle man helt eller delvis återkräva de räntefria stående delarna skulle man inte kunna undvika en prövning av många eller kanske varje särskilt fall, och det vore en mycket besvärlig administrativ historia.

Familjebostadsbidragen innebär en rätt god subvention. En familj med två barn som har en lägenhet om två rum och kök kan få förhöjt bidrag med 1 020 kronor per år, om han har begränsad inkomst, vilket kan anses vara en rätt god subvention.

Jag biträder för min del utskottsutlåtandet på alla punkter. Jag vill emellertid på en punkt, där divergerande meningar rått även inom den grupp jag tillhör, anföra skälen för mitt ställningstagande.

Jag vill understryka att vi nu har samma lånekungörelse för alla slag av hus, både enfamiljs-, tvåfamiljs- och flerfamiljshus. Det anges i bostadslånekungörelsen att lån till nybyggnad av småhus som skall bebos av låntagaren må, där ej särskilda skäl föranleder till annat, beviljas endast under förutsättning att

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

huset innehåller bostadslägenhet med en yta, ej överstigande 125 kvm.

Vilka hus är det som detta gäller? Det är att märka att maximeringen av ytan gäller bara småhus som den enskilde byggaren själv rör om — för andra hus typer och upplåtelseformer finns inte någon sådan maximering, och när det gäller flerfamiljshus och hyreslägenheter är man helt obunden med avseende på maximiya.

I fjol byggdes 53 000 lägenheter i flerfamiljshus, för vilka ingen maximiya gäller, och över 21 000 lägenheter i småhus. Litet mer än 5 000 av dessa småhus byggdes som rad- och kedjehus, och några var hyreshus. För dem gäller i regel inte någon begränsning av ytan. Således byggdes bortåt 60 000 lägenheter utan att man behövde genomföra någon prövning beträffande maximiya. En annan prövning företas ju av de lånebeviljande organen som försöker se till att lägenheterna fyller vettiga bostadsändamål, att man inte bygger stora representationslägenheter och representationsrum, att planlösningarna är tillfredsställande o. s. v. Det blir ibland avslag om dessa villkor inte är uppfyllda.

Det verkar litet underligt att den som skall äga sitt hus skall behandlas snävare än andra kategorier av lånesökande, och allmänheten uppfattar många gånger denna bestämmelse som ett slags byråkratisk krångelexercis. Vidare är det inte så lätt att tillämpa bestämmelsen. Jag vet att det finns de som påstår att de inte har några bekymmer med bestämmelsen, och det är möjligt, men jag vet också att de som skall utföra granskningen har det.

Kungl. Maj:t har själv kommit med tillämpningsföreskrifter till detta stycke i kungörelsen och där angivit en rad undantag.

För det första må undantag från bestämmelsen att lägenhetsytan ej får överstiga 125 kvm medgivas, om sökanden provas ha behov av större lägenhet samt detta behov betingas av att sökanden har stort hushåll.

Vad är då att anse som stort hushåll? Här har man naturligtvis sökt följa en

schablonregel. Medan man tidigare betraktade en familj på sju personer som stort hushåll, anses nu oftast en familj på sex personer vara stort hushåll. En sådan familj kan alltså få bygga ett hus med större maximiya än vad som annars stipuleras i Kungl. Maj:ts tillämpningsföreskrifter.

Undantag från bestämmelsen medges vidare om medlem av hushållet är invalid eller eljest i behov av särskild vård. Vederbörande länsbostadsnämnd måste i det fallet efter eget skön pröva om vederbörande hushållsmedlem kan anses vara i behov av särskild vård. Många gånger kan det här vara fråga om ytterst besvärliga avgöranden. Det är alltid svårt att avgöra om en person är i behov av särskild vård eller inte.

Undantag medges enligt tillämpningsföreskrifterna vidare om hushållsmedlem i anledning av förvärvsverksamhet eller offentligt uppdrag behöver särskilt arbetsrum i lägenheten. Även i det fallet måste länsbostadsnämnden pröva saken. Den måste avgöra om den lånesökande, ifall han vill bygga ett större hus, verkligen behöver ett särskilt arbetsrum i lägenheten på grund av förvärvsverksamhet eller offentligt uppdrag. Är hans anställning eller förtroendeuppdrag så omfattande att behov verkligen föreligger av detta extra rum? Det är ofta mycket svårt och besvärligt att pröva den saken.

Som sista undantag från bestämmelsen om lägenhetsytan stadgas i tillämpningsföreskrifterna att bestämmelsen icke gäller för lägenhet avsedd till bostad åt lantbrukare. Bestämmelsen om maximiya gäller inte i sådana fall.

Kungl. Maj:ts tillämpningsföreskrifter kan naturligtvis inte täcka alla tänkbara fall. Bostadsstyrelsen har därför av Kungl. Maj:t fått i uppdrag att utfärda ytterligare föreskrifter och ange de fall då undantag kan medges.

Bostadsstyrelsen har då förklarat att undantag kan medges när det gäller ombyggnad i en omfattning som är motive-rad av plantekniska skäl. Man kan alltså få bostadslån om det gäller sådan ombyggnad. Om man bygger om ett redan

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

befintligt hus och det således bara gäller en inre ombyggnad tillämpas inte bestämmelsen om maximiyta.

Sedan har det dock befunnits nödvändigt att tala om hur ytan skall mätas. Någon kanske säger att bostadsstyrelsen bara har krånglat till saken och gjort det hela än värre. Faktum är dock att man tidigare gjort fyra eller fem försök att göra föreskrifterna enkla.

Beträffande utrymme under snedtak gäller följande — bestämmelsen omfattar hus som inte bara är i ett plan utan som har vind, hus som många gånger är mycket ekonomiska då man senare kan låta inreda vinden om behov härav uppstår. »Ytan mätes på ett horisontalplan 2,3 m över golvet intill en linje som tänkes dragen 1 meter utanför skärningslinjen mellan detta horisontalplan och den lutande inre takytan. Yta under snedtak skall dock för att medräknas ha en rumshöjd av minst 1,4 meter och ligga innanför värmeisolerade väggar. Utan hinder av vad ovan sagts skall yta under snedtak innanför värmeisolerande väggar alltid medräknas intill en rumshöjd av 1,8 meter.»

Det har emellertid inte räckt med denna förklarande bilaga, utan man kan också här göra undantag, och villkoren härför utvecklas sedan i tre eller fyra punkter.

Jag vill tillägga att dessa tillämpningsföreskrifter har tillkommit efter ingående överläggningar med länsbostadsdirektörerna och länsbostadsingenjörerna vid upprepade konferenser och andra kontakter. Man har därvid kommit överens om att man inte kan göra dessa föreskrifter enklare än vad man nu gjort.

Då jag så småningom kommit fram till att bestämmelsen om maximiyta bör slopas har jag gjort det därför att det här förekommer en hel del gränsfall. Det är ju alltså otrevligt att behöva avslå en låneansökan kanske bara därför att bostadsytan är ett par kvadratmeter för stor. Det kan ju vara fråga om ett bra hus i övrigt. Vid avslag tvingas den lånesökande att göra om förberedelsearbetet och komma tillbaka med ny ansökan. Det skulle enligt min uppfattning

innebära en avbyråkratisering om man utrensade denna bestämmelse om maximiyta. Länemyndigheterna skulle dessutom slippa en hel del arbete och i stället kunna inrikta sig på mera väsentliga och meningsfulla uppgifter. Länsbostadsnämnderna har numera fått överta allt flera uppgifter, och decentraliseringen på detta område är egentligen fullständig. De torde därför inte ha tid att ägna sig åt sådana här petitesseer.

Man har tidigare betraktat det som ett axiom att det skulle byggas flera stora hus om gränsen 125 kvm slopades. Jag tror inte att det här existerar ett dylikt axiom. Det skulle framför allt bli de som bygger hus med inredningsbar vind som skulle få en chans till lån, och de husen är ofta ur många synpunkter de bästa husen. Man kan nämligen för en ringa kostnad bygga ut vinden på ett dylikt hus, vilket kan vara lämpligt om familjen växer. När det gäller större enfamiljshus behöver man nog endast räkna med ett mycket litet antal låneansökningar. Nu saknas dessa ansökningar, därför att vederbörande i förväg av förmedlingsorganet fått veta att man inte kan bevilja lån för dylika lägenheter. Det ställer sig för övrigt nu ofta ekonomiskt fördelaktigare för vederbörande att försöka få lån i en sparbank eller i en vanlig bank. Man kan nämligen då få längre amorteringstid, varigenom de årliga bostadskostnaderna minskas. Man kommer därigenom kanske under de kostnader man skulle ha om man tog statligt lån.

Jag tror att man även från andra utgångspunkter kan räkna med att det kanske inte kommer att byggas så många stora småhus, om jag så får uttrycka mig. Prövningen här ligger i första hand hos kommunernas förmedlingsorgan, och man får väl i det här fallet som i så många andra sätta sin tilltro till den prövning som där sker. Tillstyrker inte förmedlingsorganet lån, så blir det inget bostadslån. Om det tillstyrker, vilket det kan göra, i fall som länsbostadsnämnden sedan anser som kritiska, så kan länsbostadsnämnden påverka utformningen och storleken av huset när hela låneansökningen prövas.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag tror därför att man med lika stor säkerhet kan påstå att det inte blir någon ökning av antalet stora hus. Det kan, som jag förut sade, bli ett mindre antal som kommer till stånd. Det kan bli en ökning av antalet hus på 128—130 kvadratmeter, men de verkligt stora hus som nu ibland byggs kommer inte till stånd. Man kan lika gärna förutse en sådan utveckling som den som förutses av dem som har en annan uppfattning.

Jag vill säga till inrikesministern att hans beräkning var teoretisk. Han sade att om det byggs 5 000 stora hus på 150 kvadratmeter mer än det byggs nu, så betyder det att man inte kan bygga 1 000 egnahem. Jag tror att själva siffran 5 000 är felaktig, men även om man räknar som han gör, så är ju ytan i ytterligare ett rum i en lägenhet inte detsamma som lägenhetsytan i sin helhet. Jag tror inte man kan räkna på det sättet.

Sedan begränsar ju också lånetaket den subvention som de som bygger stora hus skulle få om man slopade den här gränsen. Subventionerna i form av skattelindring till stora inkomsttagare som bygger stora enfamiljshus är ofta mycket större och mycket orättvisare, men det synes ändå som om många har mycket lättare att fördra den subventionen än den subvention som skulle utgå på detta sätt.

Vi slopade förra året maximiytan när det gällde familjebostadsbidrag. Jag vill inte påstå annat än att det förelåg starka skäl för att slopa bestämmelsen om maximiyta, men jag och många med mig som har försökt bilda sig en uppfattning i denna fråga anser att de sakliga skäl för slopande av bestämmelserna om maximiyta för egnahem som nu gäller är mycket starkare än skälen för bibehållande av bestämmelserna.

Jag vet att det skulle gå mycket lätt att vinna bifall om man pressade argumentationen och drog slutsatsen att det gäller ett val mellan ett större antal stora egnahem och ett mycket mindre antal egnahem under 125 kvm, eller motsatsen, men jag tror inte valet gäller detta. Jag har kommit till den uppfattningen att det inte gärna kan vara på det sättet.

Jag tror att inrikesministern, när han fått fundera litet längre tid på detta, kommer till samma slutsats. Jag har redan tänkt över saken, och därför yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kommer att beröra en enda punkt i detta utlåtande, nämligen den bestämmelse om 125 kvm som herr Persson i Växjö nyss har vidrört.

Jag vill då först erinra om att vi 1960 och 1962 hade en likadan diskussion som den som här har förekommit. Vid bägge dessa riksdagar beslöt båda kamrarna att man skulle bibehålla 125-kvadratmetersregeln, och det på såsom i varje fall jag anser mycket goda skäl.

Inrikesministern har redan påpekat en rad problem som sammanhänger med detta ärende. Jag får kanske erinra om att arbetsmarknadsstyrelsen samma dag som statsutskottet behandlade detta ärende skickade ut till länsarbetsnämnderna över hela landet en anmodan om att reservera vissa byggen till nästa vinter på grund av den brist på byggnadsarbetare som föreligger. Jag tycker det var ett egendomligt sammanträffande att detta kom just den dag när vi höll på att behandla denna punkt, enär det alldeles obestriddligen kommer att krävas mer arbetskraft, mer pengar och mer materiel om man här följer utskottet.

En talesman för medkammaren yttrade vid det tillfället i statsutskottet att vi omkring år 1920 byggde stora hus på omkring 200 kvadratmeter, och han tyckte det skulle var en tillbakagång om vi nu skulle hålla oss under 125 kvadratmeter. Jag tvivlar inte alls på att den mannen bodde i ett sådant hus, men eftersom de flesta som sitter här är kommunalmän kan jag kanske få erinra om vad som har hänt på detta område sedan dess. Våra församlingar — i varje fall landsförsamlingarna — får nu i regel betala för att hålla tjänsteinnehavare skadeslösa för deras stora bostäder. Då tycker jag att det rimmar sig ganska illa om man tar sådana exempel. — Men jag skall inte uppehålla mig längre vid den saken.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr Persson talade om de svårigheter som detta har skapat. Det är ganska egendomligt — jag har äran att vara ordförande i en länsbostadsnämnd och kan inte erinra mig att vi någonsin haft svårigheter på denna punkt. Däremot har det förekommit svårigheter i andra avseenden, och då vill jag framför allt nämna de svårigheter vi haft och fortfarande har i fråga om markpriserna. Nu är det ju så att bostadsstyrelsen med mycket stort förtroende har överlämnat detta besvärliga problem till länsbostadsnämnderna, men det bereder oss många svårigheter. Och jag är alldeles övertygad om att alla som känner det inre arbetet i länsbostadsnämnderna har ungefär samma uppfattning.

Herr Persson nämnde att man inte har denna bestämmelse när det gäller flerfamiljshusen, och det är riktigt. Men varför har man dem inte där? Ja, jag skulle tro att t. ex. herr förste vice talmannen med sin erfarenhet beträffande dessa hus skulle kunna tala om vad det beror på, nämligen att man i ytterst få fall bygger så stora lägenheter i flerfamiljshus. Men om herr Persson skulle varit konsekvent kunde han också ha erinrat om att det finns två möjligheter när det gäller hans linje. Den ena är att man ökar från 125 kvm för dessa hus, med den andra är att man inför samma bestämmelse för flerfamiljshusen. Detta har dock inte visat sig nödvändigt, och skulle det bli nödvändigt tycker jag att vi skall gå in för den här bestämmelsen också på det området. Om vi bygger så stora enfamiljshus, som ibland är rena lyxvillor, blir nämligen följderna alldeles obestridligt att vi får ytterligare svårigheter att avhjälpa den rådande bostadsbristen. Och jag tror att alla är överens om det önskvärda i att vi så fort som möjligt kunde lösa det besvärliga problemet och avverka köerna av bostadssökande. Men går vi in för ett obegränsat antal kvm eller 150 kvm eller något liknande så är det ju uppenbart att arbetskraft, materiel och pengar måste tas någonstans, och då blir det övriga, allmänna egna-hemsbyggandet lidande. Den saken torde ingen kunna förneka.

Vid omröstningen förra året hade vi ju glädjen att konstatera att inte bara socialdemokrater utan även 16 medlemmar av andra partier röstade för reservationen, vilken då hade ungefär samma innehåll som den nu föreliggande reservationen, och jag hoppas att reservationen i år skall få samma stöd som fjolårets reservation. I varje fall enligt min mening har det nämligen inte under året hänt någonting som skulle kunna motivera att man höjer gränsen beträffande bostadsytan. Däremot har det hänt någonting som gör att vi bör behålla nuvarande gräns — jag tänker på den tilltagande knappheten framför allt när det gäller arbetskraften men naturligtvis även när det gäller materiel och pengar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är undertecknad av mig som första namn, reservation nr 11 a.

Herr PERSSON, FRITZ, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte påstå att det har hänt någonting revolutionerande sedan riksdagen senast behandlade denna fråga. En sak har dock hänt, nämligen att vi nu har samma lån för både egna-hem och flerfamiljshus. Vi har ett bostadslån, och räntebidraget är detsamma för dessa olika hustyper. Dessutom byggs det väl fler rad- och kedjehus, som fungerar som egna-hem, där begränsningen av ytan inte förekommer. Man har också gått in för att bygga fler hyreshus i form av egna-hem, som hyrs ut av kommunerna, och för dessa gäller ingen maximering av ytan.

Herr Näsström utgick i hela sitt resonemang från att ett slopande av gränsen skulle utlösa ett byggande av flera större hus, ty annars är ju hans arbetsmarknadspolitiska resonemang meningslöst. För min del tror jag inte alls på detta. Jag tror att det finns andra möjligheter att klara den saken. Det är för övrigt inte lätt att visa vad som händer i framtiden. Vi har kommunerna och länsbostadsnämnderna, och eftersom herr Näsström menade att vi överlämnar de

Interpellation om ny tid för ingivande av ersättningsanspråk för skador å 1962 års skörd

svåra — och för all del också de lätta — uppgifterna till länsbostadsnämnderna, borde de väl också här kunna göra en insats. Vi har ju tidigare beviljat lån till större egna hem. Vi hade då en annan metod när det gällde maximitytan; vi gick på bottenytan. Hus i ett och ett halvt plan fick innehålla ända upp till 140 kvm. Sådana hus byggdes i slutet på 1940-talet och början på 1950-talet. Jag kan inte inse att det skulle medföra några olägenheter om man nu byggde flera enfamiljshus med uppdragna väggar, som gav möjligheter att i framtiden, om det skulle behövas, billigare — märk väl billigare än om det gällde tillbyggnad — inreda ett rum i övervåningen.

Om utgångspunkterna vore desamma, skulle vi kanske ha lättare att komma överens, men jag vill inte för min del diskutera denna fråga längre, eftersom vi snart skall ha middagsrast.

Herr NÄSSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Växjö tror så mycket. Tydligt omfattas inte hans tro av arbetsmarknadsstyrelsens chef, som nog ser mera realistiskt på detta problem.

På framställning av herr talmannen beslöts, att den fortsatta överläggningen beträffande förevarande ärenden även som handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 130, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställen i betänkande nr 30 bifölles även av andra kammaren.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade intyg anhålles om ledighet från riksdagsarbetet tills vidare.

Göteborg den 2/4 1963

Per Bergman

Härmed intygas att direktör *Per Bergman*, född den 1/2 1915, är intagen på Sahlgrenska sjukhuset sedan den 30 mars 1963.

Göteborg den 2/4 1963

S. H. Nahigian

På gjord proposition bifölles ansökningen för den tid, varunder herr Bergman på grund av sjukdom vore oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 116, angående ny huvudorganisation för statens järnvägar;

nr 127, med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkaryrket m. m.; och

nr 134, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Interpellation om ny tid för ingivande av ersättningsanspråk för skador å 1962 års skörd

Herr JONASSON (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Enligt vad som nu offentliggjorts får cirka 31 600 jordbrukare skördeskadeersättning för fjolårets skördeskador. När ansökningstiden för skördeskadeersättning utgick den 15 oktober hade drygt 127 000 jordbrukare inkommit med anmälan om skördeskada. Detta utgör något mer än hälften av de jordbrukare, som är omfattade av skör-

Interpellation om ny tid för ingivande av ersättningsanspråk för skador å 1962 års skörd

deskadeförsäkringen. Trots detta står det emellertid klart, att många jordbrukare, som torde ha varit berättigade till skördeskadeersättning, inte inlämnat ansökan i föreskriven tid.

Orsakerna härtill kan naturligtvis ha varit flera. Men framför allt är det anledning att ta hänsyn till att skördeskadeförsäkringen ännu är en förhållandevis ny företeelse. Det kan sägas, att försäkringen i verklig mening utlösts första gången vid fjolårets skördeskador. Känndomen om systemet och dess regler är därför ännu inte allmän bland jordbrukarna. Detta måste anses vara den främsta anledningen till att många jordbrukare, som torde vara berättigade till skördeskadeersättning, försummade att i föreskriven tid anmäla skördeskada.

Nu återstår visserligen möjligheterna till skördeskadebidrag. Det begränsade belopp, som här står till förfogande, bör emellertid vara reserverat för sådana skadefall, där den försäkringsmässiga ersättningen enligt systemets regler inte kan utgå. Det måste givetvis framstå som angeläget, att den försäkringsmässiga ersättningen utgår i samtliga de skördeskadefall, då detta är motiverat enligt försäkringssystemets regler. Det synes därför önskvärt, att ersättningsberättigade jordbrukare, som försummade att anmäla skördeskada i föreskriven tid, beredes nytt tillfälle att inkomma med ansökningar om skördeskadeersättning. Det kan i sammanhanget erinras om att en sådan förlängning av ansökningstiden medgavs i fråga om arealtilläggen, när detta system var nytt och otillräckligt känt bland jordbrukarna.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens till-

stånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig medverka till att jordbrukare, som hade betydande skördeskador 1962 men dock inte inkom med anmälan om skördeskada i föreskriven tid, beredes nytt tillfälle att inkomma med skadeanmälan och få sina anspråk på skördeskadeersättning prövade?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 2 april 1963.

Herrar deputerade beslöt att i erforderlig utsträckning skulle anställas tillfällig skrivhjälp, och skulle härtill anlitas den talmannen i samråd med kammarens sekreterare anställde.

Är och dag som ovan.

In fidem
K.-G Lindelöw

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.59.

In fidem
K.-G Lindelöw

Onsdagen den 3 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtanden nr 42 och 43.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Debatten har ju av naturliga skäl spämt över hela det bostadspolitiska området från principer till detaljer och tillämpningsföreskrifter. Enligt min uppfattning är en av de centrala frågorna när det gäller bostadspolitiken bostadsbyggandets omfattning. Det är klart att man kan ställa frågan, varför inte programmet kan fastställas till ett högre antal lägenheter per år än vad som redovisas i utskottets utlåtande, som bygger på propositionen. Förutsättningarna vad gäller kapital, material och arbetskraft har ju, som även framgått av debatten här, redovisats vara tillfyllest även för ett ökat byggande. Jag tror att detta är riktigt i fråga om kapitalförsörjningen och likaså i fråga om materialförsörjningen. Man kan väl sätta ett frågetecken beträffande arbetskraften.

Situationen är ju den, att vi nu liksom längre fram under året har att räkna med på samma gång arbetslöshet och arbetskraftsbrist. Bristen kommer att bestå däri att det saknas yrkesmän, i första hand träarbetare men även andra specialarbetare. Arbetslösheten kommer att drabba den kategori som har kommit till byggnadsindustrin tidigare och som delvis även nu kommer dit på grund av en planlös rekrytering och som det inte finns möjligheter att via omskolning och vidareutbildning placera på de områden där den skulle behövas.

Det har sagts här i debatten tidigare att man bygger »till sista muraren», och jag tror att det var herr Adolfsson som

bestred detta påstående med hänvisning just till arbetslösheten. Jag vill inte förneka att arbetslösheten finns och kommer att finnas i viss utsträckning, men den situationen kommer också att uppstå att vi kan få en ökad arbetslöshet på grund av arbetskraftsbrist, därest åtgärder inte vidtas. På den punkten är parterna tillsammans med arbetsmarknadsmyndigheterna i full färd med att vidta de åtgärder som står till buds. Det är naturligtvis i första hand ökade åtgärder till en omflyttning från den ena orten till den andra, från överskottsområden till bristorter, det är en utökning av både omskolning och vidareutbildning, men det är redan nu klart att de åtgärderna inte medför att behovet kan fyllas. Det återstår då intet annat än import av arbetskraft, och även i det avseendet är förberedelser i gång. Det förbereds import av arbetskraft från länder utanför de nordiska, i första hand givetvis från europeiska länder, men personligen är jag heller inte främmande för att vi skall undersöka möjligheterna att få hit amerikanska arbetslösa byggnadsarbetare.

Jag tror sålunda att vad beträffar arbetskraften så är de åtgärder vidtagna och kommer att vidtagas som är möjliga. Det finns emellertid ytterligare en faktor bland förutsättningarna för ökat byggande. Även den har berörts här, nämligen markfrågan. Jag tror det är riktigare att säga att man kommer att bygga till sista kvadratmetern tomtmark. Tomtmarken och samhällsplaneringen är just nu den högaktuella faktorn för byggandets omfattning och ökning. Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar att utskottet tillstyrkt motionen från socialdemokratiskt håll nr 229 i den här kammaren. Jag tror det finns anledning att något understryka nödvändigheten av att det vidtas snabba åtgärder i två avseenden dels för att klara behovet i nuläget, dels även för att

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

säkerställa byggandet i första hand under 1960-talet. Jag tror att det också finns anledning att redan nu söka klara ut vilket behov som kommer att föreligga under första hälften av 70-talet, detta med tanke på den tid som planeringsfrågorna tar. Det finns åtskilligt som talar för att trots önskvärdheten av en förkortning av planeringstiden så kommer den att öka. Den kommer att öka av det skälet att det blir nödvändigt för kommunerna att i större utsträckning än hittills söka se något över kommungränserna och nå samverkan kommunerna emellan. Detta gäller i första hand tätorterna, som skulle kunna klara en del av byggandet gemensamt med två eller flera tätorter utanför den egna kommunens gränser. Detta innebär bl. a. att tiden från markförvärv till färdigt byggande säkerligen kommer att bli längre än för närvarande.

Kostnadsfrågan är mycket väsentlig i detta sammanhang. Om vi utgår ifrån bostadsstyrelsens beräkningar i samband med dess förslag om att till kommunernas förfogande ställa medel för inköp av mark, i vilket förslag man räknar med att tätorterna skulle behöva i runt tal 70 miljoner kronor per år, och är överens om att ett år är för litet, två år för knappt och att den minsta tid vi behöver med tanke på en vettig planering är fem år, innebär detta genast att det föreligger ett gemensamt behov på cirka 350 miljoner kronor, detta räknat i dagens markvärde. Det är känt för kammarens ledamöter att tomtpiserna stiger praktiskt taget från dag till dag, och det är sålunda högaktuellt att samhället vidtager de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra kommunerna resurser till förvärv av mark, både när det gäller mark för exploatering och mark för saneringsverksamhet. I det sammanhanget är det ju lika angeläget att medverka till åtgärder som hindrar ytterligare markprisstegring.

Jag tror även att planeringsfrågorna har en så stor betydelse i detta sammanhang, att snabba åtgärder måste vidtas av samhället, och det gäller att söka klara ut gränsdragningen mellan stat och

kommun. Det är självfallet inte tillräckligt med att uttala eller besluta att kommunerna har den och den uppgiften eller den och den skyldigheten, om man inte samtidigt medverkar till att möjliggöra för kommunerna att infria dessa beslut och verkställa de åtgärder som de fått sig ålagda.

I debatten har även berörts en del andra för bostadsbyggandet rätt väsentliga ting. Jag tänker då på bostadsstödets inriktning, kreditgarantisystemets utformning och de generella subventionerna. För min del tror jag att det ligger mycket i vad som här har uttalats av oppositionen. När det gäller kreditgarantien är läget just nu sådant, att man utan någon större risk skulle kunna övergå till det systemet, i varje fall om man grundar sitt bedömande på det läge som nu råder på kapitalmarknaden. Med den deklaration som tidigare i debatten har lämnats av statsrådet Rune Johansson, som inte bara har utlovat en utredning, där samtliga dessa frågor skall tas upp till ingående behandling, utan även angivit tidpunkten då utredningen skall tillsättas, finns självfallet ingen anledning att föregripa resultatet av utredningen, utan man bör avvakta vad den kommer till. Detsamma gäller också de generella subventionerna. Jag tror att det där finns anledning att tänka om, och jag vill erinra om den motion som riksdagen hade att behandla för ett par år sedan. Den avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen med hänvisning till en kommande utredning. Motionen gick ut på att man skulle förstärka stödet till nyproduktionen under ett visst antal år — tre till fem år — varefter en avtrappning skulle ske så att hyresgästen skulle betala fullt pris för lägenheten. På det sättet skulle man kunna åstadkomma en utjämning av den högre kostnaden vid produktionsåret. Med tanke på den löneökning som förmodligen pågår är från år skulle alltså en utjämning ske mellan inkomst och hyra. Självfallet skulle en sådan åtgärd även kombineras med en snabbare amorteringstakt på de lån som nu finns samtidigt som man på de äldre lånen slopade räntegarantien. Detta skul-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

le också ge möjlighet till ett ökat stöd åt de lägre inkomsttagarna och öka deras möjlighet att kunna hyra bättre lägenheter.

Dessutom är det två frågor som har berörts i debatten här. Den ena gäller kapitalsubventioner till egnahem, och där måste jag ansluta mig till dem som i debatten har frågat, huruvida förslaget kan vara välmotiverat. Det är ytterst svårt att finna ett sakligt skäl för den åtgärden. Den innebär för det första att man gör en kategoriklyvning mellan egnahemsägare och dem som bor i flerfamiljshus. Här är det ju faktiskt på det sättet att kapitalsubventionerna som utgått för flerfamiljshus i väsentlig utsträckning har uppsagts till förräntning och amortering. Därtill kommer att det ju för egnahemsägarna finns ett icke oväsentligt värde om man tänker på den kostnad som var betingad då huset byggdes jämfört med i dag. Det är väl inte ovanligt, kanske rätt generellt, att man härvidlag kan räkna med en fördubbling av priset, om man jämför den totala byggnadskostnaden med vad man i dag kan få för fastigheten. Jag kommer på den punkten att ansluta mig till reservation 15 b, och då det tidigare inte här i debatten har yrkats bifall till den reservationen, beroende på att de båda reservanterna inte är här i dag, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservationen.

Vad sedan angår den andra frågan om storleken av statligt stöd när det gäller gränsen för egnahemmen, 125 kvm, så vill jag helt instämma i vad herr Näsström här tidigare anfört och ansluta mig till reservation nr 11 a.

Herr HOLMBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill uttrycka min tacksamhet för att herr Knut Johansson i grund och botten har samma inställning till den föreslagna avskrivningen av de 900 miljonerna i egnahemslån som jag tidigare framfört i kammaren.

Men det var inte det som jag ville säga några ord om utan om herr Johanssons inställning till våra förslag om att något

snabbare genomföra kreditgarantisystemet och snabbare avverka subventionerna. Han säger att man inte skall föregripa utredningen. Jag har gjort ett räkneexempel. År 1964 är bostadsbyggnadsutredningen färdig. Den nya parlamentariska utredningen behöver minst två år på sig. Vi är då framme vid 1966. Proposition kan framläggas 1967, och beslut kan genomföras 1968. Jag tycker att det drar ut för långt på tiden med att åstadkomma den trygghet på bostadsmarknaden som jag är övertygad om att de flesta vill åstadkomma.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte huruvida herr Holmberg har någon inside information om tidsplanen för utredningen. Jag känner inte till mer än vad statsrådet Johansson sade här i dag, nämligen att den kommer att tillsättas i höst. Hur länge utredningen behöver arbeta för att framlägga sitt förslag nämndes icke något om. Det är möjligt att det kommer att ta den tid som herr Holmberg här har anfört, när nu hela detta frågekomplex bliver föremål för en utredning, kan det inte vara praktisk politik att nu bryta ut en eller eventuellt två frågor och göra dessa till föremål för särbehandling, då de utgör en del av helheten.

Det är av den anledningen, herr talman, som jag ansett att dessa frågor bör anstå tills utredningen närmare fått pröva det hela.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I anslutning till de senaste två anförandena vill jag erinra om att förra onsdagen stoppades förslaget om höjda barnbidrag med motiveringen: »Utredning pågår.» I dag stoppar man förslag om parlamentarisk bostadsutredning med skylten: »Utredning väntas.»

Jag begärde ordet i början av denna debatt, närmast för att göra några reflexioner i anslutning till frågan om familjebostadsbidragens samhörighet med

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

den fråga vi debatterade förra onsdagen, nämligen barnbidragen. Nu har sedan dess andra talare, framför allt herr Per Jacobsson och herr Gustafsson i Byske uppehållit sig vid dessa problem, och jag skall inte förlänga debatten i denna fråga utan inskränka mig till en enda reflexion. Den innebär ett understrykande av att jämförelsen mellan reservanternas och regeringens bud beträffande familjebostadsbidragen icke blir för folkpartiet och centerpartiet rättvisande med mindre man lägger till 110 kronor per barn till det föreslagna bostadsbidraget.

För en stund sedan hörde jag i andra kammaren socialministern tala om sitt förslag till familjebostadsbidrag som ju bl. a. innebär en utsträckning av inkomstgränsen över 20 000-kronorsstreck upp till 25 000 kronor, såsom en stor reform. Jag skall avstå från att bedöma, om detta uttryck är berättigat, om man ser reformen endast som en utsträckning av inkomstgränserna. Om jag däremot ser förslaget i dess helhet och konstaterar att det utom en utsträckning av inkomstgränserna också innebär att de lägsta inkomsttagarna icke får något höjt bidrag alls — vilket däremot de högre inkomsttagarna får — kan jag för min del icke beteckna reformen som en stor reform, utan tvärtom som en oriktig reform.

Jag vill återigen understryka den konsumtionsdirigerande verkan som en alltför stark utbyggnad av familjebostadsbidragen som ett led i familjepolitiken har. Den roll som konsumtionsdirigerande subventioner av detta slag kan få vid en framtida utformning av familjepolitiken är visserligen svår att förutsäga, men nog tycker jag att det är ganska klart, att utbyggnaden kan komma att innebära betydande hinder och svårslitna bindningar, när man tar upp hela frågan om familjepolitiken för att förutsättningslöst söka finna en bättre och rättvisare form än den nuvarande.

Familjepolitiken bör — jag sade det förra onsdagen och jag understryker det här — bedrivas på ett sådant sätt, att även den familj, som får stöd av samhället, i största möjliga utsträckning fritt

kan själv i alla avseenden göra sitt konsumtionsval. Jag tror därför, att ur den synpunkten är den nu föreslagna reformen en oklok reform. Det hade då varit mycket, mycket bättre att dela upp det stöd, man nu vill ge, på både familjebostadsbidrag och barnbidrag, såsom vi föreslagit från vår sida.

Det är beklagligt att inrikesministern inte är närvarande. Jag skulle nämligen vilja göra några reflexioner också i anslutning till hans anförande förut i dag. Jag hoppas att han kanske då och då lyssnar litet grand på vad som sägs i första kammaren, även om han sitter i andra kammaren nu.

Jag hörde med häpnad på inrikesministerns resonemang, när han ville försöka visa hur det skulle ha sett ut på bostadsmarknaden, om den hade skötts av enskilda företagare, genom att hänvisa till den bostadsproduktion som skedde 1940 och 1941. Det var ju år när för det första det var gott om bostäder i Sverige, för det andra ett världskrig rasade och för det tredje ingen visste vilken sekund vi själva kunde vara indragna i det. Om vi under sådana förhållanden inte byggde mer än 16 000 bostäder ett år, tycker jag inte att man rimligtvis kan ta detta som något slags bevis för hur det skulle ha sett ut i dag, om produktionen huvudsakligen hade grundats på enskild företagsamhet. Jag instämmer i vad som sagts förut i dag, att ingen vet hur det under sådana förhållanden skulle ha sett ut. Den bevisföring som faller tillbaka på vad som skedde de första krigsåren är ingen bevisning alls.

Statsrådet Johansson tecknade också bostadsfrågans betydelse för vår tids människor, och jag har ingen invändning att göra i det avseendet. Han underströk starkt allvaret i socialdemokratiens strävanden att förbättra förhållandena härvidlag. Inte heller i det avseendet har jag några invändningar. Men när han skall skildra folkpartiets inställning till frågan — jag försäkrar honom att vi lika allvarligt strävat att lösa dessa problem — då talar han om att vi gör propaganda, att vår motion och vår reservation endast är propaganda. Jag har litet svårt

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att förstå hur man gagnar bostadsfrågan genom att föra en debatt på sådana grunder.

När jag hörde inrikesministern, fick jag också uppfattningen att indexregleringar var för honom och kanske för regeringen som helhet något obehagligt, eftersom han tyckte att en teckning som han sett var elak mot folkpartiet. Jag kan förstå, att man från regeringens sida har en viss aversion mot indexreglering, om man tänker tillbaka på hur indexregleringen av folkpensionerna tillkom. Från folkpartiets sida föreslogs i flera år, att man skulle indexreglera pensionstilläggen. Det avslogs år efter år. Till sist nödgades dock regeringen ta upp frågan och framlägga förslag. Jag skulle vilja säga, att jag uppfattar vad som tilldragit sig på bostadsbyggandets område ungefär på samma sätt. År efter år har folkpartiet i motioner påpekat, att vi skulle ha möjligheter att bygga åtskilligt flera bostäder än vad som upptagits i regeringens kvot. År efter år har detta betecknats som olämpliga överbud. Ändå har det visat sig — när allt kommer omkring — att det mycket väl går att hålla den ökade bostadsproduktion som folkpartiet förordat. Jag förstår att inrikesministern och övriga socialdemokratiska talare kan ha till uppgift att klargöra att denna ökning skett alldeles oberoende av den påtryckning som år efter år gjorts i folkpartiets motioner, men jag är lika övertygad om att många fler än jag tror att det varit väsentligt att man från oppositionshåll utövat en påtryckning på regeringen. Det har icke skadat resultatet utan säkerligen tvärtom varit till stor nytta.

Jag vill med dessa ord, herr talman, instämma i det yrkande som framställt av herr Per Jacobsson.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag lovar att inte bli långrandig, men jag har känt ett behov att yttra ett par ord, eftersom jag rätt många år sysslat med frågor om bostads-

byggande framför allt som byggreglerare. Det är klart att jag har många synder på mitt samvete, och en av de synderna har kommit fram här i dag. Den kom till på det sättet att vi under en period, när det rädde brist på material och arbetskraft, fann att man i vissa fall byggde för många alltför bra bostäder. Denna utveckling resulterade i att vi fick införa ett par spärrar, dels det s.k. lånetaket och dels en maximiyta vid byggnationen. Det är ingen som säger att vi skall avskaffa lånetaket, men jag misstänker att om kostnadsutvecklingen blir den vi nu har och har haft sedan ett halvår tillbaka, står vi snart i den situationen att vi måste ändra lånegränserna, eller med andra ord höja lånetaket, och det är illavarslande i och för sig.

Beträffande den andra åtgärden, nämligen att föreskriva en viss maximiyta, har statsutskottet sagt att det är tid att upphäva denna begränsning. Den gäller som bekant en bostadsyta på 125 kvm, och herr Fritz Persson har här redogjort för vilka omständigheter det är som kan föranleda bostadsstyrelsen att ge dispens från bestämmelserna om en yta på 125 kvm. Detta kan alltså ske, när det föreligger verkligt behov att skaffa sig en ännu större bostad än en på 125 kvm — motsvarande sex rum och kök. Om det föreligger sådana skäl — alltså faktiska behov — åligger det bostadsstyrelsen att pröva, om man skall få bygga 150 kvm eller 175 kvm. Det är alltså det granskande ämbetsverkets uppgift att undersöka vilka förutsättningar som föreligger och att besluta därefter. Om inte dessa förutsättningar föreligger, kan väl ingen säga att det finns någon anledning att bygga ett större hus än ett med en yta på 125 kvm, men om förutsättningarna föreligger, är bestämmelserna utformade så att man kan ge dispens, och jag anser att det är en ändamålsenlig anordning.

Herr Fritz Persson sade att skälet till att slopa denna maximigräns var att den inte gällde alla lägenheter, alltså inte för flerfamiljshus — och det är alldeles riktigt. Han frågar vidare: Varför skall man behandla villaägare, egnahemsägare här-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dare än andra och sätta en maximigräns för dem? Jag brukar ju vara på samma våglängd som herr Fritz Persson i bostadsfrågan och kan inte förstå varför han vill argumentera på det sättet. Vi vet att om en villa, ett eget hem bygges, följer därmed alldeles speciella förhållanden. Jag skall inte utgå ifrån att man får bostadsrabatter, ty det får man väl inte om man bygger så stora villor som det här gäller — de faller alltså utanför gränsen. Men man får räntegarantier så långt som statslånet nu räcker, och det är rätt betydande belopp som skjutes till från det allmännas sida.

Sedan är det emellertid en avgörande skillnad, herr Fritz Persson, mellan en som äger ett hus och en som hyr en bostad i ett flerfamiljshus. Den sistnämnde äger i regel inte denna fastighet och han kan i varje fall inte få åtnjuta den stora förmån i form av skatteavdrag som beviljas genom våra skatteregler. Det är ju så att vi har en schablontaxering, enligt vilken inkomsten av bostaden inte skall sättas högre än till 2,5 procent, inte på anskaffningsvärdet utan på taxeringsvärdet. Reglerna säger vidare att man har rätt att dra av alla gäldräntor. Om en person kommer i en så lycklig ställning att han har höga inkomster och lånar 100 000 kronor, löpande med 6 procent ränta, vilket innebär att han har 6 000 kronor i ränteutgifter, och bygger ett ännu dyrare hus — något som nu sker och som skulle kunna ske i ännu större utsträckning, om man slopar denna spärr — får han ett underskott på denna fastighet. Det är alltså alldeles riktigt enligt våra beslut. Inkomsten av huset räknas alltså till 2,5 procent på taxeringsvärdet, och alla gäldräntor får räknas som utgifter. Det blir ett underskott, som vederbörande drar av på sin inkomstdeklaration, och varje avdrag göres från toppen av inkomsterna, d. v. s. den maximala marginalskatten reduceras. Det kan ju bli ganska ansevärda favörer. Herr Fritz Persson yttrade att man inte är rädd för de favörer man ger skattevägen. Det skall vi vara, herr Fritz Persson! Vi bör inte genom att också lånevägen ge alldeles speciella favörer

uppmuntra att man bygger allt fler sådana fastigheter. Om vi skall ha en social målsättning i vår bostadspolitik — och det bör vi ha — då finns ingen anledning att ändra nuvarande regler, som herr Fritz Persson ju redogjort för och som dispensvägen möjliggör byggande av egnahem på 125 kvadratmeter. Gör man det, är man enligt min mening ute på farliga vägar. Jag vill varna herr Fritz Persson för att argumentera för ett högre lånevärde och ett högre lånetak för villor långt större än med en golvyta av 125 kvadratmeter.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Herr John Ericsson har pläderat för att man skall behålla gränsen 125 kvadratmeter. Det är ju inte bara när det gäller lägenheter i vanliga flerfamiljshus, som man inte tillämpar maximiytbegränsningen, utan också när det gäller lägenheter i rad- och kedjehus. De senare husen blir ju fler och fler, och det byggs också många lägenheter i sådana hus, som är större än 125 kvadratmeter.

Jag vill också erinra om, vilket jag redan påpekat, att vi tidigare haft bestämmelser om maximiytor, som utgick från att bottenytan i husen inte fick vara större än vissa angivna mått. Dessa regler gynnade en ekonomisk hustyp, nämligen hus i ett och ett halvt plan. Dessa kunde byggas med en yta av drygt 140 kvadratmeter.

Jag vet inte varför 125 kvadratmeter skall vara ett sakrosankt tal. Det är ju inte bostadsstyrelsen, som prövar när man skall göra undantag från denna begränsningsregel, utan detta ankommer på länsbostadsnämnderna. Jag har resonerat med länsbostadsdirektörer och länsbostadsingenjörer, som har att svara för denna prövning. De gör gällande att prövningen är mycket besvärlig. Att så är förhållandet kan nog inte förnekas. Det gäller ju att avgöra från fall till fall t. ex. om en sökande har behov av ett arbetsrum, därför att han har ett förtroendeuppdrag, eller har ett så-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dant förvärvsarbete att han bör ha tillgång till ett sådant rum. Det måste i många fall bli ett mycket godtyckligt avgörande. Det måste också vara mycket svårt att avgöra, om det kan vara motiverat att en person får bygga ett hus, som är större än 125 kvadratmeter, därför att en medlem i familjen behöver sådan vård som kräver extra utrymme.

När det gäller ombyggnader kan man göra undantag från maximiregeln. När det gäller bostäder inom lantbruket gäller inte denna regel, och då uppstår frågan om till sådana bostäder även kan hänföras trädgårdsmästarbostäder m. m.

Ingen torde alltså kunna förneka, att det är mycket besvärligt att tillämpa dessa undantagsregler. Hela det resonemang, som herr John Ericsson för, utgår från att det inte finns andra möjligheter att begränsa byggandet av stora lyxvillor. Jag är övertygad om att man skall kunna finna bättre metoder, t. ex. ge länsbostadsnämnderna sådana direktiv för granskningen av låneansökningarna, som möjliggör att det i framtiden kommer att byggas allt färre sådana stora hus. Om man däremot kommer att bygga hus med en yta av 128, 130 eller 135 kvadratmeter, tror jag inte att det sker någon större olycka. Det kan t. o. m. ifrågasättas, om inte den nuvarande gränsen, 125 kvadratmeter, lockar många att bygga hus med en storlek, som just når upp till denna gräns, därför att man menar att man då ändå kommer att hålla sig inom gränserna för maximiytan. Om man inte hade denna gräns, skulle man kanske räkna mer ekonomiskt. I varje fall, efter en utökad service, från länsbostadsnämndernas sida skulle man förmodligen kunna bygga fler mindre småhus än man för närvarande gör.

Det är klart, att detta inte är någon fråga som man behöver göra så stor affär av. Vid de tillfällen då jag kommit i beröring med den har jag emellertid fått klart för mig, att det för det första vore administrativt sett en betydande lättnad att slippa ifrån den nuvarande prövningen och att man för det andra bör med andra metoder försöka hålla lägenhetsytorna inom rimliga gränser.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande varje punkt av utskottets i utlåtandet nr 42 gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras, samt därefter särskilt angående utskottets yttrande i vissa delar.

I fråga om punkten 1 gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 25.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Rörande punkten 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 2 b av herr *Sundin m. fl.*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övertvägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Per Jacobssons* yrkande.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 42 punkten 2 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 2 b av herr *Sundin m. fl.*

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början om-

röstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 22.

Därjämte hade 90 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 37.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av vad utskottet anfört samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i vad utskottet anfört, som innefattades i den av fröken

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av vad utskottet anfört, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 3 med godkännande av vad utskottet anfört, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i vad utskottet anfört, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 23.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad anginge punkten 4, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobsson*, *Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Holmberg*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 4 b av fröken Andersson m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Per Jacobssons* yrkande.

Herr *Holmberg* åskade emellertid votering jämnväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 42 punkten 4 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 4 b av fröken Andersson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 24.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Därjämte hade 70 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 67.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de rörande punkterna 5 och 6 förekomna yrkandena propositioner, dels på bifall till vad utskottet hemställt, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkterna 5 och 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 44.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten 7 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ja — 74;

Nej — 64.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 47.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å utskottets i punkten 8 gjorda hemställan, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppsesning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, anmälde, att han av misstag röstat för ja-propositionen.

Vidare gjordes enligt de angående punkten 9 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 79 och II: 96; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes i enlighet med de rörande punkten 10 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande punkten 11, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats.

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 a betecknade reservationen;

3:o), av herr *Holmberg*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i reservationen 9 b av fröken Andersson m. fl.; samt

4:o), av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i reservationen 9 c av herr Sundin m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstå-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ende yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de under 3:o och 4:o här ovan upptagna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Holmbergs yrkande.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde likväl votering även om innehållet i denna kontraposition, på grund varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 42 punkten 11 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 b betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 9 c av herr Sundin m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 25.

Därjämte hade 86 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 42 punkten 11 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 9 b av fröken Andersson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr tal-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;
Nej — 50.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten 12 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 12, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej. antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 66.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härpå gjordes enligt de angående punkten 13 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 45 och II: 53; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde punkten 14, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Näsström*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Petersson, Bertil*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 11 b av herr *Almgren* m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Näsström* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Näsströms* yrkande.

Herr *Wallmark* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 42 punkten 14 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Näsström* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 11 b av herr Almgren m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Wallmark begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;
Nej — 42.

Därjämte hade 24 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 14, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Näsström m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Persson, Fritz, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;
Nej — 70.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten 15, anförde nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr Gustafsson, Nils-Eric, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr Holmberg, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 12 b av fröken Andersson m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Gustafsson, Nils-Eric, begärde votering, i anledning varav, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 15, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna med 12 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Gustafsson, Nils-Eric, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;
Nej — 21.

Därjämte hade 28 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Rörande punkten 16 gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sundin m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 116;

Nej — 22.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å punkten 17, yttrade herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Holmberg*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i reservationen 14 b av fröken Andersson m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna proposition på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den föregående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Holmberg* åskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 42 punkten 17 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 14 b av fröken Andersson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 25.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Därjämte hade 84 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 51.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande punkten 18, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Holmberg*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Johansson, Knut*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservationen 15 b av herr Bergman och fru Wallentheim.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkan-

dena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Holmbergs* yrkande.

Herr *Johansson, Knut*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 42 punkten 18 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 15 b av herr Bergman och fru Wallentheim.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Knut*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 19.

Därjämte hade 57 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 punkten 18, röstar

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 52.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjordes enligt de angående punkten 19 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I vad gällde punkten 20, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Johannes Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 17 a betecknade reservationen;

3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i reservation 17 b av fröken Andersson m. fl.;

4:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i reservationen 17 c av herr Sundin m. fl.; samt

5:o) att kammaren skulle bifalla motionerna I: 131 och II: 166, såvitt nu vore i fråga.

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i punkterna 21 och 22 hemställt.

I fråga om punkten 23, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att motionerna I: 131 och II: 166, såvitt nu vore i fråga, skulle bifallas. Emellertid, fortsatte herr talmannen, vore yrkandet i motionerna i denna del ett följd-yrkande till punkten 20, varför allenast kvarstode yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna 24—38 hemställt.

I vad gällde utskottets yttrande beträffande bestämmelserna om familjebostadsbidrag, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet yttrat skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna det förslag till yttrande, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av vad utskottet yttrat i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad statsutskottet i utlåtande nr 42 yttrat beträffande bestämmelserna om familjebostadsbidrag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Vinner Nej, godkännes det förslag till yttrande som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 66.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Såvitt avsåge utskottets yttrande beträffande bestämmelserna om pensionärsbostadsbidrag, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets yttrande i denna del skulle godkännas; 2:o), av herr *Holmberg*, att det förslag till yttrande skulle godkännas, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, att kammaren skulle godkänna det förslag till yttrande, som innehölls i reservationen 19 b av herr *Sundin* m. fl.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av vad utskottet yttrat vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmberg* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Holmbergs* yrkande.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående yttrande i statsutskottets utlåtande nr 42 beträffande bestämmelserna om pensionärsbostadsbidrag antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 a betecknade reservationen, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i reservationen 19 b av herr *Sundin* m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;
Nej — 27.

Därjämte hade 63 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad statsutskottet i utlåtande nr 42 yttrat beträffande bestämmelserna om pensionärsbostadsbidrag, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes det förslag till yttrande, som innefattas i den av fröken

Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Holmberg* begärde rösträkning, verkställdes nu voiering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 49.

Därjämte hade 18 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1963/64 till bostadsrabatter jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få fästa ledamöternas uppmärksamhet på, att i kammaren delats en stencilerad preliminär plan för kammarens sammanträden efter påskuppehållet till vårsessionens slut samt en likaledes stencilerad preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under samma tid med fördelning av ärendena på olika arbetsplena.

Av förstnämnda plan framgår, att för samtliga veckor efter påskuppehållet upptagits minst två arbetsplena, för den 10/5 dock endast ev. arbetsplenum. Utom onsdagar och fredagar har för arbetsplenum tagits i anspråk också tisdagen den 23/4 för en allmän utrikespolitisk debatt med början kl. 14.00 samt, i näst sista veckan av sessionen, tisdagen den 21/5 och, i sista veckan, tisdagen den 28/5 och torsdagen den 30/5. Fredagen den 31/5 reserveras för endast gemensamma voteringar eller sammanjämkningar samt ev. interpellationssvar. I planen räknas med kvälls-

plenum alla onsdagar utom den 17/4, då kvällen hålles fri för partigruppssammanträden, och den 22/5, som är dagen före Kristi Himmelsfärdsdag och folknykterhetens dag. För samtliga fredagar utom den 10/5 och 31/5 har upptagits ev. kvällsplenum. Plenums början har satts till kl. 11.00 de tisdagar i maj — den 21/5 och den 28/5 — som tagits i anspråk för arbetsplenum; tisdagen den 23/4 börjar plenum som nämnts kl. 14.00.

Beträffande planen för ärendenas fördelning på olika arbetsplena vill jag fästa uppmärksamheten på att den är preliminär. Förskjutningar kan inträffa dels till följd av förseningar med avlämnandet av propositioner, dels genom att ärenden, som upptagits i planen, uppskjutes till höstsessionen. Talmanskonferensen har nämligen i dag efter planens uppgörande, med hänsyn till det stora antalet återstående ärenden, beslutat uppmana utskottet att planera arbetet så, att vårsessionen icke belastas med ärenden, som kan uppskjutas till höstsessionen. Till följd härav kan en del av de i den preliminära planen upptagna ärendena komma att utgå för att upptagas först under hösten.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Anslag till socialattachéer

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Socialattachéer för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 323 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 499) och den andra in-

Anslag till socialattachéer

om andra kammaren av fru *Kristensson* (II: 501), hade, såvitt nu vore i fråga, hemställt, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1963/64 till Socialattachéer av 323 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga, till Socialattachéer för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 323 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! I denna fråga har från vårt håll alltsedan förslaget om socialattachéer första gången framfördes motionerats om avslag med den motiveringen, att de arbetsuppgifter som skall utföras av socialattachéerna bör ombesörjas av den ordinarie utrikesrepresentationen i vad avser socialpolitiken och av arbetsmarknadens parter i den mån arbetsuppgifterna gäller arbetsmarknadsförhållandena.

Jag har också tidigare framhållit att kostnaderna blir betydande i förhållande till de arbetsuppgifter som läggs på socialattachéerna. Även om vi kan förstå att en ambassadtjänsteman åtminstone under vissa förhållanden kan ha lättare att nå kontakt med representativa organ inom näringslivet i de länder det här gäller än vad som är möjligt för representanter för arbetsmarknadens parter, och även om vi kan förstå betydelsen av en socialattaché i Bryssel i samband med förhandlingarna om vår association till EEC, vilka väl någon gång skall återupptas, har vi fäst oss dels vid vissa tveksamma omdömen från

mycket initierat håll om dessa tjänsters nödvändighet och dels vid de betydande kostnaderna för de arbetsuppgifter det här är fråga om.

Jag ber alltså även i år att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr *Virgin* m. fl.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Efter en lång debatt om sprit och bostäder förefaller det kanske inte så värst angeläget att tala något om femte huvudtiteln. Den svarar dock för en betydande del av de frågor, som riksdagen har att avgöra. Det utlåtande, som vi nu skall behandla, upptar i runt tal 200 punkter. Det rör sig om ett 40-tal motioner och 10—12 reservationer. Om vi därför från utskottets sida kommer att yttra oss vid vissa punkter, så sker det därför att det är nödvändigt. Det är ju inte heller vi, som tagit tiden i anspråk tidigare i dag.

När frågan om socialattachéer första gången var före år 1959, var det en enad borgerlig front mot inrättandet av dessa befattningar. Sedan har ju folkpartiet och centern accepterat dessa attachéer. Högern är nu ensam motståndare och menar, att de uppgifter, som attachéerna har att utföra, bör kunna åläggas ordinarie personal vid ambassaderna i vissa fall. I andra fall skulle arbetsmarknadsparterna själva kunna ombesörja uppgiften. Det är ungefär samma resonemang som fördes år 1959, då man menade, att eftersom Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen hade hemställt om dessa attachéer, borde de också svara för kostnaderna. Däremot var det aldrig fråga om att exempelvis Lantbruksförbundet och RLF skulle bekosta våra jordbruksattachéer.

Det har nu visat sig, att dessa socialattachéer fyller en mycket stor och angelägen uppgift för vårt land. När det nu föreslås en uthyggnad av institutionen med en befattning även i Bryssel, är detta helt naturligt. En hel del av de marknadsfrågor, som är aktuella inom den europeiska politiken, utgår ifrån och behandlas i Bryssel. Där är även ar-

Ang. den andliga vården vid ungdomsvårdsskolorna
betsgivareföreningarnas och den fackliga internationalens huvudsäten förlagda.

Att organisationerna själva skulle ombesörja de uppgifter, som attachéerna har att utföra, är en åsikt, som högern enligt min mening inte borde föra fram. Dess förslag är mycket illa genomtänkt, och jag ber, herr talman, därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24

Ang. den andliga vården vid ungdomsvårdsskolorna

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1963 förordat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 13 793 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Helleblad* m. fl. (I: 135) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander* m. fl. (II: 164),

dels en inom andra kammaren av fru *Boman* m. fl. väckt motion (II: 496),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Kristenson* i Göteborg och fröken *Elmén* väckt motion (II: 601).

I motionerna I: 135 och II: 164 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning beträffande den andliga vården vid ungdomsvårdsskolorna samt uttala som sin mening, att det vid kriminalvården införda systemet syntes vara väl lämpat som förebild för densamma.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 496 och II: 601

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1963 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 13 793 000 kronor;

II. att motionerna I: 135 och II: 164 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Kaijser*, *Sundin*, *Harald Pettersson*, *Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Andersson* i Knäred, *Nelander* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 135 och II: 164 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad reservanterna anført.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Under punkt I har jag intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan. Under punkt II ämnar

Ang. den andliga vården vid ungdomsvårdsskolorna

jag däremot yrka bifall till den till punkten fogade reservationen.

I motionerna I:135 och II:164 har hemställts om utredning beträffande den andliga vården vid ungdomsvårdsskolorna. Fjölårets riksdag beslöt på förslag av justitieministern, vilket tillstyrktes av statsutskottet, en upprustning av den andliga vården vid kriminalvårdsanstalterna. Man kan därför anse, att den andliga vården vid våra ungdomsvårdsskolor nu borde stå i tur att bli föremål för översyn. I stadgan för ungdomsvårdsskolorna finner vi de allmänna principerna för denna vård. Där föreskrives bl. a. att skolpliktig elev skall erhålla vanlig skolundervisning. Icke konfirmerad elev må beredas tillfälle att delta i konfirmationsundervisning. Ytterligare direktiv i ämnet har inte utfärdats av socialstyrelsen. En viss frivillig resc-sekreterarverksamhet utövas dock av Frälsningsarmén.

Det ungdomliga klientel, som finns på våra ungdomsvårdsskolor, är emellertid i särskild grad i behov av rådgivning på olika områden, inte minst i andliga frågor. Detta är en uppgift, som kräver speciell erfarenhet. Huruvida det inom kriminalvården införda systemet är lämpat som förebild i detta avseende kan ju diskuteras. Reservanterna anser emellertid att denna fråga i hög grad är i behov av utredning och föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger detta till känna.

Detta är motiveringen till reservationen, och jag anhåller om bifall till densamma, herr talman!

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Argumentet att man skulle få något slags jämställdhet mellan kriminalvården och ungdomsvården tycker jag haltar åtskilligt. Vi har inom utskottet ansett att det inte finns någon anledning att gå med på en framställning om en utredning. På kriminalvårdens område — det gäller alltså fängelserna — rör det sig om människor som enligt vad som brukar sägas sitter inburade. De har inte den frihet som man

har i ungdomsvårdsskolorna, där de intagna mer uppfattas som elever, som bör få en skolundervisning som motsvarar den som ungdomen ute i frihet får. Att här införa ett system som innebär, att man på något sätt skulle påtvinga dessa ungdomar en viss konfession, anser vi inte vara riktigt.

Nu är det också så att skolstyrelserna kan, om de så önskar, ta kontakt med ortens kyrkliga eller andra organisationer för att främja den andliga vård vid ungdomsvårdsskolorna, som motionärerna och reservanterna önskar. Det föreligger därför absolut inte något behov av en utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Utskottets ärade talesman säger att man inte bör införa det system beträffande andlig vård, som finns inom kriminalvården, vid ungdomsvårdsskolorna — och det kan vara riktigt. Det är också detta som reservanterna framhåller — det råder alltså därvidlag skillnad mellan reservationen och motionerna. Reservanterna anser att det kan diskuteras, huruvida just det system för den andliga vården som införts vid kriminalvården passar vid ungdomsvårdsskolorna. Men vi anser att det är viktigt att frågan utredes och vi hemställer om dylik utredning.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det finns ingenting som hindrar styrelserna för ungdomsvårdsskolorna att vid behov ta kontakt med de människor, som kan ge den andliga vård som herr Edström önskar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Ang. bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 24 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarans ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 68.

Punkterna 25—43

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44

Ang. bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arne Geijer* och *Knut Johansson* (I: 66) samt den andra inom andra kammaren av fru *Ekendahl m. fl.* (II: 78), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att Kungl. Maj:t — med utgångspunkt från statsmakternas mål inom arbetsmarknads- och familjepolitiken samt med beaktande av i motionerna framförda fakta och argument — skyndsamt måtte låta undersöka omfattning och former för ökat statligt stöd till utvecklingspsykologisk forskning för barn i förskoleåldern,

dels ock de förut nämnda likalydande motionerna I: 499, av herr *Sveningsson*, och II: 501, av fru *Kristensson*, i vilka, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1963/64 till Bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet m. m. av 100 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag a motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 66 och II: 78 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i punkten anförde.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Tureson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag;

II. att motionerna I: 66 och II: 78 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. bidrag till barnpsykologiska forskningslaboratoriet

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Sedan flera år har ett anslag utgått under rubriken Försöksverksamhet rörande daghem. Med detta anslag har man gjort försök av olika slag med nya verksamhetsformer i fråga om barnstudieverksamheten. Medel har också anvisats till driftkostnaderna för barnpsykologiska forskningslaboratoriet. På senare år har anslaget alltmåra kommit att användas för just detta ändamål.

Departementschefen föreslår nu, att anslaget i fortsättningen helt skall användas för att finansiera forskningslaboratoriets verksamhet och att det i samband därmed omrubriceras. Utskottet tillstyrker detta, men det finns en reservation som innebär yrkande om avslag.

Vi reservanter anser visserligen forskningsuppgifter av ifrågavarande art värdefulla, men vi anser att de, liksom de flesta andra vetenskapliga forskningsuppgifter, borde bekostas med anslag under åttonde huvudtiteln, och att alltså ecklesiastikministern i nästa års statsverksproposition bör äska det anslag för ifrågavarande ändamål, som kan finnas erforderligt. Till dess bör verksamheten kunna upprätthållas med hjälp av reserverade medel.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Virgin kom här med samma förslag som högern framförde förra året — även då förmenade man, att anslaget är upptaget på fel huvudtitel.

Det är alltså inget fel att det sker sådan här forskning, men den bör inte bekostas under femte, utan under åttonde huvudtiteln. Det är väl en strid om påvens skägg att föra fram detta krav varje år. Vill vi ha denna forskning, anser vi den vara gagnelig, anses det i kanslihuset att det är lämpligt att ha utgifterna på en viss huvudtitel och kan de inte på något sätt oförmånligt belasta statsverket, då kan vi väl i år liksom i fjol följa Kungl. Maj:ts förslag. Detta har också utskottet förordat.

Dessutom kommer under denna punkt in det förhållandet, att utskottet har tillstyrkt motioner som gäller undersökning av omfattning och former för ökat statligt stöd till utvecklingspsykologisk forskning rörande barn i förskoleåldern. Vi har alltså dels varit med om vad regeringen föreslagit, dels gått något längre och vill ha en undersökning av utformningen av statens åtgärder på detta område.

Utskottet har ansett, att det värdefulla är att någonting sker och att det inte spelar så stor roll över vilken titel utgifterna betalas.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag kan inte riktigt dela utskottets ärade talesmans åsikt att det är likgiltigt under vilken huvudtitel denna forskning sker. Jag vill gärna i begreppet forskning lägga in ett krav på frihet från villkor och förutsättningar. Jag kan i det här fallet inte alldeles frigöra mig från känslan, att man mer eller mindre medvetet försöker skapa underlag för den tesen, att barn i förskoleåldern skulle kunna omhändertas lika bra eller bättre i kollektiva anordningar som i sina hem.

Eftersom vi på högerhåll har svårt att tro på den tesen, vill vi vara säkra på att forskningsresultat på detta område är invändningsfritt dokumenterade. Det är i varje fall en av orsakerna till att vi gjort vårt yrkande.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Min ärade vän på skarborgsbänken tror, att om denna forskning sker med pengar från femte huvudtiteln blir den inte vetenskaplig och därför inte heller korrekt, men sker den över åttonde huvudtiteln är den oantastbar. Jag tycker att detta är ett ganska underligt argument.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder

framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 45

Anslag till ferieresor, m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 499, av herr Sveningsson, och II: 501, av fru Kristensson, såvitt nu vore i fråga, till Ferieresor för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 200 000 kronor;

II. att motionen II: 411, av herr Svensson i Kungälv och fru Svensson, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I: 499 och II: 501 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Ferieresor för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 040 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser, Stawäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av reservanterna förordade ändringar av grunderna för bidrag till ferieresor m. m.;

b) till Ferieresor för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 040 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Även reservationerna som avgivits vid punkterna 45, 46 och 47 är gamla bekanta.

I den första anser vi att standardutvecklingen har blivit sådan, att den enskildes avgifter för ferieresor bör kunna

höjas. De särbestämmelser som gäller för barn från flerbarnsfamiljer och för barn till ensamstående mödrar bör dock bibehållas oförändrade.

Under punkt 46, som jag ber att få argumentera för redan under denna punkt, anser vi att statsbidraget till semesterhemmen har så liten betydelse att det inte behöver vara kvar. Det är också ett faktum att verksamheten vid semesterhemmen har minskat.

Punkt 47 gäller ett anslag för underlättande av husmoderssemester. Även detta anslag är så litet och de belopp som vederbörande kan få är så pass små, att det inte har någon egentlig betydelse för husmödrarnas möjligheter att få semester.

Under den nu föredragna punkt 45 ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det är här som herr Kaijser sade fråga om gamla bekanta — vi diskuterar ju dessa frågor varje år. Det går inte att utvinna något nytt ur det hela, inte ens av herr Kaijser, och jag ber därför, herr talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Kaijser begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Ang. bidrag till driften av semesterhem — Ang. stipendier för underlättande av husmorssemester

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 45 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

*Punkten 46***Ang. bidrag till driften av semesterhem**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 499, av herr Sveningsson, och II: 501, av fru Kristensson, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av semesterhem för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 460 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 499 och II: 501 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1963/64 till Bidrag till driften av semesterhem av 460 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Staxäng* och

Turesson, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr *Virgin* m. fl.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 47***Ang. stipendier för underlättande av husmorssemester**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 499, av herr Sveningsson, och II: 501, av fru Kristensson, såvitt nu vore i fråga, till Stipendier för underlättande av husmoderssemester för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 499 och II: 501 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1963/64 till Stipendier för underlättande av husmoderssemester av 1 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda på sätt, i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Ang. överförandet av hälso- och sjukvårdsfrågorna från inrikes- till socialdepartementet

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 48—56

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57

Ang. överförandet av hälso- och sjukvårdsfrågorna från inrikes- till socialdepartementet

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för medicinalstyrelsen, som föranledes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1963 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 5 980 000 kronor.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag har försäkrat mig om herr talmannens löfte att vid denna punkt få tala om något som ligger vid sidan om det ärende som egentligen avhandlas här.

Vi har nu nått till det första ärende som med anledning av den vid halvårs-

skiftet inträdande ändrade fördelningen av uppgifter för de olika departementen flyttas över från inrikes- till socialdepartementet. Det gäller den statliga sjukvården, och under denna punkt är det fråga om anslag till medicinalstyrelsen.

Jag har känt en obetvinglig lust att kommentera detta förhållande med några ord. Jag har ju en dubbel uppgift i livet: jag är läkare vid en sjukvårdsinrättning i min borgerliga gärning, och jag är riksdagsman. Det kan hända att på denna punkt min egenskap av sjukhusläkare får väga över min egenskap av riksdagsman.

Inrikesdepartementet bröts ut ur socialdepartementet så sent som 1947, och man kan fråga sig om det verkligen är nödvändigt att redan nu göra en ändring tillbaka. Man kan emellertid fastslå att sjukvård hör mer ihop med åldringsvård, alkoholistvård och annan socialvård än med bostadsfrågor, arbetsmarknadspolitik och polisväsende och med länsstyrelserna — Kungl. Maj:ts öga i landsorten.

Den nu föreslagna ombildningen torde sålunda vara ändamålsenlig. Att det blev som det blev 1947 sammanhänge helt säkert med de intressen som dåvarande socialministern hade. Han hade det största intresset för socialvårdens olika områden, för bostadsfrågor, för pensioner och åldringsvård och för försäkringar mot sjukdom, arbetslöshet o. s. v. Jag tror inte det innebär någonting nedsättande om man säger att han inte hade riktigt samma stora intresse för den egentliga sjukvården och att det var lättare för honom att avstå den delen.

Hans närmaste efterträdare beträffande sjukvården, alltså den förste inrikesministern, intresserade sig mycket för olika sjukvårdsfrågor, ett intresse som han höll i hög grad levande även sedan han lämnat sin statsrådspost och blivit landshövding. Han hörde till de många landshövdingar som gjort stora insatser såsom ordförande i direktionerna för sina läns centrallasarett, en uppgift som vi med vårt systematiserade lagstift-

Ang. överförandet av hälso- och sjukvårdsfrågorna från inrikes- till socialdepartementet

ningsarbete har tagit ifrån landshövdingarna. Tillåt mig som en f. d. styresman vid ett sådant centrallasarett att på grundval av personliga erfarenheter betyga värdet av landshövdingens insats för sådana uppgifter och beklaga att den omöjliggjorts. Jag är medskyldig själv — jag opponerade mig inte och svalde den kungl. propositionens förslag.

Det här var en liten utveckling, men inte alldeles betydelselös. Jag kommer tillbaka till den om ett ögonblick.

Efter den förste inrikesministern kom inrikesministern nr 2. De sex år som han styrde och ställde torde i stort sett kunna betraktas som ett interregnum ur sjukvårdens synpunkt. Och sedan kom Rune Johansson.

Jag hör ingalunda till dem som kritiskt löst accepterar vad han säger och vad han föreslår eller beslutar. Jag föreställer mig att det är möjligt att han och jag senare i kväll eller kanske på fredag kan ha en dust i en hälsovårdsfråga. Men om hans intresse för sjukvårds- och hälsovårdsfrågor, hans kunskaper inom detta område och hans förmåga att finna goda eller i varje fall för motstridiga intressen godtagbara lösningar råder det väl inte något tvivel. Han kom till sitt statsrådsämbete med erfarenheter från arbetet inom sitt landsting och inom Landstingsförbundet, erfarenheter som trots hans unga år redan då var både omfattande och djupgående. Det är därifrån han har sitt alldeles speciella intresse för sjukvårdens olika frågor.

Som inrikesminister har Rune Johansson tagit itu med många problem på sjukvårdens område. Den som ofta har representerat en annan uppfattning än inrikesministrarnas har naturligtvis sällan fått riktigt som han velat, men någon gång har inrikesministern efter striden funnit en lösning som tillfredsställt båda parter. Jag minns t. ex. när vi debatterade frågan om en specialitetsnämnd för läkarna. Mina kolleger och jag ville ha den fristående; inrikesministern ville ställa den under medicinalstyrelsen. Ja, sedan kom författningen som inrättade en specialitetsnämnd med en sam-

mansättning som ur vår synpunkt snarast var bättre än vi hade tänkt oss. Visserligen var nämnden ställd under medicinalstyrelsen, men nämndens beslut skulle gälla som medicinalstyrelsens, och nämnden blev alltså trots allt självständig. Det är ett exempel på hur han har kunnat finna goda lösningar.

Under Rune Johanssons tid som inrikesminister har mycket betydelsefulla nyheter och förändringar kommit till inom sjukvårdens område. Vi har fått först ny sjukhuslag, sedan en helt ny sjukvårdslag, vi har fått ny behörighetslag för läkare och ny kvacksalverilag, vi har fått ny hälsovårdsstadga, och vi har fått nya lagar och förordningar om läkemedel och om gifter — för att ta några exempel. Ibland har man inte kunnat värja sig för intrycket att det legat en orolig hets över allt det lagstiftande som bedrivits från inrikesdepartementets sida. Man tycker att det kunde ha gått litet lugnare och långsammare. Ibland har saker genomförts där man inte kunnat beräkna följderna. När inrikesministern föll undan för kraven på att släppa byggnadskvoterna fria inom sjukhusvården ledde det till en snabbt ökad utbyggnad av våra sjukvårdsinrättningar, som i hög grad accentuerade sjuksköterskebristen, vilken i sin tur har krävt krafttag som ännu inte kan sägas ha lett till några avgörande resultat. Ibland har lösningar gjorts som inneburit en sänkning av kompetenskraven. Det är aldrig riktigt bra, och det har förefallit mig som om inrikesministern inte i tillräckligt hög grad känt hämningarna mot en sådan lösning. Ibland verkar det som om hetsen gjort att man glömt att ta vara på en del av det värdefulla i det gamla, som rensats bort. Dit hörde det exempel jag nyss anförde: landshövdingarnas arbete i lasaretsdirektionerna. Så länge som vi har bra och driftiga landshövdingar skulle de också ha kunnat göra nytta där. Detta är dock bara en liten detalj.

Under de senaste åren har Rune Johansson genomfört eller förarbetat två stora frågor. Den ena är provinsialläkar-

Anslag till statens arbetsklirik i Stockholm

väsändets överförande från staten till landstingen, den andra är mentalsjukvårdens överförande på samma sätt.

Vad den sistnämnda frågan beträffar kan kanske representanter för det understundom så mäktiga landstingspartiet tycka att inrikesministern inte så som man skulle önskat och så som man skulle kunna tro av hans tidigare verksamhet tagit hänsyn till väsentliga önskemål från landstingens sida. Vi skall inte diskutera den saken här, men låt mig uttala den förhoppningen att man skall finna en lösning som kan tillfredsställa båda parter och att man skall finna den lösningen innan inrikesministern lämnar detta verksamhetsområde.

Men båda dessa stora ärenden skall under den närmaste tiden föras ut i verkligheten, öppna-vårdsreformen den 1 juli i år, mentalsjukvårdsreformen om några år. Det är olyckligt att det sker ett byte just när den överflyttningen skall ske. Även om en del tjänstemän byter departement så försvinner en del, och inte bara på statsråds- och statssekreterarnivå blir det nya män som skall ta hand om det fortsatta arbetet. Den förtrogenhet med dessa ärendens olika aspekter som vunnits inom inrikesdepartementet kan inte utan vidare föras över till socialdepartementet. Mycket i de ärendena har gällt förhandlingar: förtrogenhet med motpartens förhandlare, respekten för dem som personer, för deras ärliga övertygelse och för deras strävanden till lösningar som siktar på det gemensamma bästa, som man vunnit under långvariga kontakter, är en personlig erfarenhet och en personlig känsla som kan vinnas på båda sidor av förhandlingsbordet och som inte utan vidare kan överföras på andra personer. Och jag befarar att när nu nya män träder till, vissa friktioner kan komma att uppstå som kan öka de svårigheter som reformerna i och för sig kommer att medföra.

Med det här har jag inte velat uttala något misstroende mot herr Aspling och hans medarbetare. Jag tror att de skall försöka att göra övergången så smidig och så litet känslig som det står i de-

ras makt att göra den. Men de får ändå förlåta om jag känner en viss oro. Och de får förlåta om jag beklagar att Rune Johansson just nu lämnar detta verksamhetsområde, där han haft ett sådant intresse, sådan kunskap, en sådan initiativrikedom och en sådan framgång.

Herr talman! Jag har varit angelägen att nu när vi börjar behandlingen av de ärenden som skall föras över från inrikes- till socialdepartementet få tillfälle att framföra dessa synpunkter, som hänger samman med erfarenheterna från min verksamhet i min dagliga gärning.

I det vid denna punkt behandlade ärendet, medicinalstyrelsens avlöningar, har jag, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 58—130

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 131**Anslag till statens arbetsklirik i Stockholm**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens arbetsklirik i Stockholm för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 630 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 348) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 406), i vilka, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta, att för statens arbetskliriks arbetsprövnings- och forskningsverksamhet i överensstämmelse med i motionerna närmare angiven motivering anslå 60 000 kronor mer än vad Kungl. Maj:t föreslagit och därför till Statens arbetsklirik i Stockholm för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 690 000 kronor, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjligheterna till en förbättrad hörselundersök-

Anslag till statens arbetsklirik i Stockholm

ning av barn enligt i motionerna angivna riktlinjer,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 490) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Knäred och *Nilsson* i Tvärålund (II: 591), i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte

A. till Statens arbetsklirik i Stockholm för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 710 000 kronor;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla 1) om skyndsamt prövning och förslag rörande frågan om den medicinska rehabiliteringsverksamhetens organisation vid centrallasarett och motsvarande, såvitt gällde dels inrättande av befattning som överläkare i rehabiliteringsmedicin även i fall fullt utbyggd rehabiliteringsklirik ej finnes, dels inrättande av rehabiliteringsavdelning som serviceavdelning, vilken avsåges utbyggas successivt till fullständig rehabiliteringsklirik, samt av frågan huruvida befattningen som överläkare i rehabiliteringsmedicin vid centrallasarett borde förenas med befattning som chef för den medicinska rehabiliteringsverksamheten inom länet eller motsvarande, 2) om en landsomfattande inventering av rehabiliteringsbehovet, om så befundes lämpligt i rehabiliteringsberedningens regi, 3) om utarbetande av informationsskrift rörande rehabiliteringsverksamhetens mål, metoder och organisation, avsedd för samtliga befattningshavare med uppgift i eller anknytning till rehabiliteringsverksamheten, i syfte att mildra uppbyggnadstidens samordningssvårigheter mellan olika berörda aktiviteter, organ och myndigheter; samt

C. beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 348 och II: 406 samt I: 490 och II: 591, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens arbets-

klirik i Stockholm för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 630 000 kronor;

II. att motionerna I: 490 och II: 591, såvitt desamma avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionerna I: 348 och II: 406, såvitt desamma avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Harald Pettersson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 348 och II: 406 samt I: 490 och II: 591, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens arbetsklirik i Stockholm för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 690 000 kronor.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Under denna punkt finns tre delpunkter. Beträffande de två senare har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men i fråga om den första delpunkten yrkar jag bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Centrala rehabiliteringsberedningens första betänkande avlämnades ju i december förra året och är nu ute på remiss. Att döma av uppgifter i pressen är uppfattningarna delade om hur dessa frågor praktiskt skall lösas, och inte minst gäller detta beredningens förslag om införande av ett nytt statsbidrag. En annan utredning överväger ju samtidigt möjligheterna att avskaffa alla de särskilda statsbidragen till olika sektorer av sjukvården och ersätta dem med ett gemensamt, enhetligt bidrag.

Detta gör att det nog dröjer viss tid innan nya och mer fasta riktlinjer inom

Anslag till statens arbetsklirik i Stockholm

rehabiliteringen kan tänkas komma till stånd i vårt land, varför statens arbetsklirik sannolikt kommer att få arbeta i nuvarande former under avsevärd tid.

Med hänsyn härtill är det angeläget att klinikens nuvarande resurser förbättras, och detta bör främst ske i fråga om klinikens forskningsverksamhet samt den personal som erfordras för att biträda landstingen med planeringen av arbetsträning sinstitutionerna. Utöver den i statsverkspropositionen föreslagna förstärkningen bör därför kliniken tillföras en tjänst som biträdande psykolog samt ytterligare 32 000 kronor i enlighet med arbetsklirikens egen anslagsframställning. Som jag ser saken är det framför allt synnerligen angeläget för landstingen att få de rådfrågningsmöjligheter som har så stor betydelse just nu, när landstingen skall utbygga sina arbetsträning sinstitut m. m. Det är motiveringen till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! På denna punkt förelägg ett flertal motioner. En del av dem var mycket vidlyftiga och svårtolkade, en del föreföll mer att vara skrivna för en valrörelse än för att behandlas i statsutskottet.

Vi har emellertid kommit till den uppfattningen att någon anledning inte föreligger till ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Det innebär en medelsökning med 90 000 kronor, av vilka 30 000 går till tillfälliga personalförstärkningar. Vidare är en utredning just nu sysselsatt med rehabiliteringsproblemen och skall även överväga arbetsklirikens ställning. Denna utredning har i en promemoria hösten 1962 avgivit vissa förslag som nu är under remissbehandling. I proposition nr 53 angående anslag till verkstäder för handikappade har föredragande statsrådet bl. a. uttalat att verksamheten vid arbetsträning verkstäderna inte får bindas vid någon viss form utan att olika vägar bör prövas. Man bör t. ex. undvika att genom dyrbara investeringar ekonomiskt binda sig vid en avancerad arbetsprövning, säger

statsrådet. Inte heller är det klart hur arbetsprövningen ute i landet skall ordnas.

När man alltså inte vet hur det skall bli i framtiden kan det inte vara så angeläget för landstingen att nu pressa fram någonting. Vi har inte tillräckliga forskningspengar för att komma till rätta med svårigheterna, och personalproblemen på det medicinska området medger inte heller en personalförstärkning.

Jag vill fördenskull, herr talman, kort och gott yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja understryka, att det här inte rör sig om någon valpropaganda utan om praktiska sjukvårdsfrågor. Just det förhållandet, att olika vägar behöver prövas, såsom utskottets talesman säger, visar, att man måste ha någon att vända sig till, då det gäller att söka finna den lämpligaste vägen. Landstingens intresse på detta område är synnerligen livaktigt. De vill gärna ha råd, och de behöver råd — det kan inte vara tal om att man behöver pressa dem till några åtgärder i detta avseende.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det pågår ju en utredning, och i avvaktan på ställningstagandet till den anser sig utskottet inte kunna förorda en mera omfattande personalförstärkning och uppräknig av medlen. I motionerna och inte minst i inläggen inom statsutskottets tredje avdelning har man åberopat rehabiliteringsberedningen, men man bör väl vänta tills den är färdig och remissvaren beträffande dess förslag föreligger.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Jag kunde naturligtvis inskränka mig till att instämma i herr Edströms yrkande om bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen, men jag anser mig böra säga några ord med

Anslag till statens arbetsklirik i Stockholm

anledning av uttalandet av utskottets ärade talesman, att motionerna i detta ärendet på något sätt skulle bära spår av att vara propagandaskrifter.

Från vårt håll har i denna fråga väckts en motion med beteckningen I: 490 och II: 591. Den är en rätt utförlig redogörelse för hur vårt parti ser på dessa frågor. Jag är alldeles på det klara med att det arbete som den utredning har fått sig förelagt, vilken skall utreda denna stora fråga, naturligtvis inte skall föregripas. Vi vet emellertid — det har också herr Edström sagt — att landstingen planerar en verksamhet för att på ett bättre sätt kunna ta hand om de handikappade människorna. Jag föreställer mig att det är en klok och riktig insats från samhällets sida att försöka se till att landstingen får den hjälp som behövs för att kunna göra en vettig uppläggning av denna betydelsefulla verksamhet, som är nog så kostnadskrävande för landstingen. Det finns mycket att göra på detta område, förmodligen mer än vi tidigare har trott. Av de människor som söker vård på våra sjukhus är sannolikt inte mindre än 15 å 20 procent i behov av rehabiliteringsåtgärder, som inte kan vara passiva utan måste vara inriktade på en aktivvård. Det gäller här många människor, och vad reservationen går ut på är ingenting annat än inrättande av en psykologtjänst vid statens arbetsklirik samt att 32 000 kronor skall anvisas för forskning på detta område.

Jag har därmed sagt att denna reservation enligt min mening är väl underbyggd, änskönt vi i dag har en stor utredning som arbetar på detta stora fält, som omfattar rehabiliteringsverksamheten på sjukvårdsområdet.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Mitt något raljanta yttrande om att en del av dessa motioner mera föreföll att vara skrivna för en valrörelse än för att behandlas i statsutskottet har tagits illa upp av ett par talare.

Man känner sig kanske på vissa håll träffad, och det må vara hänt.

Ingen skall tro att utskottsmajoriteten är ointresserad av vad som kan göras för att hjälpa handikappade människor att kunna återgå till ett ordnart liv. Vi är lika intresserade av rehabiliteringen som exempelvis herrar Edström och Harald Pettersson.

När man här från det parti som herr Harald Pettersson tillhör presenterat sitt program i en ganska vidlyftig version, där man talar om vad man egentligen vill och slutar med att begära 32 000 kronor till en tjänst som biträdande psykolog, skall ingen tro att det är allt vad man önskar, utan det är endast en liten del. Man har stannat vid detta nu. Från majoritetens sida har vi ansett det vara riktigt att vid detta som alla andra tillfällen avvakta en pågående utredning för att se vad den kommer med och för att få den samlade lösning som kan vara nödvändig och inte plöttra med någonting som vi inte tror är till någon avgörande nytta.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Om staten svarade för utbyggnaden och utbyggnadstakten på detta vårdområde, kunde det kanske ligga någonting i vad utskottets ärade talesman säger, men vi skall komma ihåg att ansvaret över denna arbetsklirik har staten, som sedan skall svara för en viss rådgivning till landstingen, och landstingens arbete på detta område får i stort sett fortgå ostört. I dag föreligger många utbyggnadsplaner i fråga om denna verksamhet, och jag inte kan förstå annat än att dessa pengar, som inte på något sätt utgör någon stor summa, är mycket väl använda pengar och en klok investering för framtiden.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Vi kan gott vänta med dessa planer till dess utredningen är klar och se vad den anser att man skall kunna göra.

Ang. bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté, m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. II och III hemställt.

Punkterna 132 och 133

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134**Ang. bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 200 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Svenson m. fl.* (I: 238) och den andra inom andra kammaren av fru *Eriksson i Stockholm m. fl.* (II: 268), i vilka hemställts, att riksdagen under femte huvudtiteln måtte anvisa ett anslag av 150 000 kronor för inköp av en demonstrationsbuss, byggd att användas i upplysningsverksamheten rörande de handikappades bostäder och hjälpmedel och ställas till SVCK:s förfogande;

dels de under punkten 131 nämnda likalydande motionerna I: 348, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 406, av herr *Ohlin m. fl.*, i vilka, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen måtte besluta

att till SVCK:s tekniska verksamhet anslå ytterligare 45 000 kronor och således till Bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 245 000 kronor samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till stipendier för handikappade för resor, litteraturinköp och för annan fritidsverksamhet i överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer;

dels ock de under punkten 131 nämnda likalydande motionerna I: 490, av herr *Bengtson*, och II: 591, av herrar *Andersson i Knäred* och *Nilsson Tvärålund*, i vilka, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning, lämpligen utförd av SVCK i samråd med Svenska röda korset, av frågan om beredande av sysselsättning, förströelse etc. åt svårt handikappade i syfte att giva dessas tillvaro större mening och innehåll samt framläggande av de förslag, som kunde föranledas av prövningen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 238 och II: 268 samt I: 348 och II: 406, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 200 000 kronor;

II. att motionerna I: 348 och II: 406 samt I: 490 och II: 591, såvitt desamma avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Harald Pettersson* och *Svensson i Stenkyrka*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson i Ljungkile*, *Gustafsson i Skellefteå* och *Andersson i Knäred*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna

Ang. bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté, m. m.

I: 348 och II: 406 ävensom med avslag å motionerna I: 238 och II: 268, förstnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 245 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 348 och II: 406 samt I: 490 och II: 591, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört rörande åtgärder till främjande av de handikappades fritidsverksamhet m. m.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! De frivilliga organisationernas verksamhet för handikappade människor utgör, som vi alla vet, ett värdefullt och nödvändigt komplement till samhällets insatser. Detta gäller inte minst den verksamhet som bedrivs av Svenska vanförevårdens centralkommitté, vanligen kallad SVCK. Särskilt den tekniska verksamheten inom denna organisation har med all rätt blivit uppmärksammas och har en mycket hög internationell standard. Därigenom har många handikappade fått hjälp med inredning av bostaden, med anvisningar och hjälp beträffande lämpliga arbetsredskap och hushållsredskap, hjälpmedel för förflyttning m. m.

Tyvärr förhåller det sig dock så att många handikappade inte äger kännedom om den verksamhet som SVCK bedriver. För att vidga upplysningstjänsten till att nå även dessa människor behövs ytterligare anslag. SVCK har för budgetåret 1963/64 begärt anslag för sin tekniska verksamhet med 200 000 kronor och därtill med 45 000 kronor för sin upplysningsverksamhet. Kungl. Maj:ts förslag innebär en prutning av det begärda anslaget med 45 000 kronor. Reservanterna föreslår att anslaget uppräknas till det av SVCK äskade beloppet. Därigenom skulle det bli möjligt att bland annat åstadkomma en utvidgning av informationen rörande den tekniska verksamheten.

En annan faktor som har tillkommit och som gör det ännu mera angeläget att

ett högre anslag här beviljas är, som många känner till, att Kvinnoorganisationernas stiftelse till stöd åt handikappade husmödrar sedan 1960 har underhållit en demonstrationsbuss, som SVCK har kört omkring i landet för att demonstrera hur olika hjälpmedel för de handikappade skall användas. Omkring 13 000 personer, därav uppskattningsvis närmare 4 000 handikappade, har under de gångna åren besökt denna demonstrationsbuss. Emellertid gick bussen sönder i höstas. Därför har väckts en fyrpartimotion, framför allt från riksdagens kvinnor i olika läger, om att SVCK skulle få anslag till en ny sådan buss för 150 000 kronor.

En bättre väg är här att i stället öka anslaget för SVCK:s upplysningsverksamhet på det vanliga sättet. Därigenom kan upplysningen ske på ett billigare och lika effektivt sätt. Det gör motiveringen ännu starkare för att anslaget till SVCK med dess upplysningsverksamhet borde ökas till 245 000 kronor. Det är motiveringen till reservationen under mom. I, och med den motiveringen yrkar jag bifall till reservationen i denna del.

Det andra momentet under denna punkt gäller de handikappades fritidsverksamhet. Vi vet, att många handikappade har behov av att komma ifrån hemmiljön under en kort tid och vistas på annan ort för rekreation. Det är inte många som under nuvarande förhållanden har möjlighet till detta. Även i de fall då ekonomiska förutsättningar finnes blir resan inte av. Det går inte att resa därför att någon vårdare under resan inte går att uppbringa. Av här nämnda skäl borde ett särskilt förfarande övervägas för att ge handikappade människor ekonomiskt stöd till semestervistelse på valfri ort i landet. Ett sådant förfarande skulle hjälpa dessa människor att känna bättre trivsel i vårt samhälle. Samhället bör även kunna ge särskilt stöd åt vissa former av konstnärlig fritidsverksamhet för de handikappade. Vi vet att det hos många av dem finns ett utpräglat intresse för konstnärlig verksamhet av något slag,

Ang. bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté, m. m.

såsom målning, konsthantverk, musik m. m. och även läsning av litteratur. Vi vet att många av våra konstnärer har samlat sig och blivit konstnärer just under sjukdom. Sjukdom kan få dem att koncentrera sig bättre och att samla sina dolda krafter, så att det blir något av deras verksamhet. Detta bör samhället underlätta och hjälpa.

Dessa fritidssysselsättningar kostar emellertid pengar, och ofta saknas de ekonomiska förutsättningarna för att de skall kunna bedrivas i större utsträckning. I detta fall skulle stipendier vara synnerligen välkomna och verka trivselbefrämjande.

Vi reservanter anser att dessa frågor är av den betydelsen att det bör göras en skyndsam utredning däröver. Vi hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en sådan skyndsam utredning.

Jag ber, herr talman, att även vid momentet II få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det kan ju närapå verka hjärtlöst att gå upp gång efter gång på detta sätt och yrka avslag på framställningar, som mycket väl kan motiveras och som helt naturligt kan anses vara så behjärtansvärda att de i första hand borde tillstyrkas. Utskottet har emellertid förhärdat sig och inte ansett att man skulle ytterligare skriva upp detta anslag, vilket herr Edström nu har förordat, därför att vi anser att eftersom anslaget har uppräknats med 55 000 kronor har i varje fall Svenska vanförevårdens centralkommitté dock fått en del som i varje fall tills vidare bör vara tillfredsställande. Visserligen gick bussen sönder strax innan vi behandlade detta ärende i utskottet, men det var inte någon i avdelningen som ansåg att vi skulle anslå några pengar till den, utan det får väl bero. Tiden kommer att visa om det behövs eller inte.

Beträffande det andra momentet föreslås det att en utredning skall tillsättas för att skapa möjligheter för fritidssys-

selsättningar åt de handikappade. Detta förslag har vi inte kunnat gå med på av den anledningen att De vanföras riksförbund, som också sysslar med dessa ting och ordnar rätt mycket i fråga om fritidsverksamhet för de handikappade, ju har fått sitt anslag uppskrivet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill erkänna att SVCK:s anslag detta år har något uppräknats. Fortfarande har det dock inte uppräknats mer än att det täcker ungefär 25 procent av SVCK:s kostnader för det ändamål vartill anslaget har gått. Det är alltså ännu ganska långt kvar innan statsanslaget täcker en väsentlig del av kostnaderna.

Därtill kommer att vi från och med den 1 juli förra året fått höjt statsbidrag till ortopediska hjälpmedel, som bl. a. täcker hela kostnaden för t. ex. rullstolar och motordrivna invalidvagnar. Staten skulle alltså här betala 100 procent. Detta fordrar emellertid skärpt uppmärksamhet på material och konstruktion. Det gäller att se till att vi verkligen får det allra bästa. Där har SVCK en nyckelposition. Det skulle ur ekonomisk synpunkt vara synnerligen förmånligt för staten att ännu frikostigare understödja SVCK. Det lönar sig ekonomiskt just därför att materialprovningen och konstruktionskontrollen av dessa hjälpmedel därigenom blir bättre.

Då det gäller det andra momentet är det alldeles riktigt, att De vanföras riksförbund har fått ökat anslag. Utskottets ärade talesman vet dock lika väl som jag, att dessa pengar inte på något sätt räcker till de ändamål för vilka de är avsedda.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och för-

Ang. bidrag till bandspelare för blinda

klarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 134, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Punkten 135

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 136**Ang. bidrag till bandspelare för blinda**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag ävensom med avslag å motionerna I: 415, av fröken Nordström, och II: 498, av herr Gustafsson i Borås och fru Gärde Widemar, samt II: 505, av herr Rimmerfors m. fl., till Bidrag till De blindas förening för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 680 000 kronor.

I motionen II: 505 hade föreslagits, att riksdagen skulle hemställa till Kungl. Maj:t att framkomma med förslag beträffande fria bandspelare till blinda samt att riksdagen i avvaktan på sådant förslag måtte lämna De blindas förening ett anslag om 100 000 kronor för budgetåret 1963/64 till fria bandspelare för blinda.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Virgin, Per Jacobsson, Edström, Kaijser, Sundin, Harald Pettersson, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 505 ävensom med avslag å motionerna I: 415 och II: 498 till Bidrag till De blindas förening för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 730 000 kronor.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Alla vet ju vad talböckerna betyder för de blinda. Därigenom kan de blinda bättre komma i kontakt med övriga människor. Detta är ju oerhört värdefullt, inte minst för s. k. nyblinda, människor som blivit blinda på äldre dar och tidigare varit vana att kunna se men som plötsligt blivit berövade synens gåva.

Bandspelarna betyder kolossalt mycket för att dessa talböcker skall kunna rationellt utnyttjas. Samhället bör därför hjälpa till så att de blinda skall få bandspelare, vilka oftast för deras ekonomiska förhållanden är dyra. Nu har Kungl. Maj:t i en proposition föreslagit att 50 000 kronor ställs till förfogande för bidrag till sådana bandspelare, ett nytt anslag. Men det visar sig att detta anslag inte ens täcker 25 procent av det beräknade behovet, all sannolikhet talar för att det täcker ännu mindre. En ytterligare uppräknig av detta bidrag borde vara i allra högsta grad motiverad, och det är anledningen till reservationen.

Anslag till statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det anslag som är föreslaget till De blindas förening uppgår till 680 000 kronor. Det innebär en uppräknings med 130 000 kronor, varav 50 000 går till bidrag till bandspelare. Själva principen om att man skall ge anslag till bandspelare har här alltså blivit knäsat, och härigenom kommer De blindas förerings talboksverksamhet, till vilken ju annars anslag utgår över åttonde huvudtiteln, att få ett verksamt bidrag. Vad man egentligen tvistar om är om summan skall vara den eller den. Vi har inom utskottsmajoriteten ansett att när man nu ger ett anslag för första gången till denna verksamhet, kan man nöja sig med det belopp som Kungl. Maj:t föreslagit och se hur detta kommer att utfalla.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Edström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 136, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Edström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 65.

Punkterna 137—150

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 151

Anslag till statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, som föranleddes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1963 föreslagit, dels godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, att tillämpas till vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 885 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 349) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 407) hade, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av anslaget till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor under femte huvudtiteln skulle dels medgiva av institutets styrelse föreslagen höjning av timlärararvodena till 75 kronor per undervisningstimme och av handledararvodena till 150 kronor per

Anslag till statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

elev och månad, *dels* medgiva, att den av institutets styrelse föreslagna fortbildningskursen för föreståndarinnor (husmödrar) finge anordnas samt i anledning härav höja ifrågavarande avlöningsanslag för budgetåret 1963/64 till 925 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, som föranleddes av vad föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1963 föreslagit;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 349 och II: 407, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

b) till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 885 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Virgin, Per Jacobsson, Edström, Kaijser, Sundin, Harald Pettersson, Staxäng och Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Skellefteå, *Andersson* i Knäred och *Turresson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 349 och II: 407, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

b) till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 925 000 kronor.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Kösamhället har ju blivit en ibland använd mindre smickrande benämning på vår tid. Det saknas utbildat folk på en mängd olika håll. Vi kan inte sköta våra sjuka. Samtidigt står man i kö för att komma in på våra sjuksköterskeskolor, våra läkarutbildningsanstalter, tandläkarutbildningsanstalter, sjukgymnastutbildningsanstalter o. s. v. Den värsta och för samhället mest kännbara bristen har vi i fråga om sjuksköterskor. Allesammans känner vi ju till att många tiotusental vård dagar per år går förlorade på våra sjukvårdsanstalter genom denna brist.

Arbetsmarknadsstyrelsens utredningsinstitut gjorde förra året en prognosutredning för att klarlägga vilken brist på sjuksköterskor vi i framtiden har att räkna med med oförändrad yrkesintensitet bland utbildade sjuksköterskor och med existerande och då planerad elevintagning vid utbildningsanstalterna. Man kom till resultatet att bristen skulle fördubblas mellan 1960 och 1965. För att utbildningsvägen häva den framräknade bristen fram till 1970 skulle intagningen vid sjuksköterskeskolorna behöva fördubblas från cirka 2 000 år 1960 till 4 000 vid mitten av 1960-talet. I år, 1963, har vi inte mer än cirka 2 300 nyintagna elever per år. Men det visar sig att en sådan utvidgning möter stora praktiska svårigheter. Därför måste man jämsides med höjningen av utbildningskapaciteten vidtaga andra åtgärder. I främsta rummet bör tas sikte på att underlätta för de gifta sjuksköterskorna att kvarstanna eller återinträda i yrket, vilket i sin tur bland annat förutsätter en serie åtgärder i fråga om arbetstidens förläggning, deltidstjänster, barnpassning etc. Även beskattningsreglernas utformning är här av betydelse.

Men vi kommer inte förbi den nödvändiga utökningen av våra sjuksköterske-

Anslag till statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

skolors kapacitet, och förutsättningen därför är en ökad tillgång av lämpliga, utbildade lärare. Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor intar här en nyckelställning. Statsmakterna borde därför inte minst i nuvarande läge ha all anledning att se till att institutets alla utbildningsmöjligheter tillvaratas. Den av institutets styrelse föreslagna fortbildningskursen för föreståndarinnor och husmödrar borde därför även komma till stånd. Den har icke godtagits av departementschefen.

För kursverksamheten är det självfallet av vikt att erhålla väl kompetenta lärare och handledare. Här har vi en annan punkt, där departementschefen inte heller gått med på institutets begäran, nämligen att höja timarvodet till lärare vid institutet från 60 kronor till 75 kronor per undervisningstimme för att därigenom ersätta dessa lärare med samma belopp som de erhåller vid av överstyrelsen för yrkesundervisning anordnade kurser för viss sjukvårdspersonal. Varför skall dessa lärare vid institutet för högre utbildning av sjuksköterskor ha lägre arvode?

Av samma skäl bör också handledararvodet, såsom institutets styrelse föreslagit, höjas till 150 kronor per elev och månad. Det är helt motiverat med hänsyn till vad som gäller i andra skolor av motsvarande standard. För att detta skall kunna ske måste anslaget till institutet uppräknas med 40 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag.

Dessa båda punkter, där Kungl. Maj:t inte velat gå med på institutets äskanden, har reservanterna tagit upp och där yrkat bifall till vad institutet begär. Jag hemställer om bifall till reservationen på dessa båda punkter.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Alla är medvetna om att det råder en viss brist på sjuksköterskor — det har ju även regeringen varit medveten om. Regeringen har bland annat föreslagit utvidgad kursverksamhet vid institutet för nästa budgetår, och förslaget om uppräkning belöper sig på en kvarts miljon kronor.

Det är endast på några få punkter som Kungl. Maj:t inte har kunnat tillmötesgå institutets anslagsäskanden, och det är på dessa punkter som motioner föreligger och reservation har avgivits. Det gäller närmast anslaget till kursverksamheten, i första hand en fortbildningskurs för husmödrar. Utskottet har lika litet som Kungl. Maj:ts kansli kunnat gå med på detta.

Vad sedan gäller arvodena till kursverksamheten har vi, jag kan nästan säga av princip, inte velat gå med på höjningen. Vi har ansett att arvodessättningen är en sak som skall ordnas inom regeringen, den skall vi inte lägga oss i. Ofta blir arvodessättningen sådan att det uppstår besvärliga konsekvenser, och riksdagen bör därför vara försiktig.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Utskottets ärade talesman sade att det bara var på vissa smärre punkter som Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna bifalla vad institutet har föreslagit. Men jag frågar mig: När vi nu är i en sådan prekär situation att alla möjligheter måste tillvaratas och institutet har förklarat sig kunna ytterligare öka sin högre sjuksköterskeutbildning, varför skall vi då inte ta vara på dessa möjligheter? Det finns ingen motivering för att inte göra det.

Vad den andra punkten beträffar är det mycket riktigt att riksdagen inte skall lägga sig i arvodenas storlek, men å andra sidan kan institutet inte betala ut lika stora arvoden som motsvarande andra institut, om institutet inte har pengar för detta. Vad vi föreslagit i reservationen är ett ökat anslag, så att institutet skall kunna betala ut dessa högre arvoden, om de visar sig bli nödvändiga.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Edström vet lika bra som jag att inte alla de anspråk som olika styrelser och institutioner kommer med kan tillgodoses. Det måste ske

Anslag till statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor

en avvägning. Denna avvägning sker vid budgetarbetet i kanslihuset. Skall vi börja på att säga att Kungl. Maj:t har handlat riktigt där och där, men inte där och där, har vi — efter att regeringen har gjort sin avvägning — påtagit oss ett avvägningsarbete som kan få ganska svåra följder. Det är nämligen inte alltid så att vad den ene anser vara angelägnast anser också den andre vara det, utan det blir vissa konflikter mellan intresseriktningar, konflikter som kan vara besvärliga såsom i detta fall liksom kanske även i andra fall.

Vi har inte velat sätta oss till domare i dessa frågor utan har ansett att vi kan vara nöjda med eller i varje fall tillstyrka vad regeringen föreslagit.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Om riksdagen bara har den uppgiften att svåra på magisterns ord, alltså att bifalla allt vad Kungl. Maj:t föreslår, då har riksdagen ingen funktion att fylla.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag menade inte alls så som herr Edström trodde. Jag har varit med många gånger och genomfört ändringar. Men när det gäller femte huvudtiteln, där vi har mellan 200 och 220 punkter att behandla, och när det föreligger motioner på en rad områden, vill jag fråga: Skall vi på en viss punkt anse, att man där har handlat fel och att vi bör ändra på detta, och skall vi på en annan punkt anse att man där har handlat rätt och att det får vara som det är? Vi har försökt att i görligaste mån följa Kungl. Maj:ts förslag, när vi ansett att det inte varit till någon skada att göra det. Det är inte alls säkert, att ändringar är mest angelägna där herr Edström anser att sådana bör förekomma.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill fråga, om herr Birger Andersson anser att femte huvudtiteln är känsligare än de övriga huvudtitlarna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende mom. II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Edström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 151 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Edström begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha varit utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 64.

Punkterna 152—159

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 160***Ang. bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 499, av herr Sveningsson, och II: 501, av fru Kristensson, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 499 och II: 501 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1963/64 till Bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning av 100 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 499 och II: 501, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Kungl. Maj:t begär under denna punkt ett anslag av 100 000 kronor för att bestrida kostnaden för bidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning. Departementschefen meddelar i statsverkspropositionen att flera landsting visat intresse för att starta sådan rådgivning och departementschefen vill alltså kunna ge bidrag härtill.

Vi reser vanter yrkar avslag, inte därför att vi i och för sig anser att en familjerådgivning av denna typ inte skulle vara önskvärd att få närmare prövad — vi tror tvärtom att den i vissa fall kan vara i högsta grad angelägen — utan därför att vi menar att man måste vara återhållsam när det gäller att starta en ny verksamhet på ett område där det råder en kännbar brist på den personal som främst behövs, nämligen läkare — i första hand psykiatriker —

kuratorer, psykologer o. s. v. Denna brist har medfört att redan inrättade eller under utbyggnad varande institutioner kämpar med svårigheter för att över huvud taget kunna hålla verksamheten i gång. Under sådana omständigheter kan det enligt vår mening inte vara riktigt att uppmuntra startandet av ny verksamhet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det var väl 1960 års riksdag som godkände riktlinjerna för denna familjerådgivning. Högern var även den gången motståndare. Riksdagen uttalade sig vid det tillfället för att det kunde vara lämpligt med en försöksverksamhet efter olika organisationsmodeller. Särskilt framhölls det att verksamheten borde bedrivas enligt riktlinjer som skapade garantier för att kravet på sakkunnig personal blev tillgodosett. När det nu föreligger förslag om att denna försöksverksamhet skall komma till stånd, har vi ansett att vi bör fullfölja vad riksdagen beslöt år 1960.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 161—195

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 196

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Jugoslavien angående reglering av vissa finansiella fordringar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om sänkning av fordonsskatten för bussar och av brännoljeskatten

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om införande i svensk tryckfrihetslagstiftning av den s. k. genmälesrätten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet under anslaget Marinförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1963/64;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1963/64;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1963/64.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 49, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1963/64 till Försvarets personalvård: Avlöningar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen yttrade, att, under försättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, enligt överenskomelse med nämnda kammares talman gemensam omröstning i ämnet komme att äga rum vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 17 innevarande månad kl. 14.00. Vid samma tillfälle, fortsatte herr talmannen, avsåges gemensam votering komma att äga rum i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande anslag till bidrag till svenska ekumeniska nämnden, i vilken fråga memorial med förslag till voteringsproposi-

tion komme att bordläggas i dag och kunna godkännas fredagen den 5 april.

Om sänkning av fordonsskatten för bussar och av brännoljeskatten

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckta motioner om sänkning av fordonsskatten för bussar och av brännoljeskatten.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 522, av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*, samt II: 536, av herr *Nordgren*, vari hemställt, att riksdagen måtte med verkan från och med den 1 januari 1964 besluta sänka de för bussar utgående fordonsskatterna med 40 procent; samt

2) de likalydande motionerna I: 525, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 622, av herr *Cassel m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning om ändring av 5 § förordningen den 15 december 1961 (nr 653) om brännoljeskatt, vilket förslag avsåg, att skatten på motorbrännolja skulle sänkas med fyra öre per liter.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 522, av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*, samt II: 536, av herr *Nordgren*, om sänkning av fordonsskatten för bussar, samt

2) de likalydande motionerna I: 525, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 622, av herr *Cassel m. fl.*, om sänkning av brännoljeskatten.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 522 och II:

Om sänkning av fordonsskatten för bussar och av brännoljeskatten

536, ansett, att utskottet bort tillstyrka motionärernas förslag om en sänkning av fordonsskatten för bussar med 40 procent och således bort under 1 hemställa, att riksdagen, med bifall till förenämnda motioner, måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt;

II) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Billman, Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv, *Christenson* i Malmö, *Magnusson* i Borås och *Nilsson* i Tvärålund, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 525 och II: 622, ansett, att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen i anledning av förenämnda motioner måtte antaga i denna reservation infört förslag till förordning om ändring av 5 § förordningen den 15 december 1961 (nr 653) om brännoljeskatt; samt

III) av herrar *Lundström, Billman, Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, beträffande punkten 1 i utskottets hemställan, dock utan angiven mening.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Utskottsbetänkandet handlar om två olika frågor, om fordonsskatten på bussar och om brännoljeskatten. Ingendera har precis nyhetens fräschör.

I fråga om fordonsskatten går motionsyrkandet ut på att fordonsskatten för bussar skall nedsättas med 40 procent. Motivet är de svårigheter som drabbat busstrafiken genom den tilltagande privatbilismen och den därav betingade minskningen av resandefrekvensen på bussarna. Reservanterna har menat att generella skattelättnader är att föredra framför rådande system med individuella statsbidrag. Mot detta senare system talar bl. a. också att det fordrar en ganska omständlig administrativ apparat.

Jag yrkar bifall till reservationen under punkt I som har mig som första namn.

Den andra frågan gäller sänkning av

brännoljeskatten. Till stöd för yrkandet därom har återopats, att den vid 1961 års riksdag höjda skatten på brännolja utgör en tung börda för de jordbrukare och andra företagare, som för sin förvärvsverksamhet är beroende av lastbil eller traktor. Yrkandena om nedsättning har avvisats av utskottet under hänvisning till att de skattemässiga pålagorna på bilismen i princip borde drabba denna likformigt. Gentemot detta är att framhålla, att någon nämnvärd snedvridning av konkurrensen genom skattelättnaden inte torde uppkomma.

I reservation II av herr Lundström m. fl. påyrkas nedsättning av skatten till 30 öre per liter respektive 27 öre per liter, alltså med 4 öre per liter. Herr talman! Jag yrkar även bifall till reservation II av herr Lundström m. fl.

Herr CARLSSON, OSCAR, (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet har inte funnit anledning att tillstyrka motionerna I: 522 och II: 536, som går ut på en 40-procentig sänkning av fordonsskatten för bussar, vilket herr Jacobsson här har nämnt.

I syfte att vidmakthålla mindre lönsam linjetrafik med buss, huvudsakligen på landsbygden, beslöts det första gången vid 1961 års riksdag att statsbidrag skulle utgå för viss sådan trafik. Denna bidragsgivning sker efter bedömning från fall till fall av behovet och den ekonomiska bärigheten av trafiken i fråga. För att inte motverka önskvärda rationaliseringsåtgärder är bidraget maximerat till 2 kronor per vagnsmil. Det är att märka att detta bidrag inte utgår till trafikföretag som helt eller till övervägande del ägs av staten. I årets statsverksproposition föreslår chefen för kommunikationsdepartementet mot bakgrunden av hittills vunna erfarenheter vissa ändringar i grunderna för detta bidragssystem och hemställer även om en höjning till 3 miljoner kronor av detta anslag.

Alla är nu ense om att en något så när tillfredsställande transportförsörjning inom olika delar av vårt land mäs-

Om sänkning av fordonsskatten för bussar och av brännoljeskatten

te upprätthållas, och som en följd härav är vi nog också ense om att en del icke lönsamma trafiklinjer måste lämnas bidrag och uppehållas för det allmännas bästa. Meningarna är däremot delade när det gäller formerna för detta statliga stöd. Enligt utskottsmajoritetens mening skulle ett generellt bidrag i form av sänkt fordonsskatt för bussar på sätt som föreslås i motionerna inte ge den lättnad och hjälp som eftersträvas. Fordonsskatten utgör nämligen en relativt liten del av trafikföretagens omkostnader. Ett bifall till motionerna skulle därjämte innebära ett omotiverat högt skattebortfall genom subventionering av busstrafiken, eftersom även statliga och åtskilliga enskilda företag, som inte är i behov av stöd, skulle få del av skattesänkningen, och det anser utskottsmajoriteten inte vara motiverat.

Utskottet är av den meningen, att övervägande skäl talar för att stödet åt den busstrafik som är i behov härav fortfarande bör vara utformat som ett behovsprövat individuellt bidrag. Utskottet vill därmed inte bestrida att bidragsbestämmelserna i vissa fall kan ha varit mindre tillfredsställande, men, som sagt, detta har uppmärksammats av departementschefen, som i årets statsverksproposition föreslagit vissa ändringar, vilka det dock inte ankommer på bevillningsutskottet att taga ställning till.

Vad motionerna I: 525 och II: 622 beträffar yrkas i dessa att motorbrännoljeskatten snarast möjligt sänkes till den nivå som var rådande före den av 1961 års höstriksdag genomförda höjningen med 4 öre per liter. Här vill vi från utskottsmajoritetens sida framhålla att det vid 1961 års höstriksdag genomfördes jämväl vissa lättnader i den direkta beskattningen. Det ansågs då av samhällsekonomiska skäl erforderligt, att det inkomstbortfall som föranleddes av skattesänkningen och andra i anledning därav vidtagna åtgärder till viss del skulle kompenseras genom höjning av den allmänna varuskatten och drivmedelsskatterna. Eftersom drivmedlen inte varit föremål för den skärpning av

den indirekta beskattningen som införandet av den allmänna varuskatten innebar, ansågs det påkallat att skatten på motorbränslen höjdes så att priserna på dessa varor kom i den nivå som skulle ha gällt om allmän varuskatt utgått.

Herr talman! Det är med stöd härav som utskottet yrkar att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande i båda punkterna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jacobsson, Gösta, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gösta Jacobsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en bör-

Om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;
Nej — 24.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Lundström m. fl.* vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 15 punkten 2, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Lundström m. fl.* vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 59.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 154, av herr *Hilding*, och II: 185, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter överarbetning av framlagda utredningsförslag måtte till riksdagen inkomma med proposition om avdragsrätt vid beskattningen för periodiska understöd till studerande;

II) de likalydande motionerna I: 155, av herrar *Hilding* och *Nyman*, samt II: 186, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i skattelagstiftningen, att mindre inkomster, som studerande förvärvade, bleve skattefria och således antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

III) de likalydande motionerna I: 261, av herr *Harald Pettersson*, och II: 297, av herr *Antonsson m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen om rätt till skatteavdrag på den statliga inkomstskattens slutbelopp för periodiskt understöd till studerande, enligt vad som i motionerna anförts; ävensom

IV) de likalydande motionerna I: 440, av herrar *Isacson* och *Sveningsson*, samt

Om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.

II: 535, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., vari yrkats, att riksdagen skulle för sin del besluta sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdragsrätt medgäves för studiekostnader enligt i motionerna uppdragna riktlinjer.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 154, av herr *Hilding*, och II: 185, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl., om rätt till avdrag vid beskattningen för periodiskt understöd till studerande;

2) de likalydande motionerna I: 155, av herrar *Hilding* och *Nyman*, samt II: 186, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl., angående beskattningen av studerandes ferieinkomster;

3) de likalydande motionerna I: 261, av herr *Harald Pettersson*, och II: 297, av herr *Antonsson* m. fl., om rätt till avdrag vid beskattningen för periodiskt understöd till studerande; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 440, av herrar *Isacson* och *Sveningsson*, samt II: 535, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader;

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Lundström*, *Gösta Jacobsson*, *Billman*, *Nordenson* och *Gustafson* i Göteborg, fru *Nettelbrandt*, herr *Björkman* samt fru *Kristensson*, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 154 och II: 185, ansett, att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till nyssnämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om proposition rörande avdragsrätt för periodiskt understöd till studerande;

II) av herrar *Lundström*, *Billman* och *Gustafson* i Göteborg, fru *Nettelbrandt* samt herr *Nilsson* i Tvärålund, vilka under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 155 och II: 186,

ansett, att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till nämnda motioner måtte antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring i 50 § kommunalskattelagen jämte anvisningar;

III) av herrar *Gösta Jacobsson*, *Nordenson* och *Björkman* samt fru *Kristensson*, vilka, under återopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 440 och II: 535 ansett, att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna utarbeta och för 1963 års höstriktsdag framlägga förslag till sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdragsrätt medgäves för studiekostnader;

IV) vid punkten 4) av utskottets hemställan av herrar *Lundström*, *Billman* och *Gustafson* i Göteborg samt fru *Nettelbrandt*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

V) av herr *Nilsson* i Tvärålund, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 och 3 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 261, av herr *Harald Pettersson*, och II: 297, av herr *Antonsson* m. fl., samt i anledning av de likalydande motionerna I: 154, av herr *Hilding*, och II: 185, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning och förslag rörande rätt till proportionellt likvärdigt skatteavdrag för periodiskt understöd till studerande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! De motioner som föreligger i det här ärendet är inga nyheter. De har diskuterats i många år och vid många tillfällen, och jag tror därför inte att en argumentation har särskilt mycket nytt att ge.

Helt kort vill jag dock understryka, att oavsett den nu existerande avskrivningen med 25 procent av studieskulderna eller de stipendier som kan komma i fråga, så kommer alltid bidrag från

Om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.

föräldrarna till de studerande att vara utomordentligt betydelsefulla, och behovet av avdragsrätt för studiestöd kvarstår därför alldeles oavsett dessa förhållanden. När den 25-procentiga avskrivningen infördes, upphörde i många fall föräldrabidragen och ersattes med lån. Jag kan inte inse att det kan var något samhälleligt intresse att de studerandes skuldsättning ökar på bekostnad av familjestödet.

Jag vill med det sagda yrka bifall till reservation I.

Den blanka reservation som vi i folkpartiet har avgivit beträffande högermotionen under punkt 4 är motiverad därav att vi anser, att frågan om avdragsrätt för amortering på studieskulder är av betydelse. Frågan kan dock på ett väsentligt sätt komma att bli avhängig av det förslag som studiesociala utredningen framlägger. Den har visserligen ingenting att göra med beskattningsfrågorna, men dessa i sin tur kan komma att påverkas av det förslag som utredningen framlägger. Av det skälet anser vi att man bör avvakta den utredningen, som lär skola komma i sommar.

Vad slutligen beträffar frågan om de studerandes ferieinkomster begär motionärerna och reservanterna ingenting annat än att de studerande skall erhålla samma rätt som andra som på grund av nedsatt skatteförmåga kommer under existensminimum. De studerande har ju ostridigt nedsatt skatteförmåga, och i reservationen begärs att de skall åtnjuta samma förmåner som andra, om de under sitt feriearbete får inkomster som understiger existensminimum.

Med det anförda ber jag få yrka bifall till reservation II.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag kan i huvudsak instämma i de allmänna synpunkter på frågan om rätt till avdrag vid beskattning för studiekostnader, som har anförts av herr Lundström

Det finns dock en högermotion, som har ett eget ansikte och som går ut på avdragsrätt för havda studiekostnader.

Jag ser studiekostnaderna som en investering i kunskaper. Det är därför enligt min mening inte orimligt att, liksom det medges avskrivning på investeringar i maskiner och arbetsredskap, det också medges avdrag för investering i kunskaper.

I motionerna har uppdragits vissa riktlinjer för lämpliga skattetekniska anordningar för ändamålet. Frågan om generell avdragsrätt bör enligt vår mening utredas, och jag yrkar därför bifall till reservation III.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Reservanternas talesmän har varit föredömligt korta, vilket ger mig anledning att följa deras exempel. Jag ger herr Lundström rätt i att det här är en fråga, om vilken vi har hållit på att träta i så många år att det hela nu börjar bli, höll jag på att säga, en rätt tråkigt process.

Vad som skiljer oss åt är att vi har olika värderingsgrunder ur principiell synpunkt. Vi betraktar numera studiekostnader åtminstone till sitt materiella innehåll som i allt väsentligt levnadskostnader, och eftersom vår skattelagstiftning inte i andra avseenden medger avdrag för levnadskostnader skulle ett bifall till de här framförda kraven innebära en avvikelse ifrån den rent principiella bedömning som i övrigt tillämpas. Detta är också det resultat som skattelagssakkunniga kommit till vid sin senaste prövning av frågan.

Årets motioner innehåller två nyheter. I en av motionerna, som avlämnats av representanter för centerpartiet, föreslås rätt till avdrag för periodiskt understöd till studier. Avdraget skulle ske direkt på den slutliga skatten. Därmed faller ett av de tidigare framförda argumenten bort, nämligen att det med hänsyn till progressiviteten i beskattningen måste anses rätt stötande och orättvist att periodiskt understöd för studier på detta sätt skulle bli avdragsgillt.

Den andra nyheten i årets motioner är den som herr Gösta Jacobsson pläderat för, nämligen att studiekostnader skall

Om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.

betraktas som en investering. Sedan vederbörande inträtt i förvärvsarbete skulle han medges ett årligt avdrag på förslagsvis 3 000 kronor under en tioårsperiod. Nu yrkade emellertid herr Gösta Jacobsson bifall både till den reservation, som rekommenderar avdragsrätt för periodiskt understöd till studerande, och den reservation som anknäper till den av mig omnämnda senaste nyheten i motionerna. Det skulle självfallet innebära att först skulle föräldrar, som lämnar periodiskt understöd till sina barn för att de skall kunna studera, få avdragsrätt härför. Sedan skulle ungdomarna, när de efter slutade studier inträtt i förvärvsarbete, få rätt till ytterligare avdrag under tio år. Det är väl ändå att gå alltför långt i sina krav.

Jag kan inte finna att det här inträffat något väsentligt nytt, som skulle ha kunnat ge utskottets majoritet anledning att ändra sin ståndpunkt. Vi anser att man självfallet bör göra allt vad som göras kan för att underlätta studier. Det bör ske genom ökad stipendiegivning, vidgade lånemöjligheter etc. Vi knyter därvidlag stora förhoppningar till den studiesociala utredning som för närvarande pågår och vill helst invänta framläggandet av utredningens resultat, vilket har signalerats skola ske redan under innevarande år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När det gäller personer med studieskulder och ungdomar som har lust att studera men som har mycket dålig råd därtill, bör man naturligtvis försöka hjälpa dem i den mån det är möjligt. Här föreligger nu i detta utskottsbetänkande flera olika förslag. Jag skall inte uppehålla tiden med att poängtera vad de olika förslagen innebär utan ber, herr talman, att kort och gott få yrka bifall till reservation V.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yr-

kats propositioner komme att framställas först särskilt rörande punkterna 1 och 3 av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande vardera av punkterna 2 och 4.

I fråga om punkterna 1 och 3, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Lundström*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranledes av att det förslag antoges, som innefattades i den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Nilsson i Tvärålund avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 17 punkterna 1 och 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av att det förslag antages, som innefattas i den av herr *Lundström* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser, samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 48.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Lundström* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 17 punkten 2, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Lundström* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;
Nej — 41.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad anginge punkten 4, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr *Gösta Jacobsson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 17 punkten 4, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Gösta Jacobsson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstat för ja-propositionen.

Om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 19, i anledning av väckta motioner om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 49, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 57, av herr *Källenius m. fl.*, vari hemställts, att riks-

Om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad

dagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beräkning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov; samt

2) de likalydande motionerna I: 369, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 428, av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl., vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om prövning och förslag till riksdagen om sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdrag för reparation och underhåll medgäves för kostnader för istandsättande av byggnad till en nivå, som kunde anses motsvara en rationell användning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till de likalydande motionerna I: 49, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 57, av herr *Källenius m. fl.*, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om beräkning av inkomst av annan fastighet (hyresfastighet), att avdrag finge göras med visst belopp för avsättningar avsedda för framtida reparationsbehov; samt

2) med bifall till de likalydande motionerna I: 369, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 428, av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om prövning och förslag till sådana ändringar i kommunalskattelagen, att avdrag för reparation och underhåll medgäves för kostnader för istandsättande av byggnad till en nivå, som kunde anses motsvara en rationell användning.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson, Oscar Carlsson, Wärnberg, Tage Johansson, Hellebladh, Allard, Engkvist, Asp* och *Andersson* i Essvik samt fru *Holmqvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydel-

se, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 49, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 57, av herr *Källenius m. fl.*, om viss rätt till avdrag vid beskattningen av hyresfastighet, samt

2) de likalydande motionerna I: 369, av herr *Harald Pettersson m. fl.*, och II: 428, av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl., angående viss rätt till avdrag vid beskattningen för reparation och underhåll av byggnad,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Lottdragningen i utskottet vid avgörande av förestående utskottsbetänkande har gjort att den socialdemokratiska halvan blivit reservanter.

Vad först angår frågan om att utsträcka avdragsrätten vid reparation och underhåll av fastighet till att omfatta även grundförbättringar, hyser reservanterna samma åsikt som vi hade för ett par veckor sedan när vi diskuterade byggande av skogsbilvägar. Man skulle helt enkelt bryta sönder principerna för vår skattelagstiftning, om man skulle bevilja avdrag för värdehöjande åtgärder utan att införa beskattning av försäljningssumman. Det skulle vara att öppna alla slussar för missbruk. Det vore ingen dum affär att köpa gamla fastigheter, rusta upp dem med avdrag vid beskattningen och så småningom sälja dem utan beskattning på vinsten.

Tillämpningen av bestämmelserna för reparation och underhåll anser vi reservanter, i motsats till utskottet, inte vara restriktiv, då man mycket väl kan få bygga om med annat och bättre material än det ursprungliga och få avdrag för vad det skulle ha kostat att reparera med det ursprungliga materialet.

Upplyningsvis må också erinras om att en särskild sektion inom skattelags-sakkunniga utreder spörsmålet om avskrivning på jordbruksfastigheter och att

Om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad

även allmänna skatteberedningen torde komma att få beakta frågor om avskrivning på byggnader.

Beträffande den andra frågan i utskottsbetänkandet, där man begär en utredning i syfte att skapa en reparationsfond för hyresfastighet i privat ägo, måste medges, att det ligger något i det framförda kravet. Genom att inkomsttaxeringen för de allmännyttiga bostadsföretagen sker efter en schablonregel har inte dessa bostadsföretag de olägenheter som de privata bostadsföretagen har, nämligen att ett och samma års inkomster och utgifter måste balanseras mot varandra, d. v. s. att man bevarar inkomstårets slutenhet. Detta kan innebära att vinst uppstår de första åren under en fastighets livslängd, och det innebär således inkomstskatt, medan man under senare år får så stora reparationskostnader att underskott uppstår.

Om jag alltså medger att vissa olägenheter finns med nuvarande system, betyder det inte att jag accepterar det system, som i utskottsbetänkandet föreslås bli utrett och som skulle tillskapa ännu större olägenheter. Det föreligger nämligen väsentliga skillnader mellan de allmännyttiga bostadsföretagen och de privata. Det är ganska vanligt att den senare typen av fastigheter ofta går i handeln och utgör spekulationsobjekt. Om man därutöver har en reparationsfond bunden till fastigheten, som därmed också skulle bli handelsvara, skapar man ytterligare ett spekulationsobjekt.

Jag hade från början trott att motionärerna var ute efter ett nytt resultatkonto för att minska skatteprogressionen, d. v. s. minska skatten, men efter att ha läst majoritetens betänkande vet jag inte om det förhåller sig på det sättet. Där står nämligen: »Utskottet vill framhålla, att en anordning med skattefria avsättningar till sådana reparationsfonder på längre sikt inte leder till något skattebortfall för det allmänna utan endast till en omfördelning av skatten på skilda år.» Om det på sikt alltså inte blir något skattebortfall för stat och kommun, blir det givetvis inte heller nå-

gon skattevinst för den enskilde, och då brådskar väl inte ärendet mera än att allmänna skatteberedningen hinner behandla frågan om lindring av skatteprogressionen genom någon form av resultatkonto, ett ärende som ligger inom beredningens uppgifter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Det är ju så att den borgerliga delen av utskottet, såsom herr Wärnberg redan påpekat, med lottens hjälp har blivit utskottsmajoritet och tillstyrkt de utredningsyrkanden som föreligger i de båda motionsparen. Jag vill speciellt uppehålla mig vid det ena motionsparet, nr 57 i andra kammaren, avlämnad av herr Källenius m. fl., och nr 49 i denna kammare, avlämnad av mig m. fl.

De motionerna innehåller ett yrkande om utredning av frågan om rätt till avdrag vid beräkning av inkomst av hyresfastigheter för avsättning av medel avsedda för framtida reparationsbehov. Reparationsbehovet i en fastighet varierar från år till år. De första åren efter fastighetens tillkomst är reparationskostnaderna relativt små, och efter 7—10 år stiger de upp till ett maximum, då byggnaderna i regel kräver en genomgripande reparation. Nu är reparationskostnaderna avdragsgilla vid beskattningen det år då reparationen utförs, men motionärerna yrkar på att man varje år skulle få göra en skattefri avsättning för reparationskostnaderna. Motiveringen är att man vid beräkning av hyran alltid tar hänsyn till kostnaderna för fastighetens underhåll. För nybyggda fastigheter beräknas i regel 0,7 procent av byggnadskostnaderna härför. Under år med små reparationskostnader måste denna för reparationer avsedda del av hyran redovisas som vinst och blir beskattad. En fastighetsägare med en marginalsatt på t. ex. 50 procent kan således endast avsätta hälft-

Om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad

ten av den för reparationer avsedda delen av vinsten. Om enskilda fastighetsägare bereds möjligheter att göra skattefria årliga avsättningar till täckande av framtida kostnader för reparationer, så kan den del av hyresbeloppet som är avsedd härför till fullo utnyttjas. Vi tror att en sådan möjlighet till fondavsättning för reparationsändamål skulle medföra en förbättring av fastighetstillståndet. Det är väl ofta så att med de nuvarande bestämmelserna tvekar många fastighetsägare i det längsta att utföra nödvändiga kostnadskrävande reparationer, enär de härtill erforderliga medlen inte finns reserverade för ändamålet. En skattefri fondavsättning skulle göra medlen tillgängliga när de skulle behövas, och det skulle, anser vi, utgöra en stimulans till erforderligt underhåll och erforderliga reparationer. Det skulle allra främst vara i hyresgästernas intresse att berättigade önskemål på reparationer och upprustning av lägenheterna därigenom bättre kunde tillgodoses.

Till bilden hör även att de allmännyttiga bostadsföretagen har denna rätt till skattefri fondering av hyresintäkter för framtida reparationsbehov, och vi anser att konkurrens på lika villkor mellan olika företagstyper kräver att man tillgodoser vårt önskemål. Vi har sagt att fonden skall knytas till fastigheten, och jag tror att det finns möjligheter att finna utvägar så att fonderna inte som befarats kan användas i spekulationssyfte. Jag tror att farhågorna för spekulationer väger lätt mot de uppenbara fördelar som en sådan fondavsättning skulle ha för fastighetsbeståndet i vårt land och inte minst för hyresgästerna.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets betänkande.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr Stefanson: Är det riktigt att man inte räknar med att det skall bli något skattebortfall för samhället, om man genomför den här avsättningen till reparationsfonder? Det står ju så i utskotts-

betänkandet. Om det skulle vara riktigt, att det inte blir något skattebortfall, vad vinner man egentligen med det här, när man inte vinner någon skatt alls?

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Herr Wörnberg sade att man kunde köpa gamla fastigheter och reparera dem och att det skulle vara en lysande affär. Jag tror att det nog inte är någon vidare lysande affär, alldenstund lagtexten är sådan att grundförbättringar inte alls är avdragsgilla. En gammal fastighet kan alltså inte sättas i sådant skick att den blir jämställd med ett nybygge. Därför har vi ansett att man borde lägga litet på bestämmelserna och inte hänföra så och så mycket till nyanläggning och så och så mycket till reparationer. Som det nu är, blir det inte reparerat i den omfattning som det borde. På så sätt förfaller de gamla fastigheterna. Och vad gör man sedan? Jo, man lånar pengar till billigt pris av staten och bygger nytt. Om man höll fastigheterna i värdigt skick och fick göra avdrag för reparationerna, skulle man kunna bespara statskassan avsevärda belopp som tas därifrån.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! I utskottets betänkande har vi sagt att det på lång sikt icke blir något skattebortfall för staten, och det är ett påstående som jag anser vara riktigt. Vad vinner då fastighetsägarna på detta, frågar herr Wörnberg. På lång sikt vinner de ingenting rent skattemässigt, men det är ju inte en ökad vinst på grund av lägre skatt som vi är ute efter. Det är en fördelning av kostnaderna för reparationer över flera år som vi vill åstadkomma. Framför allt vill vi att man skall kunna använda vinsterna från goda vinstår till fondavsättning för att göra det möjligt att ta fram pengarna när en reparation behövs, i stället för att behöva belasta ett år med hela reparationssumman. Jag har sagt att det är väl

Om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad

många gånger så, att när en fastighetsägare vill företa en genomgripande reparation av sin fastighet, så tvekar han mycket länge att göra den, ty han har inte erforderliga medel tillgängliga. Finge han möjlighet att kontinuerligt använda den del av hyresbeloppet som är avsedd för reparationer till fondavsättning, så skulle det finnas pengar när han skall reparera. Det är hela fördelen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Herr Gustaf Elofsson säger, att det med nuvarande lagstiftning inte är någon god affär att köpa gamla hus och reparera dem. Det är dock inte det vi diskuterar, utan vad som skulle ske i händelse av bifall till motionerna. Då blir det en god affär att köpa gamla fastigheter, som har ett mycket lågt värde. Om man har en mycket hög inkomst, köper man gamla fastigheter och skriver av sin inkomst där. Efter 10 år, när det inte blir tal om realisationsvinst, säljer man fastigheten och har då helt enkelt undandragit sig skatt, om det nu är en värdehöjning, och det blir det om man köper om moderna fastigheter och gör om dem till moderna.

Jag var inte nöjd med herr Stefansons svar. Blir det inte något skattebortfall på sikt, blir det väl inte heller någon skattevinst för fastighetsägaren. Vad är man då ute efter? Är man ute efter att söka åstadkomma en fördelning på något sätt? Skall man skänka bort hyresvinsten till hyresgästerna? Herr Stefan-son säger att man inte tar någon hänsyn till hyressättningen vid reparationer. Vad är det då fråga om? Eftersom man inte kan vinna något, varför skall man då ha denna anordning?

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Nog måste det anses vara fördelaktigt att fastighetsägaren varje år får ta den del av hyresbeloppet som är avsedd för reparationer och göra skattefri insättning av detta belopp till en fond, som sedan kan användas när

det är nödvändigt i stället för att på annat sätt vara nödsakad att ta fram stora penningssummor just det år när en genomgripande reparation behövs? Nog måste man kunna godkänna det resonemanget.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! I motionerna I: 369 och II: 428 tas ju detta spörsmål upp framför allt ur jordbrukets synvinkel. Utskottet har haft mycket stor förståelse för de i motionerna framförda synpunkterna, medan reservanterna har ställt sig helt avvisande till motionernas tankegångar.

Jordbruket genomgår för närvarande en stark förändring. Produktionsinriktningen ändras i många fall mycket snabbt, och det måste ske en anpassning undan för undan till de förhållanden man har att arbeta under. Taxeringsnämnderna är väl i många fall rätt förstående för just sådana här omändringsarbeten, vilka måste vidtagas på ekonomibyggnader, men skulle man följa skattelagstiftningen till punkt och pricka i detta fall, skulle det ju inte vara möjligt att kunna få avdragsrätt för vissa omändringsarbeten. Det måste väl ändå vara ett samhällsintresse att byggnadsbeståndet, inte minst på landsbygden och på lantgårdarna, utnyttjas på ett så rationellt sätt som möjligt. Låt mig ta bara ett enda exempel.

Vi har haft ett mycket stort antal hästar här i landet tidigare. Hästbeståndet har starkt minskat. Häststallen är inte längre nödvändiga utan kan göras om för andra ändamål. De kan exempelvis omändras till potatislager. Det är dock med nuvarande skattelagstiftning omöjligt att få avdrag härför.

När herr Wörnberg säger att det är grundförbättringar som på detta sätt sker och som folk skulle komma i åtnjutande av då de realiserar sina fastigheter, vill jag nog för egen del säga att det måste vara en felbedömning, ty har man inte gjort en omändring efter vad tiden kräver, kommer den fastighe-

Om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

tens värde att så väsentligt minska, att man får tala om en stark värdeminskning i stället för en värdestegring vid en eventuell realisation. Jag tror att man inte så mycket skall utgå från realisationstänkandet utan i stället utgå från den praktiska användningen av byggnadsbeståndet. Där måste både samhället och den enskilde företagaren ha ett gemensamt intresse av att så rationellt som möjligt utnyttja det byggnadsbestånd vi i dag har.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande betänkande hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Wörnberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Stefanson begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 71.

Om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 159, av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Nyman*, samt II: 182, av herr *Gustafsson* i Skellefteå, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om sådana förändringar av nuvarande regler om beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem, att omflyttningar och rörlighet på arbetsmarknaden ej försvårades; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 523, av herr *Sveningsson*, och II: 432, av herr *Darlin m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning rörande möjligheter att från beskattning för realisationsvinst undantaga vinst vid egna hemsförsäljning.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 159, av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Nyman*, samt II: 182, av herr *Gustafsson* i Skellefteå, om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 523, av herr *Sveningsson*, och II: 432 av herr *Darlin m. fl.*, om ändring av reglerna

Om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av
egnahem

för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Billman, Nordenson, Gustafson* i Göteborg och *Nilsson* i Svalöv, fru *Nettelbrandt* samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Björkman*, vilka, under återopande av innehållet i motionerna I:159 och II:182 ävensom motionerna I:523 och II:432 samt med understrykande av det angelägna i att omflyttningar och rörlighet på arbetsmarknaden ej försvårades, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till nyssnämnda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna att från beskattning för realisationsvinst undantaga vinst vid egnahemsförsäljning.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Jag brukar inte annars använda starka ord, men jag tycker nog att den nuvarande realisationsvinstbeskattningen är en betänklig orättvisa, i den mån den innebär att de s. k. vinster som beskattas rätteligen inte är något annat än ett försämrat penningvärde. Staten tar med andra ord genom beskattningen ifrån folk rent fiktiva vinster som uppstått till följd av statens egen oförmåga att klara sin primära uppgift att upprätthålla ett fast penningvärde. Motionärerna tar sikte på de särskilt flagranta fallen med egnahemmen, där en egnahemsägare på grund av att han måste byta arbetsplats och flytta till annan ort — kanske har blivit arbetslös — blir tvungen att sälja sin fastighet före utgången av tioårsfristen. Till följd av den penningvärdesförsämring som uppstått sedan han köpte fastigheten får han ut en större köpeskillning än han betalade, men skillnaden beskattas. Men skall han sedan på den ort dit han flyttar köpa ett nytt egnahem, någonlunda likvärdigt med det han lämnat, får han själv vid sitt köp vidkännas motsvarande ök-

ning av köpeskillingen. Då kan han inte betala, ty staten har lagt beslag på en del av vad han fick när han sålde.

När utskottet som skäl mot motionen återopar skattetekniska svårigheter kan jag möjligen förstå det, även om jag tror att dessa svårigheter skulle kunna bemästras, de som så många andra. Men när utskottet i detta sammanhang för att bemöta talet om att hithörande skatteregler motverkar rörligheten på arbetsmarknaden säger att försäljningen av egnahem i synnerhet inträffat i avfolkningsområden, där det ofta vid försäljning av egnahem uppstår negativa värden — vilket är en omskrivning för ordet förluster — så har jag svårt att vara med längre. Det är ju inte detta problem saken gäller, utan det gäller endast sådana försäljningar, där mer eller mindre fiktiva vinster uppstått, men det är troligen inte så få.

Utskottet vill tydligen bagatellisera argumentet om att rörligheten på arbetsmarknaden motverkas, och jag tror att detta är fel. Realisationsvinstbeskattningen i denna del utgör nog i viss mån ett hinder för arbetsmarknadspolitikens genomförande. Jag vill peka på att det finns skattefrihet vid expropriation. I detta fall föreligger visserligen inte expropriation men ofta ett starkt personligt tvång att sälja. Det är inte lika starkt som vid expropriation, men tvångsmomentet finns där i någon mån i alla fall. Varför inte införa någon form av indexreglering på detta område liksom på flera andra? Frågan bör utredas. Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag tycker att herr Jacobsson skall vara litet mera försiktig med uttrycket fiktiva vinster, ty det är inte alls säkert att det är fiktiva vinster, och dessutom vill herr Jacobsson i detta fall skydda en enda inkomstkälla eller rättare sagt klara den undan den beskattning för inflationsvinsterna som träffar alla andra inkomstkällor. Om man i en rörelse med bokföringsskyl-

Om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egna hem

dighet har lager eller inventarier som ökar i värde måste man betala skatt för inflationsvinsten, om jag får använda detta uttryck. Det gör man inte för fast egendom med mindre man har innehaft den i mindre än tio år. I det fallet har fast egendom — här gäller det egna hem — en fördel framför andra vinster som uppstår i rörelse, där man har att beskatta s. k. inflationsvinster.

Att utskottet vid behandlingen av motionerna sysslat så mycket med avfolkningsbygderna beror ju på att det i första hand är där som arbetslösheten sätter in. Det är i första hand där som det gäller att flytta om arbetskraft, och där kan man tala om negativa värden. Där ligger problemen till på ett helt annat sätt. Man kan alltså utan vidare spisning avföra det problemet ur denna bild, ty där är det fråga om att säkerställa värdet av fastigheten i stället för att undanhålla beskattning av realisationsvinst.

Sedan är det inte alltid så att det bara är fråga om penningvärdesförändring, utan det är också många gånger fråga om en ren höjning av fastighetens värde av helt andra skäl. De som för några år sedan fick tag i en tomt t. ex. i Stockholms närhet har fått vara med om att tomtpriset stigit till den milda grad, att det skulle vara en fruktansvärd orättvisa att undanta värdestegringen från beskattning.

Vidare är det väl så att penningvärdet inte har förändrats så fruktansvärt mycket under de senaste åren. Realisationsvinstbeskattningen av fast egendom upphör efter tio år, och under de tre sista åren gäller den med en viss begränsning. Man flyttar inte omedelbart efter det man byggt ett nytt hus. Det dröjer väl en tid, innan man får sluta sitt gamla arbete eller av andra skäl får ett nytt arbete och flyttar. På ett eller annat år inverkar penningvärdesförändringen inte alls, och om man kommer i närheten av de sju åren, kan man behålla fastigheten tre år till, trots att man flyttar.

Herr Jacobsson talar om fiktiva vinster, men vad är det som säger att den

som flyttar till en ny ort och säljer fastigheten på den gamla orten bygger ett nytt hus på den nya orten? Han kanske hyr en lägenhet där och köper en bil för pengarna. I en tidigare debatt här i dag sades ju att man använder bostadssubventionerna på det sättet.

Det är således inte alltid fiktiva vinster, utan ofta är det verkliga vinster. När man inte kan påbjuda att det skall byggas ett nytt hem på den nya orten är man ute i ogjort väder. Denna fråga har inte den betydelse som herr Jacobsson vill göra gällande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill bara helt kort understryka en liten synpunkt som herr Jacobsson var inne på. Det gällde det fallet att vederbörande flyttar och behöver skaffa sig en ny bostad. Han har kanske byggt under andra omständigheter och råkar ut för en rätt hård beskattning. Nu säger utskottet — och det resonemanget tycker jag att det ligger någonting i — att i avfolkningsstrakterna, där just detta fall inträffar så ofta, uppstår inte den där vinsten, därför att det blir relativt svårt att sälja. Men då skulle jag vilja till stöd för motionärernas uppfattning mobilisera herr Wärnberg, som nyss deklarerade, att för den händelse det inte uppstår någon beskattningsbar vinst, är det meningslöst att motsätta sig motionerna. Under sådana förhållanden förefaller det mig, herr Wärnberg, som om man skulle kunna gå med på motionärernas förslag och se till, att de flyttande blev befriade från denna beskattning. Utskottet säger ju, att det skulle vara så svårt att få ut de där vinsterna.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Herr Wärnberg gjorde gällande att motionärerna var ute i ogjort väder, när de talade om fiktiva vinster. Nej, herr Wärnberg, det är vi inet, ty vi tar just sikte på de fiktiva

vinsterna. Det framgår därav, att vi menar, att denna sak kan delvis ordnas genom en indexreglering av vinsten i det här sammanhanget.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 23, i an-

Om den allmänna varuskatten m. m.
ledning av väckt motion angående rörelseidkares rätt till avdrag vid beskattningen för underskott å fastighet, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om den allmänna varuskatten m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner om den allmänna varuskatten m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 12, av herr *Isacson m. fl.*, och II: 9, av herr *Eliasson i Moholm m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, vilket förslag avsåg, att begagnade traktorer och vissa begagnade maskiner och redskap speciellt konstruerade för jordbruksändamål skulle undantagas från skattskyldighet enligt förordningen om allmän varuskatt;

2) de likalydande motionerna I: 13, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 10, av herr *Elmwall m. fl.*, varit föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om skyndsamt prövning och förslag till innevarande års riksdag om undantagande av konsumtionsmjölk och andra mejeriprodukter från den allmänna varubeskattningen i enlighet med vad som anförts i motionerna; samt

b) om sådana åtgärder, att frågan om undantagande av övriga prisreglerade jordbruksprodukter från den allmänna varubeskattningen övervägdes skyndsamt inom allmänna skatteberedningen;

3) de likalydande motionerna I: 15, av herr *Ebbe Ohlsson*, samt II: 13, av herrarna *Nordgren* och *Darlin*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att allmänna skattebered-

Om den allmänna varuskatten m. m.

ningen med beaktande av i motionerna anförda synpunkter måtte till ingående prövning upptaga frågan om uttagande av allmän varuskatt på reparations- och underhållsarbeten samt service på lös egendom för produktionsändamål;

4) de likalydande motionerna I: 29, av herr *Sundin m. fl.*, och II: 36, av herr *Eriksson i Bäckmora m. fl.*, vari anhängs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam prövning av och förslag angående ärendebefrielse från allmän varubeskattning i den yrkesmässiga handeln med begagnade traktorer;

5) de likalydande motionerna I: 50, av herrar *Kronstrand* och *Eric Gustaf Peterson*, samt II: 59, av herrar *Rimås* och *Antby*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en skyndsam prövning av och förslag angående befrielse från allmän varubeskattning i den yrkesmässiga handeln med begagnade traktorer och jordbruksmaskiner;

6) de likalydande motionerna I: 256, av herr *Hermansson m. fl.*, och II: 306, av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta, att fiskeredskap, som användes till yrkesmässigt fiske, skulle undantagas från allmän varuskatt och således antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

7) de likalydande motionerna I: 258, av herr *Kronstrand m. fl.*, och II: 303, av herr *Hamrin i Jönköping m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förordningen om allmän varuskatt, att bibeln och delar av bibeln undantogs från denna skatt;

8) de likalydande motionerna I: 264, av herr *Stefanson m. fl.*, samt II: 309, av herrar *Nordgren* och *Darlin*, vari anhängs, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 13 § förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt, vilket förslag avsåg

införande av skattskyldighet för s. k. fritidsföretagare;

9) de likalydande motionerna I: 430 av herr *Hagberg m. fl.*, och II: 525, av herr *Heckscher m. fl.*, vari bland annat yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) uttala, att det syntes riksdagen angeläget, att allmänna skatteberedningen upptog till ingående prövning frågan om investeringarnas behandling inom ramen för den indirekta beskattningen, varvid utslagsgivande hänsyn borde tagas till de kostnadsmässiga verkningarna med avseende å de svenska företagens konkurrenskraft gentemot utländska företag samt till de konjunkturpolitiska aspekterna för utformningen av en indirekt skatt avseende investeringskostnader; samt

b) hemställa om skyndsam utredning att föreläggas innevarande års riksdag, i syfte att från allmän varuskatt (omsättningsskatt) undantaga varor, vilka hänfördes till förbrukningsartiklar, som användes för produktion inom industrien och hantverket, jordbruket och fisket samt handeln;

10) de likalydande motionerna I: 517, av herrar *Källqvist* och *Per-Olof Hansson*, samt II: 623, av fru *Gärde Widemar* och fröken *Elmén*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att anvisningar i förordningen om allmän varuskatt skulle utfärdas, varigenom befrielse från varuskatt genomfördes för försäljningen av konst som visades vid utställningar;

11) motionen I: 443, av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, vari bland annat hemställts, att riksdagen måtte besluta, att dubbelbeskattningen vid försäljning i andra hand av för jordbruket och dess binärningar avsedda traktorer, begagnade maskiner och redskap skulle befrias från s. k. allmän varubeskattning (omsättningsskatt), samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, om förslag till årets riksdag om att mjölkproduktionens produkter (konsumtionsmjölk, smör m. m.) måtte undantagas

från s. k. allmän varuskatt, varvid även skulle övervägas att restituera för vid försäljning i butiker beräknad skatt från statsverket till producenterna genom mejerioorganisationerna;

12) motionen II: 427, av herrar *Blidfors* och *Adamsson*; ävensom

13) motionen II: 429, av herr *Carlsson* i Stockholm m. fl.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

A) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga investerings- och förbrukningsvaror inom produktionen*

att de likalydande motionerna I: 430, av herr Hagberg m. fl., och II: 525, av herr Heckscher m. fl., i vad de avsåge förevarande fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande lagstiftningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga fiskeredskap*

att de likalydande motionerna I: 256, av herr Hermansson m. fl., och II: 306, av herr Johansson i Öckerö m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga mejeriprodukter och jordbrukets övriga prisreglerade produkter*

att följande motioner, i vad de avsåge förevarande fråga, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 13, av herr Jonasson m. fl., och II: 10, av herr Elmwall m. fl., samt

2) motionen I: 443, av herr Ferdinand Nilsson m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) *beträffande yrkande om riksdags-skrivelse i syfte att från allmän varuskatt undantaga konst, som försålles vid utställningar*

att de likalydande motionerna I: 517, av herrar Källqvist och Per-Olof Han-

son, samt II: 623, av fru Gärde Widemar och fröken Elmén, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E) *beträffande lagstiftningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga bibeln*

att de likalydande motionerna I: 258, av herr Kronstrand m. fl., och II: 303, av herr Hamrin i Jönköping m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga kredittillägg vid avbetalningshandel*

att motionen II: 429, av herr Carlsson i Stockholm m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga reparations- och underhållsarbeten m. m.*

att de likalydande motionerna I: 15, av herr Ebbe Ohlsson, samt II: 13, av herrar Nordgren och Darlin, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H) *beträffande lagstiftningsyrkande om skattskyldighet för s. k. fritidsföretagare*

att de likalydande motionerna I: 264, av herr Stefanson m. fl., samt II: 309, av herrar Nordgren och Darlin, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

I) *beträffande lagstiftnings- och utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga begagnade traktorer och lantbruksmaskiner m. m.*

att riksdagen i anledning av följande motioner, i vad de avsåge förevarande fråga, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 12, av herr Isacson m. fl., och II: 9, av herr Eliasson i Moholm m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 29, av herr Sundin m. fl., och II: 36, av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 50, av herrar Kronstrand och Eric Gustaf Peterson, samt II: 59, av herrar Rimås och Antby, ävensom

4) motionen I: 443, av herr Ferdinand Nilsson m. fl.,

Om den allmänna varuskatten m. m.

dels måtte antaga i betänkandet infört förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt,

dels ock besluta, att angivna motioner, i den mån de i förevarande fråga icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd; samt

J) beträffande riksdagsskrivelse angående beskattningen av traktorer i vägtrafik

att motionen II: 427, av herrar Blidfors och Adamsson, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Det i punkten I 4 införda förordningsförslaget innebar, att skattskyldighet icke skulle föreligga för begagnade traktorer samt för sådana begagnade maskiner och redskap, som vore speciellt konstruerade för användning inom jordbruket.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar Hagberg, Stefanson, Yngve Nilsson, Erik Filip Petersson, Nilsson i Svalöv och Magnusson i Borås, fru Nettelbrandt samt herr Larsson i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa,

beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga investerings- och förbrukningsvaror inom produktionen

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 430, av herr Hagberg m. fl., och II: 525, av herr Heckscher m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservationerna anfört; samt

2) att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservationerna under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) av herrar Hagberg, Stefanson, Yngve Nilsson, Erik Filip Petersson, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Vigelsbo och Magnusson i Borås, fru Nettelbrandt samt

herr Larsson i Umeå, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 256, av herr Hermansson m. fl., och II: 306, av herr Johansson i Öckerö m. fl., ansett, att utskottet bort under B hemställa,

beträffande lagstiftningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga fiskeredskap

att riksdagen i anledning av förenämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till årets höstriktdag om sådan ändring av förordningen om allmän varuskatt, att fiskeredskap, som användes vid yrkesmässigt fiske, undantoges från skatteplikt;

III) av herrar Hagberg, Stefanson, Yngve Nilsson, Erik Filip Petersson, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Vigelsbo och Magnusson i Borås, fru Nettelbrandt samt herr Larsson i Umeå, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 517, av herrar Källqvist och Per-Olof Hanson, samt II: 623, av fru Gärde Widemar och fröken Elmén, ansett, att utskottet bort under D hemställa,

beträffande yrkande om riksdagsskrivelse i syfte att från allmän varuskatt undantaga konst, som försålles vid utställningar

att riksdagen med bifall till förenämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t med stöd av 10 § 2 mom. varuskatteförordningen måtte förordna om befrielse från varuskatt för konstverk, som försålles på konstatställningar;

IV) av herrar Hagberg, Stefanson, Yngve Nilsson, Erik Filip Petersson, Mattsson, Nilsson i Svalöv, Vigelsbo och Magnusson i Borås, fru Nettelbrandt samt herr Larsson i Umeå, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 15, av herr Ebbe Ohlsson, samt II: 13, av herrar Nordgren och Darlin, ansett, att utskottet bort under G hemställa,

beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga reparations- och underhållsarbeten m. m.

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, att de likalydande motionerna I: 15 och II: 13 måtte överlämnas till allmänna skatteberedningen att beaktas vid fullgörande av beredningens uppdrag;

V) av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark*, herrar *Oscar Carlsson*, *Wärnberg*, *Brandt*, *Kärrlander*, *Asp* och *Andersson* i Essvik samt fru *Holmqvist*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under I hemställa,

beträffande lagstiftnings- och utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga begagnade traktorer och lantbruksmaskiner m. m.

a) att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 29, av herr Sundin m. fl., och II: 36, av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., ävensom de likalydande motionerna I: 50, av herrar Kronstrand och Eric Gustaf Peterson, samt II: 59, av herrar Rimås och Antby, — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan om omläggning av den allmänna varuskatten på begagnade traktorer i enlighet med vad som nu gällde för person- och skåpbilar;

b) att följande motioner, i vad de avsåge förevarande fråga, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 12, av herr Isacson m. fl., och II: 9, av herr Eliasson i Moholm m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 29, av herr Sundin m. fl., och II: 36, av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 50, av herrar Kronstrand och Eric Gustaf Peterson, samt II: 59, av herrar Rimås och Antby, ävensom

4) motionen I: 443, av herr Ferdinand Nilsson m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna anför, av riksdagen lämnas utan åtgärd; ävensom

VI) av herrar *Mattsson* och *Vigelsbo*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Om den allmänna varuskatten m. m.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! I detta betänkande redovisas ett stort antal motioner. Utskottsbehandlingen har resulterat i att samtliga motioner med undantag för dem, som gäller omsättningsskatten vid försäljning av begagnade traktorer, har avstyrkts av utskottet. Jag tänker här yttra några ord om den reservation, som ena halvan inom utskottet har avgivit när det gäller dessa varor — det gäller den reservation som har beteckningen V.

Vi har haft dessa skattefrågor uppe till behandling tidigare. Det är ju så att man motiverar ett slopande av varuskatten på begagnade traktorer i huvudsak med att dessa säljes flera gånger och att det inte är meningen att varuskatten skall drabba en vara mer än en gång. Man hänvisar vidare till den ogynnsamma inkomstutvecklingen på jordbrukets område. Slutligen säger man att det inte utgår någon varuskatt på begagnade bilar.

Dessa tre argument har som sagt anförts tidigare. Det är klart att det inte kan förnekas, att skatten i detta fall utgår för en vara flera gånger. Vidare kan vi väl inte ha en generell varuskatt som upphäves i och med att det blir vikande konjunkturer för en näringsgren — det vore ganska ohållbart. Det tredje argumentet, att varuskatt inte utgår vid försäljning av begagnade bilar, är riktigt. Från början uttogs varuskatt på begagnade bilar, men vi slopade denna skatt, ty vi ansåg att det var förenat med administrativa besvärligheter att ta ut denna skatt. I stället höjdes den extra skatt, som uttogs på bilar — den s. k. bilaccisen — och vi fick därigenom in motsvarande skattebelopp.

Ett par motionärer har här yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning av denna fråga. I ett annat motionspar har hemställts om en skyndsam prövning av och förslag angående befrielse från allmän varubeskattning i den yrkesmässiga handeln med begagnade traktorer och jordbruksmaskiner. Utskottsmajoriteten — vilken kommit till genom lottning — har

Om den allmänna varuskatten m. m.

funnit att man bör föreslå riksdagen en författningstext som innebär att man, om förslaget bifalles, omedelbart avskaffar denna skatt.

Vi reservanter har velat öppna en möjlighet för riksdagen att — om den bifaller reservationen — få frågan under Kungl. Maj:ts prövning. Motionärerna framhåller att den föreslagna befrielsen från allmän varuskatt på begagnade traktorer samt jordbruksmaskiner kommer att medföra administrativa besvärligheter och skattetekniska svårigheter. Låt oss då uppdraga åt Kungl. Maj:t att undersöka, om man kan förfara med denna skattefråga på samma sätt som skett när det gäller försäljningen av begagnade bilar, d. v. s. så att man höjer skatten på de nya varorna och tar ut denna skatt bara en enda gång. I så fall blir det inga som helst administrativa besvärligheter eller kontrollsvårigheter.

Jag tror att det skulle vara ändamålsenligt, om riksdagen beslutar bifalla ett sådant yrkande. Då får vi en undersökning som ger besked om vilka åtgärder som lämpligen bör vidtas. Det argument som här har anförts, nämligen att man inte kan bemästra dessa skattefrågor, tror jag är litet överdrivet, men jag kan erkänna att det finns vissa skäl för att undersöka denna sak, bl. a. den strukturförändring som måhända äger rum om denna försäljning får speciella former — jag tänker på offentliga auktioner o. dyl. Detta är i och för sig ingenting önskvärt.

Utskottet har vidare tagit med gruppen maskiner och redskap som är begagnade i lantbruket. Man har nog inte ordentligt tänkt igenom konsekvenserna av detta förslag.

Jag för min del hoppas att första kammarrens beslut bifalla vår reservation, som i denna del innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att få en undersökning verkställd.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den med V betecknade reservationen.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! När det gäller omsättningsskatten på begagnade traktorer och

jordbruksmaskiner anför reservanterna som sin principiella uppfattning, att skatt bör utgå vid all yrkesmässig försäljning av skattepliktiga varor, oavsett om varan är begagnad eller icke. På den här avgörande punkten har bevillningsutskottets majoritet emellertid en annan uppfattning och anser att en upprepad skattebeläggning, som det här är fråga om, innebär en avvikelse från varuskattens karaktär av engångsskatt. Då varuskatten genomfördes, var vår principiella inställning att den skulle vara en engångsskatt. Just i detta fall då det gäller begagnade traktorer och jordbruksmaskiner — som omsättes flera gånger — blir den sammanlagda varuskatten mycket hög i förhållande till varans ursprungliga värde. Dessa traktorer och jordbruksmaskiner går i regel i byte flera gånger, och det kan innebära, att varuskatten blir nära nog fördubblad, om man sätter den i relation till varans ursprungliga värde. Med hänsyn till detta förhållande föreligger det väl också risk för att den icke yrkesmässiga handeln, som inte är skattebelagd då det gäller dessa varor, kan komma att öka på den ordinarie handelns bekostnad, en utveckling som ur säkerhetssynpunkt inte kan anses önskvärd.

Det är väl en ganska speciell företeelse för just jordbruket, att maskiner kan gå i byte flera gånger, men detta beror på den höga kostnaden för exempelvis traktorer och skördetröskor. Vi kan inte komma ifrån att vid upprepad byten skattebeläggningen av samma vara utgör en extra produktionskostnad för jordbruket. Utskottsmajoriteten anser därför, att det nu är hög tid att avveckla denna omsättningsskatt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Medan jag ännu befinner mig i talarstolen, ber jag, herr talman, att få ikläda mig skepnaden av reservant. Till det föreliggande betänkandet är fogade fyra reservationer, som upptar herr Hagberg som första namn.

Reservationen I gäller ett utredningsyrkande i syfte att från allmänna varu-

skatten undantaga investerings- och förbrukningsvaror inom produktionen. Motiveringen härför är att varuskatten tynger produktionen, ökar kostnadsläget och kan på många områden skapa svårigheter för vår företagsamhet då det gäller att konkurrera på utlandsmarknaden. Dessa frågor är emellertid behandlade i bevillningsutskottets betänkande nr 16, varför yrkandet i denna reservation endast går ut på att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet här har anfört.

I reservation II anhålles, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om sådan ändring av förordningen om allmän varuskatt att fiskeredskap, som användes vid yrkesmässigt fiske, undantas från skatteplikt och att förslag där- om framlägges till årets höstriksdag. Som motiv härför åberopas vad motionärerna framhållit om att de dryga kostnaderna för fiskeredskapen blir betungande. Det svenska fisket är beroende av export till utlandet, framför allt till Tyskland, där man förväntar en tullhöjning inom kort. Det skulle därför vara angeläget för fisket att få bort varuskatten på dessa redskap.

I reservation III anhåller vi, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte förordna om befrielse från varuskatt för konstverk, som försäljes på konstutställning. I de till grund för reservationen liggande motionerna framhålles, att konst, som försäljes direkt av konstnärer, icke är skattebelagd. Samma förhållande bör råda vid försäljning från utställning. Detta skulle vara ett steg att främja den kulturella utvecklingen.

I reservationen IV hemställas slutligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga de likalydande motionerna I: 15 och II: 13 måtte överlämnas till allmänna skatteberedningen.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till de fyra reservationer, som är betecknade I, II, III och IV och som har herr Hagberg som första namn.

Om den allmänna varuskatten m. m.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Ifrån vår sida har väckts motioner av herr Jonasson m. fl. i denna kammare och av herr Elmwall m. fl. i andra kammaren samt en motion, som också jag har biträtt, vilka tar sikte på hela det nu föreliggande problemet. Delvis blev ju dessa motioner på något vis avverkade vid förra onsdags-sammanträdet, då man vid behandlingen av punktskatterna tog med det förslag, som framförts från vår sida och som gick ut på att man till omprövning borde ta upp frågan om överflyttning av omsättningsskatten till partihandelsstadiet. På detta sätt kom ju det spörsmålet bort från detta sammanhang, där det rent logiskt hör hemma.

Jag har därför velat understryka, att vi från vår sida menar, att omsättnings-skattens överflyttande till partihandelsstadiet skulle kunna underlätta en differentiering, som skulle kunna ta hänsyn till dels sociala synpunkter och dels till näringspolitiska bedömanden.

Här anknyter jag till ett uttalande i reservationen av herr John Ericsson m. fl., enligt vilket skattebefrielse vid försäljning av begagnade traktorer och lantbruksmaskiner skulle innebära att man införde en helt ny princip genom att göra skatten beroende av näringspolitiska bedömanden. Låt oss emellertid komma ihåg vad som är det egendommiga med omsättningsskatten, nämligen att den är en skatt på utgifter, inte på inkomster. Det är en skatt som utgår under alla förhållanden. Om ett företags lönsamhet sjunker så att det inte längre lämnar någon vinst, slipper det ju, som herr Wörnberg förut i dag så starkt poängterat, inkomstbeskattning, men omsättningsskatten kommer det aldrig ifrån. Därför passar reservanternas principiella funderingar inte i det här sammanhanget.

Här har berörts de studerande och deras omkostnader. Människor som studerar på lån och människor som är sjuka och måste tära på sparkapital beskattas av omsättningsskatten, av en skatt på utgifter. Det är sådant som socialt gör den så svår att tolerera och

Om den allmänna varuskatten m. m.

som också gör den så orimlig ur näringspolitisk synpunkt. Jag har bara helt kort velat snudda vid detta. Det visar den principiella uppfattning som vi har och som gör att vi ställer oss så skeptiska till denna beskattning.

Omsättningsskatten infördes ju, som vi alla vet, på hösten efter det sexårsavtalet kommit till. Det poängterades då, att den saknade samband med avtalet. När jag ifrågasatte om det inte kunde vara så, att skatten stred mot sexårsavtalet och utgjorde en belastning, så betonades uttryckligen, både ifrån majoritetspartiets sida och från vissa jordbrukarhåll, att något samband här inte fanns, utan att skatten var något helt på sidan.

Nåja, det gäller dock en beskattning, som belastar jordbrukets prisreglerade produkter i en omfattning, som närmar sig den eftersläpning, som man vet föreligger. Man vet inte den exakta siffran för denna eftersläpning, men man vet att den i storleksgrad är i klass med det belopp varmed omsättningsskatten belastar jordbruksnäringen. Det är här fråga om mellan 500 och 550 miljoner. Men den saken bör, som jag sade, tas upp i det stora sammanhanget och prövas i samband med den stora omprövningen av beskattningen; på den punkten föreligger väl något slags beslut från förra onsdagen. Vi framhöll då från centerns sida ganska bestämt, och vi tog en votering på det, att vi ville ha ett positivt resultat på den punkten.

Vad som återstår av det vi tagit upp och som föreligger här är ett par saker, som skall gälla så att säga som en avbetalning i denna fråga, på grund av omständigheter som vi alla väl känner. Det var för det första frågan om skatten på traktorerna, på jordbrukets maskiner och redskap. Där föreligger nu ett utskottstillstyrkande, som jag är glad att kunna för min del också yrka bifall till.

Sedan och för det andra föreligger ett krav från vår sida som berör en central sak för konsumenterna och för barnfamiljerna, men också för det svenska jordbruket, nämligen mjölkproduk-

tionen. Detta enligt vår uppfattning centrala problem upptages inte bara i det motionspar, som jag nyss talade om, utan även i andra motioner från vår sida. Den förekom även vid förra årets riksdag. Det påpekades då att det rör sig om ett belopp på ungefär 125 miljoner, och vi hade här tänkt oss försöka åstadkomma en rättelse på denna efter vår uppfattning centrala punkt.

Vi har i vår motion pekat på vilket trassel och elände det är ute i gårdarna, när man skall ta upp och deklarerat dessa småtterier. När det gäller löntagardeklarationerna försöker vi rensa bort småsaker som inte ger några större skattebelopp, men som ställer till mycket trassel. Jag har den uppfattningen, att det skulle vara rimligt också i detta fall.

I viss grad är ju produkterna vid gården undantagna, som vi alla vet gäller det upp till ett visst belopp så som gräns. Vi vet också, att det går annorlunda till vid vissa jordbruk. En del mindre jordbruk deklarerar som »annan fastighet», trots att de i själva verket är småbruk, och då har man ansett det praktiskt och rimligt och skäligt, att försäljningarna vid dessa gårdar och familjernas uttag skulle ställas utanför varubeskattningen.

Varför är dessa jordbruk taxerade såsom »annan fastighet»? Jo, om två småbruk ligger bredvid varandra och det ena har en dålig mangårdsbyggnad, då taxeras det fortfarande som jordbruksfastighet, medan det andra, som kanske fått egnahemslån och har ett modernt bostadshus, därmed kommit att taxeras som »annan fastighet» och befriats från omsättningsskatt vid försäljning på gården. Jag tycker man kunde ta steget fullt ut och slippa detta trassel för alla sådana fall.

Den verkligt stora posten rör emellertid något annat. Medan vi gör halt och väntar på vad som kan komma för att underlätta ett avlyftande i vissa fall genom en differentiering av den allmänna varuskatten, så att den inte längre blir allmän utan drabbar med hänsyn till sociala synpunkter, drabbar exem-

pelvis lyxkonsumtion på ett annat sätt än nödvändiga förnödenheter, har vi kunnat tänka oss att partiellt gå den väg som vi kan kalla restitutionsvägen. Man skulle exempelvis kunna göra en beräkning av hur mycket omsbeskattningen tar genom mejeriorganisationerna och sedan genom dessa organisationer föra tillbaka pengarna från statsverket direkt till konsumenterna beträffande just mejeriprodukterna. Vi har också tänkt oss att detta skulle kunna ske under medverkan av statens jordbruksnämnd.

Här föreligger nu ett yrkande, som jag vill framställa och som gäller punkt C i utskottets betänkande. Det lyder: »att riksdagen måtte — i anledning av likalydande motionerna I: 13 och II: 10 samt motion I: 443 — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till årets riksdag avseende undantagande från allmän varuskatt av mjölkproduktionens produkter, såsom konsumtionsmjölk, smör och ost, varvid *dels* frihet från sådan beskattning bör beredas all mjölk försäld direkt vid gården eller uttagen för familjens förbrukning, i enlighet med vad som redan nu sker beträffande vissa kvantiteter, ävensom helt vid vissa mindre jordbruk, *dels* även bör omprövas ett restitutionsförfarande beträffande skatteuttaget vid butikshandel med dessa produkter, varigenom ett beräknat belopp, motsvarande vad som sålunda uttages, från statsverket genom mejeriorganisationerna återbetalas till producenterna enligt normer som må av Kungl. Maj:t efter hörande av statens jordbruksnämnd beslutas».

Jag ber, herr talman, att få ställa detta yrkande under bevillningsutskottets betänkande nr 24 punkt C.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Jag kan i allt instämma i vad herr Yngve Nilsson sagt beträffande utskottets betänkande. Jag vill endast i några speciella frågor lämna ytterligare några synpunkter.

Jag vill då först ta upp reservation nr II till utskottsbetänkandet, som gäller undantagandet av skatt på fiskeredskap

Om den allmänna varuskatten m. m. för yrkesmässig användning. Herr Nilsson har redan sagt att skälet för detta yrkande är att fiskerinäringen i Sverige har en mycket svår konkurrenssituation. Det är därför lämpligt att genom undantagande av skatt på redskap minska kostnaderna för anskaffandet av sådana. Härtill kommer också en mycket viktig sak, nämligen att omsättningen på fiskeredskap är mycket stor. Man säger i de motioner, som ligger till grund för reservanternas yrkande, att ojämn och stenig botten, vrak, dåligt väder och storm ofta medför stora redskapsförluster och stora skador på redskapen. Omsättningsskatten utgår ju på nyanskaffning på grund av sådana förluster liksom också på reparationer. Den ökade kostnad omsättningsskatten innebär förvärrar ytterligare konkurrenssituationen. Härtill kommer också att danska fiskare är befriade från omsättningsskatt, och i Norge subventioneras fisket. Jag vill instämma i yrkandet om bifall till reservation nr II.

När det gäller konsten hävdar man ifrån konstnärernas sida, att konstverk inte är att betrakta som materiella ting av lös egendoms natur, ett sådant ting som enligt principerna för allmän varuskatt är belagt med skatt, utan konsten är att betrakta mera som en andlig prestation. Man säger ifrån konstnärernas sida, att då en konstnär presenterar sin konst på en utställning är den att jämföra med framförandet av musikverk från kompositörer eller då en artist uppträder inför sin publik. Dessa argument har använts i den motion som föreligger i ärendet.

Konst som försäljes av konstnären genom personlig kontakt med kunden är skattefri. Utskottet säger att en ökad skattebefrielse omfattande även konst som försäljes på utställningar skulle medföra betydande gränsdragningsproblem och kontrollsvårigheter.

Jag undrar om inte svårigheterna är minst lika stora redan nu. Är det så lätt att avgöra, när en försäljning är att betrakta som resultatet av en personlig kontakt mellan konstnären och kunden eller när den är att betrakta som för-

Om den allmänna varuskatten m. m.

säljning från en utställning? Om en konstnär utställer och säljer sin produktion i sin bostad eller ateljé, till vilken kategori är då försäljningen att räkna? Jag tror att kontrollsvårigheterna inte blir större vid en utökning av skattefriheten, och jag yrkar bifall till reservation III.

När det gäller reservation IV, som tar upp ett utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undantaga reparations- och underhållsarbeten m. m., vill jag säga att en sådan skattebefrielse skulle medverka till en rationell arbetsfördelning inom näringslivet. När en industri anlitar en specialfirma på reparations- och serviceområdet är dennas tjänster belagda med omsättningsskatt, men om företaget har en egen reparationsavdelning är arbetet undantaget från skatt. I den rationaliseringsprocess som svensk industri i dag genomgår lägger industrierna mer och mer ut reparations- och servicearbeten på andra företag. Industriernas strävanden går i många fall ut på att avveckla serviceavdelningarna. Man anser det mer rationellt att anlita företag som är specialister på dessa områden. Vi bör då inte genom beskattningen motverka en sådan naturlig och rationell arbetsfördelning.

När det sedan till sist gäller undantagande av traktorer och jordbruksmaskiner från skatt vill jag bara tillägga till vad herr Nilsson har sagt, att jag tror att det nuvarande systemet med skatt på begagnade maskiner som säljs av motorfirmor verkar så, att de jordbrukare, som äger maskinerna, säljer dem genom direktkontakter med kunderna. De blir ju på så sätt undantagna från skatt. En sådan distribution av detta slags maskiner är inte rationell och riktig.

Jag vill citera vad Motorbranschens riksförbund säger härom: »En ändring av distributionsformerna av här skisserad typ måste ses som en olägenhet för jordbruket och skogsbruket inte minst med tanke på att detta som konsekvens kan medföra en standardförsämring beträffande de omsatta begagnade objekten. Möjligheterna är även större att begagnade traktorer och maskiner når den lämp-

ligaste ägaren och mest ekonomiska användningen vid en omsättning genom den reguljära handeln med dess kännedom om den föreliggande efterfrågan beträffande olika maskintyper.»

Man säger dessutom att de här varorna icke är belagda med omsättningsskatt i Danmark.

Jag tror Motorbranschens riksförbund har rätt i detta. Hos motorfirmorna får kunden ett större urval av begagnade maskiner. De kan erbjuda företagarna ett större sortiment och bättre service, och maskinerna är i gott skick vid försäljningen.

Här finns skäl att bifalla utskottsmajoritetens förslag, och jag yrkar bifall till det.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! I det här utlåtandet från bevillningsutskottet behandlas inte mindre än 24 motioner av ganska kontroversiellt innehåll. När det tas upp vid denna tid på dygnet är det naturligtvis inte möjligt, herr talman, att behandla det så som det kanske borde behandlas, och eftersom företrädarna för reservanterna har visat gott föredöme med korta inlägg skall jag försöka rätta mig efter det. Låt mig emellertid redovisa några av de synpunkter som tas upp i utlåtandet!

När det gäller frågan om skattefrihet för investerings- och förbrukningsvaror så har yrkandet ett annat innehåll än det vi har ställts inför under tidigare år. Förut har yrkandet gått ut på att man skulle genom direkta lagstiftningsåtgärder åstadkomma skattebefrielse för investerings- och förbrukningsvarorna. Eftersom det är fråga om ett så kraftigt skattebortfall som kanske 30 procent av hela den inkomst som omsättningsskatten ger, anser tydligen också motionärerna att det inte går med en direkt åtgärd, utan att man bör låta saken prövas i ett annat sammanhang, och de föreslår därför att man skall skicka över ärendet till allmänna skatteberedningen.

Utskottet anser att det är rätt onödigt att skicka över ärendet, eftersom allmänna skatteberedningen redan genom

sina utredningsdirektiv har hand om frågan. Jag kan knappast tänka mig att ens motionärerna anser att allmänna skatteberedningen skulle behandla den här frågan med prioritet — det finns alldeles säkert andra frågor som ligger hos beredningen och som har större angelägenhetsgrad.

Skattefriheten för fiskeredskap har väl ungefär samma karaktär som skattefriheten för investeringsvaror och förbrukningsvaror. Jag har bara erfarenhet från sportfisket. Motionärerna hade föreslagit skattefrihet även för sportfiskarnas redskap, men reservanterna håller sig dess bättre bara till det yrkesmässiga fisket. Det förstår jag litet bättre — de dyrbara redskapen där är väl dock att betrakta som investeringsvaror och förbrukningsartiklar inom fisket och bör därför behandlas på samma sätt som förbrukningsartiklar inom andra branscher. Följaktligen kommer den frågan såvitt jag förstår att behandlas i samma sammanhang som investerings- och förbrukningsvarorna inom industrien.

Motionen om skattefrihet för jordbruksprodukterna har inte samlat några reservanter, men däremot en företrädare här i kammaren. Det fordras ett fantastiskt mod att ge sig in i en diskussion med herr Ferdinand Nilsson på den punkten, och jag vågar knappast tolka det förslag som han nu har lagt fram. Tolkar jag det rätt om jag utgår ifrån, att herr Ferdinand Nilsson vill befria alla jordbruksprodukter från omsättningsskatten och vill låta motsvarande belopp gå tillbaka till producenten? Eljest är det väl vanligt att om man befriar en vara från omsättningsskatt, så låter man skatten komma konsumenten till godo i form av lägre priser.

Sedan bör det i detta sammanhang erinras om en viktig princip som ligger bakom vår omsättningsskatt, nämligen att den bör vara så total som möjligt och att man bör akta sig för att göra undantag. Av dagens tidningar framgår att Finland, som har haft en omsättningsskatt i produktionsledet med en hel rad av undantag, bl. a. för jordbruksvaror, nu tydligt tvingats över att acceptera

ett system som liknar det svenska, där man lägger skatten i detaljhandelsledet och fångar in praktiskt taget hela varuområdet.

När det gäller yrkandet om skattefrihet för konst som försäljes vid utställningar framhåller utskottet, att skatt inte utgår när en konstnär säljer konstverk från den egna ateljén. Konstnärerna kan därför i beskattningsavseende sägas ha en mer gynnad undantagsställning. Alldeles oavsett vad herr Stefanson här pläderade för skulle det komma att uppstå ganska besvärliga gränsdragningsproblem om motionärernas yrkande i denna del bifölls. Om riksdagen i år bifaller reservationen på denna punkt torde herr Stefanson tvingas komma tillbaka nästa år med ett förslag om att även konsthandeln skall frikallas från omsättningsskatt. Det är nämligen en absolut konsekvens. Enligt utskottets mening finns det ingen anledning att befria konsthandlarna från att erlægga omsättningsskatt då vi ju uttar omsättningsskatt på så många andra viktigare ting.

Det har även väckts motioner om skattefrihet för bibeln. Det motionsyrkandet har inte föranlett någon reservation, och följaktligen behöver jag inte plädера för utskottets ståndpunktstagande. Utskottet synes vara enhälligt i sin uppfattning att vederbörligen, höll jag på att säga, inte ta någon hänsyn till de motionerna.

Vi har sedan yrkandena om skattefrihet för reparations- och underhållsarbeten. Jag tror inte att de nuvarande bestämmelserna härvidlag har skapat något problem för den s. k. serviceindustrien. Helt säkert fortsätter basindustrierna, om jag får använda det uttrycket, att utnyttja serviceföretag. Det blir nämligen så dyrbart för en industri att lägga sig till med egna serviceföretag på olika områden att industrien i fråga säkert föredrar att betala den merutgift som omsättningsskatten innebär. Från den bransch, som jag kanske bäst känner till, nämligen fastighetsförvaltning, kan jag vittna om att inte ett enda fastighetsförvaltande företag har lagt sig till med egen service för att bli befriat från omsättningsskatten.

Om den allmänna varuskatten m. m.

Yrkandet om skattskyldighet för s. k. fritidsföretagare har inte ens funnit en anhängare i herr Stefanson. Följaktligen torde det här vara fråga om ett motionsyrkande som kommit med av bara farten. Det finns heller ingen reservation, varför utskottet här varit enigt i sitt avslagsyrkande.

Herr talman! Det finns bara en reservant som jag har någon respekt för och som verkligen framfört förnuftiga synpunkter. Det är reservanten herr John Ericsson. Därför kan jag i alla delar tillstyrka vad utskottet föreslår, utom i vad avser det spörsmål som tagits upp i den reservation som har betecknats med V. Den är avgiven av herr John Ericsson m. fl., och till den yrkar jag bifall.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle;

Herr talman! Jag skall verkligen vara mycket kortfattad.

Jag fäste mig alldeles särskilt vid herr Einar Erikssons stora respekt för två personer. Den ene var herr John Ericsson, som han bockade sig djupt för, och det förstår jag. Den andre var han själv. Herr Einar Eriksson sade nämligen innan han tog upp frågan att det fordrades ett fantastiskt mod för att diskutera med herr Ferdinand Nilsson. Det sade herr Einar Eriksson naturligtvis bara för att visa vilket oerhört kurage han ådagalade när han sedan gav sig in på denna diskussion — det förstår vi ju alla.

Sedan frågade herr Einar Eriksson, om det verkligen är vår avsikt att befria alla jordbruksprodukter från oms. I motionerna — om man i bevillningsutskottet nu läser motioner — stod det faktiskt att det gällde de prisreglerade jordbruksprodukterna. Observera, herr Einar Eriksson, att det är en kategori, vars avgränsning är fixerad och klar och detta genom statens jordbruksnämnd, som i samband med tillkomsten av denna skatt räknat upp vilka varor som är att anse som prisreglerade jordbruksprodukter. Det är alltså ett klart begrepp. Bevillningsutskottet hade därför mycket enkelt kunnat klara upp sina tvivelsmål på

denna punkt genom en telefonpåringning till statens jordbruksnämnd. Där hade man säkert kunnat berätta för vederbörande i bevillningsutskottet vilka jordbruksprodukter det här är fråga om.

Sedan nämnde herr Einar Eriksson — jag vill bara i förbigående beröra den saken — att ett undantagande av investeringsprodukterna skulle betyda ett skattebortfall av 30 procent. Jag vill inte jäva den siffran. Bevillningsutskottet har dock tydligen lärt av gångna vederböror. Förra året presenterade man en beräkning enligt vilken de prisreglerade jordbruksprodukterna också skulle svara för 30 procent. Den siffran rättade jag i den följande debatten. Vi har inte fått saken verifierad från bevillningsutskottets sida, men det kanske är för mycket begärt. I år har man emellertid på sätt och vis erkänt att man i fjol var ute på hal is. Nu nöjer man sig nämligen med att säga att det här är fråga om mycket pengar. Ja, man kan enligt min mening räkna ut att det är fråga om 18—19 procent. Det kan man göra på grundval av statens jordbruksnämnds beräkningar. Sedermera har det hela dock förskjutits något. Jordbruket har inte helt kunnat följa med i den allmänna utvecklingen. Då skulle dess andel av skatten bli 20—21 procent. Man bör observera att vad som gör att jordbruket kunnat följa med så mycket som det nu gjort är den omständigheten att jordbrukets omkostnader har ökat oerhört mycket.

Sedan ville herr Einar Eriksson anföra ett litet exempel på hur tokigt det var att övergå till partihandelsstadiet och göra jordbruksprodukter fria. Det var Finland han pekade på, men varför nämnde han inte Danmark? Socialdemokraterna i Danmark och Sverige är ju särskilt intresserade för det danska jordbruket och dess förhållanden; och danskarna har infört en omsättningsskatt i annan form än vår och därvid undantagit jordbruksprodukterna.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson sade att fiskeredskapen är att betrakta som inve-

Om den allmänna varuskatten m. m.

steringsvaror för produktivt ändamål, och det är riktigt. Orsaken till att vi i reservation nr II önskar en snabb behandling av oms på fiskeredskap är den stora omsättningen av sådana redskap på grund av att dessa så ofta går förlorade. Den omständigheten motiverar enligt vår mening att man hjälper fiskarna genom att befria dem från omsättnings-skatt, varigenom deras kostnader för anskaffning av fiskeredskap nedbringas.

Sedan är det väl fel när herr Eriksson påstår att motionärerna inte alls skulle ha angivit att de med sitt förslag skulle avse redskap för yrkesmässigt fiske utan fiskeredskap i allmänhet. I slutklämman hemställs nämligen att riksdagen måtte besluta »att fiskeredskap, som användes till yrkesmässigt fiske, skall undantagas från allmän varuskatt». Däremot har tyvärr i det lagförslag, som åtföljer motionen, bara upptagits fiskeredskap i allmänhet och orden användningen för yrkesmässigt fiske bortfallit.

I fråga om varuskatten på konst har jag redan sagt att det är mycket svårare att dra gränsen mellan personlig försäljning från konstutövaren till kunden och försäljning från utställning än det är att dra gränsen mellan utställningsförsäljning och försäljning genom konsthandlare. En konstnär kan använda sin ateljé eller sin våning till utställning och därmed gå fri från skatt, men om han hyr en lokal någon annanstans för utställningsändamål blir försäljningen skattebelagd.

När det gäller skattefrihet för reparationer är jag inte av samma åsikt som herr Eriksson. Många stora industrier har funnit det fördelaktigt att inrätta egna avdelningar för reparation och underhåll av sina verktyg etc., men nu börjar de frånga detta, och det skall man inte motverka genom beskattning av reparationer och underhåll på produktionsapparaten.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Trots den tidiga timmen kan jag inte neka mig att säga några ord till bevillningsutskottets ordförande.

Vi har två tidigare år diskuterat omsättningsskatten på begagnade traktorer och lantbruksmaskiner, och då hävdade herr Ericsson med mycket stor pondus att jordbruket inte kunde ha något som helst intresse av att en sådan här kostnadspost tas bort, eftersom jordbruksavtalet var så sinnrikt konstruerat att det automatiskt måste ge jordbruket full kompensation. Hur har det gått med den saken? Vi vet nu att avtalet inte var så listigt konstruerat; och något sådant avtal torde heller aldrig kunna konstrueras. Jag tror också att detta är ett bevis på att man måste hysa respekt för kostnader.

Omsättningsskatten på begagnade traktorer och lantbruksmaskiner medverkar faktiskt till en snedvridning av handeln med traktorer och maskiner vilken är i allra högsta grad otidsenlig. Det är också detta som gör att vi så starkt hävdar att denna skatt bör tas bort.

Läser man socialdemokraternas reservation, får man en känsla av att de håller på att tänka om i detta avseende, något som ju är glädjande även om det kommer sent. Danskarna har, såsom redan framhållits, infört en omsättnings-skatt men undantagit just sådana här varor och helt naturligt då även begagnade lantbruksmaskiner.

I socialdemokraternas reservation sägs att man kan tänka sig samma förfarande som när det gäller bilar. Detta skulle betyda att vi fick en höjd omsättningsskatt, en engångsskatt. Då vill jag fråga om en sådan engångsskatt skulle på något sätt lösa de gränsdragningsproblem som ni nu stirrar er så blinda på? Det har jag svårt att tro; och i varje fall vågar man konstatera att jordbruksavtalet inte är så listigt att det kompenserar för en dylik höjd omsättningsskatt.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag utgår från att herr Isacson har läst protokollen — jag kan inte på rak arm erinra mig att jag skulle ha sagt det han nyss återgav, i fråga om jordbrukskalkylen, men det är naturligtvis inte uteslutet att jag kan ha gjort det.

Om den allmänna varuskatten m. m.

Herr Isacson frågar om vi klarar snedvridningen genom att följa reservanternas förslag och lägga en större skatt på ett led och ta ut den på nya traktorer som tillverkas i landet eller importeras från utlandet. Ja, visst löser det gränsproblemen. Skatten skall ju tas ut med en gång på den nya varan, och inte sedan. Var finner herr Isacson några nya gränsproblem där?

Herr ISACSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte finna att det är någon skillnad om skatten är 6 procent eller om den skulle sättas till 10 procent. Man skulle väl ändå ha samma gränsdragningsproblem.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Motionärerna bygger sin argumentation på att man betalar skatt flera gånger om, men jag säger att det system som vi föreslår innebär att man får betala skatt endast en gång.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt förlänga denna debatt, och den skall inte heller från min sida bli mycket förlängd.

Då jag nu ser finansministern här i kammaren kan jag emellertid inte underlåta att tala om för honom hur det förhåller sig med dessa traktorer. Jag frågade i en maskinaffär i min hemstad, hur många gånger man tillåter att en traktor får bytas, och fick då svaret, att det i medeltal sker tre gånger. Man lämnade ett färskt exempel på en traktor, som sålts för 15 000 kronor inberäknat omsättningsskatten. Efter två år byttes den bort därför att den var för svag för att kunna dra en skördetröska. Den såldes då för 10 000 kronor, och vederbörande fick betala ny skatt på traktorn. Traktorn var emellertid inte utsliten utan skulle gå i affär en gång till. Det finns faktiskt traktorer, som säljes tre gånger innan de anses förbrukade.

Om det har lagts skatt på ett redskap — det må vara en traktor eller en annan maskin — när man första gången köper redskapet, är det enligt mitt förmenande inte riktigt att man fortsätter och tar ut skatt på nytt när maskinen byter ägare, ty skatten är ju en gång betald. Vi anser att det bör räcka med att skatt betalas en gång för en maskin.

Finansministern är emellertid inte nöjd med denna engångsbeskattning utan vill att skatt skall tagas ut så länge det finns något »livstecken» i maskinen. Om jag bara kunde, så skulle jag ordna det så att finansministern finge ett litet jordbruk, där han hade en traktor och andra maskiner. Det skulle vara intressant att höra vad han skulle säga, om han skulle behöva byta traktorn. Han skulle säkert då säga: »Det var en jäkla finansminister som har ordnat det så här.»

Jag tror att tiden är inne — och om jag känner finansministern rätt är han nog av samma uppfattning — att ändra en smula på dessa förhållanden. Om vi inte lyckas denna gång, hoppas jag att vi lyckas en annan gång, och jag hoppas att också finansministern då är med på att dessa maskiner endast skall beskattas en gång. Låt oss inte fortsätta på den vägen att ta ut skatt så länge det finns en gnutta kvar av maskinen.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre utan ber att få yrka bifall till reservationerna II och III samt till utskottets förslag i vad det gäller traktorer.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Endast ett par ord om reservation nr I, som jag har biträtt.

Det har i debatten frågats, och det kan man med skäl göra, vad som har inträffat sedan förra året och varför reservanternas inte kan ge sig till tåls till dess den allmänna skatteberedningen kommer med sitt förslag.

I den handelspolitiska debatt, som för en tid sedan fördes här i kammaren, berörde statsministern och även andra talare dessa problem. Det sades då att vi

skulle få en dynamisk handelspolitik, och i det sammanhanget kom man in på kostnadsfrågorna när det gäller våra exportnäringar. Alla känner till att en märkbar konjunkturavmattning har ägt rum under det gångna året. Behovet av att öka vår konkurrenskraft genom att pröva varje uppslag, som kan tänkas leda fram till lägre kostnader, anser vi reservanter bör mycket noga prövas. Därför har vi framför allt strukit under angelägenheten av att få till stånd ett så snabbt avgörande som möjligt. Det har också blivit alltmer angeläget att stimulera till moderniseringar och rationaliseringar på alla områden. Allt detta innebär kapitalkrävande åtgärder, vilket gör att många företagare är mycket betänksamma och återhållsamma. Vi reservanter anser att varje uppmuntran är så värdefull, att man helt enkelt inte har råd att avstå från den.

När ett förslag är att vänta från skatteberedningen vet väl ingen människa i dag, och med hänsyn till de snabba förändringar, som äger rum på näringslivets område, anser vi det mycket angeläget att de berörda frågorna blir kartlagda så snabbt som möjligt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr I.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! I anledning av den senaste ärade talarens anförande måste jag ju fråga mig: Är det hans uppfattning att det bara är reservanterna som skulle ha intresse av vår handelspolitik?

Det är väl åtskilliga komponenter som konstituerar industriens konkurrenskraft. Det kan väl ändå inte vara endast en omsättningsskatt på investeringsvaror. Såväl motionärerna och reservanterna som utskottet är ju tämligen överens om att det är allmänna skatteberedningen, som skall syssla med dessa ting, eftersom den har hela översynen av företagsbeskattningen. Den kommer med all sannolikhet att beakta just de synpunkter som herr Erik Filip Petersson anförde.

Vad som skiljer reservanterna från utskottet är att vi framhåller, att allmän-

Om den allmänna varuskatten m. m.

na skatteberedningen redan har uppdraget att pröva detta, medan emellertid reservanterna vill skriva till Konungen och skicka över förslaget till skatteberedningen, vilket vi tycker är en ganska onödig procedur. Det är bara den lilla skillnaden, och följaktligen skiljer det inte en enda nyans i den viktiga frågan om svensk företagsamhets möjligheter att hävda sig i den internationella konkurrensen.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Jag hoppas väl att jag inte påstått, att reservanterna är ensamma om att önska framgångar för våra exportnäringar. Jag är dock av den uppfattningen, att kan vi genomföra några kostnadsminskningar på våra exportvaror så gagnar vi just vår utrikeshandel, och dessa frågor kan nog med skäl anses vara ganska brådskande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om den allmänna varuskatten m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;
Nej — 44.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten B* förekomna yrkandena propositionen, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 62.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Beträffande *punkten C*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats

dels att utskottets hemställan skulle bifallas,

dels ock, av herr Nilsson, Ferdinand, att riksdagen skulle — i anledning av likalydande motionerna I: 13 och II: 10 samt motion I: 443 — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till årets riksdag avseende undantagande från allmän varuskatt av mjölkproduktionens produkter, såsom konsumtionsmjölk, smör och ost, varvid *dels* frihet från sådan beskattning borde beredas all mjölk försäld direkt vid gården eller uttagen för familjens förbrukning, i enlighet med vad som redan nu skedde beträffande vissa kvantiteter, ävensom helt vid vissa mindre jordbruk, *dels* även borde omprövas ett restitutionsförfarande beträffande skatteuttaget vid butikshandel med dessa produkter, varigenom ett beräknat belopp, motsvarande vad som sålunda uttoges, från statsverket genom mejeriorganisationerna skulle återbetalas till producenterna enligt normer som måtte av Kungl. Maj:t efter hörande av statens jordbruksnämnd beslutas.

Därpå gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vidare gjorde herr talmannen jämlikt de angående *punkten D* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på

antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med överbäggande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 61.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls här efter vad utskottet i *punkterna E och F* hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de angående *punkten G* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hem-

Om den allmänna varuskatten m. m. ställan, sig anse denna proposition vara med överbäggande ja besvarad.

Herr Nilsson, Yngve, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten G, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna, med IV betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Yngve, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 62.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten H* hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande *punkten I* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr John Ericsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med överbäggande ja besvarad.

Herr Eriksson, Einar, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om den allmänna varuskatten m. m.

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 24 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr John Ericsson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Yngve*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 69.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Herr *Geijer, Arne*, anmälde, att han av misstag röstat för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten J* hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde fredagen den 5 april.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en atomkraftstation i Marviken; och

nr 55, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1963/64 till bidrag till svenska ekumeniska nämnden.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 01.49.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 5 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne mars.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 17—den 19 april för att kunna bevista en av svenska beskickningen i Washington anordnad s. k. »Konsulskonferens för Nordamerika».

Stockholm den 4 april 1963

Jonas Nordenson

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till bostadsrabatter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet under anslaget Marinförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1963/64;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet un-

der anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1963/64;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark; och

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1963/64.

Anmälades och godkändes sammansatta konstitutions-, banko- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 132, till Konungen i anledning av väckta motioner angående utredning om JO- och MO-ämbetenas organisation och verksamhetsformer samt en av justitieombudsmannen till riksdagen gjord framställning om ändring av bestämmelsen i 24 § andra stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän.

Ang. den skattemässiga behandlingen av idrottspriser, m. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Svanströms interpellation angående den skattemässiga behandlingen av idrottspriser, m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Svanström har i en interpellation frågat mig om jag är villig att lämna en redogörelse för den nuvarande skattemässiga bedömningen av priser vid idrottstävlingar. Herr Svanström frågar vidare, om jag är beredd att medverka till åtgärder av skatteteknisk art, som är ägnade att ytterligare stimulera framstående tävlingsprestationer inom svensk idrott. Jag vill svara följande.

Någon uttömmande redogörelse för den skattemässiga bedömningen inom olika taxeringsdistrikt av priser vid

Ang. den skattemässiga behandlingen av idrottspriser, m. m.

idrottstävlingar är jag inte beredd att lämna. En sådan kartläggning pågår inom riksskattenämnden såsom förberedelse för anvisningar på området. Jag utgår från att de enskilda fall som aktualiseras hos taxeringsmyndigheterna bedömes med omdöme och med gott förstånd.

Med detta, herr talman, får interpellationen anses besvarad.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för det visserligen kärvt kortfattade men icke desto mindre för alla idrottsvänner hoppfulla svaret. Anledningen till att jag ställde mina frågor var det bekanta Umeåfallet och den oro detta åstadkom både hos toppidrottsmännen själva och hos den breda allmänheten.

Jag anser det angeläget att allt som kan göras för att stödja och uppmuntra svensk idrott bör göras. I interpellationen har jag pekat på den betydande goodwill som svensk stjärnidrott ger åt vårt land i internationella sammanhang. Man kan knappast diskutera om den idrottsliga toppen behövs eller inte. Alla vet att den är ägnad att öka intresset för idrottsutövning i alla läger och därmed ge sporten den bredd som man eftersträvar. Att idrottsmännen får underkasta sig hård träning är ingenting att beskärma sig över — tvärtom — men att de skall för sin idrottsliga utövning åsamkas ekonomiska besvär är mindre önskvärt. Först efter många år av träning kan ju en och annan nå upp till att bli vad man kallar toppidrottsmän.

Det svar som finansministern gett på mina frågor ger mig anledning att göra några reflexioner. Statsrådet är inte beredd att lämna någon uttömmande redogörelse för den skattemässiga bedömningen inom olika taxeringsdistrikt beträffande priser vid idrottstävlingar. Anledningen synes av svaret att döma vara den kartläggning som pågår inom riksskattenämnden för kommande anvisningar på området. Jag hoppas livligt att dessa kommande anvisningar också skall ge uttryck för finansministerns positiva

syn på dessa frågor och att de verkligen skall ge en återklang av herr statsrådets bevingade ord från frågestunden i samma ärende i andra kammaren: »Inga småtterier!»

En smula oroad är jag förstas av uttrycket »inom olika taxeringsdistrikt». Det kan väl aldrig vara så att herrar taxeringsintendenter och övriga taxeringsmyndigheter handlar efter eget gottfinnande i detta sammanhang?

I vart fall noterar jag med stor och uppriktig tillfredsställelse att finansministern utgår från att aktualiserade fall bedömes med omdöme och gott förstånd. Även om jag inte ett ögonblick ifrågasätter om dessa egenskaper återfinnes hos taxeringsmyndigheterna, kan väl sägas att de kan vara mer eller mindre framträdande.

Herr finansministern hade kunnat vara ännu mera positiv i sitt svar, men jag är likväl av den uppfattningen att det givna svaret kommer att på sina håll väsentligt bidra till att utveckla de »oskattbara» — förlåt uttrycket — egenskaperna omdöme och gott förstånd.

Med det anförda ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det var några nyanseeringar i interpellantens inlägg som föranledde mig att begära ordet. Han var något förvånad över att jag i svaret talat om den kartläggning som sker beträffande bedömningen inom olika taxeringsdistrikt såsom förberedelse för de uniformerade riktlinjer, som riksskattenämnden har lovat att senare utfärda. Det är klart att om man har ett material som är långt ifrån ensartat, så kan man ju inte begära att taxeringsintendenter och andra taxeringsmän av någon underlig anledning skall tänka så uniformt att de bedömer all denna skiftande materia exakt lika. Idrottspriserna varierar till sin typ och till sitt värde. Inom vissa distrikt och inom vissa idrottsgrenar är man generösare vid utdelandet av priser än man är inom andra distrikt och andra idrottsgrenar. Alla dessa variatio-

Ang. den skattemässiga behandlingen av idrottspriser, m. m.

ner måste ju i praktiken bli föremål för en om inte nyanserad så i varje fall i viss mån skiftande bedömning från de fiskala myndigheternas sida. Det är önskvärt att göra dessa differenser så små som möjligt och försöka få fram likartade riktlinjer. Avsikten med den kartläggning som nu sker är att försöka nå detta mål.

Det är alldeles klart att man kan ha ett särskilt intresse för idrotten — jag skall inte förneka att i det avseendet råder det inte så stor skillnad mellan interpellanten och mig. Men man får inte låta det gå så långt att man sätter idrottsprestationerna i en alldeles speciell särklass. Interpellanten har i sin interpellation frågat om jag var beredd att genom åtgärder av skatteteknisk art ytterligare stimulera framstående idrottsprestationer. Jag har med avsikt inte svarat på detta i mitt interpellationssvar, därför att jag måste bekänna att jag har vissa svårigheter att förstå interpellantens uppfattning när han ställer frågan på det sättet. Det finns ju många slag av goodwillambassadörer — det kan vara en duktig idrottsman, en duktig sångare, en duktig filmregissör, en kulturpersonlighet eller vad man än vill ta som exempel. Men i skattetekniskt hänseende bör de nog betraktas likartat som skattebetalare. Jag har svårt att tänka mig en alldeles speciell stimulans åt dem som utför dessa idrottsprestationer; det måste ju med andra ord vara fråga om våra toppidrottsmän. De får betraktas som skattebetalare som alla andra. Men sedan får det väl här, som i andra fall, visas en viss generositet när det gäller att beskatta de priser som de får för sina prestationer. Det är detta vi skall söka oss fram till med den undersökning som pågår, och här har jag sagt — kalla det gärna för bevingade ord — att man skall handlägga dessa frågor utan inslag av »småtteri» vid bedömningen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Vad först gäller den olika bedömningen i olika taxeringsdistrikt är jag medveten om att den är svår att

komma ifrån, men jag tar finansministerns senaste inlägg som ett uttryck för att vad som här i görligaste mån kan göras för att få en likformig bedömning över hela landet också skall ske; jag inregistrerar det uttalandet med tacksamhet. Intill dess att anvisningar utfärdas måste ändå vissa bärande principer och den gällande lagen tillämpas — det är jag klart medveten om.

För att sedan inte något missförstånd skall kvarstå i denna debatt vill jag klart säga ut att varken jag eller någon idrottsman, såvitt jag förstår, har något intresse av att bli ställd i särklass vid beskattningen. Idrottsmännen vill säkert vara goda skattebetalare liksom alla andra medborgare. Jag tar fasta på finansministerns löfte här om en generös bedömning av de kostnader som är förenade med intäkternas förvärvande, det är just vad man vill komma fram till. Många år av träning och försakelser ligger utan tvekan bakom varje topprestation. Detta kan knappast bedömas ekonomiskt, men det är uppenbart att detta med en smula välvilja kan räknas in såsom omkostnader för förvärvande av de intäkter, som sedan åtnjutes vid idrottsutövande på toppnivå.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Interpellanten tvingar mig faktiskt att göra denna debatt litet längre än jag räknat med.

Jag har värt mig för tanken att föra in träningsfliten som något slags arbetstidsvärdering med avdragsrätt i deklarationerna, och jag har värt mig för den tanken helt enkelt därför att alla de ungdomar som startar en idrottslig bana — jag kan här nog tala av egen erfarenhet — gör det inte med den målsättningen att bli en bra idrottsman och tjäna mycket pengar utan därför att ärgirigheten att vara värst driver dem att träna och lägga ner åtskilligt med tid och ansträngning på detta. Vi bör nog därför i denna debatt hålla oss till frågan vilket rimligt tävlingspris man skall acceptera utan att fiskala synpunkter lägges på prisutdelningen och försöka

Om den samhälleliga lokaliseringpolitiken

hålla denna arbetstidsvärdering i träningstimmar utanför själva problemet.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Jag tvivlar, herr talman, inte ett ögonblick på att äregirigheten den gången finansministern var aktiv idrottsutövare var bärande motiv för hans del. Jag tror också att det är det bärande motivet för alla pojkar och flickor, och det skall vi vara glada och tacksamma för. Jag har sagt i min interpellation att det är idrottens bästa även i fråga om bredd som vi befrämjar, om vi får så goda toppidrottsmän som möjligt — de båda sakerna går ju hand i hand. Jag har däremot velat peka på att det kan vara kostnader förenade med träning för toppidrottsmän, men jag har inte sagt att man till varje pris skall bedöma detta som arbetstid, utan här är det fråga om en kombination av nytta och nöje. Det är så idrotten skall vara, när den är som bäst.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående ny huvudorganisation för statens järnvägar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 127, med förslag till lag om behörighet att utöva tandläkaryrket m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 134, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 10 och 50.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 55, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret

1963/64 till bidrag till svenska ekumeniska nämnden.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls utskottets berörda hemställan.

Sedermera godkändes på gjord proposition den i förevarande memorial föreslagna voteringspropositionen.

Herr talmannen erinrade om, att, under förutsättning att den nu godkända voteringspropositionen bleve godkänd även av andra kammaren, gemensam omröstning över denna voteringsproposition komme, såsom tidigare meddelats, att anställas vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 17 april.

Om den samhälleliga lokaliseringpolitiken

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om den samhälleliga lokaliseringpolitiken.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 528 i första kammaren av herrar *Sundin* och *Nils-Eric Gustafsson* samt nr 637 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

A. anhålla om åtgärder och förslag enligt i motionerna anförda grunder till en aktiv lokaliseringspolitik dels omedelbart, dels sedermera vid prövning av det aviserade betänkandet från kommittén för näringslivets lokalisering, särskilt avseende

1) bättre tillgodoseende av kapitalbehovet för företags etablering och utvidgning i områden med sysselsättningssvårigheter genom bland annat utvecklingsfond och generösare säkerhetsbedömning i fråga om lån, som förmedlades genom företagarföreningarna, i enlighet med vad som anförts i motionerna,

Om den samhällseliga lokaliseringapolitiken

2) samordning av lokaliseringapolitiken med olika samhällsverksamheter, som berörde lokaliseringapolitiken;

B. anhålla om undersökning i form av totalkalkyl rörande kostnaderna för såväl lokaliseringapolitiken som den rörlighetsstimulerande arbetsmarknadspolitik ur samhälls- och företagsekonomiska synpunkter; samt

C. beakta även vad i övrigt anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 528 och II: 637 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag har tillsammans med övriga motionärer, såväl i denna kammare som i medkammaren, tagit upp lokaliseringsfrågorna i hela deras räckvidd. Underligt nog har bankoutskottet icke biträtt denna motion. Den har väl på samma sätt som många andra motioner blivit behandlad med den ödesteori som tycks vara gällande, nämligen att motioner skall avslås. Nu kom ju denna fråga, herr talman, upp till diskussion även förra veckan när vi hade att handlägga samhällets engagemang i Uddevallavarvet. Av denna anledning och därför att vi får en lokaliseringsdebatt efter påsken skall jag inte anförda någon längre motivering för motionen. Jag vill bara med tacksamhet notera det remissförfarande som ägt rum. Om man studerar remissvaren skall man finna att de i stort sett har en likadan inställning som motionärerna. Låt mig på samma sätt som alla andra motionärer när de för fram sina förslag, även om jag nu är medveten om att motionen är avstyrkt, uttala den tron att motionen såväl som remissvaren skall kunna medverka till en positiv utformning av lokaliseringapolitiken.

Herr talman! Med tanke på de goda motiv som faktiskt finns i denna motion, som blivit avstyrkt, kan jag inte yrka bifall till utskottets utlåtande. Jag har inget yrkande.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Efter avlyssnandet av herr Sundins inledning trodde jag inte, att han skulle yrka bifall till sin motion — inte minst med hänsyn till det förhållandet som han också blivit på det klara med, nämligen att utskottet har tillmätt dessa frågor en mycket stor betydelse. Det visar ju också det remissförfarande som utskottet här har gått in för, och det uppskattades, efter vad jag kan förstå, även av herr Sundin. Vi har inom utskottet i detta avseende ansett att frågan har en synnerligen stor betydelse, men på grundval av remissförfarandet kunde utskottet inte skriva på något annat sätt. Jag ber endast att få hänvisa till kommittén för näringslivets lokalisering, som mycket starkt varnar för att man över huvud taget på något sätt skall bryta sönder de arbetsuppgifter som denna kommitté har sig ålagda. Den varnar i sitt yttrande för att man, genom en splittring av kommitténs arbetsuppgifter, skall bryta sönder hela den stora, samlade behandlingen av frågan.

Av denna anledning, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord. Jag uppskattar utskottets arbete och vill påpeka att jag inte yrkade bifall till motionen, utan jag slutade mitt anförande med att säga att jag icke hade något yrkande.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag vill bara be om ursäkt. Jag tyckte att herr Sundin yrkade bifall till sin motion.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av dels väckta motioner om skärpning av vapenförord-

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

ningens bestämmelser om rätt att inneha luftvapen, dels väckta motioner angående stadgande i vapenförordningen om särskilt tillstånd för innehav av luftvapen m. m.;

nr 13, i anledning av väckta motioner angående tillstånd för juridiska personer att inneha skjutvapen; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg samt angående befordran å järnväg av resande och resgods.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 56 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 66 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle och fru *Ryding*, angående lagstadgad ersättning till korttidspermitterade, samt

2) de likalydande motionerna nr 280 i första kammaren av herr *Hanson*, *Per-Olof*, och nr 328 i andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.*, om utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar.

I motionerna I: 56 och II: 66 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt utredning och förslag till sådan lagstiftning, att korttidspermitterade löneanställda hölles ekonomiskt skadeslösa av företagen under permitteringstiden.

I motionerna I: 280 och II: 328 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt framläggande för riksdagen av de förslag, var till en dylik utredning kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, nämligen

A. I: 280 och II: 328 samt

B. I: 56 och II: 66,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, vid utskottets hemställan under A, av fröken *Nordström* samt herrar *Erik Filip Petersson*, *Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa,

1) att riksdagen i anledning av motionerna I: 280 och II: 328 i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför; samt

2) att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt reservanternas mening funnes det starka skäl att överväga att skapa någon form av dispositiv lagstiftning, som skulle kunna påskynda avtal om starkt uppsägningsskydd utan att fördenskuil inkräkta på den frihet, som arbetsmarknadens parter hade att söka egna vägar för en lösning av problemet. Utredning borde enligt reservanterna ske, så att hithörande problem kartlades.

Herr **LAGER** (k):

Herr talman! Vid föregående års riksdag föreslog vi från kommunistiskt håll att riksdagen hos regeringen skulle begära en utredning om lagstadgat skydd för de anställda mot obefogade uppsäg-

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

ningar. Riksdagen uttalade den gången på andra lagutskottets förslag att lagstiftning på detta område borde få anstå tills det visat sig att ett tillfredsställande förhållande inte kunde ordnas genom s. k. frivilliga överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Som motivering anfördes att vissa framsteg hade nåtts förhandlingsvägen och avtalsvägen och att det därför vore klokt att invänta nya sådana framsteg.

I väntan på vad nu inledda kontakter mellan arbetsmarknadens huvudparter kan leda till avstod vi i år från att upprepa vårt förslag från 1962. Det har emellertid nu glädjande nog tagits upp av andra kammarledamöter. De argument för en lagstiftning som vi anförde för ett år sedan har enligt min mening fortfarande giltighet. Förhoppningarna att förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter skall leda till godtagbara resultat är inte så värst mycket större nu än för ett år sedan. Jag är av den övertygelsen att lagstiftning måste tillgripas förr eller senare, och ur de anställdas synpunkt är det fördelaktigare om det sker förr än senare.

I samma utlåtande från andra lagutskottet behandlas en av oss kommunisterna i år väckt motion om lagstiftning för de anställda till skydd mot korttidspermittering. Förutom de motiveringar som anförts i motionen vill jag framhålla ett par synpunkter.

Såsom förhållandena nu är står det företagarna fritt att permittera sina anställda. För vissa avtalsområden finns frivilliga överenskommelser om varsel vid sådana permitteringar. Låt oss anta att dessa frivilliga överenskommelser i stort sett följs — de permitterade tillfogas i alla fall kännbara ekonomiska förluster. Felkalkyleringar och felberäkningar av företagsledningen, bristande uppläggning och förutseende, principrytteri och missriktad självhävande kan ge upphov till permitteringar, vilkas kostnader får bäras, inte av dem som är orsak till permitteringarna utan, av de anställda.

Låt mig, herr talman, ta ett färskt exempel! Sedan några veckor pågår en

konflikt mellan ett par tjänstemannagrupper och systembolagen. Konflikthanledningen är närmast en principfråga, så långt jag har kunnat följa med, nämligen frågan huruvida semestertiden skall beräknas efter antalet anställningsår eller om den skall beräknas efter den lönegrad vederbörande tjänsteman är placerad i. Med anledning av den konflikten på tjänstemannasidan har cirka 600 anställda, tillhörande ett förbund som är anslutet till Landsorganisationen, permitterats. Likaså har för någon vecka sedan cirka 1 000 deltidsanställda, tillhörande ett tjänstemannaförbund som icke berörs av konflikten, permitterats.

För en vanlig dödlig förefaller den här konflikten helt onödig. Bakom de statliga företagens position ligger, så långt jag förstår, ett principrytteri som borde vara utrensat ur det offentliga livet och som enligt min mening inte på något sätt kan motivera de åtgärder som har vidtagits gentemot de stora personalgrupper jag nämnt.

Hur ter sig situationen för dem? Cirka 600 bryggeriarbetare ställs på gatan. De har ingenting med konflikten att göra — de arbetar under ett tvåårigt avtal som utlöper först med det här året. Under den första veckan får de inget arbetslöshetsunderstöd. Låt oss anta att den genomsnittliga arbetsinkomsten håller sig kring 300 kronor i veckan — den inkomsten faller bort helt och hållet under karensveckan. Efter en vecka får de ett arbetslöshetsunderstöd på ungefär 20 kronor om dagen — det varierar litet, beroende på hur stor familjen är. Skillnaden mellan det belopp som utgår i arbetslöshetsunderstöd, låt oss säga 120 kronor i veckan, och den ordinarie förtjänsten faller bort varje vecka som de är permitterade.

Nog är det rimligt att begära att de statliga företagen, som utan att höra dessa arbetargrupper helt enkelt ställer dem på gatan, skall ha skyldighet att hålla de anställda som behandlas på det här sättet ekonomiskt skadeslösa för den principstrid som företagsledningen anser så viktigt att föra.

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

De deltidsanställda som drabbas av permitteringar får ingenting alls, vare sig ersättning från företaget eller arbetslöshetsunderstöd, eftersom deras arbetsförhållanden inte gett dem möjlighet att kvalificera sig för understöd från de statsunderstödda kassorna.

Ingen överenskommelse mellan Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen skulle ha skyddat de anställda i de fall som jag här har anfört. De statliga företagen är inte anslutna till Arbetsgivareföreningen och binds följaktligen inte ens av de små moraliska förpliktelser som denna har iklätt sig.

Naturligtvis skulle flera exempel kunna anföras, men jag låter det bero med vad som är sagt. Det inte minst uppseendeväckande i detta sammanhang är att ett helstatligt företag, som ju egentligen borde föregå med gott exempel och inte med dåligt, uppför sig på det här sättet. Detta företag tillhör inte heller dem som haft det dåligt ställt, utan snarare tvärtom.

Det förefaller mig, herr talman, rimligt att sådana icke betalda permitteringar som nu förekommer stoppas. Ett minimum av rättvisa vore att de permitterade hölls ekonomiskt skadeslösa för karensvveckan innan arbetslöshetsförsäkringen träder in. Ett lika rimligt krav är att de permitterade i varje fall under de första veckorna ersätts av företagen för den ekonomiska förlust som uppstår också sedan arbetslöshetsförsäkringen trätt i kraft. Ätminstone tills vidare tror jag inte — men kanske ser jag alltför pessimistiskt på den saken — att det är möjligt att uppnå en sådan ordning förhandlingsvägen, och i varje fall tvivlar jag på att det är möjligt så länge de statliga företagen föregår med dåligt exempel. Här tarvas det nog att riksdag och regering känner ansvar och begagnar den makt som är dem given för att slå vakt om de anställdas elementära rättigheter och rimliga krav.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till motionsparet nr 56 i första kammaren och 66 i andra kammaren.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Eftersom jag tillsammans med mina partikamrater i andra lagutskottet har reserverat mig till förmån för de synpunkter som har förts fram i en motion av herr Per-Olof Hanson i denna kammare, vill jag kort och gott, herr talman, yrka bifall till denna reservation.

För att inget missförstånd skall uppkomma vill jag understryka att vi avser i verklig mening obehöriga uppsägningar och att vi inte syftar till någon lagstiftning som skulle kunna på ett eller annat sätt vålla trakassier.

Vi har också den allra största respekt för de avtal som träffas av arbetsmarknadens parter. Kan man förhandlingsvägen komma fram till en lösning av dessa problem, så är det ju det bästa. Men även om avtal kan träffas när man onkligt inte alla de människor som är berörda av dessa frågor, och även om det inte är så stort antal som inte kan nås av avtalen, så är det ju därför inte mindre angeläget att klarlägga dessa frågor genom en utredning.

Det behov av en lösning som här förefinnes har påtalats, exempelvis av högsta domstolen i ett utslag för ett par år sedan. Jag vill också hänvisa till vad utskottet enhälligt säger om den här frågan, att i Sverige saknas, till skillnad från flertalet andra europeiska länder, generella lagstadganden angående förbud mot obefogad uppsägning av de anställda. Det vore kanske inte minst ur den synpunkten intressant att få verkningarna av denna lagstiftning belysta och även få klarlagt hur den skulle kunna omsättas till svenska förhållanden.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Vi är alla medvetna om att denna fråga berör ett gränsområde där det kan uppkomma konflikt mellan kravet på arbetsmarknadens frihet, som ju termen lyder, och behovet av lagstiftning.

Man kan konstatera att frågan om skydd i anställningen mot obefogade

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

uppsägningar inte är tillfredsställande löst i vårt land. För vissa grupper har man väl kommit en bit på väg, och kanske t. o. m. nått ganska tillfredsställande resultat, men för andra grupper är så inte fallet. I princip gäller alltså den fria uppsägningsrätten i vårt land.

Dessbättre är emellertid de fall av obefogade uppsägningar som man kan påvisa i vårt land relativt sällsynta, eftersom vi har ovanligt gott förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare, men det är illa nog om det finns områden där dessa förhållanden inte finner tillfredsställande lösningar. Det finns därför enligt min mening starka skäl att överväga en dispositiv lagstiftning här.

Nu sägs det — och det är riktigt — att det pågår överläggningar mellan parterna på arbetsmarknaden om detta. Vi vet emellertid inte hur långt dessa kan leda. Jag håller för min del knappast för troligt att man på den vägen kommer att kunna lösa detta problem tillfredsställande. De hittillsvarande överenskommelserna har sina uppenbara brister och omfattar långtifrån hela arbetsmarknaden.

Jag vill vidare, herr talman, hänvisa till att Internationella arbetsorganisationen har tagit upp dessa problem till behandling på senare tid och nyligen godtagit en rapport i frågan. Inför den utvecklingen på det internationella området framstår det för mig som ännu mera angeläget än tidigare att göra en kartläggning av problematiken. Det kan relativt snart bli fråga om ett ställningstagande i politiska instanser till en internationell konvention på detta område, och då det är det, menar jag, bra om vi har kartlagt alla aspekter, vet var problemen ligger och hur långt vi kan klara dem med avtal och i vilken utsträckning vi måste gå lagstiftningsvägen.

Jag tycker det vore tråkigt om vi på detta område skulle få samma långdragna kamp som när det gäller likalönsprincipens godtagande. Den frågans legala reglering lagstiftningsvägen sköts undan tills vi blev tvingade till det genom en internationell konvention.

Det vore inte något enastående om vi

undersökte möjligheterna att även här gå lagstiftningsvägen, eftersom en del andra länder redan har beträtt den vägen.

Jag skall, herr talman, begränsa mig till detta och yrkar bifall till reservationen.

Herr GEIJER, LENNART, (s):

Herr talman! Frågan om den fria uppsägningsrätten kan man likna vid den situation som en restauranggäst befinner sig i när han kallar på den ena servitrisen efter den andra och får beskedet: »Det här är inte mitt bord.»

Man har försökt att gå till domstolarna och begära att de skall pröva uppsägningar som betraktas som orättvisa och obilliga, men som vi vet har domstolarna sagt att det här är inte deras bord. Vi har allt sedan den berömda domen nr 100/1932, där arbetsdomstolen uttalade att ett avvägande av de motsatta intressena i denna fråga inte kunde ske annat än genom lagstiftning, haft ytterligare ett antal domar, bl. a. så sent som 1960, vari högsta domstolen har uttalat detsamma. Jag vill fästa uppmärksamheten särskilt på en dom 1960 som gällde en kommunal befattningshavare, vilken utan giltig grund blivit skild från sin anställning och begärde att få bli återinsatt i tjänst. Det åberopades i målet att i andra länder — Norge, Tyskland, Österrike — fanns det en sådan rätt, men högsta domstolen förklarade att spörsmålet huruvida allmän domstol skulle äga sådan befogenhet uppenbarligen för vårt lands del var av sådan art, att det borde ankomma på lagstiftningen att avgöra detsamma.

När då den olycklige restauranggästen går till nästa instans och ärendet kommer till riksdagen, så säger riksdagen — det gjorde den såväl 1957 som förra året, och andra lagutskottets majoritet uttalar detsamma i år — att detta inte är riksdagens sak utan att det är de fackliga organisationernas sak att lösa problemet.

På den punkten vill jag gärna acceptera att man i princip bör i största möj-

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

liga utsträckning låta arbetsmarknadens parter lösa uppkomna motsättningar, men enligt min uppfattning ligger den här frågan till så, att man inte kan tänka sig någon definitiv lösning den vägen. Det finns först och främst det skälet — och det kanske är det starkaste — att man genom kollektivavtal visserligen kan inskränka rättsregeln om den fria uppsägningsrätten, men inte upphäva den. När avtalet är uppsagt, återgår allting till det gamla rättstillståndet, till den fria uppsägningsrätten. Detta är kanske det mest väsentliga i denna fråga.

Sedan tillkommer också det som föregående talare har påpekat, nämligen att kollektivavtalen endast omfattar en del av arbetsmarknaden och alltså inte kan medföra ett skydd över hela området.

Det skulle då kunna sägas — och det är väl en tanke som man kan spåra i utskottsutlåtandena i denna fråga — att kollektivavtalen, om de breder ut sig, också skulle kunna bli rättsbildande, men den förhoppningen, som många kanske har haft under årens lopp, tycks ha slagits sönder av de uttalanden som högsta domstolen har gjort i frågan.

Man tycks allmänt hysa den uppfattningen i dag, att den fria uppsägningsrätten saknar grund i det allmänna rättsmedvetandet. Hur skall man förfara med en regel som saknar grund i det allmänna rättsmedvetandet? Det är ju just quinta essentia i ett demokratiskt samhälle att man successivt anpassar rättsordningen efter förändringar i det allmänna rättsmedvetandet. Mot detta har emellertid anförts att en utredning om lagstiftning skulle kunna verka fördröjande eller rent av förhindrande när det gäller de överläggningar som just nu pågår på arbetsmarknaden. Det är naturligtvis en invändning som man måste ta allvarligt på, men enligt min uppfattning är denna invändning icke bärande med den utformning som föreligger i reservationen av fröken Nordström m. fl. Där föreslås nämligen en utredning om en dispositiv lagstiftning. Vad är det? Ja, det är en lagstiftning som endast skall gälla därest annat icke

har blivit uppgjort i kollektivavtal eller i annat avtal. En sådan lagstiftning kan inte lägga något hinder i vägen för arbetsmarknadens parter att träffa de överenskommelser som de finner vara lämpliga.

Denna fråga har så länge stått på dagordningen här i landet, att det verkligen snart är på tiden att vi får en annan tingens ordning. Det har tidigare här sagts att frågan är föremål för internationell uppmärksamhet och att Internationella arbetsorganisationen förra året antog en rekommendation om anställningsskydd. Den frågan skall tagas upp till definitivt avgörande vid Internationella arbetsorganisationens konferens i juni månad i år. Man skulle kanske då kunna säga: Låt oss vänta och se vad som kommer ut av denna konferens och om där kommer att antagas regler som vi har anledning att ta fasta på. Jag tror emellertid inte att det skadar att vi börjar i god tid, och en utredning tar ju alltid sin tid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av fröken Nordström m. fl.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag tror att jag utan vidare kan avslöja att det inte finns några delade meningar i andra lagutskottet beträffande båda dessa frågor, som är föremål för behandling i utskottsutlåtandet.

Vi ansluter oss väl samtliga till den uppfattningen att arbetsgivaren inte skall ha rätt att vidtaga obefogade uppsägningar, vilket väl i allmänhet får tolkas så att han skall lämna skäl för uppsägningen av den anställde. Det senare har väl varit det bärande argumentet för Landsorganisationen i uppgörelsen med Svenska arbetsgivareföreningen vid förhandlingarna om rätt att diskutera uppsägningar även i de fall då avtalen exempelvis innehåller en bestämmelse om att arbetsgivaren har rätt att fritt antaga och avskeda de anställda. Jag tror att Svenska arbetsgivareföreningen

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

till och med har accepterat principen att obefogade uppsägningar inte skall äga rum; sådana uppsägningar synes i varje fall inte ha något starkare stöd i Svenska arbetsgivareföreningens läger.

Vi har väl i och för sig inte heller någon emot att denna fråga regleras lagstiftningsvägen, om den därmed vore löst. Det räcker emellertid inte med att bara konstatera att obefogade uppsägningar är förbjudna. Det måste också lämnas en definition på vad som skall utgöra skäl för uppsägning. Om tvist uppkommer, har ju domstolarna att tolka lagen. I varje fall har jag den uppfattningen att tvisterna alldeles säkert kommer att bli flera än de för närvarande är och att domstolarna får mera att göra, kanske inte i så stor utsträckning när goda konjunkturen råder, men om konjunkturen försämras blir det väl också större utrymme för tvister om vilka som skall lämna arbetsplatsen, därest arbetstillgången är sådan att några inte kan beredas fortsatt anställning. Jag är inte säker på att de anställda själva i alla situationer har ett intresse av att få domstolsutslag på att vederbörande av den ena eller den andra anledningen är olämplig för en viss uppgift; möjligen kan de också dra sig för att gå till domstol för att få prövat huruvida ett av en arbetsgivare åberopat skäl för en uppsägning är riktigt eller ej.

Tvister av detta slag har helt naturligt förekommit också inom Landsorganisationens verksamhetsområde. Många förhandlingar har även ägt rum beträffande sådana tvister. Ett visst antal av dem har väl lösts genom att vederbörande har fått återgå till arbetet. Andra tvister har klarats på annat sätt. Framför allt när det har rått ett motsatsförhållande mellan arbetsgivaren och den anställda, som har blivit uppsagd, har väl ofta parterna funnit det vara bättre att välja en väg som innebär att vederbörande får ersättning i någon form och söker anställning på annat håll. Särskilt känsliga är naturligtvis sådana tvister som berör tjänstemännen, vilka ju ofta

är arbetsgivarens speciella förtroendemän på arbetsplatsen eller i den arbetsuppgift som vederbörande har att handlägga. Om en tjänsteman har kommit i ett motsatsförhållande till sin arbetsgivare är det förenat med svårigheter och även psykologiska påfrestningar för vederbörande att behålla sin anställning, även om en domstol skulle förklara att en verkställd uppsägning är obefogad.

Jag tror att synpunkter av denna art ligger bakom Landsorganisationens uppfattning att man om möjligt bör söka lösa tvisterna förhandlingsvägen. Endast under förutsättning att det föreligger ett bestämt konstaterande av att det inte är möjligt att komma fram den vägen kan man påyrka lagstiftning och pröva om den vägen ger ett bättre resultat.

Herr Erik Petersson har nämnt att ett flertal andra länder har en lagstiftning på detta område, och herr Per-Olof Hansson har sagt att frågan är föremål för behandling i Internationella arbetsorganisationen. Båda påståendena är riktiga. Man skall emellertid hålla i minnet både när det gäller de länder som redan har en lagstiftning av detta slag och när det talas om Internationella arbetsorganisationens verksamhetsfält och behovet av att vidtaga åtgärder för att åstadkomma någonting som kan utgöra riktlinjer för strävandena på detta och liknande områden, att förhållandena i berörda avseenden är oerhört mycket sämre i andra länder. I de flesta länder finns ju inte organisationer av vår typ vare sig på arbetar- eller på arbetsgivar sidan vilka anser att man bör diskutera förhållandena på arbetsplatsen med motparten och helst söka lösa problemen förhandlingsvägen. Så långt har man ännu inte hunnit i många länder, och där kan möjligen en lagstiftning av det här slaget anses mera erforderlig för att i alla händelser bereda domstolarna tillfälle att pröva och avgöra sådana ärenden och bana väg för en praxis i det fortsatta arbetet. Och internationella arbetsorganisationen måste i sin verksamhet ta hänsyn till att förhållandena på arbetsmarknaden dock är fullständigt oreglerade på

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

många håll i världen, varför det kan vara nödvändigt att ge riktlinjer även för hur frågor av denna typ bör lösas; därvidlag har man ingen annan möjlighet än lagstiftningsvägen, eftersom det inte där finns framför allt arbetarorganisationer som kan hävda sig gentemot arbetsgivare vilka heller inte är organiserade utan var och en på sitt område är patroner som själva vill bestämma hur det skall vara och vem de skall ha i sin tjänst.

Jag vill ännu en gång betona, herr talman, att vi i andra lagutskottet inte är motståndare till eller har någonting emot att man strävar efter att uppnå en ordning som motsvarar det motionerna förordar, nämligen ett skydd mot obefogade uppsägningar. Enligt vår mening bör man också gärna söka att i de förhandlingar som förs åstadkomma en definition av vad som skall betraktas såsom obefogad uppsägning. Detta är nämligen ingen enkel sak, vare sig det gäller förhandlingar mellan parter som ändå vet vad det rör sig om eller det gäller för en domstol att träffa avgörandet i en tvistefråga av detta slag. Förhållandena på olika arbetsplatser är som bekant mycket varierande, och mångt och mycket som åberopas såsom skäl för en uppsägning kan bedömas olika vid skilda tillfällen och när det gäller olika arbetsplatser.

Utskottsutlåtandet behandlar också en motion med yrkande om ersättning från arbetsgivaren vid korttidspermitteringar. Jag vill från början säga att jag inte är inställd på att ta upp en diskussion med herr Lager angående konflikten vid vissa statliga bolag och de konsekvenser den fått för andra av konflikten indirekt berörda arbetargrupper eller anställda; jag tror att vi skall hålla den saken vid sidan av diskussionen om korttidspermitteringar och möjligheterna att åstadkomma ersättning i någon form vid sådana permitteringar.

Helt naturligt blir det problem och konsekvenser av olika slag vid konflikter på arbetsmarknaden, vare sig det gäller statliga företag eller det gäller privatföretag. De största konflikterna uppstår

kanse på den enskilda arbetsmarknaden, och en mer omfattande konflikt får konsekvenser inte bara för de anställda utan även för många andra som inte är direkt berörda av konflikten. Arbetstillfällena minskas inom företag som brukar leverera till de i konflikten direkt indragna företagen, och det kan gå så långt att permitteringar blir aktuella även vid sådana arbetsplatser. Jag förmodar att motionärerna när de väckte sin motion inte tänkte sig att frågan om sådana permitteringar skulle lösas i sammanhanget.

Inom utskottet har vi nog den uppfattningen att permitteringar i ett samhälle med full sysselsättning egentligen i de flesta fall är en ganska olämplig form för reglering av förhållandena på arbetsmarknaden. Jag vill erinra om att skoarbetarna under krigsåren träffade en uppgörelse med sina arbetsgivare om att korttidsarbete inte skulle få förekomma; om man inte hade arbete åt alla sina anställda skulle man nog säga upp dem som inte kunde utnyttjas och bereda de övriga full sysselsättning. Det ansågs nämligen inte precis rationellt att fördela arbetsuppgifterna, när annan anställning utan svårigheter kunde beredas dem som blev överflödiga om resten av personalen arbetade full tid. Permittering bör enligt min uppfattning i varje fall inte tillgripas annat än om det gäller relativt kort tid och man med säkerhet vet att vederbörande snart på nytt kan beredas anställning; eljest bör vederbörande få ett meddelande om att förhållandena är sådana att han inom den och den tiden bör söka annat arbete, eftersom han inte kan påräkna sysselsättning vid företaget under den framtid som kan överblickas.

Sedan tycker jag inte att man lagstiftningsvägen skall ingripa i de permitteringar för kortare tid som arbetsgivaren finner det angeläget att verkställa, när han utgår från att de permitterade inom relativt kort tid åter kan tas i arbete. Skall alla andra förhållanden som rör arbetslön och arbetsvillkor i övrigt regleras genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter så tycker jag att ock-

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

så permitteringar av det slaget bör regleras genom förhandlingar.

Jag kan inte säga att detta i stort sett får annan karaktär än den överenskomelse som träffades för några år sedan då fråga var om ersättning för helgdagar, vilken ersättning inte utgick till den enskilde arbetsgivaren, utom för dem som hade fast lön. Ersättning utgick till dessa sista nämnda såsom en konsekvens av lönesystemet för samtliga månader om det var fråga om månadslön och för samtliga veckor om det var fråga om veckolön. Vid förhandlingar om lön för helgdagar måste man ta med i betraktande att lönen skall utgå även för dessa dagar och att det följaktligen måste bli en fördelning på årets samtliga veckor vid veckoutbetalning av lönen. Problemet löstes också med de konsekvenser detta fick för lönen under andra dagar. Man räknade in i avtalet de helgdagar för vilka lön skulle utgå, och sedan fick denna lön utgöra en del av de förhöjningar man vid denna tidpunkt talade om.

Det är naturligtvis inte lika lätt att lösa problemet beträffande ersättning vid korttidspermitteringar, ty de rör ju en liten del av arbetskraften och drabbar inte alla företag lika. Följaktligen kan denna ersättning inte lika enkelt räknas in som en produktionskostnad för arbetsgivaren. Om man är inställd på att lösa problemet är det möjligt att det kan klaras genom något slags solidarisk ansvarighet eller någon form av försäkring företagen emellan.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Ingen har ju påstått någonting annat än att man på alla håll är emot obefogade uppsägningar, och jag kan försäkra herr Strand att det nog var överflödigt av honom att lägga ned energi på att förklara att han för sin personliga del var så starkt emot obefogade uppsägningar. Ingen har trott någonting annat. Vad vi anser är emellertid att man får använda sig av avtal så

långt det går, och är det så att man inte klarar vissa angelägna saker den vägen får man tillgripa lagstiftning. Vi har här föreslagit en utredning om en dispositiv lagstiftning och den problematik som därmed kan sammanhånga. Jag kan inte se annat än att detta krav är välmotiverat.

Ett uttalande i herr Strands anförande förvånade mig emellertid en liten smula. Han varnade för att tillgripa lagstiftning på detta område, ty det kunde tänkas, sade han, att domstolarna då skulle få väldigt mycket att göra i händelse av en konjunkturnedgång. Det är mycket möjligt, herr Strand, att de skulle få väldigt mycket att göra vid en konjunkturnedgång, ty i en sådan situation blir ju dessa frågor akuta. Vid en markerad brist på arbetskraft är riskerna för obefogade uppsägningar inte särskilt stora men förekommer ändå av många skäl. Det är dock klart att problemet blir mycket svårare och mycket känsligare vid en konjunkturnedgång, men det förhållandet att det skulle bli mycket att göra för domstolarna i ett sådant läge kan väl inte herr Strand anse som ett seriöst skäl mot att införa lagstiftning om inte avtalsvägen visar sig framkomlig. Det var emellertid en illustration av det faktum att det i ett sådant läge kommer att uppstå betydande motsättningar och att man får starkt växande svårigheter att komma överens avtalsvägen. Det kan väl dock inte vara något skäl till att man skulle vända sig emot att lösa vissa problem avtalsvägen. Det är väl ingen som har tänkt sig att vi skulle kopiera utlandet i dessa avseenden. Hänvisningen till att åtskilliga länder har försökt lagstifta på detta område är ju bara gjord därför att man på olika håll anser att det går att lösa sådana här frågor genom lagstiftning. Jag tror att vi senare kommer att tvingas att ta upp denna fråga, om vi inte går händelseutvecklingen i förväg, ty vi kan bl. a. få ta ställning till en internationell konvention på detta område relativt snart från Internationella arbetsorganisationen.

Kunde herr Strand lova att detta pro-

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

blem inom rimlig tid kan lösas restlöst och tillfredsställande avtalsvägen, skulle jag vara beredd att lägga ned mina vapen här i dag. Herr Strand har dock inte lovat detta. Han har bara framhållit att överläggningar pågår och att det kan tänkas att vi kommer en bit längre. Jag finner därför att ingenting av vad som sagts i den hittillsvarande debatten utgör en avgörande invändning mot tanken på en utredning av förutsättningarna för och innehållet i en dispositiv lagstiftning på detta område.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord till utskottets värderade ordförande. Han talade om en hel del saker som inte berörs i den motion som är till behandling, nämligen om korttidsarbete, helgdagsersättning och andra sådana ting. Det vi föreslår är helt enkelt att man skulle ålägga företagare att vid obefogade korttidspermitteringar ersätta de permitterade inom vissa gränser för det inkomstbortfall som de får vidkännas och som de inte har någon skuld till. Det är vad saken gäller.

Det är klart att på arbetsmarknaden kan frågan lösas under vissa bestämda förutsättningar. Vi hade ett sådant fall för några år sedan i Motala, men då kunde metallindustriarbetarförbundet, såvitt jag inte minns galet, träffa en överenskommelse med arbetsgivaren som inte var så dålig. Det går naturligtvis också på andra områden av arbetslivet, men då är ju avgörande för hur utgången blir vilket styrkeförhållande som råder mellan de parter som är engagerade i en sådan diskussion. Om jag inte är alldeles fel underrättad, så omfattar det område som täcks av det s. k. huvudavtalet egentligen inte mer än gott och väl hälften av Sveriges fackligt organiserade anställda. Det är alltså en avsevärd del av de anställda som är lämnade utan det starka skydd av organisationer som den andra hälften har. Jag tycker att den andra hälften — jag skulle vilja säga den svagare hälften — av de anställda borde få det skydd som en lagstiftning kan ge i det här avseendet.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Herr Per-Olof Hansons yttrande måste väl ha tillkommit på grund av att jag har uttryckt mig otydligt. Jag har inte velat varna för det merarbete domstolarna skulle kunna få om man gick lagstiftningsvägen i den här frågan. Jag har bara sagt att det inte räcker med att i lagen ange såsom förbudssorsak obefogad uppsägning. Det blir väl nödvändigt att också definiera i varje fall i viss utsträckning vad som är skäl för uppsägning, och eftersom skälen kan växla från det ena området till det andra, både med hänsyn till arbetsuppgifterna och med hänsyn till de kompetensfordringar som finns, blir det möjligen många tvister. Så förmodar jag att jag sade. I viss utsträckning kommer det möjligen att verka återhållande att vederbörande inte vill ha ett domstolsutslag som konstaterar ett för honom negativt resultat, exempelvis i fråga om kompetens, men eljest finns det stort utrymme för tvister. Det var det jag ville ha sagt, det var alltså ingen varning utan bara ett konstaterande.

Sedan nämndes det av någon av de tidigare talarna — jag tror att det var herr Geijer, men det kan också ha varit någon annan — att domstolarna inte kan ta upp de här ärendena, eftersom den fria uppsägningsrätten i princip existerar. Det gör den helt naturligt, men de som haft de flesta tvisterna är väl sådana anställda som har haft enskilda anställningsavtal, och om det i dessa inte funnits några bestämmelser rörande förhållandet mellan arbetsgivarna och de anställda i det här avseendet, kan frågan möjligen falla utanför domstolens behörighet. Men det finns ingenting som hindrar att man tar in bestämmelser som reglerar de förutsättningar under vilka vederbörande skall kunna skiljas från sin anställning. Sådana bestämmelser har föranlett tvister och har många gånger medfört domstols prövning och också dom.

Herr Lager sade att jag talade om saker som inte finns angivna i motionen. Det är väl alldeles riktigt, men det gjor-

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

de han också. Han talade exempelvis om konflikten vid spritbolaget, och den finns inte nämnd i motionen, eftersom den inte hade börjat när motionen skrevs. Då herr Lager talade om sådant som ligger vid sidan om tycker jag att jag också kunde beröra sådant som egentligen hade kunnat utelämnas. Vi kan alltså i det hänseendet vara ungefär jämställda, herr Lager och jag.

Herr GEIJER, ARNE, (s):

Herr talman! Jag finner mig föranliten att ta till orda för att något kommentera vad som har sagts men också för att framhålla hur man på arbetstagarhåll ser på frågan om anställningstryggheten.

Hela frågekomplexet om ökad trygghet i anställningen har fått och får mer och mer ökad aktualitet. Jag sade redan vid föregående riksdags behandling av en liknande motion om anställningstryggheten att vi på löntagarhåll föredrar att kunna lösa frågan genom förhandlingar och avtal, och att vi först när detta visar sig omöjligt vill överväga en lagstiftning. Jag har fortfarande exakt samma mening, och det sammanhänger i viss mån också med den rent principiella uppfattning vi har inom fackföreningsrörelsen att staten så litet som möjligt skall inträda med reglerande åtgärder som berör parterna på arbetsmarknaden utan att parterna själva så långt som möjligt skall klara dessa angelägenheter.

Nu förhåller det sig så att förhandlingar pågår om anställningstryggheten. Min förhoppning är — och jag tror inte att den är felaktig — att vi under loppet av detta år skall vara färdiga att träffa en uppgörelse om ökad anställningstrygghet i den anda som reservationen talar om. Jag tror också att en sådan uppgörelse skulle ligga väl i nivå med den konvention om ökad anställningstrygghet, som är att förvänta från årets konferens inom Internationella arbetsorganisationen. Om det skulle visa sig vara riktigt, skulle jag som en kommentar till reservationen vilja framhålla att

uppfattningen att ett beslut om lagstiftning skulle kunna påskynda avtal om ett stärkt uppsägningskydd är helt felaktig. Om reservationen skulle godkännas av riksdagen — och riksdagen alltså skulle kräva först utredning och sedan lagstiftning — så skulle det verka i den riktningen att en uppgörelse avtalsmässigt komme att försenas. Det finns naturligtvis skäl för att arbetsgiversidan under sådana omständigheter skulle säga att man måste avvakta den statliga utredningen och en eventuell lagstiftning, detta med den motivering att om det blir lagstiftning, finns det inget skäl för att avtal skall träffas.

Jag vill hemställa till riksdagen att inte godkänna reservationen. Ett godkännande skulle skapa ökade svårigheter på arbetstagar sidan i stället för som reservanterna hoppas och tror underlätta anställningsskyddets stärkande.

Men anställningsskydd i den mening som det här talas om är ju bara en sida av den ökade tryggheten. Det finns också en trygghet av annan art och av ekonomisk innebörd. Den saken talas det om i en motion från kommunistiskt håll där man föreslår lagstadgad ersättning för korttidspermitterade. Jag skall i korthet kommentera denna motion och säga att vid de förhandlingar som nu pågår har vi begärt ersättning från arbetsgivarna vid *alla* permitteringar, eftersom begreppet korttidspermittering är ytterst svårt att definiera och eftersom man när en permittering inträffar aldrig vet om den blir kort eller lång. De tidsbestämda permitteringarna är ofta ganska få till antalet. Därför har vi ansett det riktigt att ersättning skall utgå vid permitteringar och avskedanden över huvud taget. Det sitter vi nu och förhandlar om. Jag hoppas att riksdagen nu inte går och fattar ett beslut om begränsning till korttidspermitteringar, ty det skulle ur löntagarsynpunkt vara en stor olycka inför de fortsatta överläggningarna.

Men frågan om tryggheten begränsas inte till permittering och ersättning vid permittering, utan det kommer in många andra problem som jag inte skall beröra

Om ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar, m. m.

nu. Låt mig dock avslutningsvis säga att ett moment i det trygghetsförhandlande som pågår och i de ökade anspråken på stärkt trygghet även omfattar saker som riksdagen har inflytande över, nämligen arbetslöshetsförsäkringen. Vi har en alldeles för otidsenlig arbetslöshetsförsäkring i detta land, och jag hoppas att den kommitté som nu sysslar med översyn av lagstiftningen på detta område verkligen skall ta ett krafttag och bringa arbetslöshetsförsäkringen i nivå med den socialförsäkring som vi har i övrigt i vårt land. Det kommer då att bli ett stort steg i riktning mot ökad trygghet för de löneanställda.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det råder väl knappast någon principskillnad mellan herr Arne Geijer och mig när det gäller uppfattningen att statsmakterna så litet som möjligt bör lägga sig i vad parterna på arbetsmarknaden har för sig och vilka avtal de träffar. Jag har dock litet svårt att hålla tillbaka den lilla randanmärkningen, att jag har det intrycket att herr Arne Geijer inte är så envist konsekvent när det gäller denna hållning. Han lagar efter läglighet, och när det passar hans galoscher tycker han att man skall tillgripa lagstiftning.

Jag har svårt att tro att en dispositiv lagstiftning — ty det är ju vad det gäller här — skulle innebära förseningar. Och uppenbarligen delas inte herr Arne Geijers uppfattning av herr Lennart Geijer. Det ger mig, herr talman, anledning att konstatera att även om man kunde få det intrycket att herr Arne Geijer talade för landets alla anställda, så gör han det uppenbarligen inte. Han talar för sin kohort här i dag, och jag är inte ens säker på att den är fullt enig med honom.

Herr GEIJER, ARNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill som replik till den föregående ärade talaren säga, att visst har vi lagstiftning som berör löne-

anställda, men vi brukar resonera så, att det är främst när det gäller de sociala förhållandena som samhället bör medverka genom lagstiftning, så att man får den uniformitet som här behövs. Jag medger dock gärna, att jag inte är riktigt konsekvent i de här sakerna. Det var jag t. ex. inte den gången när riksdagen skulle ta ställning till den lagstadgade tjänstepensioneringen, men jag ansåg en lagstiftning då vara nödvändig, därför att man hade misslyckats att klara en sådan sak förhandlingsmässigt.

Vad sedan gäller differensen i uppfattning mellan herr Lennart Geijer och mig själv förmodar jag, att det kan vara naturligt att man ibland har olika uppfattningar, även om man råkar ha samma efternamn.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hängde visst inte upp min replik på att herrarna hade samma efternamn, utan jag konstaterade att herr Arne Geijer talade som om han representerade landets alla löntagare, landets alla anställda, och det är uppenbarligen fel.

Vidare noterar jag med tillfredsställelse, att herr Arne Geijer ger mig rätt i att han inte är konsekvent när det gäller att tillämpa principen om frihet på arbetsmarknaden. Därför tycker jag att det ligger litet illa i munnen på honom, när han uppmanar oss att vara konsekventa och i dag hålla på denna höga princip.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Först ett par ord till herr Strand, som sade att vi kunde kvitta med varandra, eftersom vi bägge blandat in ovidkommande saker i den här diskussionen.

Det är riktigt, att konflikten vid systembolaget inte anfördes i motionen. Den togs inte in där av den enkla anledningen, att konflikten utbröt först några veckor efter det motionen skrevs. Men den är inte ovidkommande i denna diskussion om ersättning till de permitte-

Om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.
rade. Det är ett faktum att flera hundra eller rent av över ettusen anställda vid systembolaget har permitterats utan någon som helst ersättning på grund av en konflikt som de inte har något att göra med och som enligt min mening förs med mycket dålig motivering ifrån företagets sida.

Sedan några ord till herr Arne Geijer. Med anledning av hans anförande vill jag bara uttrycka min mycket stora glädje över den nyhet som han meddelade, nämligen att det pågår förhandlingar om att all permittering skall föranleda ersättning från arbetsgivarnas sida. Jag är överens med honom om att begreppet korttidspermittering är svårt att fixera. I vår motion har vi sökt göra på det sättet, att vi ber regeringen överväga frågan, men fyra till åtta veckor borde kanske kunna tillämpas när det gäller begreppet korttidspermittering. Jag vill dock inte bestrida att tiden möjligen är för snävt tilltagen. Om nu förhandlingar pågår om att all permittering skall ersättas, är det ju vissa skäl som talar för att förhandlingarna kommer att sluta med en kompromiss. Jag hoppas då att kompromissen när det gäller definitionen av begreppet korttidspermittering blir sådan att gränsen inte kommer att dras lägre än vid fyra till åtta veckor.

Vad sedan beträffar rätten till arbetsplatsen och skydd mot uppsägningar o. s. v. förstår jag inte riktigt motståndet mot lagstiftning på denna punkt. Det lagstiftas ju om en hel del andra saker som mycket intimt berör de anställda — semestertiden, arbetstiden, pensionerna och en hel del andra sådana ting. Om förslaget till ny författning går igenom i sina huvuddrag kommer vi också att i regeringsformen få rätten till arbete grundlagsfäst, och det kommer väl att dra med sig en del följdlagstiftning, som måhända kommer att tillgodose de önskemål som är framförda i de här motionerna och i vissa anföranden i dag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt

beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade på ja-propositionen.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 56 och II: 66; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om överförande på staten av

Om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.
kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 539 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* samt nr 656 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att kommunernas kostnader för förtidspensionering, änkepensionering, hustru- och barntillägg från och med nästa budgetår skulle överföras till statsbudgeten i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 539 och II: 656, i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anförte;

B. att motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande över motionerna hade utskottet anförte bland annat:

»Utskottet ansluter sig till den av socialförsäkringskommittén uttalade uppfattningen, att staten i princip bör svara för kostnaderna för folkpensioneringen med undantag för kostnaderna för de kommunala bostadstilläggen. Enligt vad som upplysts kommer skatteutjämningskommittén att avsluta sitt arbete innevarande år. Sedan så har skett, bör frågan snarast möjligt bringas i ett sådant skick, att förslag till lösning därav kan föreläggas riksdagen.»

Reservation hade anmälts av herr *Carlsson, Eric*, och herr *Wahrendorff*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Detta andra lagutskottets utlåtande, nr 24, behandlar motionerna 539 i första kammaren och 656 i andra

kammaren. I dessa motioner uttalar man, att förtidspensioneringen bör betraktas som en statlig angelägenhet och att staten för den skulle också bör svara för kostnaderna för pensioneringen. Utskottet har för sin del kommit fram till i princip samma mening som motionärerna. Utskottet föreslår också att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet anförte.

Jag har för min del ingen avvikande mening gentemot utskottets förslag. Detta är riktigt och nödvändigt, och jag har tolkat det som en beställning till Kungl. Maj:t i syfte att göra denna fråga till föremål för beslut så snart som möjligt.

Principen måste ju vara den att angelägenheter, som kommunerna inte har något inflytande över, inte heller bör föranleda kostnader för kommunerna. Det är en uppfattning, som också socialförsäkringskommittén har gett uttryck för i sitt betänkande. Det finns emellertid en skrivning i utskottets motivering, som jag inte helt har kunnat dela. Utskottet ansluter sig till den av socialförsäkringskommittén uttalade uppfattningen att staten i princip bör svara för kostnaderna för folkpensioneringen med undantag för de kommunala bostadstilläggen. När det gäller de kommunala bostadstilläggen är jag för min del inte beredd att säga, att det är självklart att kommunerna skall stå för kostnaderna härför. Jag har tolkat utskottets skrivning på denna punkt så att det skulle vara klarlagt att dessa kostnader skall åvila kommunerna. Enligt min mening bör vi pröva denna fråga i ett större sammanhang. Situationen är ju i dag den, att det är två parter som drabbas av den nuvarande ordningen. Det är för det första kommunerna, som har att svara för bostadstilläggen i en omfattning, som kommer att ytterligare accentueras, om man går på den linje som socialförsäkringskommittén förordar — främst är det kommuner med svagt skatteunderlag, som får vidkännas de verkligt stora kostnaderna. För det andra drabbas de pensionärer, som på grund av kom-

Om skyldighet för företag att munernas svaga ekonomi inte får bostadstillägg i den omfattning, som är både rimlig och motiverad.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Jag har emellertid velat anmäla min tveksamhet beträffande nämnda avsnitt av utskottets motivering.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av kommunernas kostnader för förtidspensioneringen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 57 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 65 i andra kammaren av herr *Hermansson*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till lagstiftning om skyldighet för företag att, innan beslut om ändring i driften fattades, underrätta berörda kommunala organ.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I:57 och II:65, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *LAGER* (k):

Herr talman! Under de senaste åren har det skett en påfallande ökning av särskilt de industriella företagens organisationer och förändringar av

underrätta kommun om ändring i driften. Ser man framåt — och det bör man ju göra — är det rimligt att antaga, att sådana omorganisationer och förändringar blir än mer vanliga och mer omfattande än nu. Hela detta problem eller, rättare sagt, komplex av problem, som innefattas under rubriken »näringslivets lokalisering», medför sannolikt högst väsentliga förändringar av produktionslivet i vårt land.

Sett ur företagets synpunkt är väl dessa problem varken nya eller särskilt svårbemästrade. Så som vårt samhälle är uppbyggt och styres har företagsledningarna ett grundläggande intresse, när de betraktar dessa problem, nämligen hänsynen till vad som ger den bästa vinsten. För de anställda och för de kommuner, inom vilkas gränser företagen verkar, liksom för samhället i dess helhet, är problemet inte lika enkelt. För de anställda är en driftinskränkning, nedläggning eller flyttning av ett produktionsställe ibland mycket besvärliga ting och medför ofta en väsentlig förändring i vederbörandes livsföring och livsstil. Vissa åtgärder har därför vidtagits för att i varje fall hålla de anställda underrättade någon tid i förväg om vad som förestår. Detta har skett genom s. k. frivilliga överenskommelser. Dessa överenskommelser är emellertid enligt min mening behäftade med avsevärda svagheter — de är otillräckliga. Dels är de otillräckliga i den meningen, att de inte innefattar alla löneanställda, dels är de ofullständiga i den meningen att de inte lämnar några garantier åt de anställda, och slutligen är de otillräckliga i den meningen att de är vagt formulerade och ger företagen alla möjligheter att undandra sig också de i avtalen stipulerade förpliktelserna. Jag har sett i fackliga tidskrifter, där man tagit upp detta problem, att förhandlingar pågår om straffbeläggning av underlåtenhetssynder i detta hänseende, och det är att hoppas att dessa förhandlingar leder till ett positivt resultat.

Jag skall i övrigt inte ta upp hela frågan om de gällande överenskommelsernas svagheter — denna fråga har behandlats här i riksdagen tidigare och

Om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften

kommer säkerligen åter i andra sammanhang. Jag vill bara göra några kommentarer till det förslag, som vi framlagt i motionsparet nr I: 57 och II: 65, nämligen att i lag ålägga företag som avser att vidta väsentliga förändringar i driften att innan beslut fattas om sådana förändringar informera de kommunala myndigheterna inom den eller de kommuner som berörs av driftsomläggningen.

Utskottet avstyrker vårt förslag med hänvisning till följande: »Som regel torde de berörda kommunala myndigheterna bli underrättade av arbetsmarknadsmyndigheterna om förestående driftsin-skränkningar som anmälts i enlighet med överenskommelserna». Så sker emellertid inte alltid. Vi hade i höstas ett mycket uppmärksammat fall av flyttning av en relativt stor industri. Där fick de kommunala myndigheterna i den kommun, från vilken verksamheten skulle flyttas, inte något besked om planerna förrän i allra sista minuten, trots att arbetsmarknadsmyndigheterna både i det län från vilket företaget skulle flytta och det län till vilket företaget skulle flytta varit underrättade. Och det är ganska förklarligt att kommunen här blev satt på mellanhand. I det cirkulär från Svenska arbetsgivareföreningen som innehåller instruktioner till medlemmarna om vad de har att rätta sig efter vid sådana tillfällen understrykes det, att länsarbetsnämnden inte skall ge någon publicitet kring de av företagen planerade åtgärderna. Vidare säges där: »Är det ur företagets synpunkt angeläget att speciell diskretion iakttages, kan underhandskontakt tagas med länsarbetsdirektören personligen med anhållan om diskretion.» Arbetsgivareföreningen rekommenderar vidare sina medlemmar att — därest de är tveksamma — ta kontakt med Industriens byrå för sysselsättningsfrågor för att få råd om i vilken grad förhandsinformationer till anställda och myndigheter skall lämnas.

Det förefaller mig — vilket framgår av vad jag här anfört — som om Arbets-

givareföreningen och dess medlemmar allttjämt förbehåller sig rätten att avgöra, när och hur och i vilken grad information skall lämnas om förändringar i företagets drift. De enda inskränkningarna är i avtalen vagt formulerade ålägganden att informera arbetsmarknadsmyndigheterna och de anställda.

Men kommunerna har inte ens denna ringa försäkras att falla tillbaka på. En del anser att detta bör kunna ordnas avtalsvägen så att kommunerna får garantier för en sådan förhandsinformation. De som förordar den vägen måste också försöka ge anvisningar om hur detta rent avtalsmässigt och tekniskt skall ske. Skall varje enskild kommun söka kontakt med de företag, som driver verksamhet inom dess gränser, för att åstadkomma någonting sådant, eller kan man tänka sig andra vägar? Det är klart att rent tekniskt kan man kanske tänka sig att Arbetsgivareföreningen och andra arbetsgivarorganisationer å ena sidan ingår avtal med låt oss säga Svenska stadsförbundet och Landskommunernas förbund. Om jag inte är fel underrättad, kommer ett sådant förslag — väckt av enhälliga stadsfullmäktige i Nacka stad — att behandlas på stadsförbundets stundande kongress. Men detta förefaller mig vara en väsentligt mera omständlig väg än att i dag ålägga företagen att informera berörda kommuner om väsentliga förändringar i driften så att kommunerna vet vad som förestår och kan anpassa sina dispositioner efter detta. Genom en sådan lagstiftning skulle också de företag som nu inte omfattas av de fria uppgörelserna få denna förpliktelse.

Herr talman! Jag är helt på det klara med att kammarens majoritet denna gång kommer att följa utskottets förslag. Jag är emellertid lika övertygad om att man på ansvarigt håll i våra kommuner kommer att öka kravet på att få lagstadgade garantier mot företagarnas självrådighet när det gäller för kommunerna och deras invånare så livsviktiga frågor som företagets lokalisering.

Jag ber, herr talman, att med dessa

Om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften
ord få yrka bifall till de av oss väckta motionerna, i denna kammare nr 57 och i andra kammaren nr 65.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Utskottet är av samma upfattning som motionärerna, att kommunerna bör ha underrättelse om sådana frågor som här berörs. När det blir tal om större förändringar vid ett företag i en kommun är det naturligt att kommunen bör få underrättelse. Men varje företagare har skyldighet att underrätta länsarbetsnämnden om sådana förändringar, och det vore väl underligt om länsarbetsnämnden inte skulle känna sig förpliktad att ta kontakt med vederbörande kommun om sådana förändringar som kan betecknas som mera betydande.

Utskottet har inte med det velat säga, att kontakten alltid är tillfredsställande eller att två månaders varsel är tillräckligt vid en omflyttning av den storlek som jag förmodar herr Lager syftade på. När det är fråga om att flytta ett mycket stort företag till annan ort, kan det vara behov av en längre varseltid. Det gäller kanske både för den kommun från vilken man flyttar och den som skall ta emot.

I fråga om kommunernas behov av underrättelse tycker jag dock att underrättelsen lika gärna kan komma genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg, alltså från länsarbetsnämnden. Skyldigheten att hålla kommunen underättad kan väl understrykas genom cirkulär från arbetsmarknadsstyrelsen till respektive länsarbetsnämnder. Därvid kan väl också understrykas, att även om vederbörande arbetsgivare har behov av att frågan tills vidare inte får allmän publicitet, skall denna inskränkning inte gälla länsarbetsnämndens skyldighet att underrätta vederbörande kommun.

Det andra yrkandet i motionen sträcker sig något längre. Man begär att inga förändringar i företagen vidtas utan att kontakter tagits med vederbörande kommun innan beslut fattats. Andra lagutskottet hänvisar till att den frågan väl

närmast hör samman med lokaliseringskommitténs utredning och får tas upp i det sammanhanget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **LAGER** (k):

Herr talman! Jag är mycket tillfredsställd med vad herr Strand sade om det sätt på vilket arbetsmarknadsmyndigheterna borde handlägga sådan här information, nämligen att så snart de fått meddelandet också ge det vidare till berörda kommuner. Men Svenska arbetsgivareföreningen rekommenderar sina delägare att i de fall det ur företagets synpunkt är angeläget, skall man inte vända sig till arbetsmarknadsmyndigheten i och för sig, utan personligen till direktören och begära, att speciell diskretion iakttas. Jag är rädd för att en del av länsarbetsnämndernas direktörer kommer i en ganska besvärlig samvetenhet när de skall avgöra, huruvida det under diskretion mottagna meddelandet om driftsinskränkning kan få gå vidare till de berörda myndigheterna, eller om det skall stanna hos direktören personligen. Ett förtydligande på den punkten i form av cirkulär från vederbörande centrala myndighet till länsarbetsdirektörerna tror jag skulle vara mycket nyttigt och underlätta för dem att sköta denna informationsverksamhet.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Till det sista vill jag endast säga, att om länsarbetsdirektören fattar anmälningsskyldigheten från en arbetsgivare på det sättet, att han skall kunna hålla meddelandet för sig själv, då är ju hela överenskommelsen om varsel fullständigt meningslös. Han skall *handla* i anledning av det meddelande han har fått, om meddelandet är av den beskaffenheten att han måste handla.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först

Om helt kostnadsfri sjukvård — Ang. behörighetsreglerna för vissa stadsläkartjänster

på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om helt kostnadsfri sjukvård

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om helt kostnadsfri sjukvård, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 449 i första kammaren av herr *Adolfsson* och nr 548 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle m. fl., om helt kostnadsfri sjukvård, m. m., samt

2) motionen nr 446 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle m. fl., angående folkpensionärernas läkar- och medicinkostnader.

I motionerna I: 449 och II: 548 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anihålla om förslag till sådan ändring av sjukförsäkringsbestämmelserna, att sjukvården bleve helt kostnadsfri för patienterna, alternativt att den begränsning av sjukvårdstidens längd till 180 dagar som fastställts för folkpensionärer upphävdes.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, nämligen

- 1) motionerna I: 449 och II: 548, samt
- 2) motionen II: 446,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Jag anser att de frågor som tagits upp i dessa motioner om en helt fri sjukvård är förtjänta av att snarast lösas. Med hänsyn till den utredning utskottet nu åberopar beträffande det

problem som illustreras i motionerna, avstår jag emellertid ifrån att nu yrka bifall till dessa motioner. Dock vill jag i sammanhanget uttrycka förhoppningen, att utredningen, som tillsattes år 1961, snabbt skall bli färdig med sitt arbete, och att resultatet skall bli en verklig lösning av den fråga, som har rests i motionerna, nämligen frågan om en helt fri sjukvård.

Herr talman! jag har alltså inget säryrkande att framställa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring m. m.; och

nr 31, i anledning av väckt motion om ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. behörighetsreglerna för vissa stadsläkartjänster

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, m. m.

Genom en den 22 februari 1963 dagtecknad proposition, nr 51, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit, att den år 1961 beslutade förstärkningen av den lokala tillsynen över den allmänna hälsovården skulle regleras i hälsovårdsstadgan genom att i dess 14 § inskrevs skyldighet för stad med minst 40 000 invånare och rekommendation för annan kommun med minst 15 000 invå-

Ang. behörighetsreglerna för vissa stadsläkartjänster

nare att anställa särskild medicinsk-hygienisk expertis, som i stad skulle benämnas stadsläkare.

Vidare hade, som en följd av att tjänsteläkarbegreppet fått ett delvis nytt innehåll i samband med tjänsteläkarreformen och i anslutning till regleringen av den allmänna hälsovårdstillsynen, i propositionen föreslagits vissa ändringar i lagen angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, lagen om nykterhetsvård och hälsovårdsstadgan.

Utskottet, vilket icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte bifalla förvarande proposition, nr 51.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! I det nu föreliggande utskottsutlåtandet behandlas en proposition som egentligen har bra litet att göra med åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, vilket man av rubriken kunde tro att den har. Beträffande den saken är det bara fråga om ändringar, som innebär en anpassning till andra ändrade bestämmelser. Den huvudsakliga delen av propositionen gäller frågor som rör städernas hygien. Den syftar till att i anslutning till riksdagens beslut om tjänsteläkarreformen för två år sedan bygga ut den omgivningshygieniska tillsynen, framför allt i de större städerna, men också i andra kommuner. Propositionen är kontrasterad av inrikesministern.

Det finns ingen motion som väckts i anledning av propositionen, och utskottets utlåtande består förutom av reciten bara av en enda mening som tillstyrker propositionen. Allt detta är gott och väl.

Propositionen bygger på en inom inrikesdepartementet uppgjord promemoria, som också varit ute på remissbehandling. Det som behandlas i propositionen är dels ändringar i hälsovårdsstadgan, dels vissa saker som kräver lagändringar och sålunda samfällt beslut av regering och riksdag. Men i promemorian behandlas också en del andra frågor, som kan ordnas på administra-

tiv väg och som följaktligen inte är beroende av vad riksdagen beslutar. I fråga om dessa ändringar har riksdagen inte beretts tillfälle att yttra sig. Det gäller här vissa detaljer, som ur det allmännas synpunkt kan förefalla att ha relativt liten betydelse, nämligen förfarandet vid tillsättning av stadsläkare, behörighetsregler för stadsläkartjänster i stad med minst 40 000 invånare och för motsvarande läkare i kommuner som är mindre än så samt om stadsläkares åligganden. Som sagt, detta är detaljer som kan förefalla ha liten betydelse för det allmänna, men för de enskilda befattningshavare som berörs av dessa ändringar kan de få stor betydelse, och även för det allmänna är det angeläget att få så dugliga befattningshavare som möjligt. En del av frågorna torde i vad mån kontroversiella uppfattningar kommer till synes, kunna ordnas förhandlingsvägen. Det gäller t.ex. frågan om stadsläkarnas åligganden och borttagandet av bestämmelsen att stadsläkarnas instruktion skall fastställas av medicinalstyrelsen.

Det är bara en av de nämnda detaljerna som jag i detta sammanhang skulle vilja stanna vid. Det gäller tillsättning av stadsläkare i landstingsfria städer med över 40 000 invånare. Hittills regleras tillsättningen av stadsläkare enligt § 46 i allmänna läkarinstruktionen. I korthet gäller följande.

Medicinalstyrelsen har att yttra sig om sökandenas behörighet, varefter befattningen efter yttrande av hälsovårdsnämnden och magistraten tillsätts av stadsfullmäktige.

Enligt promemorian bör för ifrågavarande tjänster samma ordning tillämpas som gäller för stadens övriga befattningshavare. Så kommer det ytterligare en mening som säger att medicinalstyrelsen ej bör betungas med att regelmässigt yttra sig om sökandenas kompetens. Denna uppgift bör kunna anförtros länsläkarna, heter det i promemorian.

Nu hör till historien att i samma promemoria föreslås, att behörighetsvillkoren för stadsläkare i städer med mer än

Ang. behörighetsreglerna för vissa stadsläkartjänster

40 000 invånare skall göras lika dem som gäller för länsläkare. Härför talar, sägs det i promemorian, bl. a. det förhållandet att det kravet uppställs för de biträdande länsläkarna. Behörighetsvillkoren bör i möjligaste mån sättas lika för närstående grupper, så att hinder inte kommer att möta för transport mellan dem. En fri cirkulation mellan stadsläkartjänster och läkartjänsterna inom länsläkarorganisationen bör underlättas. Så långt promemorian.

Den har som sagt varit ute på remiss. Det är sant att flertalet remissinstanser inte har någonting emot förslaget. Men några mycket viktiga instanser vill ha kvar medicinalstyrelsens kontroll av behörigheten beträffande stadsläkarna i de städer som har över 40 000 invånare och som samtidigt är landstingsfria.

Till de remissinstanser som har denna uppfattning hör medicinalstyrelsen själv, som framhåller att det inte kan innebära någon stor belastning, då det för närvarande bara är fråga om tolv städer. Dit hör också Läkarförbundet, som ju har en stark känsla för att kompetensen hos innehavarna av tjänsterna skall bevaras och för att medlemmarna av förbundet skall behandlas likartat. Dit hör även länsstyrelsen i Uppsala, som finner det mindre tillfredsställande att länsläkarna skall så att säga bedöma en behörighet som motsvarar deras egen.

I behörighetskraven ingår dels tre års verksamhet som provinsialläkare eller i likartad befattning, dels genomgång av den för läkare avsedda utbildningen vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg eller i annan ordning förvärvat motsvarande utbildning. Det sista ger naturligtvis i hög grad möjlighet till subjektiva värderingar.

Länsläkaren blir enligt promemorian ensam i bedömningen av sökandes behörighet. Det kommer inte att finnas någon sakkunnignämnd, såsom när det gäller biträdande överläkare, sjukstugeläkare och underläkare vid sjukhusen inom landstingsområdena. Då därjämte behörighetskraven gäller samma behörighet som länsläkaren själv skall ha,

tycker jag inte ordningen är tillfredsställande. Man kan t. ex. tänka sig att en läkare, som syftar till att så småningom söka en länsläkarbefattning, söker en stadsläkarbefattning i en stad med över 40 000 invånare. Den länsläkare, som skall bedöma hans behörighet, anser honom behörig. Men när han senare skall söka länsläkartjänst och medicinalstyrelsen skall kontrollera hans behörighet, kanske styrelsen finner, att han inte har den erforderliga kompetensen. Det kan uppstå en olikhet i bedömningen där som vore olycklig.

Medicinalstyrelsen bör alltså enligt min uppfattning även i fortsättningen få yttra sig om den sökandes meriter. Det gäller ju bara fastställande av deras behörighet; det är inte fråga om något uppsättande av förslag. Tyvärr är inrikesministern inte här — jag hade hoppats att jag skulle få ett uttalande från honom om vad han har för avsikt att göra i anledning av förslaget i promemorian när det gäller att i administrativ ordning utfärda de föreskrifter som skall gälla för dessa befattningar.

I övriga i promemorian angivna frågor har jag ingenting speciellt att anföra, även om jag beklagar att man helt skall ta bort kraven utöver legitimation som läkare för stadsläkare eller motsvarande i kommun med minst 15 000 och mindre än 40 000 invånare. För ordinarie befattning fordrades tidigare åtta månaders sjukhustjänstgöring under vissa förhållanden.

Herr talman! Utöver denna önskan att få ett uttalande av inrikesministern, något som jag nu tyvärr inte kan få, har jag inget yrkande.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Jag skulle kunna begränsa mig till att yrka bifall till utskottets utlåtande, men jag vill samtidigt säga att jag är litet överraskad över dr Kaijers inlägg här. Han har ju själv suttit med vid ärendets behandling i utskottet, men de synpunkter han här har framfört är helt främmande för utskottet och berörs inte hel-

ler i den föreliggande propositionen. Jag kan inte riktigt förstå varför herr Kaijser hade ett behov av att i detta sammanhang ställa en sådan fråga till inrikesministern, om nu inrikesministern hade varit närvarande.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Om herr förste vice talmannen blev förvånad över att jag yttrade mig nu, blev jag kanske ännu mera förvånad över vad herr förste vice talmannen sade.

Vid behandlingen av denna fråga i andra lagutskottet drog jag upp den här saken, och herr förste vice talmannen, utskottets ordförande, sade då att jag hade möjlighet att anföra mina synpunkter i kammardebatten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner dels om lagstiftning angående förbud mot hållande av bandhundar, dels ock om lagstiftning rörande storlek och inredning av hundkojor, m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om tillgodo-seende av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimationshandlingar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om samhällets PR-verksamhet

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om utredning rörande samhällets PR-verksamhet.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 303, av herr Dahlberg m. fl., samt II: 350, av herrar Bengtsson i Varberg och Haglund, hade

hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en skyndsamt utredning rörande samhällets PR-verksamhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 303 och II: 350 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Jag vill ta kammarens tid i anspråk några minuter.

Den motion som här skall behandlas tar sikte på att få till stånd bättre relationer mellan samhället och allmänheten; man kan också säga mellan samhället och pressen. I det här huset beslutas en rad reformer, men reformerna skall också komma ut till den stora allmänheten, och därvidlag förekommer det vissa brister. Det tar ganska lång tid innan människorna får reda på vad som här har beslutats, och vi borde kunna skapa en annan tingens ordning.

När besluten här väl är fattade delges de via Svensk författningssamling berörda myndigheter och kanske en del personer som är allmänt intresserade av dessa saker, men det är inte tillräckligt. Vi får talande bevis för hur det är, om vi läser veckopressen, som är överhopad av frågor från allmänheten om alla upptänkliga saker som berör vad som här beslutats. Det vore alltså på tiden att skapa litet bättre relationer mellan samhället och allmänheten och mellan samhället och pressen.

En del tidningar har öppnat rådfrågningsbyråer i de större städerna för att ge allmänheten en viss service. Det är beklagligt att inte samhället har möjlighet att ordna den saken.

I motionen har vi tagit upp ett uppslag om att via telefonkatalogen ge vissa upplysningar. Telefonkatalogen har den fördelen, att den är spridd praktiskt taget till alla svenska hem. Vidare är den inte en trycksak som kastas bort, utan den är alltid tillgänglig. Via telefonen kan man också få kontakt med myndigheterna.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Motionen går ut på att det skall göras en utredning om samhällets PR-verksamhet. Utskottet har i princip ställt sig välvilligt till motionen. Det redogör för att televerket har för avsikt att, till att börja med i stockholmskatalogen, ta in en särskild sida med uppgifter om vart man kan vända sig i olika situationer. Det är gott och väl, men det är bara upplysningar om sociala reformer som på det viset skulle delges allmänheten. Det finns dock många andra frågor som också angår allmänheten.

För att ta ett exempel ur högen vill jag erinra om att vi i onsdags fattade beslut som berör ungefär 600 000 svenska hushåll, då vi beslöt att räntegarantien på statsbelånade hus skall slopas. Samtidigt beslöt vi att ytterligare 140 000 barnfamiljer skulle få möjlighet att erhålla familjebostadsbidrag. Hur skall dessa 140 000 familjer få reda på sina rättigheter? Ja, de kan vända sig till myndigheterna, men jag är övertygad om att många familjer går miste om förmanerna därför att de inte vet att vi har ändrat på reglerna.

Det vore alltså motiverat att i telefonkatalogen införa en kortfattad redogörelse för de sociala reformerna. Jag hoppas att det som televerket nu är inne på skall leda till att man inte bara anger telefonnummer, utan också lämnar en kortfattad redogörelse.

Utskottet säger att bestämmelserna ändras och att det som står i telefonkatalogen kanske inte är aktuellt. Ja, så är det med allting — då skulle man inte kunna publicera någonting. Man finge väl redigera om det som står i telefonkatalogen.

Jag hoppas att den försöksverksamhet som nu påbörjas skall ge uppslag till en fortsatt utveckling och att inte bara stockholmarna, utan folk över hela landet, skall få uppgifter om vart man kan vända sig och en kortfattad redogörelse för innehållet i de viktigaste reformerna, som i så hög grad angår den svenska allmänheten.

Jag har inget yrkande, herr talman. Jag får väl tillfälle att återkomma, därest inte detta uppslag om upplysningar via

telefonkatalogen leder till önskat resultat.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om ändring av 21 § riksdagsstadgan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1963/64 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10

Vad utskottet hemställts bifölls.

Punkten 11**Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader**

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att för budgetåret 1963/64 skulle anvisas bland annat följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

Byggnade av riks- vägar	275 000 000 kronor,
Byggnade av läns- vägar	202 000 000 kronor,
Byggnade av öde- bygdsvägar ..	5 000 000 kronor,
Byggnade av stor- broar	18 000 000 kronor,
Vägunderhållet ..	440 000 000 kronor,
Bidrag till byg- gande av vägar och gator	215 000 000 kronor,
Bidrag till un- derhåll av en- skilda vägar m. m.	29 500 000 kronor och
Bidrag till byg- gande av en- skilda vägar ..	15 600 000 kronor.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Sundin* (I: 47) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie (II: 54),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 144) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Dockered *m. fl.* (II: 176),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eric Gustaf Peterson* (I: 149) och den andra inom andra kammaren av herr *Berglund m. fl.* (II: 170),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Ernst Olsson* (I: 240) samt den andra inom andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.* (II: 286),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Ernst Olsson* (I: 247) samt den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Benestad *m. fl.* (II: 287),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Alexanderson* (I: 353) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 421),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 354) och den andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 416),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hilding* (I: 356) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.* (II: 418),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén m. fl.* (I: 360) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.* (II: 419),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* (I: 419) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.* (II: 511),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Boman m. fl.* (I: 420) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.* (II: 510),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 424) samt den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 506),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 426) samt den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 507),

dels en inom andra kammaren av herr *Antby* väckt motion (II: 169),

dels en inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle väckt motion (II: 290),

dels en inom andra kammaren av herrar *Gustavsson i Alvesta* och *Eriksson* i Bäckmora väckt motion (II: 415),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Elmwall m. fl.* väckt motion (II: 612).

I motionerna I: 144 och II: 176 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av sjätte huvudtiteln måtte besluta hänföra landskapet Dalsland till det område, till vilket en specialdestinering av väganslagen skulle ske, i enlighet med vad i motionerna anförts.

I motionerna I: 240 och II: 286 hade anhållits, att riksdagen vid behandling av sjätte huvudtiteln måtte besluta, dels att bidragen till enskild väghållning generellt skulle utgå med 75 procent samt med 90 procent då synnerliga skäl föreläge i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts beträffande administrationen av bidragen till enskild väghållning, dels att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1963/64 an-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

visa ett reservationsanslag av 31 500 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen, samt dels till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 16 600 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I motionerna I: 353 och II: 421 hade förslagits, att riksdagen skulle dels fastställa en för de ordinarie väginvesteringarna gällande treårig investeringsserie, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att inom en höjd anslagsram skulle möjliggöras en godtagbar utbyggnad av vägsystemet i storstockholmsregionen, dels ock besluta om den höjning av det ordinarie vägbyggnadsanslaget, som kunde erfordras härför.

I motionerna I: 354 och II: 416 hade yrkats, att riksdagen skulle besluta, dels att anslag till vägunderhållet från och med budgetåret 1964/65 skulle utgå per kalenderår i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att till Vägunderhållet för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 485 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen, dels att för budgetåren 1963/64—1965/66 skulle som minsta investeringsram för byggande av vägar och broar gälla 520, 580 respektive 640 miljoner kronor i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att för budgetåret 1963/64 anvisa följande reservationsanslag att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till Byggande av riksvägar 286 000 000 kronor, Byggande av länsvägar 210 000 000 kronor, Byggande av ödemarksvägar 6 000 000 kronor och Byggande av storbroar 18 000 000 kronor, dels att till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 225 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen samt dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i övrigt i motionerna anförts.

I motionerna I: 360 och II: 419 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av punkt 12, Vägunderhållet, för budgetåret 1963/64 måtte anvisa ett reservationsanslag av 485 miljoner kronor.

I motionerna I: 420 och II: 510 hade anhållits, att riksdagen vid behandlingen av anslagen till byggande av allmänna vägar måtte uttala sig för, att den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna investeringsserien borde antagas som ett minimiprogram för de tre närmaste budgetårens ordinarie vägbyggnadsverksamhet, samt att anslaget för vägunderhåll enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan borde beräknas för kalenderår i stället för budgetår.

I motionerna I: 424 och II: 506 hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag till 1964 års riksdag rörande anslag till vägunderhållet måtte övergå från nuvarande anslagsberäkning för budgetår till anslagsberäkning för kalenderår.

I motionerna I: 426 och II: 507 hade föreslagits, att riksdagen skulle dels för budgetåret 1963/64 anvisa följande reservationsanslag att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till Byggande av riksvägar 290 miljoner kronor, Byggande av länsvägar 202 miljoner kronor, Byggande av ödebygdevägar 8 miljoner kronor och Byggande av storbroar 20 miljoner kronor, samt dels uttala sin anslutning till att den investeringsserie, som föreslagits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lades till grund som ett minimiprogram för de tre närmaste budgetårens statliga ordinarie vägbyggnadsarbeten.

I motionen II: 415 hade hemställts om en skyndsam prövning rörande statsbidrag till marklösen och inträngsersättningar samt planläggningens organisation vad gällde den enskilda väghållningen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 354 och II: 416, I: 426 och II: 507, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 419 och II: 511 till Byggan-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

de av riksvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 275 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 426 och II: 507 samt med avslag å motionerna I: 354 och II: 416, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Byggnade av länsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 202 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 354 och II: 416 samt I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Byggnade av ödebygdsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 354 och II: 416 samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Byggnade av storbroar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 18 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

e) avslå i motionerna I: 354 och II: 416, I: 426 och II: 507, I: 420 och II: 510 samt I: 353 och II: 421 framställda yrkanden angående en treårig investeringsserie för vägbyggnader;

II. att motionerna I: 144 och II: 176 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 353 och II: 421, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 360 och II: 419 samt I: 354 och II: 416, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Vägunderhållet för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 440 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna I: 354 och II: 416 samt I: 420 och II: 510,

nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 424 och II: 506 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande kalenderårsberäkning av anslaget till det statliga vägunderhållet;

V. att riksdagen måtte till Bidrag till underhåll av vägar och gator för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 68 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 354 och II: 416, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 215 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

VII. att motionerna I: 247 och II: 287 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VIII. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 29 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) medgiva, att under budgetåret 1963/64 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar intill ett totalbelopp av 500 000 kronor;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 15 600 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) avslå motionerna I: 240 och II: 286, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t;

IX. att motionen II: 415 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

X. att motionerna I: 354 och II: 416, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. att motionerna I: 47 och II: 54 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XII. att motionen II: 612 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIII. att motionerna I: 356 och II: 418 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIV. att motionen II: 290 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XV. att motionerna I: 149 och II: 170 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XVI. att motionen II: 169 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

A. beträffande anslagen till byggande av vägar och broar, av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Virgin, Bengtson, Kaijser, Nils Theodor Larsson, Källqvist, Staxäng* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kärby, *Löfroth* och *Källenius*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I a—c och e hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 354 och II: 416, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, samt I: 419 och II: 511 till Byggande av riksvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 286 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 354 och II: 416 samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Byggande av länsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 210 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 354 och II: 416 samt med avslag å motionerna I: 426 och II: 507, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Byggande av ödebygdsvägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

e) i anledning av motionerna I: 354 och II: 416, I: 426 och II: 507, I: 420 och II: 510 samt I: 353 och II: 421, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført beträffande en tre-årig investeringsserie för vägbyggnader;

B. beträffande motionerna I: 144 och II: 176, rörande bland annat utbyggnad av den s. k. Dalslandsleden, av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Källqvist* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 144 och II: 176, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anført rörande utbyggnaden av den s. k. Dalslandsleden;

C. beträffande motionerna I: 353 och II: 421, rörande utbyggnaden av vägsystemet inom storstockholmsområdet, m. m., av fru *Wallentheim*, dock utan angiven mening;

D. beträffande det statliga vägunderhållet, av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka, *Gustafsson* i Kärby och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhalla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under IV a hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 360 och II: 419 samt I: 354 och II: 416, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Vägunderhållet för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 485 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

E. beträffande anslaget till bidrag till byggande av vägar och gator, av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 354 och II: 416, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 225 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

F. beträffande anslagen till enskild väghållning, av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Nils Theodor Larsson, Källqvist* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile, *Gustafsson* i Kårby och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda på sätt reservationen visade samt att utskottet bort under VIII a, c och d hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 31 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 286, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 16 600 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

d) med bifall till motionerna I: 240 och II: 286, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda beträffande bidragssystemets administration m. m.;

G. beträffande statsbidrag till det enskilda vägväsendet för marklösen och intrångsersättningar m. m., av herrar

Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under IX hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 415, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda beträffande statsbidrag till det enskilda vägväsendet för marklösen och intrångsersättningar m. m.

Herr BENGTSON (cp):

Herr talman! De svenska vägarna är inte i ett skick som motsvarar tidens krav. Det är svårt att uppskatta hur mycket vi förlorar på att vägarna inte är goda, eller jag kanske skall säga, hur mycket vi skulle vinna på en bättre vägstandard. Det kan utan vidare konstateras att lastkapaciteten måste bli lägre i och med att vi inte har vägar, som kan bära en tyngre last. Det innebär ökat slitage på fordonen, och — utan att jag vill förorda högre hastighet — innebär det också att hastigheten vid många tillfällen får lov att dämpas ned på grund av de dåliga vägarna.

Jag erkänner gärna att det pågår ett oavbrutet arbete för att förbättra våra vägar och att väganlagen också har ökat. Men fråga är om vägförbättringarna sker i takt med den ökade trafikintensiteten. På den frågan skulle jag vilja svara nej. Regeringens förslag har betänkligt släpat efter utvecklingen på trafikområdet. Det gäller inte bara att öka anslagen, utan också att följa med i den takt som trafiken ökar.

Jag skall, herr talman, anföra några siffror till vägledning för vad som borde kunna göras på detta område.

Folkmängden i Sverige har från år 1950 till år 1960 ökat med 456 000 personer eller med 6,5 procent. Det är en faktor att räkna med.

En annan faktor är de stora förskjutningar mellan landsbygd och tätorter som äger rum. År 1940 bodde 55,5 procent av landets befolkning i tätorterna, år 1950 65,5 procent och år 1960 72,8 procent. Denna utveckling för säkerligen

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

med sig ökade krav på vägar för förflyttning mellan tätorterna.

Ännu viktigare är emellertid det alltmer ökade bilbeståndet. År 1940 fanns det i vårt land 81 000 bilar, d. v. s. en biltäthet motsvarande en bil på 78 personer. År 1950 fanns det 345 000 bilar eller en bil på 20 personer. År 1960 hade bilantalet stigit till 1 324 000, det vill säga en bil på 5,7 personer. Det beräknas att bilarna år 1970 skall vara uppe i ett antal av närmare 2,5 miljoner och att biltätheten då skall vara en bil på 3,3 personer. 1980 års prognos visar på 3 160 000 bilar, och vi skulle då komma över den nuvarande bilstandarden i Amerika d. v. s. ha en bil per 2,7 personer. Det innebär en fördubbling av bilantalet mellan år 1962 och år 1980. Man kan lätt föreställa sig vad detta kommer att betyda i fråga om krav på vägar och åtskilligt annat som hör samman med den ökade biltätheten.

Hur många gånger trafiken, mätt i fordonkilometer, kommer att öka under denna period är svårt att yttra sig om. I detta sammanhang bör man komma ihåg de av mig nyss påpekade koncentrationstendenserna i fråga om bosättningen i landet, som kan medföra att trafiken i allt högre grad kommer att koncentreras till lederna mellan och inom de växande regionerna och tätorterna. Dessa leder kommer alltså dels att bli utsatta för den allmänna trafiktillväxten och dels för en trafikökning på grund av befolkningskoncentrationen.

Dessa omständigheter är det väl som närmast borde beaktas vid planerandet av våra vägar i framtiden.

På de punkter, som vi nu kommer att behandla, är det i och för sig ganska enkelt att hålla ett anförande så till vida att man egentligen endast behöver säga några få ord, nämligen att vi anser att det inte göres tillräckligt mycket för att förbättra våra vägar. Vad som sägs därutöver blir förklaringar i olika avseenden.

Jag skall, herr talman, något beröra den punkt vi nu sysslar med, men det kommer samtidigt att innebära en viss kritik mot även övriga anslag till vägvä-

sendet. Jag kanske kan fatta mig så mycket kortare på dessa punkter när jag nu berör vägväsendet i allmänhet.

Vägarna är i dag inte i bättre skick — enligt vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsens generaldirektör har påvisat — än att om vi räknar med vägar av det slag som kommer att krävas i mitten av 70-talet, blott 19 procent är i sådant skick att man kan anse att de duger. Med nuvarande takt kan man inte hoppas på att någon större procent blir i fullgott skick till mitten av 70-talet. Denna eftersläpning kan inte bestridas. Vi kommer inte att få till stånd en någorlunda tillfredsställande vägkvalitet till mitten av 70-talet, om vi inte ökar takten avsevärt i fråga om vägbyggandet.

I anslutning till vad jag sade tidigare är det också att observera, att svårigheter kommer att uppstå när det gäller att fördela väganslagen. År 1975 beräknas nämligen 85 procent av all trafik komma att gå på riksvägarna, medan 15 procent av trafiken således kommer att spridas på ett mycket omfattande vägnät av annat slag. Därmed uppstår stora svårigheter att kunna sätta riksvägarna i gott skick och att samtidigt kunna hålla alla andra vägar i sådant skick att de i varje fall kan tillfredsställande trafikeras.

Vi har åtskilliga gånger — och det har även skett från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida — krävt en fastare plan för vägbyggandet. Vi har därvid märkt att det finns avsevärda olägenheter. Jag skall dock inte nu kritisera den saken så mycket, eftersom Kungl. Maj:ts ju har gått in för en viss miniminivå, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan vara säkra på att få igenom. Om man så skulle önska, kunde jag anföra exempel som är så avskräckande, att man måste inse, att det är absolut nödvändigt att följa den linje, som man nu har slagit in på.

Nu föreslår regeringen 500 miljoner kronor för de närmaste åren. Även om detta bara är en miniminivå eftersom varje riksdag, såsom jag redan understrukit, är suverän och kan ändra anslagen, så tycker man att det är ganska

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

orealistiskt att samma anslagsbelopp förordas flera år, med hänsyn till den mycket starka ökning av antalet bilar som jag har redovisat. För att komma fram till en bättre avvägning av anslagen borde man ta hänsyn till den väntade ökningen av antalet bilar, folkmängdsökningen och förskjutningen från landsbygden till tätorterna. Nu följer anslagen ingalunda utvecklingen i dessa hänseenden, och det har vi påvisat i motionerna och reservationen samt yrkat på en miniminivå för anslagen som följer utvecklingen.

Detta är ett av de fel som vidlåder det föreliggande förslaget. Dessutom är anslaget för lågt, något som framgått av vad jag redan sagt. Vi är givetvis väl medvetna om att varje riksdag kan besluta som den önskar i fråga om anslagen, men här gäller det att söka få till stånd sådana riktlinjer att man kan ha den förhoppningen att riksdagen inte gör några våldsamma hopp med anslagsminskningar eller anslagsökningar från det ena året till det andra. Sådana hopp har visserligen förekommit, men jag tror att vi blivit så pass varnade i det avseendet att alla inser att det är bäst att undvika sådana hopp både uppåt och i synnerhet nedåt.

Det krävs en betydande anslagsökning för att vägarna skall kunna sättas i bättre skick, och den saken har vid åtskilliga tillfällen framhållits både av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och av det parti jag företräder. Då kan man undra, varför vi inte från vår sida har begärt större anslag. Ja, alla känner ju till de politiska förhållandena — det tjänar inte mycket till att vi gör upp en stor plan för att få vägarna i ordentligt skick till 1975, när utsikterna att vinna gehör är så små. Därför har vi begränsat oss till det man möjligen kunnat hoppas på att verkligen få genomfört. Och jag skulle tro att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen resonerat på liknande sätt när den gjort upp sina äskanden — även om styrelsen önskat göra betydligt mera har den ansett det nödvändigt att hålla äskandena på en realistisk nivå. Därför har man begärt rätt blygsamma ökningar, som man i

verkligheten ingalunda anser tillräckliga. Det verkar faktiskt som om regeringen skulle vara tämligen obenägen för långsiktiga investeringar när det gäller vägarna — i stället föredrar man att satsa på sådant som för individen är mera påtagligt och behagligt än en långsiktig investering i kommunikationsväsendet.

Det parti jag företräder har liksom högern och folkpartiet avgivit reservationer till förmån för högre anslag på en rad avsnitt under punkten 11. Vi har nått enighet beträffande vissa frågor, och jag vill speciellt nämna en punkt som förefaller mig viktig, nämligen önskemålet om kalenderårsberäkning i stället för den nuvarande budgetårsberäkningen när det gäller underhållet. På den punkten har utskottet skrivit positivt: »Beträffande den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna övergången till kalenderårsberäkning av ifrågavarande anslag anser utskottet skal tala härför. Utskottet finner det därför önskvärt att Kungl. Maj:t snarast prövar möjligheterna till en sådan ändring och förelägger riksdagen förslag härom.» Jag ber att för min del få understryka denna av utskottet uttalade önskan.

Jag har nu talat om de allmänna vägarna, men det finns också en särskild punkt beträffande de enskilda vägarna, och vi anser att anslagen är otillfredsställande också när det gäller dem; men jag skall kanske återkomma på den punkten och vissa andra punkter när vi kommer fram till dem.

Med det anförda har jag, herr talman, velat i korthet understryka nödvändigheten av en snabbare upprustning av våra vägar. De anslagshöjningar vi förordar framgår av reservationen under punkt 11 och jag ber att få yrka bifall till reservationerna A och D—G.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Med hänsyn till vad som inträffade för ett antal år sedan, då jag deltog i en debatt som motionär och inte som reservant, är det kanske bäst att jag från början talar om att det inte heller i dag är fråga om något förbi-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

gående av högerpartiets reservanter i detta ärende.

När riksdagen behandlar olika frågor förekommer det ofta förslag som går betydligt längre än vad regeringen har förordat. Så har det varit under flera år beträffande väganlagen, och så är det även i år. Även om stora anslag begäres till vägbyggen och till underhåll av våra vägar, är det utan tvivel en mycket allmän uppfattning att vad som här föreslås och beslutas dock är alltför litet. Jag kan helt instämma i vad den föregående talaren, herr Torsten Bengtson, har anfört, men då denna fråga är mycket stor och viktig ber jag att få göra några påpekanden.

Riksdagen diskuterar ju ofta andra avsnitt av samhällets verksamhet — bostäder, skolor, sjukhus o. s. v. — och om man vill göra en jämförelse med dem tror jag att det lätt kan konstateras att inte på något annat område förekommer ett så allmänt intresse och ett så allmänt missnöje som med kommunikationsministrarnas och regeringens sätt att sköta vårt allmänna vägväsen.

Detta har jag sagt vid tidigare tillfällen, och även med risk att möta sådana uttalanden som gjordes i andra kammaren förra året när vägfrågorna behandlades, så vill jag ändå påminna om dessa faktiska förhållanden. Det sades förra året: Ni som talar för större väginvesteringar och bättre vägar har ingenting nytt att komma med i debatten. Det där som ni säger har vi hört tidigare!

Visst är det en bristsituation på många andra områden, men med skäl kan göras gällande, att icke i något avseende är bristerna så stora som i fråga om vägnarnas tillstånd i förhållande till den så starkt ökade trafiken. Detta stora och allmänna missnöje kan jämt och ständigt avläsas i form av uttalanden från landshövdingar och länsstyrelser, från vägdirektörer, vägmästare och vägförvaltningar, från organisationer av olika slag och inte minst från näringslivet, som i många fall har att svara för mycket omfattande transporter. Från inget håll är tonen så entydig och kraven på bättre vägar så enstämmiga som från

kommunerna, medborgarna och bilister-na själva.

Den kritik som förekommer och de önskemål som förs fram när det gäller statens sätt att sköta vårt vägväsende går inte efter partipolitiska linjer, ty i detta allmänna missnöje deltar oändligt många ute i landet som politiskt hör hemma i regeringens eget parti. Ingen kan förundra sig över att oppositionen och kritiken är starka både i de bygder, där man alltfjämt får finna sig i att bara ha smala, krokiga och backiga grusvägar, och i trakter där trängseln på vägarna är så stor att trafiken flyter alltför långsamt. I mycket stor utsträckning har de vägar vi har tillkommit före bilismens genombrott och kan av den orsaken inte vara anpassade till dagens stora trafik. Vägarnas standard har inte orkat med att hålla den takt som bilismen har utvecklat. Som herr Bengtson framhöll, förlorar vi mycket på detta förhållande.

På tal om den irritation och det missnöje som råder i landet i fråga om vägarna, är det ganska lätt att lämna ett litet prov på sådana uttalanden som nästan dagligen kan läsas i tidningarna och som speglar den stämning som råder. Nyligen har i tidningarna förekommit ett uttalande från länsstyrelsen i Värmland, som sagt att mycket talar för att det pågår en vägförstöring som är större än de förbättringar som sker på vägnätet. Detta uttalande har gjorts med anledning av att det anslag som tilldelats länet blivit så mycket mindre än vad man räknat med. Det är inte så länge sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalade, att det gäller att se till att det i vägarna investerade kapitalet inte raderas. »Väg och vattens» förslag till fördelning av rambeloppen för 1964 års vägbyggnadsverksamhet har väckt missnöje i länsstyrelse efter länsstyrelse, där man ansett att de föreslagna beloppen inte räcker till. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har uttalat att den föreslagna tilldelningen av vägmiddel kunde accepteras om länets vägnät befunde sig i ett tillfredsställande skick.

Uttalanden av liknande slag kunde det

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

plockas fram oändligt många. I en ledare i tidskriften Vägmästaren skrevs efter tjällossningstiden 1962 följande: »Vårt vägväsen kan fungera tillfredsställande endast i ett land där det inte finns någon tjäle i jorden, där det finns lagom med regn, anpassat till vägväsendets beskaffenhet. Det borde aldrig falla snö, aldrig vara frost. Det borde också vara så att det fanns möjlighet att få kostigar att fungera som motorvägar.»

Även om det är elakt att skriva på det sättet, är det ändå ett organ för en i stort sett statlig tjänstemannakår som gjort detta uttalande.

Nu skall ingen förneka att det är en stor och svår uppgift att få vägarna i vårt vidsträckta land att följa med i bilismens utvecklingstakt. Svårigheterna har ökat inte minst på grund av det höga kostnadsläge vi har, men nog skulle det kunna utträttas betydligt mer än vad som skett under de senaste åren och vägarna byggts ut i hastigare takt utan att det hänt någon olycka med konjunkturerna eller den samhällsekonomiska balansen. Bättre utbyggda vägar är investeringar som mer än något annat för utvecklingen framåt, och det finns beräkningar som visar att de är mycket räntabla investeringar. Det kan inte vara nödvändigt att i så stor utsträckning använda vägbyggandet i konjunkturutjämnande syfte som så mycket har talats om och som så ofta har skett.

Vad så många tycker är orimligt är det förhållande som jag också har talat om vid många, många tidigare tillfällen, nämligen att bilägarna har mycket betydande fordringar på staten genom att bilskattepengarna har använts till andra ändamål än meningen var. Även i år skall till denna fondbildning med dess månghundra miljoner kronor av bilskattepengarna föras ett belopp på över 90 miljoner kronor. Det blir säkert betydligt mer. För innevarande budgetår räknas med ett tillskott på bortemot 200 miljoner kronor. Om denna tillgång, som alltså formellt finns i automobilskattefonden, blev använd, skulle detta belopp betyda inte så litet till att vägarna kunde förbättras.

Det har i år förts fram förslag om att behållningen i automobilskattefonden borde användas vid högertrafikens införande i stället för att man skulle införa en helt ny bilskatt, vilket också är ett förslag som kan godtagas. Ett är säkert, nämligen att ett stort irritationsmoment hos allmänheten skulle försvinna om dessa bilskattemedel bleve använda till ett väg- eller trafikändamål.

Jag ser att kommunikationsministern har kommit hem till Sverige igen och är närvarande i kammaren. Samtidigt som jag hälsar honom välkommen från mycket sydligare nejder, vill jag än en gång vädja om att pengarna i bilskattemedelsfonden används på ett sådant sätt att inte landets bilister behöver vara så oroliga för denna, som de säkert tycker, mycket osäkra fordran som de har på staten. När bilskattemedlen fördes över till särskilt konto var väl meningen ändå den, att medlen skulle komma vägarna och trafiken till godo. Låt — vill jag säga — bilismen betala vägväsendet — jag tror den är villig till det — men planera vägarbetena så bra som möjligt. Bygg vägar som håller för både dagens och morgondagens trafik och smussla inte undan pengarna till andra ändamål.

Vad som måste vara ytterst allvarligt i dagens läge med en enorm ökning av bilarnas antal och trafiken är att regeringen, understödd av statsutskottets majoritet och riksdagen, har godtagit en lägre investeringsserie för ordinarie väginvesteringar än vad vägplanen innehåller. Här kan frågas: Hur skall den investeringsserie se ut som skall tillämpas för framtiden? Att som sker skjuta vägplanens investeringar på kommande tider är olyckligt. Den eftersläpning som redan förekommer i fråga om de ordinarie väginvesteringarna blir svårare att inhämta för varje år som går, då investeringstakten är menad att starkt öka fram till årtalet 1975.

Även i år finns det anledning att uttrycka sin förvåning över att varken regeringen eller statsutskottet kan gå med på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens år efter år framställda begäran om att få besked om väganslagets storlek för tre

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

år framåt. Denna begäran är starkt motiverad, ty om investeringarna bindes för tre år kan dessa arbeten drivas mera rationellt. Ingenting torde ha varit så angeläget under de senaste åren som att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fått sitt förslag om treårsplanering godkänt. Resultaten av regeringens och riksdagens ställningstagande i detta fall blir att bilisterna får köra på sämre vägar bara därför att beslut om väganslag skall fattas för ett år i taget. Större arbeten blir billigare att utföra, vilket har framhållits så många gånger att det kanske är onödigt att vidare tala om det.

Även i vårt land har en del vägar nu fått beteckningen Europavägar och det tycks ha blivit angeläget att just dessa vägar skall byggas ut och förbättras. Detta är säkert riktigt tänkt och det finns kanske ett intresse för att inte jämförelse alltför lätt skall kunna ske mellan vägar i Sverige och vägar i andra länder söderut. En sådan jämförelse blir inte till fördel för vårt land.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen håller nu på med att göra upp nya planer för 1964—1968 och har till länsstyrelserna uttalat att planeringen bör ske så att i första hand Europavägarna rustas upp och endast i undantagsfall andra vägar förbättras. Dessa andra vägar skall anstå något år, om inte mycket angelägna skäl till en förbättring kan redovisas. När nu detta arbete med flerårsplanerna pågår har vidare från kommunikationsdepartementet meddelats att här bör räknas med en oförändrad medelstilldelning på 500 miljoner kronor per år till vägbyggandet. Detta innebär en minskning under fem år på inte mindre än 700 miljoner kronor i förhållande till vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen räknat med. Är detta ett tecken på att en helt annan och så väsentligt mycket lägre investeringsserie skall tillämpas än vad vägplanen innehöll? Med stor tillfredsställelse kan konstateras, att det yrkas bifall till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag i detta avseende i en reservation som avgivits vid punkten 11 och till vilken jag kommer att yrka bifall.

Från det för vägarna ansvariga äm-

betsverket har med utgångspunkt från denna lägre investeringsserie skisserats ett lägre alternativ. Sålunda har man från det mera kostnadskrävande alternativet fått stryka bort vissa vägbyggnadsföretag, och andra vägbyggnadsföretag har fått skjutas på en ännu ovissare framtid.

En annan fråga som vi ofta diskuterat har varit, i vad mån vägarbeten skall utföras som beredskapsarbeten. Nu har generaldirektören i arbetsmarknadsstyrelsen nyligen erkänt, att här finns starka betänkligheter både när det gäller effekten av vägarbeten som beredskapsarbeten och dessutom på grund av att vägar byggda som beredskapsarbeten blir vägar byggda på fel ställen. Arbetsmarknadsstyrelsen strävar därför målmedvetet efter att minska vägbyggandet i beredskapspolitiken. Detta uttalande tycker jag bådär gott för framtiden, och jag kanske denna gång kan lämna den specialdestinerade delen av väganslaget med en förhoppning att specialdestinationen kommer att, som vi uttalat i vår motion, försvinna nästa gång då budgeten skall upprättas.

I den motion med anledning av väganslagen som jag lämnat i denna kammar — nr 426 — har föreslagits en höjning med 20 miljoner kronor att flyttas över från beredskapsmedlen till de ordinarie vägbyggnadsanslagen. Reservationen A sammanfaller med detta förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr statsrådet **SKOGLUND:**

Herr talman! När jag lyssnade till herr Sveningsson — inte till hans välkomsthälsning, men till vad han hade att säga om utseendet av våra vägar — fick jag en vision av att vi nog levde i medeltiden; så beskrev han vägarna här i landet. Jag tror inte att han kan finna någon som helst täckning för den skildring som han här gav.

Jag vill också i anslutning till vad herr Sveningsson sade påpeka hur det förhållit sig med överskott och underskott i

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

bilskattefonden. Under budgetåret 1958/59 byggde vi för 9,5 miljoner mera än vad automobilskattemedlen gav. Påföljande år, 1959/60, fick vi ungefär 4,6 miljoner som en ökning i fonden. Men budgetåret 1960/61 byggde vi för 7,8 miljoner kronor mer än de medel, som tillfördes automobilskattemedelsfonden, och under budgetåret 1961/62 hade vi en överinvestering — om jag får uttrycka mig så — på 35,9 eller i runt tal 36 miljoner kronor. För dagen har jag tyvärr inte några uppgifter om utfallet för budgetåret 1962/63 — de siffrorna är inte helt klara.

Men en sak skall vi här uppmärksamma, nämligen att automobilskattemedlen skall användas inte bara för vägbyggande och vägunderhåll, utan också för många andra ting, t. ex. för att betala kostnaderna för statspolisen och för vissa sjukvårdskostnader för att ta några exempel. Dessa kostnader har dessutom en tendens att öka med varje år. Här framställs vid olika tillfällen i riksdagen krav på en förstärkning av statspolisen för att man skall få en bättre vägövervakning, och kostnaderna härför skall bestridas med automobilskattemedlen. Det finns alltså flera användningsområden är bara vägbyggandet. Jag har velat säga detta med anledning av vad herr Sveningsson var inne på i sitt anförande.

Jag vill sedan, herr talman, erinra om att vårt vägnät under de senaste åren upprustats mycket kraftigt. Denna upprustning har givetvis dragit stora kostnader. Enbart under femårsperioden 1958—1962 investerades sålunda i gator och vägar nära 3,3 miljarder kronor. I denna siffra ingår också kostnaderna för beredskapsarbeten. Beloppet överskrider med ungefär 400 miljoner kronor de i vägplanen för motsvarande år angivna summorna. Investeringarna i städerna understeg vägplanens summor med 143 miljoner kronor, medan investeringarna på landsbygden överträffade vägplanen med ungefär 575 miljoner kronor. Också med hänsyn tagen till att ungefär 100 miljoner kronor av beredskapsarbeten inte ansetts utgöra egentliga investering-

ar, ligger totalvolymen av vägbyggnadsarbetena på en hög nivå.

Även om vägnätet förbättrats återstår självklart stora arbetsuppgifter för de närmaste åren. Det skulle aldrig ett ögonblick falla mig in att bestrida det förhållandet och den omständigheten, att riksvägarna och andra vägar på landsbygden måste bli föremål för en fortsatt upprustning, särskilt med hänsyn till näringslivets berättigade krav på lägre transportkostnader. Gatubyggandet i städerna och andra tätorter måste intensifieras i samband med den allt starkare befolkningskoncentrationen och den därav följande lokala trafikökningen. Vägunderhållet bör förbättras, inte minst av trafiksäkerhetsskäl. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nu för nästa budgetår begärt en höjning av väganlagen med sammanlagt 174,5 miljoner kronor. Jag har i statsverkspropositionen förordat en uppräkningsmedel på 101,6 miljoner kronor, vilket innebär att anslagen till den statliga, kommunala och enskilda väghållningen skulle komma att uppgå till i runt tal 1 268 miljoner kronor.

Skillnaden mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsens och mitt bud ligger väsentligen på anslaget till det allmänna vägunderhållet. Efter noggrann genomgång i departementet av verkets äskanden på denna punkt och sedan verket också givits tillfälle att lägga fram sina synpunkter, har en höjning av underhållsanslaget med 25 miljoner kronor ansetts med god marginal ge täckning för de inträffade kostnadsstegringarna.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina petita upprepat sitt tidigare förslag, att statsmakterna skall fastställa en treårsserie för verkets investeringsverksamhet. Denna fråga har ju, som kammarens ledamöter vet, debatterats vid åtskilliga tillfällen under de senaste åren och senast för ett år sedan avvisats av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen själv. Det är därför förvånansvärt, att förslaget återigen tagits upp och fått stöd av reservanterna i utskottet. Skälen mot en fast investeringsserie har på ett uttömmande sätt redovisats för riksdagens ledamöter vid olika tillfällen. Jag vill

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

därför i detta sammanhang blott erinra om några av de viktigaste av de skäl som anförts av Kungl. Maj:t men också i samband med riksdagens ställningstagande.

Hela den samhällsekonomiska investeringspolitiken bygger ju på en sådan flexibilitet i de statliga investeringarna, att de skulle kunna användas i syfte att dämpa konjunktursvängningarna. En fixerad flerårig investeringsserie av det slag som reservanternas förordrar skulle utan tvivel minska statsmakternas möjlighet att samtidigt anpassa de offentliga investeringarna efter utvecklingen inom samhällsekonomin och på arbetsmarknaden. Statsmakterna har därför inte ansett det försvarligt att avhända sig rätten att årligen via statsbudgeten pröva omfattningen av investeringsverksamheten.

Ett system med i förväg låsta ramar för stora delar av den statliga investeringssektorn skulle givetvis innebära vissa fördelar genom att de statliga investeringarna skulle kunna planeras och utföras efter en fast och på förhand bestämd plan. Men, ärade kammarledamöter, följderna av en sådan anordning skulle bli, att investeringarna inom den privata sektorn finge dirigeras i konjunkturpolitiskt syfte. En sådan utveckling torde inte anses vara önskvärd.

Det huvudsakliga skälet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag i denna del är emellertid, att styrelsen anser det nödvändigt att ha kännedom om de ordinarie vägbyggnadsmedlens storlek under vissa längre tidsperioder. På så sätt skulle man, menar verket, kunna åstadkomma den planmässighet och den samordning av byggnadsverksamheten, som anses önskvärd för att bl. a. kunna komma i åtnjutande av stordriftens s. k. fördelar.

Till det vill jag först säga, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan nu har en i förhållande till övriga större verk gynnsam position genom att vägbyggnadsanslagen är anvisade för kalenderår. Det vanliga är ju annars att anslagen anvisas för budgetår. Kalenderårsanvisningen är en för den statliga verksamheten ovanlig anslagsform, som i detta

föreliggande fall har ansetts motiverad för att ge vägbyggnadsverksamheten större stadga just ur planeringssynpunkt. På så sätt har också vägmyndigheterna redan sex månaders längre planeringstid än t. ex. vattenfallsverket, televerket och statens järnvägar, som har sina anslag löpande efter budgetår.

Även om jag följaktligen inte är beredd att medverka till att en flerårig investeringsserie fastslås för vägbyggnadsverksamheten, är jag emellertid villig att i andra avseenden göra vad jag kan för att förbättra väg- och vattenbyggnadsstyrelsens möjligheter att planera sin verksamhet på sikt. I detta syfte har också Kungl. Maj:t — efter samråd som ägt rum med representanter för verket — redan den 12 januari i år uppdragit åt styrelsen att inkomma med förslag till fördelning mellan länen av de i statsverkspropositionen förordade beloppen för vägbyggandet. Sedan förslagen kommit in, har de remitterats till länsstyrelserna för yttrande. Yttrandena beräknas komma in i så god tid, att Kungl. Maj:t kan fatta beslut rörande investeringsmedlens fördelning omedelbart i anslutning till riksdagens beslut om medelsanvisningen.

Det förfaringssätt, som jag här har beskrivit, är nytt för i år och torde för vägmyndigheternas del medföra en tidsvinst i planeringsarbetet på omkring ett halvt år i jämförelse med den hittillsvarande ordningen.

Vidare vill jag nämna, att Kungl. Maj:t den 25 februari i år utfärdat direktiv till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen rörande upprättandet av flerårsplaner, som författningsenligt skall upprättas för perioden 1964—1968. I direktiven, som upprättats efter samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har uttalats att flerårsplanerna bör göras upp på basis av en beräknad medeltilldelning av 500 miljoner kronor till det ordinarie vägbyggandet under ettvarvt av åren i perioden. Detta belopp innebär givetvis inte något ställningstagande i förväg till de anslagsbelopp, som för de ifrågavarande budgetåren skall anvisas under de ordinarie vägbyggnadsanslagen. Å andra si-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

dan bör en sådan serie ur verkets synpunkter kunna godtas som grundval för en i hög grad realistisk planering av verkets byggnadsverksamhet. Det senare har också bekräftats från verkets egen sida.

Sammanfattningsvis vill jag anföra att de åtgärder, som hittills vidtagits för att underlätta väg- och vattenbyggnadsstyrelsens planering av investeringsverksamheten, i stort sett tillfredsställer verkets anspråk i detta avseende.

Herr talman! Det är dessa kommentarer som jag har ansett mig böra göra dels i anslutning till föreliggande reservationer, dels också i anslutning till de anföranden som har hållits i denna fråga redan tidigare.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! När kommunikationsministern behandlar frågan om automobilskattemedelsfonden, vill jag säga att man i första hand bör tänka på hur den har uppkommit — den har ju samlats på något sätt. Men jag vill tillägga, att det bör observeras vad som står i statsverkspropositionen beträffande automobilskattemedelsfondens nuvarande utveckling. Beträffande automobilskattemedlens specialbudget anför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att behållningen den 30 juni 1962 beräknas till cirka 722 miljoner kronor och att befintliga reservationer vid samma tidpunkt beräknas till cirka 400 miljoner kronor, eller sammanlagt 1 122 miljoner kronor. Den 30 juni 1963 beräknas behållningen inom fonden ha stigit till cirka 953 miljoner kronor. Det är en utveckling som inte precis är så blygsam, när behållningen ökar med ett så avsevärt belopp under innevarande budgetår. Det kan därför inte sägas, att resurser inte finns tillgängliga, om man skall hålla automobilskattemedlen någorlunda nere vid det belopp som uppsamlats tidigare.

Jag tycker att kommunikationsministern i hela sitt anförande uppehöll sig väl mycket vid absoluta tal. Jag anser att man bör anpassa anslagen efter ökningen av biltätheten och trafikintensiteten.

När nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsens chef visar, att vi har bara 19 procent av våra vägar i det skick som de bör vara i år 1975 — hur tänker kommunikationsministern då planera för att hinna upp till en någorlunda rimlig procent av tillfredsställande vägar i fortsättningen?

Vi har tidigare så mycket diskuterat frågan om att vi skulle ha en viss minimisumma, som alltid skulle finnas tillgänglig, och då har kommunikationsministern fastslagit principen om en medelstildelning av 500 miljoner kronor — den summan ställs alltså i utsikt. Men om man accepterar den principen, så skulle man ju inte ta hänsyn till de realiteter som finns, nämligen att summan i själva verket måste anpassas till ökningen av biltätheten och trafikintensiteten. Man kan inte behålla oförändrad samma summa, när bilarnas antal och trafiken ökar intensivt varje år, och mena att detta är någonting som står i överensstämmelse med utvecklingen på trafikområdet. Jag har tidigare haft tillfälle att säga, att det inte är tillfredsställande att regeringen inte är beredd att göra tillräckligt i fråga om långsiktiga investeringar på trafikområdet. Vi måste nämligen göra betydligt mycket mera om vi skall få ett någorlunda tillfredsställande vägnät.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Skoglund började sitt anförande med att göra en jämförelse. När han hade lyssnat till vad jag yttrade, hade han fått intrycket, att vi när det gällde vägarna levde i medeltiden.

Det omdömet var nog lite onödigt. Jag har för min del inte gjort någon jämförelse med medeltiden. Både kommunikationsministern och jag är väl ute på vägarna så pass mycket, att vi känner till något om det verkliga förhållandet. Kanske kan man rent av anta, att det snarare var intryck från den resa, som statsrådet nyligen gjort, som var underlaget för hans omdöme än uttalandena i mitt anförande? Men eftersom statsrå-

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

det fällt detta omdöme vill jag ju framhålla, att det torde finnas socknar och bygder, där folk anser att vägarna alltför jämt är litet medeltidsaktiga.

Vad sedan gäller automobilskattefondens medel fick vi höra, att dessa även skulle användas till en hel del andra ändamål än vägar. När fondens behållning av allt att döma rör sig om 1 000—1 100 miljoner kronor, borde det nog vara möjligt att minska denna fond betydligt utan att man därmed tar några risker.

Statsrådet gör nu på samma sätt som han har gjort vid en del tidigare tillfällen — han lägger samman vägsanslagen för ett antal år. Det blir då ett ganska betydande belopp som har förbrukats på vägar. Det är vi alla medvetna om, och ingen vill påstå annat än att det har utförts en hel del vägbyggnadsföretag. Vi gav samma erkännande förra året. Det är emellertid en mycket allmän uppfattning, att det som har gjorts inte är tillräckligt.

När statsrådet jämför kostnaderna enligt vägplanen med kostnaderna för de vägarbeten, som har utförts med medel från de ordinarie vägsanslagen samt såsom beredskapsarbeten, samt finner att man i kronor räknat har byggt för de belopp, som beräknats i vägplanen, så glömmar statsrådet nu som alltid att tala om att kostnaderna i vägplanen var beräknade efter 1956 års penningvärde, och här borde räknas med den förändring i prisnivån som skett sedan dess. Jag skulle tro att det ändå blir ganska svårt att i framtiden fortsätta att göra en sådan jämförelse med den storlek man nu menar det ska vara på vägsanslagen.

Herr talman! Med anledning av talet om medeltiden hade jag tänkt säga ännu en sak, men tiden för denna replik är nu ute. Jag kanske får tillfälle att återkomma.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Herr Bengtson i Jönköping skisserade en målsättning för vägbyggandet, som ju närmar sig det ideala. Det är klart att man kan roa sig med det, men man måste ju också beakta

frågan varifrån man skall få de erforderliga resurserna.

Med gemensamma ansträngningar skulle vi väl snabbt kunna tömma automobilskattemedelsfonden för ytterligare vägbyggnadsarbeten, men, herr Bengtson, vi bör vara medvetna om att de kronor, som finns i automobilskattemedelsfonden, inte ligger inlåsta i någon kassakista. Varje sådan krona är ute och gör rätt för sig i vårt land genom att bygga skolor, som herr Bengtson vill ha, genom att bygga sjukhus, som herr Bengtson vill ha, och genom att bygga mycket annat, som centerpartiet vill ha både i valtider och dessemellan.

Vi har ungefär 700 miljoner kronor kvar i fonden, men dessa medel är snart förbrukade, om vi mäktar få fram de maskinella och personella resurser, som krävs för att följa den bengtsonska målsättningen. Den andra fråga, som då inställer sig, är huruvida herr Bengtson är på det klara med att man skulle behöva göra en höjning av utgående automobilskaft för att skaffa fram de pengar, som krävs för att bygga i den utsträckning som herr Bengtson menar att man bör göra. Det är nog därför inte en realistisk politik att resonera som herr Bengtson gör, nämligen att man skall förbruka om inte allt så i varje fall största delen av fonden inom några få år.

Jag har ingen siffra till hands, men jag kan ju nu använda herr Sveningsson som vittne — till och med som kronvittne — då han konstaterar, att vägarna är mycket bättre än vad de beskrevs vara i den tidning, som han trodde utgavs i Tunisien. Vi är alla överens om att det har pågått, och fortfarande pågår, en mycket kraftig utbyggnad av våra vägar. Men det är här, herr Bengtson, fråga om en avvägning, och jag tycker att vi skall vara uppriktiga mot varandra och konstatera att det är på det sättet. Man får lov att fördela de tillgängliga medlen på ett riktigt och förnuftigt sätt.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Tiden räckte inte till vid min första replik, och därför vill jag nu göra ett tillägg.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Det är klart att vi kan hålla med om vad statsrådet Skoglund nyss sade, nämligen att vi skall vara så uppriktiga som möjligt mot varandra och medge att det har skett vissa förbättringar av vägarna. Det vill vi inte förneka. Det är emellertid inte tillräckligt.

Konjunkturerna och den samhällsekonomiska balansen plockas alltid fram som argument, men jag tycker nog att detta tal alltför mycket har blivit ett hinder för att få mer pengar investerade i vägbyggande.

Jag kan här påminna om vad statsverkspropositionen innehöll 1957 — väl medveten om att det inte var statsrådet Skoglund som då var vägminister. Jag minns detta väl, därför att det var första året, som jag satt i denna kammare och det var vägdebatt i samband med behandlingen av sjätte huvudtiteln.

Det året hade man i statsverkspropositionen givit uttryck för uppfattningen, att om vi hade kvar våra gamla och utslitna grusvägar och släpade i gruset på dem, så fanns det ingen risk för att den samhällsekonomiska balansen rubbades, men om man belade dessa grusvägar med oljegrus, så fanns det en betydande risk för att detta skulle ske. Det där var naturligtvis inte riktigt, men jag ville bara säga — utan att som statsrådet Skoglund flytta tillbaka debatten till medeltiden — att kanske den uppfattning, som statsrådet nu har, ändå är ett arv från den tiden.

Statsrådet Skoglund har nu lovat, att han skall göra så gott han kan för att vägarbetena skall bli så väl planerade som möjligt och för att vi skall få bättre vägar, och jag vill tillägga, att när statsrådet har varit modig nog att lägga fram förslag om övergång till högertrafik, så är jag ändå litet optimistisk och tror att det skall bli som statsrådet säger.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsministrarnas senaste anförande skapade sådan stor oklarhet, att det verkligen är i högsta grad befogat att han ytterligare något förklarar vad han menade.

Han talade om automobilskattemedels-

fonden och sade, att dessa pengar är mer eller mindre bundna därför att de fordrades för att bygga en hel del olika saker, som också vi ville ha. Det vore ju bra om kommunikationsministern ville tala om, huruvida detta skall vara principen också i fortsättningen, så att Sveriges bilägare vet om det. Jag vet att det förut har sagts, att pengarna tidigare har tillförts dessa olika områden, men jag skulle om igen vilja fråga kommunikationsministern: Vad skall automobilskattemedlens pengar vara till? Skall man bygga skolor och sådant för dem, eller finns de tillgängliga och tänker man någon gång använda dem till det ändamål, som man ändå har sagt bilskattebetalarna att de skall användas till?

När man nu bygger skolor och sådant för bilskattepengarna gör jag den reflexionen, att vi ju också behöver vägar, så att skolskjutsarna kan komma fram.

Vi skulle när det gäller vägarna kunna bygga ännu mera med tanke på de medel och resurser vi har. Man kan ju inte säga att det inte finns pengar. Automobilskattefonden stiger från 722 miljoner till 953 miljoner detta år.

Vad arbetskraftsresurserna beträffar vill jag påpeka, att regeringspartiet ofta framhåller, att man bedriver en aktiv arbetsmarknadspolitik i vårt land. Men då borde det också finnas möjligheter att på arbetskraftens område ägna litet mera åt så betydelsefulla långsiktiga investeringar som kommunikationerna.

Kommunikationsministern framhöll, att vägnätet har upprustats kraftigt. Jag har inte gjort några uttalanden i mitt anförande om att det skulle vara en dålig upprustning. Men jag har sagt att vi icke följer takten i trafikintensitetens ökning, och det vill jag fortfarande vidhålla. Hur går det med vägnätets utveckling, när bara 19 procent av riksvägarna ännu är i det skick som de skall vara 1975? Jag vet inte om vare sig kommunikationsministern eller jag själv är kvar här i riksdagen då, annars skulle det vara intressant att då få föra ett samtal om dessa saker. Vi måste planera för framtiden.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Jag har inte dragit upp något idealprogram för hur vägarna skall utformas. Den ökning vi föreslår från 500 till 520 miljoner kronor för vägbyggande är alltför blygsam för att vara något idealprogram. Det är långt kvar innan man får mera tillfredsställande förhållanden, herr kommunikationsminister. Men när det nu finns ett kraftigt politiskt block här i vårt land, som har det mesta att bestämma om, finns det uppenbarligen inte några större möjligheter att få mera, och därför har vi stannat vid detta blygsamma anslag.

Resurserna finns, herr kommunikationsminister. Det finns pengar, och genom en välordnad arbetsmarknadspolitik kan också arbetskraftsresurserna på detta område fås att räcka till.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill i anslutning till vad herr Bengtson nu sade påminna om, att när vi på sin tid fick vägplanen presenterad för oss, var det ju en i hög grad pretentiös planering som vi delgavs. Många av dem som studerade den tyckte kanske att den till och med var alltför ambitiös och frågade sig: Finns det möjligheter att bygga i en sådan omfattning som vägplanen anger?

Vi får inte heller glömma bort, att en av de faktorer som påverkade utformningen av vägplanen var den väntade trafikintensiteten. Denna var alltså involverad i bedömningen och låg till grund för den vägplan som riksdagen inte ansåg sig kunna ta — kanske därför att man tyckte att den var litet för ambitiös. Man sade, att den väl kan läggas till grund för det fortsatta byggandet av vägar — längre gick inte riksdagen i sitt uttalande om vägplanen.

Jag har i mitt tidigare anförande presenterat siffror, som visar att vi ligger före vägplanen. Jag skall gärna upprepa vad jag nyss sade, nämligen att det i många fall är beredskapspengarna som fört oss dit, men dock inte helt, och vidare skall jag göra det erkännandet, att det finns vissa län som inte uppnått taktet för vägplanen. Vi skall dock vara

medvetna om att vi ligger före vägplanen när vi diskuterar denna fråga.

Herr Bengtson försökte vidare att få riksdagen att tro, att om vi skulle få 20 miljoner mer per år för vägbyggandet, skulle vi ha nått fram till en planering som han skulle vara tillfredsställd med. Ärade kammarledamöter, 20 miljoner mer till vägbyggande betyder mindre än 1 miljon per län och år. Är det verkligen någon som tror, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens möjlighet att planera står och faller med de Bengtsonska 20 miljonerna?

Jag tror det inte. Däremot tror jag att man på andra vägar kan komma dithän. Och det tror herr Bengtson också, ty han har själv skrivit in det i reservationen — han har varit så oförsiktig. Där heter det: »Genom att väginvesteringarna utgör en betydande del av den offentliga sektorn kan de å andra sidan icke vara opåverkade av konjunkturpolitiska åtgärder.»

Även herr Bengtson vill alltså, att man skall tänja och ha möjlighet att bedriva ett smidigt vägbyggande. Samtidigt står han emellertid upp och deklarerar, att det skall vara fixerade och fasta tal i långa serier. Det är någonting som inte stämmer, herr Bengtson! Herr Bengtson får själv bestämma sig för den ena eller den andra ståndpunkten.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag erkänner, att de 20 miljonerna innebär en mycket blygsam höjning. Men detta år är ju inte det sista året som vi bedriver politik. Vill kommunikationsministern ha en större höjning till ett kommande år, kan vi tänka på den saken till dess. Emellertid är det denna summa väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat, och därför finns det en stark motivering för att vi just valt den summan.

Det fattas bara, att vi inte skulle vara bundna av konjunkturpolitiska hänsyn! Jag skall mer än gärna resa ut och tala om detta. Men under de förutsättningar, som vi nu har, finns det möjligheter att göra mera.

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Kommunikationsministern har lämnat så många frågor obesvarade nu, att det finns möjligheter att diskutera ytterligare. Bilskattebetalarna har i alla fall fått beskedet, att det inte längre finns hopp om att bilskatten skall gå till vägarna. Stegringen från 722 till beräknade 953 miljoner under det löpande budgetåret kommer alltså att gå till andra ändamål.

Herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Dialogen mellan herr Bengtson och mig skulle kunna vara avslutad nu, men jag kan ändå påminna både honom och kammaren om att han sitter i riksbanksfullmäktige och där oftast förenar sig med oss om den ekonomiska politik som vi skall bedriva. Det går, herr Bengtson, inte att ha en ståndpunkt i riksbanken, en annan i kammaren och en tredje i någon talarstol i Em-maboda.

Så vill jag ge en siffra. I förhållande till de i vägplanen anmälda behoven utgör behållningen på fonden drygt 3 procent. Herr Bengtson talade om att man inte bara skulle hålla sig till absoluta tal, utan också diskutera procentuella, och där kom den siffran.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den mera fackbetonade debatten. Den sköter kommunikationsministern mycket bättre än vad jag kan göra. Men det har varit en del inslag i den här diskussionen, som jag gärna skulle vilja ta upp från ett mera allmänt principiellt betraktelsesätt.

Jag är inte lika beredd som herr Bengtson att säga, att vi i dag har möjligheter att gå upp med anslagen. Jag sitter just nu och arbetar ihop en kompletteringsproposition, där vi försöker dra slutsatserna av den ekonomiska utveckling, som ägt rum från den 11 januari till dags dato. Och utan att i något avseende föregripa debatten om den konjunkturpolitiska utvecklingen både i vårt land och internationellt vill jag ändå upplysa herr Bengtson om att läget

givit en klar verifikation av att utrymmet för expansion i dag är mindre än det var i början av januari månad när statsverkspropositionen avlämnades.

Vad jag begärde ordet för att säga var emellertid, att det gärna uppstår intressegrupper kring speciella avsnitt inom den verksamhet som statsverkspropositionen reglerar. De intressegrupperna ser gärna sitt specifika område såsom det utan diskussion allra viktigaste. De tänker inte på vad additionen av anslagen inom de olika områdena skulle innebära och tänker kanske inte heller på att man ändå måste ha en principiell linje i sitt sätt att betrakta delfrågorna, som rimmar med ens sätt att betrakta hela frågan.

Herr Bengtson har förklarat sig vara överens med kommunikationsministern i avseende på värdet av konjunkturpolitiken så som vi försöker föra den via penningpolitiska ingripanden och via finanspolitiska ingripanden — det sistnämnda i samband med utformningen av budgeten.

Vill man ha flexibilitet, så får man inte vara bunden i fortsättningen, även om fackmyndigheterna — som ju har att i första hand se på sina specifika områden — gärna önskar en framtidsplanering som är bunden. Jag vill då erinra om att i alla diskussioner om framtidsplanering går planeringen bara åt ett håll, det som radikalt strider mot principen om en nyanserad konjunkturpolitik.

Vi har tvingats att göra vissa avsteg från detta på ett par områden. Vi har träffat en överenskommelse för en del år framöver när det gäller försvarets kostnader. Det beror helt enkelt på att alla partier varit ense om att försvaret är ett område, där vi tvingas att lägga alldeles särskilda bedömningar i botten och att konjunktursynpunkterna inte kan vara avgörande där på samma sätt som när det gäller den civila sektorn.

Vad folkpensionerna beträffar har riksdagen i samförstånd bestämt sig för en långtidsplanering som innebär att pensionerna skall stiga varje år. Men med dessa båda områden har det varit

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

slut med undantag. Jag skall livligt er-
känna att jag som finansminister har
gjort allt vad jag kunnat för att slippa
förhandsbindningarna. Förhandsbind-
ningarna har det gemensamma att man
vill binda sig för successiva ökade an-
slag.

Jag skulle kunna beskriva läget på
följande sätt. Det vore utomordentligt
bekvämt både för finansministern och
för hans kolleger i de olika fackdepar-
tementen, om man kunde handlägga den
här material så, att man gjorde en tre-,
fyra- eller femårsplanering och bestäm-
de sig för att anslagen skulle höjas var-
je år. En sådan planering, som innebär
att man för varje år får mera pengar att
röra sig med, skulle bli mycket populär
när den serverades i kammaren, och den
skulle även vara mycket populär hos de
verk och myndigheter som har speciella
intressen på de olika områdena.

Men en sådan planering medför kon-
sekvent och ständigt stigande anslag
över alla områden. Jag försäkrar kam-
marens ledamöter att anspråken här
inte inskränker sig bara till vägarnas
områden; man har haft samma anspråk
inom bostadsområdet, inom skolområdet
och på praktiskt taget alla stora inves-
teringsområden. Om man släpper prin-
cipen och accepterar en flerårsplane-
ring men ändå anser, liksom även reser-
vanterna gör, att budgeten skall vara ett
instrument i konjunkturpolitiken — ja,
då kommer man, om man vill vara lo-
gisk, till en slutsats som jag inte är all-
deles övertygad om att reservanterna
har tänkt på. Jag sade nyss att det vore
både trivsamt, behagligt, bekvämt och
populärt om regeringen lade upp sådana
bundna planer för ökade anslag. Om det
kommer en situation, då det börjar het-
ta till i samhällsekonomin, måste ju
den balanserade neddämpningen komma
någonstans. Är statsförvaltningen bun-
den av planering enligt dessa linjer, så
kan man för att rädda den samhällseko-
nomiska balansen tvingas att angripa
den privata sektorn, eftersom det avgö-
rande för hela samhällets utveckling ju
ändå är en stabil ekonomi.

Det kunde naturligtvis vara bekväma-

re att i en sådan tänkt situation hänvi-
sa till att de stora investeringsposterna
i budgeten är bundna med ökade be-
lopp för tre, fyra år framåt. Då skulle
man inte kunna göra någonting; ergo
finge man angripa den privata sektorns
investeringar för att den vägen åstad-
komma balans. Det skulle innebära, om
jag fortsätter detta hypotetiska resone-
mang, att man på nytt tvingades att in-
föra fysiska regleringar för att begränsa
investeringsaktiviteten hos den privata
sektorn med åtstramningar på den pen-
ningpolitiska sidan i större utsträckning
än vad som i annat fall skulle vara be-
hövligt.

När den offentliga sidan är bunden
så att man inte har någon rörelsemöj-
lighet där, får alltså den enskilda sek-
torn fungera som konjunkturdragspel
och ta på sig hela tungan av att den
samhällsekonomiska balansen bevaras.
Visst skulle det för regeringen vara be-
kvämt och behagligt — vi skulle slippa
alla de här långa diskussionerna om väg-
investeringar, som skulle bindas för vis-
sa år framåt, vi skulle slippa diskussio-
nerna om bostadsinvesteringar, som man
vill ha bundna för åtskilliga år framåt
i tiden, och slippa sätta upp handen och
säga nej. Men vi tar i stället obehagen.
Jag är för min del helt medveten om
att vi skulle på den privata sektorn få
lägga sådana åtstramningar, som skulle
för allmänheten framstå såsom ett
oklokt, oriktigt och orättvist sätt att skö-
ta den politik, som ju representerar så-
väl privata som offentliga investeringar.

Det var det här jag egentligen ville
säga, eftersom jag tycker att det inte
riktigt har kommit fram i den debatt
som har förts. När nu kommunikations-
ministern har sagt, att man väl får göra
planeringen efter de anslag som man
för närvarande har för vägområdet, så är
det ett stort medgivande. Det innebär en
begränsning av den rörelsefrihet som
man skulle vilja ha i framtiden. Vägav-
snittet kommer ju långt fram i blick-
fältet när det är fråga om att använda
en viss investeringssektor i konjunktur-
utjämning syfte.

Jag föreställer mig att det med denna

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

garanti för de närmaste tre åren för de anslag som huvudtiteln innehåller finns alla praktiska möjligheter för det ansvariga verket att göra den planering som är erforderlig i de stora väsentliga avsnitten av verksamheten. Om man sedan får litet mer därutöver i ett kommande års stat, så bör det för de skickliga karlarna i väg- och vattenbyggnadsverket inte innebära några oöverstigliga svårigheter att använda det extra påslaget på ett i alla avseenden försvarbart och genomtänkt sätt.

Om man börjar teckna in den ena sektorn efter den andra, raserar man möjligheten för regeringen att säga nej när det gäller andra sektorer. Varför är det viktigare med planering här än det är där eller där? Vi har gjort två undantag, för försvaret och folkpensionerna, och det finns skäl för dem, men låt oss, ärade kammarledamöter, stanna vid det. Vi måste se till att vi har medlen och instrumenten att föra den konjunkturpolitik som kammaren är enig om och att vi kan göra det på ett nyanserat sätt. Om vi är bundna helt och fullt på den statliga sidan kan vi tvingas sköta konjunkturpolitiken på ett sätt som kommer att framstå som både ohanterligt och orättvist.

Herr *Svård* (h) instämde i huvudsak med herr statsrådet Sträng.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl knappast möjligt att nu ta upp en ekonomisk debatt, även om jag uppskattar finansministerns meddelande, som ju kommer att preciseras litet närmare i framtiden. Jag vill dock göra ett par reflexioner beträffande detta.

Jag kan tacka statsrådet Skoglund, som redan har talat om att vi vad gäller vägbyggandet har yrkat 20 miljoner kronor mer. Jag frågar finansministern, om 20 miljoner kronor mer till vägbyggandet plus vissa andra anslag kan äventyra finansplanen och hela den ekonomiska politiken! Herrar statsråd kanske kan ta ett samråd sinsemellan innan de gör

sådana uttalanden som de har gjort här i dag.

Därutöver skulle jag om igen vilja framhålla, att man inte bör förespegla människorna någonting som inte är riktigt. Har vi bestämt oss för att ha en specialbudget och har vi sagt till människorna att avsikten är att de pengar som de betalar in till den skall användas till vägarna, så bör man väl inte sedan säga, att pengarna behövs till någonting annat. I så fall måste man klara upp begreppen och ändra på dem och säga ifrån, att man lägger en extra beskattning på bilismen som inte skall gå till specialbudgeten. Vad jag vänder mig mot är att man försöker rida på två hästar och säger både att bilskattemedelsfonden skall bestå och att pengarna skall användas för att lösa ekonomiska problem i annat sammanhang.

Slutligen vill jag säga till herr Skoglund att det icke varit och icke kan bli fråga om någon motsättning mellan mitt framträdande här och i riksbanken eller på annat håll. Någonting sådant har kommunikationsministern heller inte besträvt, utan det var ett rätt löst utkastat påstående.

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Herr talman! Jag kan, efter att ha tänkt efter i min bänk, helt instämma med herr Sveningsson — när han hälsar kommunikationsministern välkommen hem från sydligare trakter. Jag kan också instämma med herr Sveningsson i ett annat avseende, nämligen när han påtalar att väganlagen är för små. Jag vill bara därvidlag erinra om att det finns en rad anslag till olika investeringsändamål, som vi anser vara för små.

Jag skall inte närmare gå in på de frågor som har berörts i denna debatt. Vi har tidigare fört ungefär samma debatt i fjärde avdelningen, och vi hade ju också i fjol i kammaren en diskussion som i mycket liknar den som nu här har förts.

Däremot är jag inte säker på att jag helt kan instämma med statsrådet Skoglund när han säger att det inte går att

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ha en mening här i riksdagen, en i riksbanken och en i Emmaboda — nu tror jag att Emmaboda var fel ort; det borde ha varit Lammhult, men det spelar inte så stor roll. Jag håller inte för helt otroligt att herr Bengtson kan företräda olika meningar vid dessa tre tillfällen, i varje fall ligger det inte utanför möjlighetens gräns.

Jag skulle utöver detta möjligen kunna säga till herr Bengtson, när han uttalar att endast 19 procent av vägarna för närvarande är i sådant skick att man kan räkna med att de kommer att kunna fungera år 1975, att det ju inte är så lätt att veta hur läget är vid den tidpunkten. Vidare kommer vi väl med nuvarande takt att ha lagt ned ytterligare bortåt 20 miljarder kronor på våra vägar fram till år 1975, och då bör det ju se något anorlunda ut än vad det gör nu. Det tycker jag ändå man kan ha rätt att understrika i detta sammanhang.

Bara för att det skall demonstreras att det också finns en utskottsmajoritet skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! De stora frågorna i detta sammanhang tänker jag snudda vid bara på en punkt — jag trodde inte att 20 miljoner mer eller mindre — enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, som möjligen bygger på en inte alldeles riktigt nyanserad avvägning — var en fråga av den storleksordningen att man utifrån den skulle behöva rulla upp de stora aspekterna på våra statsfinanser o. s. v. Jag trodde för min del att den saken var av mindre dignitet; men jag har kanske misstagit mig.

Jag håller fullständigt med finansministern om att man måste ha vissa principer att gå efter. Och jag tycker att de principerna borde vara särskilt användbara just när det gäller automobilskattemedlen, vilkas användning ju har principiell uppläggning; men det glömde finansministern, såvitt jag kunde finna, att säga någonting om.

Jag delar också finansministerns upp-

fattning att man måste föra en nyanserad politik, men jag blev onekligen litet förstämnd när han sedan visade sig ovillig att nyansera ens så pass mycket som beträffande 20 miljoner i detta sammanhang.

Nå, det var inte för att säga detta som jag begärde ordet, utan det ligger så till att jag har väckt en motion beträffande vägdistrikten, vilken bör avhandlas i detta sammanhang. En utredning har som bekant föreslagit att vägdistrikten skall brytas loss från länsorganisationen, och jag tycker att den frågan kunde vara värd att diskutera en smula. En samordning även långt över länsgränserna kan naturligtvis vara av betydelse i fråga om de stora färdvägarna, europavägarna o. s. v. — det förstår jag — men vi har också andra vägar, herr talman, de s. k. länsvägarna och de enskilda vägarna. Och de enskilda vägarna kan då det gäller antalet vägkilometer mäta sig med det s. k. allmänna vägnätet. Att dessa enskilda vägar får en mycket för liten del av bilskattemedlen ehuru bilismen mer och mer tar även dessa vägar i anspråk är en sak för sig. Men det vore leedsamt och sorgligt med tanke på de lokala vägfrågorna om vägförvaltningarna kopplades bort från det direkta sambandet med länen och länsstyrelserna. Genom det sambandet kan åtskilliga synpunkter av betydelse vinna beaktande.

Jag har sett att man för Uppsala läns vidkommande tänker sig en indelning av vägdistrikt som skulle innebära sammanslagning av vägförvaltningarna i tre län; dessutom skulle en bit tas bort från vårt län för att göra oreдан fullständig, om jag så får säga. Jag tror inte att resultatet blir att den lokala vägförvaltningen i distrikten får något större inflytande på det sättet, utan jag föreställer mig att den tvärtom kommer att bli värnlösare gentemot centraldirigeringen från Stockholm.

Jag är rädd för att de lokala intressena just när det gäller dessa mindre vägar kan komma i efterhand på ett sätt som vore beklagligt, och det är därför jag

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

har velat bringa saken på tal i min motion. Jag väntade inte att utskottet skulle säga så mycket på denna punkt, men jag är litet besviken på utskottet — både majoriteten, herr Persson, och minoriteten, herr Bengtson — för att man över huvud taget inte ägnat nämnvärd uppmärksamhet åt frågan. Utskottet skriver ungefärligen att sakkunniga har tillkallats för att verkställa en utredning om ändrad indelning och i samråd med bl. a. länsvägförvaltningarna ingående undersöka hur länen som områden främst för statlig förvaltning och landstingskommunal verksamhet bör vara uppbyggda.

För min del har jag den bestämda uppfattningen att det vore önskvärt om representanter för landstingen — som när det gäller skolväsendet ansetts ha en välsignelsebringande inverkan som motvikt mot den uppväxande byråkratien — kunde kopplas in även för att företräda ortsintressena beträffande just de mindre vägarna och de lokala vägförhållandena. Jag tror att detta skulle vara nyttigt och hälsosamt, och den synpunkten borde enligt min mening beaktas i denna debatt, som annars rätt mycket fått sin prägel av stora statsfinansiella vågsvall långt utöver de 20 miljonerna som debatten egentligen huvudsakligen skulle ha rört sig om.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan komme att framställas momentvis med viss ytterligare uppdelning.

I fråga om mom. 1 a—c och e, fortsatte herr talmannen, hade yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med A betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 mom. I a—c och I e, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med A betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 56.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls härpå vad utskottet i mom. I d, II och III hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. IV a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna, med D betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 mom. IV a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna, med D betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 30.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. IV b och V hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen jämlikt de angående mom. VI framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna, med E betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 mom. VI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bengtson m. fl. vid punkten avgivna, med E betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 19.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet i mom. VII hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande mom. VIII a, c och d förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid punkten avgivna, med F betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 11 mom. VIII a, c och d, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl.

Ang. bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

vid punkten avgivna, med F betecknande reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 42.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. VIII b hemställt.

Sedermera gjordes enligt de rörande mom. IX framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr *Bengtson* m. fl. vid punkten avgivna, med G betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. X—XVI hemställt.

Punkterna 12—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15**Ang. bidrag till vatten- och avloppsanläggningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kamaren av herr *Ferdinand Nilsson* m. fl. (I: 243) och den andra inom andra kam-

maren av herr *Larsson* i Luttra m. fl. (II: 288), vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisas ett reservationsanslag av 74 miljoner kronor ävensom att av detta anslag högst 10 miljoner kronor av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle disponeras för förtursbidrag eller direktbidrag till avloppsreningsverk.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 243 och II: 288, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Roman*, *Axel Johannes Andersson*, *Bengtson*, *Nils Theodor Larsson*, *Källqvist* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungkile, *Gustafsson* i Kårby och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 243 och II: 288, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 74 000 000 kronor.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Det har förekommit en betydande eftersläpning i fråga om bidrag till vatten- och avloppsanläggningar, men en viss återhämtning kommer att ske genom att Kungl. Maj:t har föreslagit en anslagshöjning med 15 miljoner kronor. Detta belopp är dock inte tillfredsställande. Eftersläpningen kommer ändå inte att kunna hämtas in. Vi har därför föreslagit en ökning av anslaget, och jag ber att få yrka bifall till reservationen vid punkten 15.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Vid några tidigare riksdagar har jag avlämnat motioner i den-

Ang. bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

na fråga, och jag konstaterar nu att en växande eftersläpning faktiskt föreligger, trots att riksdagen gång på gång har uttalat att någonting här måste bli gjort och att problemet måste följas med alldeles särskild uppmärksamhet. Utvecklingen har gått bakåt i stället för framåt. Detta är beklagligt. Det belyser på sitt sätt den förkärlek för byggande av småhus och egnahem som från de mest skilda håll teoretiskt sett så starkt kom till synes i denna kammare under bostadsdebatten i onsdags. Vi måste göra klart för oss sambandet mellan eftersläpningen i fråga om vatten- och avloppsanläggningar och just möjligheten att bygga egnahem.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har klart konstaterat att det råder ett påtagligt samband mellan denna eftersläpning och den omständigheten att ledningarna blivit längre och hela arbetet kostsammare vid utbyggandet av tätorter på landsbygden. Man kan med bestämdhet göra gällande att de stora belopp det här gäller — det är inte småslantar — bör betalas ut för att underlätta landskommunernas strävanden att bygga upp sina små tätorter.

Beräknade anläggningskostnader för företag som påbörjats, fått igångsättningstillstånd men som inte har fått ut bidragen anges också av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för 1963—1964 uppgå till 850 miljoner kronor. Samtidigt får vi besked om att eftersläpningen ökar trots att eftersläpningen uppmärksammas och föranlett riksdagsuttalanden år efter år. Så småningom, sägs det, skall vi komma fram till någonting annat. Det sägs att man skall kunna tänka sig att minska eftersläpningen något, och efter ett årtionde, d. v. s. ungefär 1972—1973, skulle man uppnå att eftersläpningen skulle vara avverkad. Men detta endast under den föga troliga förutsättningen att kostnadsutvecklingen under detta årtionde blir oförändrad! Det är väl ingen människa som tror att så blir fallet! Under sådana förhållanden är man naturligtvis glad åt att departementschefen föreslår en viss ökning, men samtidigt konstaterar man med

ledsnad att detta i viss mån går ut över sanitärt så viktiga saker som möjligheterna att med förtursrätt erhålla bidrag till avloppsreningsverk.

Här talas det om hur vi måste bekämpa vattenföroreningar, och hur vi skall få fram bättre villkor i det avseendet. Det är beklagligt att vi inte skall ha mera resurser för sådana saker. Egnahemsbyggandet och upprustningen i de många tätorterna ute i kommunerna hämmas, när man låter en flaskhals bildas av att man låter möjligheterna att erhålla de bidrag som utlovats släpa efter.

Nu vet jag att man säger att det här kan naturligtvis klaras med skattemedel, och det går kanske bra i kommuner med starkt skatteunderlag per invånare. Men i de flesta landskommuner är det sämre ställt och under sådana förhållanden måste man ställa sig ganska tveksam till vad som kan vinnas på detta sätt.

Jag har velat föra detta på tal därför att problemet är av en betydande räckvidd för landsbygdens tätorter, för den utvidgning som man har tänkt sig i fråga om byggandet av bostäder i småhus och även vad beträffar möjligheterna att bevara ett skäligt befolkningsunderlag i landskommunerna. Jag tror att man inte skall låta denna förhållandevis lilla sak bromsa så stora ting. Lilla sak, sade jag, och jag upprepar därför ännu en gång att enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens bidragsframställning för 1963/64 uppges eftersläpningen, uttryckt i beräknade anläggningskostnader för företag som igångsatts och som inte fått bidrag, till 850 miljoner kronor.

I nuvarande situation vill jag yrka bifall till den vid punkt 15 avgivna reservationen.

Häri instämde herr *Carlsson, Eric*, (cp).

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Kungl. Maj:t har i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag förordat en höjning av anslaget med 15 miljoner kronor till 70 miljoner kronor. Det är en stor höjning

Ang. bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar

det har blivit denna gång. Jag vet att det är en lång eftersläpning, men lyckas man på det här sättet öka anslaget, kommer man så småningom att klara eftersläpningen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 39.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 16—19

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 20

Ang. bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 4 250 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 150) samt den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* (II: 172), hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om snara åtgärder i syfte att öka trafiksäkerheten vid korsningar mellan järnväg samt allmänna och enskilda vägar samt att riksdagen under rubriken Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar i kommunikationshuvudtiteln för budgetåret 1963/64 måtte anvisa ett anslag av oförändrat 6 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 150 och II: 172, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 4 250 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 150 och II: 172, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Bengtson*, *Nils Theodor Larsson*, *Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 150 och II: 172, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till säkerhetsanordningar vid järnvägs-korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 150 och II: 172, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om snara åtgärder i syfte att öka trafiksäkerheten vid korsningar mellan järnväg samt allmänna och enskilda vägar.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Bidraget till säkerhetsanordningar vid järnvägs-korsningar har tidigare varit sex miljoner kronor. Nu har det föreslagits sänkt. Vi har i reservationen föreslagit att det skall vara det vanliga beloppet på sex miljoner kr., då det finns behov av att det göres ytterligare för att öka trafiksäkerheten vid järnvägs-korsningar. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Det här förordade anslaget överensstämmer med det belopp som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har begärt i sina petita. Bakom detta ligger efter vad vi har fått höra det förhållandet att man räknar med att kunna i stor utsträckning använda beredskaps-pengar för dessa arbeten. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 21

Ang. bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs-korsningar

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 150, av herr Svanström och herr Gustafsson, Nils-Eric, och II: 172, av herr Dahlgren m. fl., nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs-korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I de likalydande motionerna I: 150 och II: 172 hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att nu förevarande anslag måtte uppräknas med 500 000 kronor till 1 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 150 och II: 172, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid vissa järnvägs-korsningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid punkten av-

givna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 22

Statens biltrafiknämnds avlöningsanslag

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens biltrafiknämnd vidtaga i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1963 angiven ändring, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64, dels ock till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 890 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* (I: 425) samt den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 509), hade hemställts, att riksdagen måtte dels fastställa en i motionerna föreslagen avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, dels till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 807 500 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 425 och II: 509, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens biltrafiknämnd vidtaga i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1963 förordad ändring;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 890 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Statens biltrafiknämnds avlöningsanslag

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Staxäng* och *Källenius*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 425 och II: 509, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens biltrafiknämnd vidtaga i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1963 förordad ändring;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens biltrafiknämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Statens biltrafiknämnd: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 807 500 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! I anslutning till denna punkt har avgivits en reservation av herr *Virgin m. fl.* Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Statens biltrafiknämnds omkostnadsanslag

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 20.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 23**Statens biltrafiknämnds omkostnadsanslag**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 425, av herrar *Sveningsson* och *Ringaby*, och II: 509, av herr *Bohman* m. fl., nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens biltrafiknämnd: Omkostnader för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 96 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I de likalydande motionerna I: 425 och II: 509 hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till Statens biltrafiknämnd: Omkostnader för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 91 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anförts av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Staxäng* och *Källenius*,

vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 425 och II: 509, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens biltrafiknämnd: Omkostnader för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 91 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr *SVENINGSSON* (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr *Virgin* m. fl.

Herr *PERSSON, FRITZ*, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställen, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 21.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts, att den fortsatta föredragningen av ifrågavarande utlåtande ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde onsdagen den 17 april kl. 14.00.

Anmälades andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 133, i anledning av väckta motioner om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 125, angående vissa frågor rörande jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering, m. m.;

Statens biltrafiknämnds omkostnadsanslag

nr 126, med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), m. m.;

nr 128, med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391), m. m.;

nr 131, angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m. genom försäljning till Oxelösunds stad;

nr 132, angående försäljning av viss allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom;

nr 133, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1962 och 1963 vid dess fjortonde ordinarie möte fattade beslut;

nr 137, med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 29 § giftermålsbalken, m. m.;

nr 138, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 4 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.; samt

nr 141, med förslag till lag om gravrätt m. m.

Anmälades och bordlades

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om sänkning av pensionsåldern;

nr 29, i anledning av väckta motioner om höjning av folkpensionerna, m. m.;

nr 30, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av pris- och konkurrenslagstiftningen;

nr 32, i anledning av väckt motion angående inkomstprövningen vid tillämpningen av familjebidragsförordningen;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99);

nr 34, i anledning av väckta motioner om självständig pensionsrätt för hemarbetande husmödrar, m. m.;

nr 36, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till sjömans hemresa vid semester m. m.;

nr 37, i anledning av väckta motioner om utbyte i lagstiftningen av uttrycket

Interpellation ang. driften vid Oskarshamns varv

»psykiskt efterblivna» mot »psykiskt utvecklingsstörda»;

nr 38, i anledning av väckt motion om tillägg till livräntor åt pensionärer från Svenska tobaksmonopolet; samt

nr 39, i anledning av väckt motion angående den öppna alkoholistvården m. m. i vad motionen hänvisats till lagutskott; ävensom

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motion angående anmälningsskyldigheten i samband med rivning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1962 (nr 270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län; samt

nr 16, i anledning av motioner om trafiksignaler som kan uppfattas av färgblinda.

Interpellation ang. driften vid Oskarshamns varv

Herr ADOLFSSON (k) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I mars år 1962 kungjorde ledningen för Oskarshamns varv att produktionsinskränkningar var aktuella. Inte minst med tanke på att varvet några år tidigare signalerat betydande utvidgningsplaner kom detta meddelande som en överraskning. Utvidgningsplanerna var långt avancerade och hade föranlett Oskarshamns stad att ställa mark till förfogande för utbyggnaden.

Årsgenomsnittet anställda vid varvet var år 1960 1 440. Under senare delen av år 1962 företogs omfattande permitteringar. Därjämte manades anställda att om möjligt skaffa sig annan sysselsättning. Många lämnade av denna anledning varvet. De dispositioner som fram till årsskiftet 1962/63 vidtogs hade som målsättning att reducera antalet anställda till cirka 950. Sedan dess har emellertid ytterligare permitteringar ägt

rum, varjämte korttidspermitteringar av och till förekommer för en del av de återstående arbetargrupperna. Även om sistnämnda förhållande tages med i beräkningen, kan det sägas att numerären årsanställda nu inte är stort mera än hälften så hög som år 1960. Vidare har fortsatta permitteringar varslats. Så t. ex. är en del av företagets arbetsledare uppsagda till den 1 juli i år.

Det är givet att befolkningen i Oskarshamn med omgivningaroas av dessa förändringar vid varvet. Man frågar sig om varvet inte önskar några nya fartygsbeställningar, och denna undran har särskilt kommit till uttryck efter det att andra varv erhållit stora fartygsbeställningar från Sovjetunionen, däribland sådana som skulle varit väl lämpade för Oskarshamns varv.

Varvet var vid tidpunkten för sin fulla kapacitet det enda industriella företaget i Kalmar län med över 1 000 anställda. Då länet sålunda är förhållandevis fattigt på mera betydande industrier, finns det anledning såväl att skapa nya industriella företag som att behålla dem som redan finns och att om möjligt vidareutveckla dem. Oskarshamns stad har visserligen som en följd av driftsinskränkningarna vid varvet investerat över en miljon kronor för iordningställande av ett nytt industriområde, men i vilken mån eller vid vilken tidpunkt dessa investeringar kan ge det åsyftade resultatet står ännu inte klart.

Enligt min mening motiverar händelseutvecklingen vid Oskarshamns varv liksom Kalmar läns näringspolitiska situation i allmänhet initiativ från statsmakterna. Beträffande varvet bör väl det primära vara att fullständig information lämnas av varvsledningen om dess fortsatta planer. Därefter bör, om så befinner sig påkallat, överläggningar upptas om statligt engagemang för att säkra fortsatt varvsdrift.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

1. Kan herr statsrådet lämna kamma-

Interpellation ang. livsmedelsförsörjningen under krigstid, m. m.

ren information om de fortsatta planerna beträffande driften vid Oskarshamns varv?

2. Har regeringen övervägt åtgärder för att säkra varvets fortbestånd och för att återställa dess tidigare produktionskapacitet — t. ex. genom statligt delägarskap eller statligt övertagande av varvet samt genom medverkan för att tillförsäkra detsamma del i exempelvis fortsatta fartygsbeställningar från Sovjetunionen.

3. Om en utökning av driften vid varvet skulle av ena eller andra orsaken bedömas som icke möjlig f. n. — vilka statliga åtgärder avser herr statsrådet i så fall aktualisera för att eliminera de negativa verkningarna av driftsbegränsningarna vid varvet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. livsmedelsförsörjningen under krigstid, m. m.

Ordet lämnades på begäran till herr SUNDIN (cp), som yttrade:

Herr talman! Numera användes ofta uttrycket det totala kriget som beteckning för en väpnad konflikt. Man vill med detta uttryck understryka, att kriget inte blott berör de militära styrkorna utan på ett påtagligt sätt hela befolkningen. Man utgår från att det moderna kriget är ett totalt krig.

Detta återspeglar sig givetvis i den svenska försvarspolitik. Man talar här om det totala försvaret och vill därmed understryka att möjligheterna att vid ett angrepp försvara vårt land inte endast beror på den militära styrkan utan också på t. ex. ekonomisk bärkraft och uthållighet och på psykologisk motståndskraft. En sådan målsättning kräver i olika avseenden förberedelser och anpassningar under fredstid. Bl. a. har det militära försvarets uppbyggnad och utrustning i större utsträckning än tidigare återverkningar på civila områden. Som exempel härpå kan nämnas, att försvars-

beställningarna f. n. sysselsätter åtskilliga tiotusental svenska arbetare.

I den försvarspolitiska målsättningen ingår bl. a. att varje del av landets territorium skall försvaras. Det förutsättes också, att de stora orterna och tätbefolkade delarna av landet i stor utsträckning skall utrymmas vid krig eller allvarlig risk för krig, så att vi skall ha möjlighet att motstå terrorangrepp riktade mot befolkningscentra. Dessa led i den försvarspolitiska målsättningen förutsätter — om effekten skall bli den åsyftade — att omfattande förberedelser och beredskapsåtgärder vidtages under fredstid. Min avsikt är inte att här ta upp alla de problem och frågeställningar, som här gör sig gällande, utan endast att beröra vissa spörsmål rörande livsmedelsförsörjningen som måste tillmätas synnerligen stor betydelse i sammanhanget.

Det synes vara två huvudproblem, som därvid gör sig gällande. Det ena gäller vilken grad av självförsörjningsförmåga vi under fredstid måste ha för att vid krig och avspärrning kunna trygga befolkningens livsmedelsbehov, således hur stor del av livsmedelskonsumtionen under fredstid, som skall motsvaras av inhemsk produktion. Det andra huvudproblemet gäller hur den erforderliga inhemska produktionen skall utformas och lokaliseras för att motsvara de behov och krav som ställs till följd av de nämnda målsättningarna rörande utrymning och försvar av landets territorium. Det är givetvis av stor vikt, att båda dessa problem löses på ett tillfredsställande sätt.

Inom det svenska jordbruket pågår en omfattande strukturomvandling, som bl. a. medför att betydande arealer åkerjord nedlägges. Statsmakterna är inställda på att denna omvandling skall fortgå, och oavsett statsmakternas åtgärder torde man, bl. a. till följd av jordbruksbefolkningens ålderssammansättning, få räkna med en viss fortsatt nedläggningsverksamhet. Ur försvarspolitisk synpunkt kan detta få vissa menliga konsekvenser. Självförsörjningsgraden i fråga om livsmedel kan således komma att

Interpellation ang. livsmedelsförsörjningen under krigstid, m. m.

nedgå i sådan omfattning att en tillräcklig livsmedelsproduktion inte kan upprätthållas vid avspärrning. Vidare är nedläggningen av åkerjord i stor utsträckning lokaliserad till sådana delar av landet, som vid en utrymning skall ta emot den befolkning, som utrymmes för de tätbefolkade delarna. Med hänsyn till att den normala distributions- och transportapparaten vid ett sådant tillfälle kan vara helt eller delvis satt ur funktion kan detta medföra svåröverskådliga konsekvenser i fråga om möjligheterna att förse civilbefolkningen och de militära styrkorna med erforderliga livsmedel.

Målsättningen att varje del av vårt lands territorium skall försvaras torde inte kunna fullföljas om inte de militära styrkorna även i perifert belägna delar kan få sin tillförsel av olika slags förnödenheter och utrustning tryggad. Detta gäller givetvis inte endast i fråga om livsmedel utan också i fråga om andra förnödenheter som är nödvändiga inom det militära försvaret. Skall den nämnda målsättningen kunna fullföljas måste tillförselmöjligheterna för båda dessa slags förnödenheter vara tillräckliga.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor.

Har inom försvarsdepartementet eller totalförsvarets ledning genomförts några beräkningar av dels hur stor del av den inhemska livsmedelskonsumtionen under fredstid, som bör motsvaras av inhemsk livsmedelsproduktion, för att vårt land under krig eller avspärrning skall kunna upprätthålla en tillfredsställande livsmedelsförsörjning, dels hur livsmedelsproduktionen bör vara lokaliserad för att evakuerad civilbefolkning och militära styrkor skall kunna förses med erforderliga livsmedel för den händelse den normala distributions- och transportapparaten helt eller delvis bringas ur funktion?

Är statsrådet — därest sådana beräkningar utförts — villig att så långt det är

lämpligt av sekretesskäl redogöra för dessa?

Anser statsrådet att tillförsel- och försörjningsmöjligheterna för militära styrkor i landets perifera delar är likvärdiga i fråga om olika slags förnödenheter och så goda att målsättningen rörande försvaret av landets territorium framgångsrikt bör kunna fullföljas?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 695, av herr *Andersson, Birger, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående förslag om ökad lärarutbildning m. m.; och

nr 696, av herr *Nyman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående förslag om ökad lärarutbildning m. m.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till infallande helg hemställer jag att kammaren måtte medgiva att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner, som bordlagts vid kammarens sammanträden tisdagen den 2 och onsdagen den 3 innevarande april, ävensom de propositioner vilka kommer att bordläggas i dag, utsträcks till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från det respektive propositioner kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölles.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag ber att få fästa ledamöternas uppmärksamhet på att Stockholmsortens civilförsvarsförbund efter påskuppehållet, nämligen torsdagen den 18 april klockan 14—16, kommer att bereda riksdagens samtliga ledamöter tillfälle till information i fråga om självskydd. Närmare uppgifter härom kommer att lämnas senare.

I samband med att Stockholmsområdets civilförsvarsförbund i oktober i år firar sitt 25-årsjubileum kommer en kampanj att genomföras för att sprida upplysning om civilförsvaret och dess uppgifter och att ge information särskilt om den enskildes möjligheter att skydda sig mot det moderna krigets faror. Avsikten är att genom dylik information öka möjligheterna för den enskilde att överleva vid ett anfall med moderna vapen samt att genom upplysning härom också stärka motståndsviljan.

Till jubileet förberedes bl. a. en TV-film, en utställning och en presskampanj.

Med TV-filmen vill man visa bl. a. att alla i samhället, ledamöterna i dess styrande organ såväl som varje enskild, har

anledning att ägna intresse åt sitt själv-skydd. Nu önskar man dels ge riksdagens ledamöter information, dels kunna genom film i TV förevisa detta tillfälle, som en uppmaning till alla andra att delta i kommande informationskurser.

Det har därför framhållits som synnerligen önskvärt att riksdagens ledamöter deltar i informationen, som alltså äger rum i riksdagshuset torsdagen den 18 april kl. 14—16.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.44.

In fidem

K.-G. Lindelöw
